

Mehmet Ali Birand

32.gün

2.
BASKI

"10 Yılın Perde Arkası"

Milliyet
YAYINLARI

10 Yılın Perde Arkası

32. Gün

Siyaset Dizisi

© Türkiye Yayın Hakları:

AD Yayıncılık A.Ş.

2. Baskı:

Aralık 1995

ISBN 975-325-055-x

Yazan:

Mehmet Ali BİRAND

Yayın Yönetmeni:

Yalvaç URAL

Sorumlu Müdür:

Necati GÜNGÖR

Görsel Tasarım ve Kapak İllüstrasyonu:

Ali Sina ÖZÜSTÜN

İç Düzenleme:

Hayriye KAYMAZ

Düzeltili:

Tekin ERGUN

Basıldığı Yer:

Doğan Yayın Holding A.Ş.

Doğan Medya Center, Bağcılar 34554-İSTANBUL

Tel.: 0.212.505 61 11, Fax.: 0.212.505 61 31

MEHMET ALİ BİRAND

10 YILIN PERDE ARKASI

32. GÜN

“Bu kitabı yazmam konusunda beni teşvik eden Ali Saydam’a, yazım aşamasında büyük bir dikkat ve özveriyle bana yardım eden Başar Başarır’a ve her zaman olduğu gibi en büyük destekçim sevgili eşim Cemre’ye sonsuz teşekkür ederim. Onlar olmasaydı, bu sözcükler belki de yan yana gelmeyecekti...

İstanbul, Eylül 1995.”

“Biricik oğlum Umur için...”

BAŞLARKEN

Bu kitabı yazarken amacım yalnızca “32. Gün” adlı televizyon programının 1985 yılının yaz aylarında başlayıp bugüne dek uzanan hikâyesini anlatmak değildi. Bana göre “32. Gün”ün öyküsü dar bir çerçevede sıkışıp kalmamalı, aynı zamanda başka işlevleri de yerine getirmeliydi.

Kabul edersiniz ki, 32. Gün’ün 1985’te yayın hayatına başlamasından beri geçen on yıl Cumhuriyet tarihinin en hızlı değişimlerinin yaşandığı, en çalkantılı dönemlerinden biridir. Eskiden hiç değişmeyen ya da yirmi yılda bir değişen kurallar, kalıplar, ilişkiler bu dönemde hemen her gün başkalaştı, ortaya daha öncelilere hiç benzemeyen toplumsal oluşumlar çıktı.

Böyle olunca da 32. Gün’ün hikâyesi ister istemez son on yılda Türkiye’de yaşanan değişimlere ışık tutan bir nitelik kazandı.

Kitabı tasarlarken yola çıktığım gerekçelerden ilki ve belki de en önemlisi, Türkiye’de televizyonculuğun nereden nereye geldiğini ortaya çıkarmak, elektronik medyada yaşanan değişimi sergilemekti. Bu değişim çok önemlidir, çünkü toplumsal alanı temelden etkileyen bir nitelik taşımaktadır. Açıkçası, Türkiye için tek kanallı siyah-beyaz TRT yayınından bugün sayıları yirmiyeye ulaşan ülkesel televizyon istasyonuna uzanan yol hiç de kısa ve kolay değildi. Bu iş için çok mücadele verildi, çok acı çekildi, çok diyet ödendi.

Hâlâ da ödeniyor.

Çağımızın medyası televizyon biz Türklerin hayatına nasıl ve niçin girdi, bugün TV yayıncılığında geldiğimiz nokta nedir, hızla yaklaşan yirmi birinci yüzyıl neler getiriyor?..

Bu son derece önemli soruların yanıtlarının belli ölçülerde 32. Gün’ün

geri planını oluşturan öğelerde gizli. Bu gerçeği kitabın sayfalarını çevirirken daha yakından göreceksiniz.

32. Gün'ün hikâyesini kaleme almaktaki bir diğer amacım da, Türk devlet bürokrasisinin nasıl işlediğini başka bir gözle, başka bir pencereden sergilemektir. (Burada bürokrasiden kasıt yönetilen, inisiyatifi son derece düşük, buna karşılık her türlü değişime karşı direnci yüksek bir "orta dereceli memurlar" sınıfıdır.)

Yeni bir yüzyılın eşiğinde devletin içinde bulunduğu acıklı durumun altının bir kez daha çizilmesi benim için kaçınılmaz bir görevdi. Devletin işlevlerini yerine getirmek konusunda karşılaştığı zorlukların gün geçtikçe arttığı, herkesin "yeniden yapılanmadan" söz ettiği şu günlerde, bu katkı da sanırım aydınlatıcı olacaktır.

Diğer taraftan, yaptığımız iş büyük oranda dış politikaya yönelik olduğundan, 32. Gün'ün öyküsü aynı zamanda Türkiye'nin on yıllık dış politika almanasını oluşturuyor. Yaptıklarımızı anlatırken, Türk dış politikasının nasıl işlediği, hangi noktalardan ve nasıl iniş çıkışlardan geçtiği kendiliğinden ortaya çıkıyor.

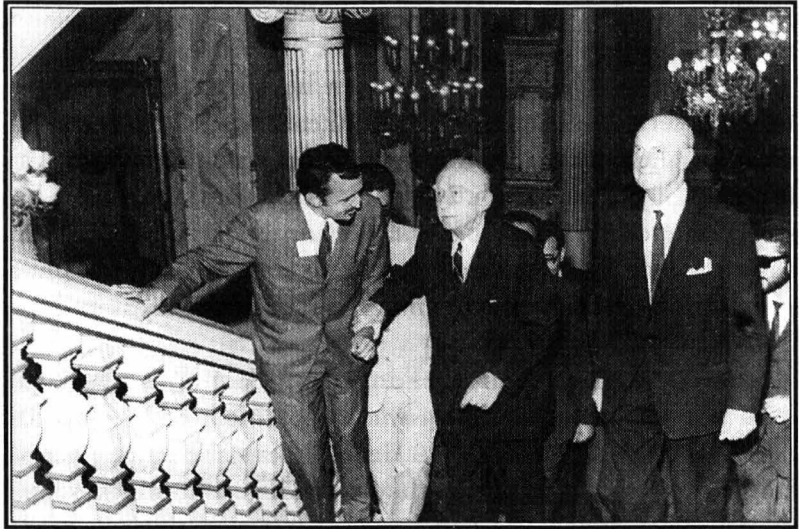
Geçen on yılda Ortadoğu ve dünyada yaşanan radikal değişimler hatırlanırsa, Türkiye açısından dış politikanın ne denli belirleyici bir unsur olduğu daha bir açıklık kazanır. İşte 32. Gün hep bu değişimlerin içinde olan, gelişmeleri sürekli bir adım önden izleyen bir haber programı oldu.

İşte bütün bu özellikleriyle elinizde tuttuğunuz kitap, sizi yakın tarihin koridorlarında dolaştıracak, tanıdık simalar arasında bir yolculuğa çıkarcak. Bu yolculuk sırasında unuttuklarınızı hatırlayacak; bilmediğiniz, duymadığınız bazı ayrıntıları da ilk defa öğreneceksiniz.

Geçmişin viranelerinde yorulduğunuzda parıltılı saraylarda uyanıp, dinlenecek, hafızanızı tazeleyeceksiniz. On yıldır ekran başında bizimle paylaştığınız heyecanları bu kez satırlarda yaşayacak, başımızdan geçenleri, bütün o yaşananları gördükçe akıp giden zamanın ne denli acımasız olduğunu düşüneceksiniz.

Var mısınız hayatımızın son on yılına doğru bir 32. Gün yolculuğuna çıkmaya?

Öyleyse, buyurun efendim.

İsmet İnönü'yle birlikte, 1968.

YENİLİK VE İLERLEME TUTKUSU

32. Gün'ün hikâyesi aslında mesleğinde hep yenilik ve ilerleme arayan bir gazetecinin öyküsüdür. Galatasaray Lisesi'nde okuyan, sonra İstanbul Edebiyat Fakültesi Fransız Filolojisi'ne kaydolan, ancak maddi sıkıntılar nedeniyle üniversiteyi bitirmeden hayata atılmak zorunda kalan bir gazetecinin...

1964 yılında Milliyet Gazetesi'nde, Abdi İpekçi'nin teklifiyle gazeteciliğe başladım. Büyük bir istekle, büyük bir sevgiyle sarıldım mesleğime. Gazeteciliği hep bir hayat tarzı olarak, ciddi bir iş olarak düşündüm.

Aslında ilk yıllar pek rahat geçmemişti benim için. Mesleğe ilk girdiğimde magazin servisinde işe başlamıştım. Memnun kalmayınca gazetenin diğer servislerine geçtim, çeşitli bölümlerde çalıştım. Hemen hemen hepsinde de pek parlak sayıla-

yacak imtihanlar verdim. Bu sıkıntılı durum dış politika alanına geçene kadar sürdü.

Gazeteciliğe başlamamdan hemen hemen 1,5 yıl sonra dış haberler servisine geçtiğimde adeta kendime geldiğimi hissettim. Bu rahatlamada, Sami Kohen gibi bir ustanın yanında çalışmanın büyük payı vardı. Ne de olsa ilk defa yanındakilere bir şeyler öğreten bir insanla karşılaşmıştım. Kohen, bence Türk basınının en uygar, en tarafsız, en bilinçli imzalarının başında gelir. Onun öğrencisi olmaktan her zaman gurur duydum, kendisine çok şey borçluyum.

1960'lı yıllar dış politika konularının kamuoyunda halen daha pek anlaşılmadığı, dolayısıyla da pek itibar edilmediği dönemlerdi. Anlaşılmazdı, çünkü dış politika haberlerinde yer alan şahsiyetler daima asık suratlı, çok ciddi görünümlü ve söyledikleri sözler diplomatik ifadelerden ibaret olan tiplerdi. Böyle olunca da sokaktaki insan bütün bunların ne manaya geldiğini pek kestiremiyor, doğrusu ya, çok da aldırmıyordu.

Diplomatların sarf ettiği nazik, kibar ama o derecede karışık lafların halk tarafından anlaşılamaması beni öteden beri çok rahatsız ederdi. Çünkü dış politikayla, dış dünyayla ilgilenmeyen bir toplum kendi küçük coğrafyasına hapis kalmaya mahkûmdur.

Diğer yandan dış politikanın beni çekmesinin nedenlerinden biri de, bu tarz siyasetin adeta bir satranç oyununa benzetmesindendir. Burada sürekli birileri bir başka birilerine karşı senaryolar hazırlar, oyunlar kurar ve sonunda tuzağına düşürür. Veyahut da onun tuzağına düşer. Sonu olamayan, bitmek bilmeyen bir satranç partisi gibidir dünya siyaseti. Ve bu oyun beni öylesine heyecanlandırıyor, ilgimi öylesine çekiyordu ki! Bütün gelişmeleri dikkatle izliyor, yapılacak yeni hamleleri tahmin etmeye çalışıyordum.

Dış haberler servisine geçtikten bir süre sonra baktım ki, İstanbul bana dar geliyor. Çünkü İstanbul'da yapılacak iş sadece

şehre gelen yabancı konukları izlemekten ibaretti. Bu da pek sık olan bir olay değildi. Hatta bazen, bu işi yapacak bir başka muhabir olmadığından, İstanbul'u ziyaret eden yabancı sanatçıları, ünlü simaları da ben izliyordum.

Babîâli bu dönemde "Beyoğlu muhabiri" diye bir tanım vardı. Bu "Beyoğlu muhabiri" denen adam yabancı dil bilirdi ve aslında her işi yapardı. Diplomatik muhabir de, magazin muhabiri de olabilirdi. Ancak gazetecilik konusunda, ülkenin mevcut koşullarından doğan bir sınırlılık içindeydik.

Örneğin Dışişleri Bakanı İhsan Sabri Çağlayangil geldiğinde yapılacak iş belliydi: Kurt politikacı bizi çevresine toplar, "Brüksel'de şu konuşmaları yaptık, çok başarılı sonuçlar aldık" der ve biz de bunları not ederdik. Yapılabilecek haber böylece biter, başka bir devamı da olmazdı.

Bu sınırlılık duygusu beni fena halde rahatsız etti. Mutlaka dışarıya, yurtdışına çıkmalı, dünyaya açılmalıydım.

Tabii bu arada gidip, yerinde izlediğim birkaç haber de olmuştu. Örneğin Lübnan'da, Beyrut'ta, Kıbrıs'ta toplumlar arası görüşmeleri izlemiş, çeşitli deneyimler yaşamıştım. Yine o dönemde Filistin kamplarındaki Türk gerillaların eğitimleri üzerine haberler yaptım.

İmzamı ilk defa manşete çıkarmayı başardığım haber 1967'de geldi.

NATO'ya davet edilmiştim. Bu, NATO'nun rutin davetlerinden biriydi. Belli aralıklarla bazı gazetecileri toplar, bir hafta süreyle brifingler verir, fotoğraflar çektirir ve geri gönderirlerdi.

Böyle bir ziyaret için İstanbul'dan ayrılmamdan bir gün önce büyük Kıbrıs krizi patladı. General Grivas Kıbrıs'a gelmiş ve Rumların oluşturduğu Kıbrıs Ulusal Muhafız Birliği'nin komutanlığını üstlenmişti. Yunanistan'ın gönderdiği askerlerin Grivas'ın komutası altında Türk köylerine saldırımları üzerine Türkiye gayet sert bir ultimatoma verdi. Buna göre, eğer Yuna-

nistan askerleri ve Grivas'ı Kıbrıs'tan çekmezse Türk uçakları a-dayı bombalayacaktı.

Böylesine müthiş bir gerilim yaşanırken ben gazeteden Brüksel'e gitmek üzere biletlerimi almış, ayrılıyordum. Tam kapıdan çıkarken Genel Yayın Yönetmenimiz Abdi İpekçi ile karşılaştım.

- Ben gidiyorum Abdi Bey, dedim.
- Nereye gidiyorsun? diye sordu.
- Brüksel'e, NATO'ya davetliyim, oraya gidiyorum.

Abdi İpekçi, hem şaşkın hem de biraz kızgın bir ifadeyle söylendi:

- Oğlum koskoca kriz yaşanırken NATO'da ne işin var? Gideceksen Atina'ya git! Çabuk, gözüm görmesin seni!

Böylece tamamen bir tesadüf sonucu, krizi izlemek üzere Atina'ya gittim. Heyecan içindeydim. İlk defa bütün Türkiye'nin konuştuğu son derece önemli bir olayı izlemeye yollanıyordum. Uzun süredir beklediğim fırsat ayağıma gelmişti. Eğer başarılı olursam, önümün açılacağını hissediyordum.

Atina'daki bu ilk ciddi misyonumda canımı dişime taktım ve gazeteyle birbiri ardına çok önemli atlatma haberler gönderdim. Mesleğimde ilk ödülü de (Gazeteciler Cemiyeti'nin "haber" dalında verdiği birincilik ödülü) bu haberler sayesinde aldım.

Birden bire Kıbrıs konusu tüm Türkiye'nin gündeminde baş köşeye yerleşti. Atina macerası gazetecilik kariyerimde bir dönüm noktası oldu. Önemli bölümü sarf ettiğim gayret ve çabalar, bir bölümü de, her işte olduğu gibi, şans sayesinde. Bu ilk ciddi sınavı başarıyla vermek hem benim dışarıda iş yapabilme şevkimi artırdı, hem de gazetenin bana bakışını büyük oranda değiştirdi.

Doğrusu buna çok ihtiyacım vardı. Gerçekten de bu sayede asıl büyük amacıma bir adım daha yaklaşmış oldum. Dört yıl süren uzun pazarlık ve ısrarlardan sonra nihayet hayallerim ger-

çek oldu: 1971 yılına gelindiğinde artık Abdi İpekçi'yi beni Brüksel'e göndermeye ikna etmiştim. Gerçi bu imtiyazın bedeli mümkün olan en düşük maaşla çalışmaktı, ama ne gam!

Gazetenin sahibi Ercüment Karacan,

- Sana öldürmeyecek kadar para veririm, demiş ve eklemişti, başarırsan kalırsın ve ücretin artar. Yoksa dönüp gelirsin, ona göre!

Aslına bakılırsa hafif tehditkâr tonda sarf edilmiş bu sözler yalnız benim için değil, Türk basını açısından da tarihi bir olayı vurgulamaktaydı. Çünkü Ercüment Bey'in bana verdiği bu fırsat, tanıdığı bu büyük şans, daha önce kimseye nasip olmamış bir ayrıcalıktı.

Brüksel'e gönderilmem, aynı zamanda yurtdışına kadrodan yapılan ilk muhabir ataması ve Milliyet gazetesinin yurtdışında açtığı ilk kadrolu muhabir bürosuydu. Daha önceki bütün muhabirler parça başı çalışırlar, gönderdikleri haber oranında para alırlardı. Hepsinin yan işleri vardı.

Benim durumumsa çok farklıydı. Bu yüzden de gazeteyi, dışarıda sürekli bir kadrolu muhabir tutmanın gerekli ve yararlı olduğunu kanıtlamam gerekiyordu. Gece gündüz, dur durak bilmeden çalıştım. Milliyet'in bütün servislerine haberler yağdırdım, hepsini çılgınlar gibi besledim. Sonunda yaptıklarım beğenildi, orada kalmamın yararlı olduğuna herkesi inandırdım.

Brüksel'i seçmemin nedeni açıktı: NATO ve o zamanki adıyla Ortak Pazar Belçika'nın bu asık yüzlü başkentini mesken tutmuşlardı kendilerine. Kısacası benim gözümde Brüksel tam bir diplomatik cennetti. Ama oraya gittikten bir süre sonra anladım ki, bu da yeterli değildi.

Sadece Brüksel'in içinde kalmanın, sadece Ortak Pazar'la ve NATO'yla uğraşmanın beni sıkacağından emindim. Bunun üzerine bir adım daha attım ve Strasbourg'daki Avrupa Konseyi

toplantılarını da izlemeye başladım.

Ancak asıl büyük değişim 1974'teki Kıbrıs Barış Harekâtı'yla geldi. Harekât hem Türkiye'nin dünyadaki konumunu, hem de dünyaya bakışını değiştirdi. Tabii benim de hayatımı değiştirdi. Harekâttan hemen sonra Cenevre'de başlayan görüşmeleri izlemeye Milliyet adına giden yine bendim. Orada da iyi bir performans gösterince, Kıbrıs konusunu takip etmek benim görevim haline geldi. Artık Türk-Yunan görüşmelerini izleyen o kalabalık muhabir ordusuna katılmıştım. Brüksel'in sıkıntılı havasından kurtulmuş, kendime yeni bir uzmanlık alanı edinmiştim.

Ardından bir yeni adım daha attım ve Kıbrıs Harekâtını en ince ayrıntılarıyla ele alan ve Cenevre konferansındaki diplomatik oyunları anlatan "Otuz Sıcak Gün" adlı ilk kitabımı yazdım. Bunu yaparken de en büyük hedefim, bir dış politika konusunu -içeriğini bozmadan- sokaktaki insana anlatabilmektir. Nitekim "Otuz Sıcak Gün", Kıbrıs harekâtının şimdiye kadar yazılmış tek kitabı olarak kaldı.

"Otuz Sıcak Gün"ün başarısı, hemen arkasından "Diyet"i'nin yayımlanmasını sağladı. Bu kitapta da harekâttan sonra yapılan görüşmeleri, yürütülen bütün o gizli pazarlıkları anlattım. Ama hedef aldığım okuyucu, dış politika uzmanları değil, yine sokaktaki o meraklı adamdı.

Zaten bu adamla 1970'li yıllarda kurduğumuz olumlu diyalog hiç bozulmadı, aramız hep iyi oldu. Birbirimizi sevdik, birbirimize güvendik.

Türkiye değişiyor, Türk insanı değişiyordu. Eskiden tamamen kendi içine kapanık, dünyadan koparılmış bir ülke olarak yaşarken, şimdi yavaş yavaş, özellikle de Kıbrıs meselesi yüzünden, dünyaya kapılarımızı açıyorduk. Artık herkes Türkiye'den söz eder olmuştuk. Gün geçmiyordu ki, aleyhimize bir gelişmeyele karşılaşmayalım.

Durum böyle olunca da, dünyada olup bitenler zorunlu olarak bizi de ilgilendiriyor; Ankara'da, İstanbul'da, İzmir'de insanlar mümkün olan her kaynaktan bilgi edinmeye çalışıyordu. Ancak bilgi akışının sağlandığı kanallar hâlâ çok sınırlıydı.

Gazeteye geçtiğim haberlerde dünyada yaşanan politik gelişmeleri anlaşılabilir bir tarzda aktarıyor, bir köprü vazifesi görmeye çalışıyordum. Enformasyona aç bir toplumu doyurmaya çabalıyordum. Karşılığını da art arda aldığım ödüllerle görüyordum: 1976, 1977, 1978'de Gazeteciler Cemiyeti'nin verdiği birincilik ödülü hep benim oldu.

Bu arada kitaplar arka arkaya üremeye başlamıştı. Ne var ki bu da yeterli gelmiyordu bana. Hep daha çok, daha çok insana ulaşmam gerektiğini düşünüyordum. Daha çok insana, daha sık ve doğrudan ulaşmak...

Bunu yapmanın mutlaka daha iyi bir yolu olmalıydı. İlk aklıma gelen yöntem de gazetede köşe yazısı yazmak oldu. Böylece, henüz tam haber olmamış haberleri de ele alabilecektim. Haber sütunlarında kendine yer bulamayacak kadar ufak bir ihtimali, fark edilemeyen bir gelişimi yakalayıp, gelecek hakkında öngörülerde bulunmak istiyordum. Amacım, dış politika satrancının yaklaşan -olası- hamleleri hakkında yorumlar kaleme almaktı. Eh, bu da ancak bir köşe yazarının yapabileceği bir şeydi.

Ancak o dönem Milliyet'te, böylesine bir kademe atlama hiç de kolay değildi. Bir yazarın gazetede köşe sahibi olması -bugünkü gibi- anlık kararlara bakmazdı.

Bu konuda tam Abdi Bey'i ikna etmiştim ki, 1979'un Şubat'ında her şeyi değiştiren üzücü bir gelişme yaşandı: Mehmet Ali Ağca, Abdi İpekçi'yi planlı bir suikast sonucu öldürdü. Bu hain cinayet benim hayatımı da alt üst etti. Güvendiğim, inandığım, en önemli insanım saydığım Abdi Bey artık yoktu. Kendimi ortada bırakılmış hissediyordum. Yalnız ben değil, bütün

Milliyet ailesi sarsıldı. İnanır mısınız, kendimize gelmemiz koca bir yıl zaman aldı...

Bu yıl içinde iyi tanımlanmış bir hedefe giden mantıklı bir yolda ilerlemenin yararını bir kez daha gördüm. Çok geçmedi, 1980 yılında Milliyet'te dış politika üzerine bir köşe yazmaya başlamıştım bile!

Ancak 1980'le birlikte gelen darbe, birden bire her şeyi değiştiriverdi. Basına uygulanan ağır sansür doğal olarak beni de etkiledi. O zaman da Avrupa'dan yayın yapan radyoları ön plana çıkarttım. Sansür onlara işlemezdi. Böylece dış politika penceresini kapatmaktan kurtuldum. İngiliz yayın organı BBC'ye, Almanya'nın Sesi'ne ve Köln Radyosu'na Türk ve dünya siyaseti üzerine yorumlar yaptım.

İşte bütün bu radyo programları, kitaplar, köşe yazıları sayesinde çok karmaşık olayları, konuları basitleştirip insanlara anlatabilme yeteneği kazandım. Özellikle radyoda, on saatlik bir konferansı bir dakikada özetleyebilmek, özünü çıkarabilmek gerekiyordu.

İçimde televizyona geçme arzusu da ilk olarak bu radyo çalışmaları sırasında uyandı. Ne de olsa televizyonun da en önemli kuralı, son derece karmaşık bir olayı mümkün olduğu kadar basite indirip, halkın anlayacağı bir dilde yansıtabilmektir. Bunu yaparken de en çok dikkat edilmesi gereken ve belki de en zorlayıcı nokta, içeriği bozmamaktır. Kısacası, radyoda yaptığım o ilk çalışmalar, içimde televizyona doğru giden bir kervanın ağır ağır yola koyulmasını sağladı.

Bu arada dünyada da büyük değişiklikler yaşanmış, televizyon özellikle 1980'lerde artık patlama noktasına gelmişti. Çağımızın medyası renkli ekran Amerika ve Avrupa'da, yavaş yavaş yazılı basının, radyoların önüne geçmeye başlamıştı. Bu gerçeği giderek daha iyi kavırıyor, televizyona geçmek için büyük bir arzu duyuyordum. Televizyonda çok çapraşık şeyleri en kısa ve en

açık bir biçimde anlatabileceğimden emindim. Kendime güveniyordum.

Türkiye’deyse televizyon yayıncılığı henüz TRT tekelinde, yani devlet kontrolündeydi. Üstüne üstlük 12 Eylül döneminin o baskıcı, ağır havası sürüyordu. TRT itinayla denetleniyor, çok sıkı kontrol altında tutuluyordu. Kısacası televizyona Türkiye’de başlamak benim için uzaya gitmekten daha zor bir işti.

Ancak hiç beklenmedik bir şey oldu ve 1981’de TRT’den bir teklif aldım. Altan Aşar’ın Ali Kırca ile birlikte hazırladığı “Yurttan Dünyadan” programı için Brüksel’den dış politika notları hazırlamamı istediler. Sevinerek kabul ettim. Ancak programa katkıda bulunduğum daha ilk bölümlerde söylediklerim askeri yönetimin sansürüne takılıverince, ilk TV denemem hüsrarla noktalandı.

1983 seçimleriyle askerler yönetimden çekilip Türkiye parlamenter rejime geri döndüğünde, artık yeni umutlar kapıdaydı.

Gerçi TRT’de hâlâ çok ağır işleyen bir bürokrasi ve amansız bir sansür hâkimdi ama durum yine de daha iyi gözüküyordu. 1984 yılına gelindiğinde TRT’nin yönetim kurulunda artık Kamuran Gürün, Ali İhsan Göğüş gibi isimler yer alabilmekteydi. Kamuran Bey, Dışişlerinden tanıdığım ve çok sevdiğim bir emekli büyükelçiydi. Ali İhsan Bey de çok taktir ettiğim bir insandı. Onların TRT yönetimine katıldıklarını öğrendiğimde pek sevindim ve derhal harekete geçtim.

Beklediğim fırsat doğmuş olabilirdi.

Aynı yıl içinde Brüksel’den Ankara’ya gelişlerimde sağduyularına güvendiğim bu iki değerli insanı birkaç kez ziyaret ettim. TRT’ye program yapmak isteğimi ilk olarak bu ziyaretlerim sırasında dile getirdim. Projemi anlattım. Program ayda bir yayınlanacak ve dünyadaki gelişmeleri yansıtacak. İç siyasete değil, dışarıya yönelecektim. Türkiye’nin dünyada yalnız yaşamadığını anlatacak, Türk insanına yeni şeyler gösterecek, yeni ses-

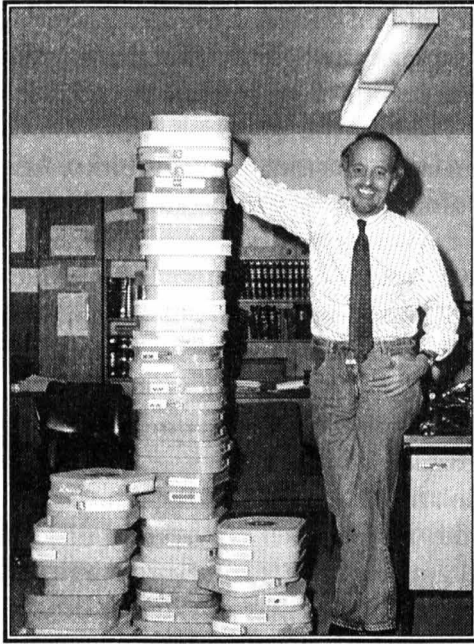
ler duyuracaktım.

Bu teklifime ilk tepkiler son derece olumlu geldi. Fakat işler o denli çok ağır ilerliyordu ki, aradan aylar geçmesine rağmen olumlu ya da olumsuz hiçbir yanıt alamamıştım. Oysa bu zaman zarfında kulisler işliyor, görüşler alınıp veriliyor, Türk bürokrasisinin o muhteşem çarkları ağır ağır dönüyordu. Bir ara ümidimi iyiden iyiye yitirdim.

Tam, bu konuyu unutmamın daha iyi olacağını düşünmeye başlamıştım ki, Brüksel'deki evimin telefonu çaldı. Ankara'dan gelen bu telefon beni dönemin TRT Genel Müdürü Tunca Toskay ile görüşmeye davet ediyordu. Sonradan hayal kırıklığına uğramamak için fazla umut beslemeden yola çıktım. Oysa 1985 yılının sıcak bir Temmuz gününe verilen bu randevuda hiç beklemediğim bir sürprizle karşılaşacaktım: Kısa görüşmemiz sırasında Tunca Toskay program teklifimi kabul ettiğini, derhal haber dairesi müdürü Ülkü Kuranel ile temasa geçerek işe başlamamı söyledi.

Doğrusu Ankara'ya davet edilmemin iyiye işaret olduğunu tahmin ediyordum, ama bu denli kesin bir yanıt alacağımı da hiç ummamıştım. Üstelik bu durum, TRT için de devrim sayılabilecek kadar büyük bir yenilikti. Kuruma ilk defa haber merkezi dışından, siparişle bir haber programı hazırlatılacaktı.

Evet hazırlatılacaktı, ama nasıl?

TRT'de ilk günler, 1985.

32. GÜN DOĞUYOR...

Yaşadığım heyecanı ve sevinci tarif etmem, anlatmam mümkün değil. Hâlâ daha düşündükçe tüylerim ürperiyor, boğazıma bir şeyler takılır gibi oluyor. Kime söylesem olmaz dediği, beni hayalcilikle suçladığı, ya da arkamdan güldüğü bir büyük hayal gerçekleşmek üzereydi. Dış politika konusunda aylık bir televizyon programı yapacaktım. Hem de Türkiye’de, hem de TRT’de! Gerçekten 1985’in Türkiye’si için imkânsıza yakın bir şeydi bu.

Ve ben uzaya giden o ilk insanlar kadar mutluydum.

Birkaç gün içinde heyecanlar yatışınca hayatın acı gerçekte-

riyle baş başa buldum kendimi. Birden farkına vardım ki, tek bildiğim, ne yapmak istediğimdi. Evet, bana kafamdaki programı yapma şansı verilmişti verilmesine ama, kimle ve nasıl yapılacaktı bu iş? Prodüksiyon açısından televizyon tecrübem sifıra yakındı. Kameranın karşısına yalnızca birkaç kez geçmiş, bazı söyleşilere katılmışımtım, o kadar. Ne doğru dürüst bir televizyon eğitimim, ne de hatırı sayılır bir deneyimim vardı. Üstelik TRT Genel Müdürü Tunca Toskay için söylenenler hiç iyi yönde değildi. Çok muhafazakâr olduğu, Türk-İslam sentezinin adamı olduğu, MHP'ye yakın bir siyasi çizgide yer aldığı anlatılmaktaydı.

Yani başarılı olsam bile, bu başarım hiç de uzun ömürlü olacaktı gibi gözüküyordu.

Bütün bunları düşündükçe endişelerim artıyor, tereddütlerim büyüyordu. Allahım ben ne yapmışım? Cehaletin verdiği cesaretle atıldığım bu macera tüm kariyerimin sonu olabilirdi. Güvenebileceğim kimseler yoktu, yalnızca kendime güveniyordum. Ancak o günlerde henüz bilmediğim, sonradan farkına vardığım bir gerçek de şu oldu: kendine güvenmek, pek çok meselenin altından kalkmak için yeterli bir destektir aslında!

Yavaş yavaş kendimi ikna ettim ve Genel Müdür Toskay'ın söylediği gibi Ülkü Kuranel'le buluştum. Uzun yıllar TRT'de spikerlik yapmış, ardından yükselerek haber dairesinin başına gelmiş olan bu hanım son derece kibar, açılım yapmaktan yana, yenilikçi bir insandı. Küçük odasına Dış Haberler Müdürü Ülkü Angılı'yı da çağırması.

Tam toplantıya başlamıştık ki, kapı açıldı ve içeri Ali Kırca girdi. Uzaktan tanışırdık. Ülkü Kuranel,

- İşte geldi, dedi, programı Ali ile birlikte oluşturacaksınız. Size Ankara'dan destek verecek.

Ali o dönemde TRT'nin dış bağlantılarını yapan Eurovision servisinin başındaydı. Sonradan öğrendim ki, sosyal demokrat

olduğu için o dönemdeki TRT yönetimi Ali'ye pek güvenmez, ilerlemesini istemezmiş.

Bu ilk toplantı sırasında Ali Kırca, programa çarpıcı, hatırdı kalır bir isim bulmamız gerektiğini söyledi. "Pencere", "Dışa Bakış" türü sıradan bir şey değil, vurucu bir isim bulmalıydık. O sırada Milliyet'in dış haberler servisinde çalışan Özer Yelçe'nin haftalık bir köşesi vardı: "Onuncu Sütun" (gazeteler o zaman henüz 8 sütun çıkardı). Yani "Onuncu Sütun", aslında olmayan bir sütundan bahsediyordu. Bu çok hoş bir espriydi. Bizim program da aylık olacağına göre, bir ay içinde bulunmayan bir günün adını taşıyabilirdi.

- Programın adı "32. Gün" olsun, dedim.

Ali hemen atıldı.

- Çok güzel! Evet isim bulunmuştur, 32. Gün...

O toplantıda duyduğum ikinci isim yönetmen Musa Çözen oldu. Ali'ye göre, bizi ayakta tutacak tek isim oydu. Sonradan Ali'nin bu söylediklerinde ne denli haklı olduğunu anladım. TRT içinde arkanızı döndüğünüzde sırtınıza indirilecek bıçaklardan korunmanın tek yolu, iyi ve sağlam bir ekip oluşturabilmekmiş.

32. Gün'ün ilk çekirdek kadrosu böylece kurulmuş oldu: Mehmet Ali Birand, Ali Kırca ve Musa Çözen.

Projemizin en sıkıntılı yanı benim Brüksel'de oturmamdı. Bu yüzden program Belçika'da yapılacak, orada çekilecek, orada montajlanacaktı. Ali ve Musa ayın belli günlerinde Brüksel'e gelecek ve sonra da kaseti alıp gideceklerdi. Bu zahmetli bir yöntemdi ama yapılacak başka bir şey de görünmüyordu. Gözümüzü artık iyice karartmıştık. İlk programı ekim ayına yetiştirmemiz isteniyordu. Olur mu, olur dedik.

Yaz boyunca projenin eksiklerini tamamlamakla uğraştık. Tabii ilk akla gelen şeylerden biri de jenerik müziği oldu. Bu konuda uzun uzun düşündüm, ancak işin içinden bir türlü çı-

kamadım. Sonunda kayınbiraderim Ömer Karacan'a haber verdim. İnsanları yakalayıcı, akılda kalıcı ve tempoya sokucu bir müzik aradığımı anlattım.

Ömer birkaç gün sonra Kuşadası'ndaki yazlığa gelip aradığımız müziği bulduğunu söyledi. Peki hangisi?

- "War of the Worlds" adlı filmin müziği!

Ömer biraz melodiyi mırıldandı, biraz filmin konusunu anlattı. Ama zihnimde hiçbir şey canlanmıyordu. Yok efendim plak 1979 Columbia baskısıymış, yok şöyle bir grup çalışırmuş falan filan... Bırakın müziği hatırlamak, ben daha o filmi görüp, görmediğimi bile hatırlamıyordum ki!

Uzun uzun tartıştık. Ömer beni, belki de daha önce hiç duymadığım bir müziği kullanmak konusunda ikna etmeye çalışıyordu. Ona güveniyor, ancak önce şu müziği bir dinlemek istiyordum. Ama Kuşadası'nda o plağı nasıl bulabilirdik ki?

Ömer Karacan birden bire sustu, beni de susturdu.

- Dur, dedi, işte şu anda o müzik çalışıyor!

- Nerede çalışıyor, hangi müzik çalışıyor?

Ömer'in hassas kulakları dışarıdan gelen bir kaç notayı yakalamış, ok gibi fırladı. Ben de peşinden. Müzik yan komşudan geliyordu. Bahçe çitlerini geçip, aradaki çalılırları ve duvarları aşmış, hiç tanımadığımız yan komşunun balkonuna atladık. Melodiyi artık ben de duyabiliyordum. Kapıyı açıp içeri daldık. Pikabın başındaki adam çok şaşırdı. Ağzımdan birkaç kelime döküldü:

- Bir dakika müsaade eder misiniz? Bu müziği dinlemek istiyoruz da...

Ömer Karacan, heyecan içinde, konuyu özetleyen bilgileri verdi. Beni göstererek,

- Bu adam Mehmet Ali Birand'dır, dedi, sizin çaldığınız bu müzik de onun yeni başlatacağı programın jenerik müziği olacak!

SIKINTILI BİR TATİL

O yaz birkaç aile dostuyla birlikte Ege kıyılarında bir mavi yolculuğa çıktık. Denizde insan, karada hiçbir zaman olmadığı kadar salim bir kafayla düşünebiliyor. Yine de yol boyunca neden'ler nasıl'lar yakamı hiç bırakmadılar. Teknenin kenarına oturup denize bakarak kara kara düşündüm. Bir kere Ali Kırca az tanıdığım bir insandı. Musa Çözen'i ise hiç tanıımıyordum. Sonra kaset nedir bilmiyor, çekim nedir bilmiyor, montajın m'sinden anlamıyordum. Doluya koydum almadı, boşa koydum dolmadı. Söylenebilecek tek söz vardı:

Binmiştim bir alamete, gidiyordum kıyamete!

Kendi kendime sorup durdum, nasıl yaptım bu işi diye. Böyle kendi kendime oturmuş düşünürken eşim Cemre geldi yanıma. Cemre böyle durumlarda hep beni teskin eder, bana destek olur. Ancak anlattıklarımı duyunca o da dehşete kapıldı.

- O kadar zorladın ki kendini, dedi, şimdi hadi bakalım ayıkla pirincin taşını.

Ve ben yol boyunca pirincin taşını ayıklaya ayıklaya düşündüm, düşündüm, düşündüm. Tatil bittiğinde kendimle yeniden barışmış, bu işi başarabileceğime dair güvencimi yeniden kazanmıştım. O mavi yolculuğa çok şey borçluyum.

BİRİNCİ RAUNT

İlk program öncesinde TRT, Belçika televizyonuyla resmi bir anlaşma yaparak, çekimler ve sonrası için gerekli her türlü alt yapıyı sağladı. Brüksel'e gider gitmez Emre Aygen'i bana yardım etmesi için kadroya aldım. Zaman daraldıkça iş ciddiye biniyor, geceleri gözüme uyku girmez oluyordu.

Belçika televizyonunun dış işler sorumlusu Nicholas Takas o sırada tatilde olduğundan bize irtibat için bir başka görevli vereceklerini söylediler. Çaresiz kabul ettik. Konuyla ilgili yaptığım görüşmede,

- Sakın meraklanmayın, dediler, İranlı Müslüman bir adamımız var. Sizinle o ilgilenecek.

Ertesi gün stüdyoya gelen görevliyle tanıştığımda, Belçikalıların ne denli büyük bir yanlış yaptıklarını anladım. Bize İranlı Müslüman diye gönderdikleri adamın adı Yezidyan'dı ve su katılmamış bir Ermeni'ydi.

Aslında bunun çekinilecek bir tarafı yoktu, ama eğer Ermeni bir prodüktörle çalıştığımız Türkiye'de duyulsaydı, herhalde bizim derimizi yüzerlerdi. Soykırım iddialarının gündemde tutulduğu, ASALA'nın Türk diplomatlarına karşı giriştiği suikastlerin henüz belleklerden silinmediği 1985 yılının koşullarına gö-

re, bu fevkalade büyük bir skandal olurdu. Zorlukla elde edilmiş bir fırsatı böyle saçma bir ayrıntı yüzünden tehlikeye atamazdım.

Hemen BRT'nin (Belçika TV'si) kapısını çaldım.

- Maalesef biz bu adamla çalışamayız.

- Neden?

- Adam Ermeni asıllı da ondan.

- Canım Ermeniyse Ermeni, bundan ne çıkar?

Hadi buyrun. Gelin, kolaysa elin Belçikalısı'na bundan neler neler çıkabileceğini anlatın. Hiç uğraşmadım. Kestirip attım:

- Ben doğru dürüst, tam anlamıyla Belçikalı bir prodüktör istiyorum, dedim.

Çok şaşırdılar ama isteğimi kırmadılar.

Bu ilk Ermeni kazasından sonra bize gerçek bir Belçikalı prodüktör verdiler. Adamın adı Philip Delmot'tu. Hafif sinirli, biraz kompleksli, bir an önce işini bitirip evine gitmek isteyen acayip bir adamdı bu. Tabii ben de bir prodüktörün nasıl çalıştığını pek iyi bilmediğimden, doğrusu Delmot ne derse kabul ediyor, ona göre hareket ediyordum.

İlk programın hazırlıkları başladı. Bu, benim için uzun uzun metinler yazmak demekti. Programın içeriğini saptamak için yaptığım iş basitti. Bütün Avrupa televizyonlarını seyrediyor, o sırada en çok tartışılan konuları saptıyor, daha sonra da oturup bunları yazıyordum. Fakat yazarken de bu konulara ilişkin elimizde nasıl görüntülerin olduğunu, hazırlayacağımız programda ne göstereceğimizi katıyen bilmiyor, öngöremiyordum. Böyle bir metotla çalışmanın imkânsız olduğu daha ilk programın yapımı sırasında ortaya çıkıverdi.

Ankara'dan Ali'yi arıyor, sık sık konuşuyordum. Bana hep şunu söylüyordu:

- Sen metinlerini yaz, buraya yolla. Gerisini bana bırak, bir çaresine bakarız.

Yani montaj açısından en büyük güvencem Ali Kırca'ydı. Fakat aynı zamanda prodüktörümüz Philip Delmot da metinleri istiyordu. Ne de olsa bütün çekimler ve montaj Brüksel'de yapılacaktı. İşte bu noktada ilk büyük sorun ortaya çıkıverdi: Ben metinleri Türkçe yazıyordum, Belçikalı da bunlardan hiçbir şey anlamıyordu!

İlk program yaklaşırken Ali Kırca Brüksel'e geldi. Oturup yazdıklarımı birlikte okuduk. Gayet anlaşılır, son derece ilginç konular seçmiştik: AIDS, Doğu-Batı casusları ve önemli başkentlerdeki büyükelçilerle telefonla kurulan bağlantılar. Özellikle "AIDS" başlığı önemliydi, çünkü bununla birlikte TRT'de ilk kez cinsel konular tartışılmaya başlandı.

Ali'nin gelmesi ve montajın başlamasıyla birlikte prodüktörümüzle yeni sıkıntılar ortaya çıktı. Ali elimizdeki dosyalarla ilgili hangi görüntülerin var olduğunu gayet iyi biliyordu, çünkü bunları Ankara'dan haber ajansları aracılığıyla izleyebiliyordu. Bu görüntüleri Philip'ten istiyor, ancak prodüktörümüz söz konusu malzemeyi bulmakta zorlanıyordu. Bu yüzden gerilim artıyor, gerilim arttıkça münakaşalar başlıyordu.

Kavga, gürültü, ite, kaka tam 35 dakikalık bir program hazırladık. Ali kasetleri koltuğunun altına alıp Ankara'ya döndü. Giderken de,

- Merak etme, dedi, ben bunun açıklarını TRT'de kapatırım.

Düşünebiliyor musunuz, daha programın yayınlanmasına iki hafta kala biz işimizi bitirmiştik. Bir haber program açısından felaket demektir bu! Çünkü her an her şey değişebilir ve sunduğunuz malzeme bayatlayabilir. Şu Amerikan atasözü boşuna söylenmemiş:

- Hiçbir şey çünkü gazete kadar eski olamaz!

Doğrusunu söylemek gerekirse hazırladığımız ilk 32. Gün, bugünün koşullarına göre yüzkarası sayılabilecek bir programdı.

Ekim 1985'te yayımlanan bu ilk programın yankılarını büyük bir merakla bekliyordum. İçim içime sığmıyordu. Kendimden çok emindim, yaptığım işten gurur duyuyordum. Ama acaba izleyiciler de beğenecekler miydi?

Program, hiç unutmam, Türkiye saatiyle 21.30'da başlayacaktı. Belçika'da, evimde oturdum. Saate bakarak TRT ekranında görünenleri tahmin etmeye çalıştım. Zaman bir türlü geçmiyordu. Nihayet 35. dakika doldu. Programın kapanış jeneriğinin geçtiğini düşünürken, telefon çaldı.

İlk arayan kayınbiraderim Ali Karacan'dı. Hemen arkasından Hasan Cemal'in telefonu geldi. Üçüncü arayansa Zeynep Avcı oldu. Üçünün de söylediği şey aynıydı:

- Harika bir program, çok sevdik, bravo, devam et!

Bana o gün, o üç insan dünyaları verselerdi, bu kadar mutlu olmazdım. Artık benim için Pandora'nın o sihirli kutusu açılmış ve cinler dışarıya çıkmıştı.

Ertesi gün Ülkü Kuranel beni telefonla aradı.

- Tebrik ederim, çok telefon aldık, dedi ve ekledi, ama şunu da bilin ki, siz artık bu işten hiç kurtulamayacaksınız.

İtiraz ettim, gazeteci olduğumu ve yazarak yaşayacağımı söyledim.

- Yok öyle, dedi, bu iş öyle bir iştir ki, insan bir kere bulaşırsa bir daha kurtulamaz. İsterseniz iddiaya bile girelim sizinle.

Bugün geriye dönüp bakıyorum da, Ülkü Hanım ne kadar haklıymış. İyi ki onunla iddiaya girmemişim.

EMEKLEYEN BİR BEBEK

Cehaletin verdiği cesaretle giriştiğimiz, 32. Gün'ün ilk programı çok iyi tepkiler alınca biraz rahatladık. Aslında program hâlâ istediğim gibi değildi, ama artık ne yönde hareket edeceğimizi daha sağlıklı görebiliyordum: Amacımız, dünyanın neresinde olursa olsun, izlenebilecek bir haber programı hazırlamak olmalıydı.

Doğrusu kazandığımız beğenin büyük kısmını, TRT'nin o günlerdeki içler acısı haline borçluyduk. Ancak her şeye rağmen kendimize olan güvenimiz yerine geldi, bu işi başarabileceğimize iyiden iyiye inandık.

İkinci program geldiğinde artık biliyorduk ki, ilk seferki o amatör hataları yapmamalıydık. Bağlanmayan telefonlar, duyulmayan sesler, geç giren görüntüler istemiyordum. Ayrıca bazı "ilk"lere imza atmalı, şimdiye dek TRT'nin ulaşamadığı insanlara ulaşmalıydık.

"İlk" olma tutkusu hayatıma yön veren en güçlü motivasyonum olmuştur her zaman.

Bu inançla derhal NATO'nun kapısını çaldım. Genel Sekreter Lord Carrington, yıllardan beri koridorlarda karşılaştığım, el sıkıştığım, kokteyllerde konuştuğum bir simaydı. Ankara'da

bakıldığında ise Lord Carrington koskoca NATO Genel Sekreteriydi ve ulaşılmaz bir insandı. Bırakın ekrana çıkarmak, bir Türk gazetecinin ona soru sorabilmesi bile ikinci bir Çanakale zaferi kazanmak gibiydi.

Lord Carrington ile NATO için Türkiye'nin ne anlama geldiği, nasıl bir ülke olduğu üzerine konuştuk. Kendisine geçmiş dönemlerdeki tutumları hakkında sorular sordum. Değişen dünyanın nelere gebe olduğunu tartıştık. NATO'nun stüdyolarında çok keyifli, teknik açıdan da sorunsuz bir çekim gerçekleştirdik.

Lord Carrington'la yaptığımız söyleşi harika olmuştu olmasına ama, ancak programın stüdyo bölümlerini yine Brüksel'de çekmek zorundaydık. Ali Kırca bu kez gelirken yanında yönetmen Musa Çözen'i de getirdi. Çözen'i karşımda ilk gördüğümde irkildim. Ali'ye yavaşça yanaştım:

- Sen emin misin bizim işi bu adamla götürebileceğimizden? diye sordum.

- Neden?

- Neden olacak! Tek kelime yabancı dil bilmiyor. Sanki Anadolu'nun en ücra köşesinden dün kopup gelmiş gibi bir hali var. Konuşması bile doğru düzgün anlaşılmıyor. Nasıl bu işin altından kalkacak, bu programı nasıl yönetecek?

Ali Kırca hiçbir şey söylemedi. Yalnızca güldü.

Musa da bu fısıldaşmalardan bir şeyler döndüğünü anlamış olacak ki, bir punduna getirip benim yanıma geldi,

- Baba, dedi, sen hiç merak etme. Ben dangul dungul konuşurum ama, bu işi de çok iyi yaparım!

Haklıymış, hem de nasıl haklıymış! O Anadolu'nun bağrından kopup gelen Musa, tek kelime yabancı dil bilmeyen Musa, söyledikleri pek iyi anlaşılmayan Musa, bizim Philip Delmot'a el kol hareketleri aracılığıyla hangi görüntülerin bulunacağını, nelerin yapılması gerektiğini, neyin ne zaman gireceğini bir bir anlattı.

Musa Çözen benimle birlikte 32. Gün'de aralıksız 10 yıl boyunca çalışan tek adam oldu. Yolumuz hiç ayrılmadı.

Bu çekimler sırasında ne kadar iyi bir ekip kurmuş olduğumuzu anlayacaktım. Küçük ancak, yetenekleri ve uyumu çok büyük bir ekip... Ali ne yaptığını çok iyi bilen, disiplinli bir insandı. Musa Çözen ise hem konusuna son derece hâkim, hem de sadık, dürüst, işine bağlı bir adamdı. Böylelerine TRT'de rastlamak öyle kolay kolay olacak iş değildi.

Musa işini iyi yapıyordu yapmasına ama yine de stüdyoda çekimler sırasında hiç beklemediğimiz bir aksilik bizi bekliyordu. Philip'e laf anlatacağız derken işimiz o kadar uzadı ki, bize ayrılan zamanı aşmaya başladık. Aştık aştık, derken, birden bire içinde çalıştığımız o büyük stüdyonun hangar gibi kapıları ardına dek açıldı. İçeriye büyükçe bir kamyonun üzerinde sekiz-on tane adam girdi.

Şaşırp kaldık. Ve adamlar hiçbir itirazımıza kulak asmadan, ısıklarını çala çala önümüzden geçip gittiler ve bizim dekoru sökmeye başladılar. Artık dayanamadım,

- Ne yapıyorsunuz? Görmüyor musunuz ki burada bir programın çekimleri yapılıyor?

- Ne programı? Sizin saatiniz bitti. Bundan sonra başka bir yapım var. Onların dekorunu kurmak zorundayız.

Rica minnet, yalvar yakar adamları bir saat daha beklemeye zor ikna ettik. Ben dünya olaylarını hiç anlamadıkları bir dil olan Türkçe'de anlatırken, yüzlerinde hafif bir gülümsemeyle oturup çekimlerimizi izlediler. Böylece dekorumuzun yarısı sökülüş bir halde programı tamamlayabildik.

Bu ikinci program, ilkinde oranla daha da büyük başarı kazandı, ilgi gördü. NATO Genel Sekreteri Türkiye üzerine uzun uzun konuşuyor, bir Türk gazetecinin sorularına yanıt veriyordu. Alkışlar, telefonlar, tebrikler bitmek bilmiyordu. Hele mektuplar: İş isteyenlerden tutun, ailevi problemlerini anlatanlar,

Türkçeme kızanlar, soru soranlar ve methiyeler, methiyeler, methiyeler... Her ay yüzlerce mektup geliyordu. Ben de hepsini itinayla cevaplıyorum, gösterilen nazik ilgiyi yanıtsız bırakmıyordum.

Bütün bu kutlamalara rağmen yaptığımız işin Belçika'da yürütülemeyeceğini iyice anladık. Ali ve Musa'nın Brüksel'e gelmesi yerine, benim Ankara'ya gitmem daha uygun olacaktı. Bu kararlar birlikte de benim için bitmeyen seyahatler dönemi başlamış oldu.

KUZEYE AÇILAN PENCERE

1980'lerin ortalarında Türkiye için en büyük tabu hâlâ Rusya, o zamanki adıyla Sovyetler Birliği'ydi. 12 Eylül öncesine dayanan cepheleşmeler darbeden sonra iyice sağlamlaşmıştı. Bu konuda ne söylerseniz söyleyin, ya komünisttiniz ya da antikomünist. Bir üçüncü seçenek yoktu.

Bu son derece net cephenin arkasında kalan Rusya gerçeği ise, Türkiye için kapalı bir kutuydu. Zaten bütün hayatım böyle cepheleşmelerle, klişelerle uğraşmakla geçti.

İnsanları, bir an olsun durup dinlemeye ikna etmek ne kadar zor bir iştir...

Rusya konusundaki duyarlılık sürüp giderken kuzey komşumuz kendi içinde kaynamaya başladı. Batı ittifakı gelişmeleri dikkatle izlediği için müthiş bir bilgi ağı oluşturmuştu. Bu ağın odak noktası da Brüksel'deki NATO karargâhıydı. Rusya'nın bütün zayıflıkları, güçlü yanları dikkatle takip ediliyor, brifinglerle basına aktarılıyordu. Stratejistler değişim rüzgârının kokusunu çoktan almışlar, Rusya'da yaşanan gelişmeleri mercek altına yatırmışlardı.

Zamanın Sovyetler Birliği ise, artık yarıştan kopmak üzere olan bir atlet gibi, son gayretlerini gösteriyordu.

Brejnev'in 15 yıllık yaşlanmış yönetimi 1983'te bitince, yerine KGB Başkanı Yuri Andropov geçmişti. Ancak bu da uzun sürmedi ve Şubat 1984'te Andropov da öldü. Yerine, yine yaşlı ekibin adamı, Konstantin Çernenko geçti. Onun kalbi de fazla dayanamadı ve 10 Mart 1985'te SSCB'nin yaşlılar dönemi kapandı. Yeni gelen liderin adı Mihail Gorbaçov'du. Yalnız kendi ülkesinin değil, bütün dünyanın çehresini değiştirecek olan adam artık sahneye çıkıyordu.

Şimdi devir Gorbaçov devriydi.

Bu sırada Ronald Reagan'ın başkanlığındaki ABD, savunma konusunda son derece önemli bir adım atmış, Yıldız Savaşları projesini başlatmıştı. Uzay teknolojisine dayalı bu projeyle öyle bir güvenlik ağı oluşturuluyordu ki, Sovyetler Birliği'nin kıtalararası balistik füzelerle bu ağı delmesi mümkün değildi.

Buna karşılık Doğu Bloku Amerikan saldırılarına karşı tamamen savunmasız kalmıştı. SSCB için bu, yolun sonu demekti. Ayrıca Amerika Yıldız Savaşları için harcayacağı parayı rahatlıkla geri kazanabilecekti. Üretilen yeni teknolojiden yararlanarak pazara yeni ürünler sürülecek, bu sayede maliyetler düşecekti.

Rusya'nınsa Yıldız Savaşları projesiyle rekabet edecek ne teknolojisi, ne de parası vardı. İşte bu gerçekten hareket eden Moskova'ya göre, Amerika'nın Yıldız Savaşları projesi tam bir savaş nedeniydi.

- Bir düşman, diyorlardı, sizi anında yok edebilecek bir silahla karşınıza geliyor, hazırlanıyor. Bunu durdurmanın bir tek yolu var, o da derhal saldırmak, vurmaktır. Çünkü belli ki, o silahı yapıp size doğrulttuğu anda yok olacaksınız.

Gorbaçov Yıldız Savaşları projesinin, ülkesi için yolun sonu olduğunu anlamıştı. Ama işi, savaş çıkaracak kadar da ileri götürmek istemiyordu.

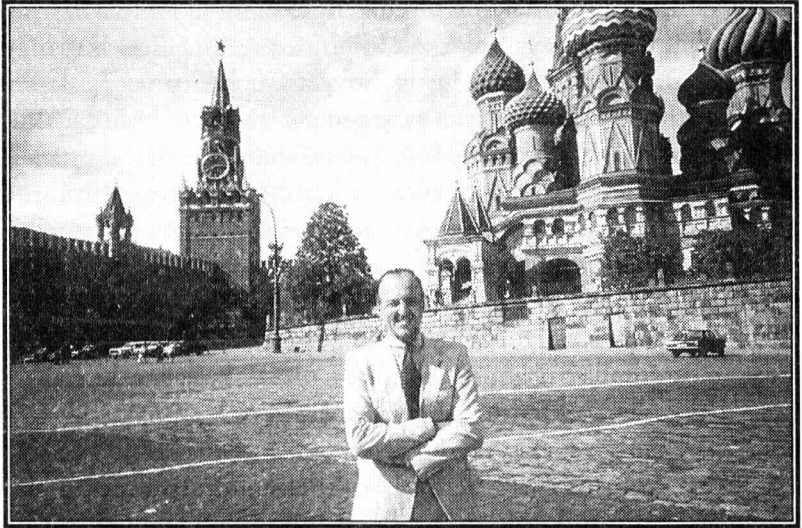
Reagan SSCB'ye "Şeytan İmparatorluğu" adını takmıştı. İliş-

kiler son derece gergindi. Yumuşama yönünde ilk adım tutucu Andrey Gromiko'nun dışişleri bakanlığından alınarak yerine Edvard Şevardnadze'nin getirilmesi oldu. Gorbaçov savaş değil, barış istiyordu. Artık Rusya Batı'yla ilişkilerini düzeltecek, silahsızlanma pazarlıkları yapacaktı. Yok olmaktan kurtuluşun çaresi buydu.

Karar kesindi, geri dönüş yoktu.

1985 sonbaharında Reagan'la Gorbaçov'u Cenevre'de bir araya getiren güvenlik ve silahsızlanma zirvesi başlayan yeni bir dönemin ilk işaretidir. Bütün dünyada yer yerinden oynuyor, insanlar soğuk savaşın bitişini kutluyorken, Türkiye'den çıt çıkmıyordu. TRT'ye göre bütün bu olan bitenler son derece önemsizdi. Komünizm yıkılmadığına göre, SSCB silahsızlansa ne olur, silahsızlanmasa ne olurdu?

Türkiye'den bakıldığında Sovyetler hâlâ "Şeytan İmparatorluğu"ndan başka bir yer değildi.

32. Gün Kızıl Meydan'da.

RUS NÖBETÇİLER NEDEN BU KADAR SAĞLIKLI?

32. Gün'ün üçüncü programında ne yapıp edip, Rusya'yı Türk kamuoyuna getirmeye karar vermiştim. Türk insanı dünyanın gidişini değiştirecek bu gelişmelerin dışında kalmamalıydı. Hem Gorbaçov'un yaratmaya çalıştığı yeni SSCB'yi anlatmalı, hem de bu dev silahsızlanma pazarlığını yansıtmalıydım. Ancak TRT'ye ve Ankara'daki diğer devlet kurumlarına böyle bir dosyayı kabul ettirmek hiç de kolay olmayacaktı. Çünkü hâlâ "Rusya" denince adamların aklına hemen "komünizm propagandası" geliyordu.

Programı yapabilmem için son derece tutucu olan TRT yönetimini ikna etmek gerekiyordu. Bu iş yalnız TRT ile bitmiyor, diğer üst kademeleri, örneğin Genelkurmayı, Başbakanlık, Dışişleri Bakanlığını, gözetmek gerekiyordu. Ancak TRT'nin

garip yapısı önümüzdeki en büyük engeldi.

Aradığım fırsat ayağıma kendiliğinden geldi. Genelkurmay Başkanı Orgeneral Necdet Üruğ, Sovyet Genelkurmay Başkanı'nın davetlisi olarak Moskova'ya resmi bir ziyarette bulunacaktı. Bu ilk kez olan bir şeydi ve doğal olarak haberdirdi. Ben de genelkurmay Başkanının gezisini izlemek için Moskova'ya gittim.

Amacım, bu geziden hareket ederek Rusya'daki gelişmeleri anlatmak, Gorbaçov'un gelişini, verdiği sinyallerini göstermekti. Türk kamuoyuna "Sovyetler, artık bildiğimiz o eski Sovyetler değil" demek istiyordum. Bunu yaparken de Genelkurmay Başkanının orada bulunuşunu bahane olarak kullanacaktım.

Türkiye'den geldiğimizi öğrenince Sovyetler Birliği Hükümet Sözcüsü Lomeyko bize söyleşi vermeyi kabul etti. Türkiye hakkında, komşuluk ilişkilerimiz hakkında konuştu. Yıldız Savaşları projesinin iki bloğu savaşa götürebilecek tehlikeli bir oyun olduğunu söyledi. Sonra sokaklara çıkıp Moskova halkıyla röportajlar yaptık. Rusya'yı, Rus insanını görüntüledik. Kızıl Meydan'ı, Lenin'in mozolesini çektik. O ana dek bizim için tabu sayılan bu yasak şehirde neyle karşılaşsak görüntülüyorduk.

Büyük bir heyecanla Ankara'ya döndüğümüzde, bizi denetimin o asık yüzü bekliyordu. Bantlarımız izlendi ve tabii ki beğenilmedi. Oysa araya, sırf program yayınlansın diye Necdet Üruğ'un ziyaretinden görüntüler de koymuştuk. Aldığımız uyarı şu yöneydi:

- Bu Lomeyko denilen adam Türkiye'nin NATO'ya üye olmasını nasıl eleştirebilir? O kim oluyor ki, bizim ülkemiz hakkında böyle şeyler söylüyor?

Doğrusu bu uyarıdan bir şey anlamak mümkün değildi. Lomeyko'nun söyledikleri Rusların resmi politikasıydı. İçinde de hiç kötü bir kelime, bir hakaret yoktu. TRT'cilere bunun Macaristan'ın veyahut Washington'un görüşünü açıklamasından

bir farkı olmadığını anlatmaya çalıştım. Yanıtları açıldı:

- Biz burada Rus resmi politikasının propagandasını yaptır-
mayız.

Anladım ki ben beceremeyeceğim, hemen Türk Dışışleri Ba-
kanlığını devreye soktum. Bakanlıktan sözcü konumundaki Ya-
lın Eralp gelip tüm programı baştan sona izledi, sonra,

- Ne var ki bunda? diye sordu. Bırakın artık şu soğuk savaş
takıntılarını. Moskova normal tutumunu açıklamış.

Eralp onayını vermişti ama gelin görün ki bunu TRT’cilere
anlatmak hiç de kolay değildi.

Ancak yalvara yakara, adamın söylediklerinde bir şey olma-
dığını TRT’ye kabul ettirebildik. Ancak anladım ki, TRT
Dışışlerinden görüş istemekle yetinmemiş, ne olur ne olmaz di-
ye program bandını Genelkurmay’a göndermiş.

Alınan yazılı yanıtta, Necdet Üruğ’un ziyareti ile ilgili bir
sorun olmadığını, ancak diğer kısımların mutlaka Dışışleri Ba-
kanlığına sorulması gerektiği yazılıymış. Dışışleri de daha önce
onay verdiği için, sorun çözülmüştü.

Biz tam denetimden kurtulduğumuzu sanarak rahatlamıştık
ki, bu kez de genel müdürlükten çağırıldım. Yayın saatine de
çok az bir zaman kalmıştı. Ancak üst düzey bir yetkilinin çok
önemli (!) bir itirazı vardı ve mutlaka ikna edilmesi gerekiyor-
du. Yetkili, Lenin mozolesinin önünde fiyakalı bir yürüyüşle
nöbet değişimi yapan askerlerin görüntüsünün programdan çı-
karılmasını istiyordu.

- Sebep?

- O askerler çok sağlıklı ve semiz bir görüntü veriyorlarmış.
Bu da toplumumuzun moralini bozarmış.

Şaşırp kaldım. İnanılır gibi değildi... Başladık tartışmaya:

- Yahu iki tane etine buduna kuvvetli askere bakmakla kos-
koca milletin neden morali bozulsun? Yani Türk toplumu bun-
ları gördüğü zaman, “eyvah Ruslar geliyor” diye paniğe kapıla-

cak kadar aciz mi? Ruslar sağlıklı olsa ne olur, sağlıksız olsa ne olur?

Adam nal diyor, mih demiyor. Ona göre Rus askerlerinin TRT ekranında görünmesinde bir sakınca yok. Ancak bir şartla: Askerler cılız olacak, sefil olacak, hasta olacak.

- Yapmayın, dedim, bunları ben tayin etmiyorum ki oraya. Önümüzden kim geçtiyse onu çektik. Üstelik bu turistik bir hadise, savaşla falan bir alakası yok.

İyice tepem attı. Tehditkâr bir ifadeyle, program bu haliyle yayınlanmazsa bir daha TRT'ye iş yapmayacağımı söyledim. Bandı bırakıp çıktım. Sonunda 32. Gün bizim yaptığımız haliyle yayına girdi, 70 yıllık bir tabu tarihe karıştı. TRT ekranları ilk defa SSCB'ye açılmıştı.

Tabii ertesi gün beklenen oldu. Antikomünist lobi hareketlendi. Başta Aydın Yalçın olmak üzere müthiş bir kampanya ile karşılaştık. Aydın Yalçın o dönemde "Yeni Ortam" dergisini çıkarıyordu ve en hızlı antikomünist akımın lideriydi. 32. Gün'de komünizm propagandası yapmadığımızı kabul ediyorlardı etmesine, ama diyorlardı ki,

- Böyle programlarla sinsi sinsi başlar bu iş. Asıl amaç Türk halkına Sovyet Birliği'ni sevdirmektir.

Bu tezin inanılır bir tarafı yoktu. Ama kampanya başlamıştı bir kere. Yeni Ortam'daki o yazıdan birkaç gün sonra Bulvar gazetesinde İsmet Giritli, Tercüman'da da Ergun Göze aynı çizgi-de, aynı içerikli yazılar yazdılar.

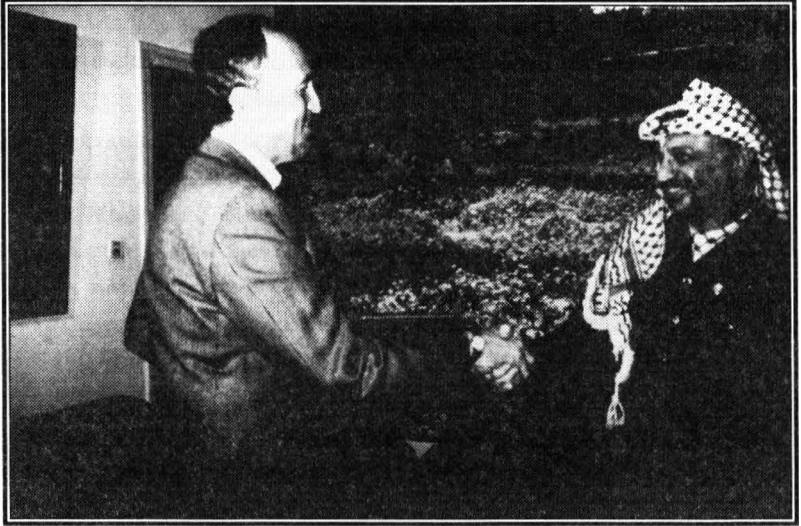
- Olur mu kardeşim, nereye gidiyor bu Türkiye? diye soruyorlardı.

Ben bir cephedeydim, onlar öbür cephede. Ben vatani Ruslara satmaya çalışıyordum. Onlar vatani kurtaracak, bayrağımızı dik tutacak, Misak-ı Milli sınırlarını koruyacak insanlardı. O zaman anladım ki, bundan sonra televizyonda durmadan savaşmak zorunda kalacağım. Belki konular, cepheler, insanlar deği-

şecek, ama savaş hep sürecekti.

O günlerde bindiğim bir taksinin şoförü, anlattıklarıyla 32. Gün'ün nasıl büyük bir heyecan ve merakla izlendiğinin açık kanıtı oldu.

- Ağbi, diyordu adam, Allah senden razı olsun. Yıldızlarda savaş varmış da, bizim haberimiz yokmuş. Sayende öğrendik de, şimdi ailecek tertibat alıyoruz.

Yaser Arafat'la, 1986.

YASER ARAFAT HEYECANLANIYOR

1986 yılının Ocak ayına girdiğimizde programın tuttuğu kesin olarak anlaşılmıştı. Bunu hem gelen olumlu tepkilerin yoğunluğundan, hem de TRT'nin tutumundan çıkarıyorduk. İzleyicinin beğenisi arttıkça TRT'deki eleştiriler de azalıyordu.

Bu demek değildir ki, yaptıklarımızı destekliyorlardı. Katıyen böyle bir şey yoktu. Ancak direnme güçleri kaybolmuştu. Susup oturuyorlar, kamuoyunun tepkisinden çekiniyorlardı. Bu arada çeşitli şekillerde ödüllendiriliyorduk: "En iyi program" ödülleri masamı süslemeye başlamıştı.

Bu arada TRT kadrolarında memur statüsünde çalışan insanların bolca düşmanlığını da kazanmaya başlamıştık. Yıllarca emek verdikleri, boyun büküp itaat ettikleri bir kurumda, onların olanaklarını kullanarak alışılmadık işler yapıyorduk. Kendi-

lerine asla müsaade edilmeyecek röportajları ekranda gördükçe, bize ister istemez kızıyorlardı. Bir bakıma haklı bir tepkiydi bu, ama kimisi işi düşmanlık noktasına dek götürdü. Üst düzey yöneticiler de bize istedikleri gibi dış geçiremeyince bozulmaya başladılar.

Dördüncü programda yine daha önce hiç yapılmamış bir iş yaptık. Konuğumuz Filistin Kurtuluş Örgütü lideri Yaser Arafat'tı.

Arafat'ın o dönemde gündemde olmasının nedeni, 1985'te yayımladığı ünlü Kahire Bildirisi'ydi. Bu bildiride İsrail'in işgal ettiği topraklar dışında terör eylemi yapmayı örgüt üyelerine yasaklamıştı. Tabii bu Ortadoğu barışı için önemli bir dönemeçti.

Türkiye'de ise Arafat'a karşı ikili bir tutum hâkimdi. Bir yandan kardeş gözüyle bakılıyor, halk kahramanı ilan ediliyordu. Yöneticilere göre Filistin davasının başımızın üstünde yeri vardı. Öte yandan aynı Arafat'a kuşkuyla bakılıyordu. Bunun nedeni de Filistin'de, El Fetih'in kamplarında yasadışı sol örgüt mensuplarının gerilla eğitimi almasıydı. Bu ikili tavır herkesin elini kolunu bağlıyordu. Ne sevebiliyor, ne kovulabiliyordu.

Arafat'la röportaj yapma niyetimi açıkladığımda TRT'nin içinde yine kıyametler koptu. Artık aldırmamayı öğrenmiştim.

- En nihayet bir sözleşmemiz var, olmazsa yırtıp atarsınız! dedim.

Arafat'a ulaşmak için başvurulacak en doğru yer Ankara'daki temsilcisi Abu Firaz'dı. Öteden beri dost olduğumuzdan, bana karşı çok samimi konuştu Firaz. Boşa gayret gösterdiğimi, röportajı yapsam bile asla yayınlamayacağımı söyledi.

- Bak görürsün, dedim, nasıl da yaparım, nasıl da yayınlardım!

Türkiye'nin Filistinlilere karşı temelde iki yüzlü bir politika izliyor olması beni rahatsız ediyordu. Bence Filistinliler davalara

rında haklıydılar ve hak ettikleri desteği de görmeliydiler.

Randevu kesinleşince bir kameramanla birlikte Tunus'a gittik. Filistin Kurtuluş Örgütü Beyrut'u terk etmek zorunda kalmış, merkez Tunus'a taşınmıştı. Gelen talimata göre havaalanında karşılanacaktık. Yaser Arafat, İsrail haber alma örgütü Mossad'ın saldırılarından korunmak için sürekli yer değiştiriyordu. Dolayısıyla da söyleşinin ne zaman, nerede olacağını kimseye söylememişti.

Anlaşılan buluşmamız da bir baskın halinde, aniden gerçekleşecekti. Arafat'la ilk karşılaşmam on yıl kadar önce Lübnan'da olmuş, bu sırada birlikte fotoğraf bile çekirmiştik. Bu fotoğrafı de her ihtimale karşı yanıma almıştım.

Havaalanına indik. Heyecan içinde bekleyiyoruz. Kimse yok. Pasaport polisinin arkasında belki birileri vardır diye baktım, hayır kimse yok. Dışarı çıktık. Acaba bizi unutmuş olabilirler miydi? Koskoca Filistin Kurtuluş Örgütü'nün böyle bir hata yapması mümkün müydü?

Elimizde ne bir adres, ne de bir telefon numarası vardı. Güvenlik nedeniyle bu tip bilgiler verilmemişti. Bir otele yerleşip beklemekten başka çare yoktu. Tam bir taksi tutacakken, köşeden "Türkiye, Türkiye" diye bağıran iki adam çıktı. Kan ter içindeydiler. Bir tanesinin elinde makineli tüfek, diğerinin elinde bir tabanca vardı.

- Muhammed Ali Bey siz misiniz? diye sordular.

Meğer Araplar her zamanki gibi yola geç çıkmışlar ve trafiğe takılmışlar.

Orada kendi kendime, "eğer Filistin Kurtuluş Örgütü buysa ve eğer Filistinlileri bunlar kurtaracaksa, Filistinliler hayat boyu kurtulamazlar" demekten kendimi alamadım.

Bizi otele yerleştirdiler. Bir telefon numarası bırakıp gittiler. Her on beş dakikada bir telefon etmeye başladım. Aldığım yanıtlar hep inşallah, maşallah üzerine kuruluydu. Bir ara içlerin-

den biri ne dese beğenirsiniz?

- Arafat zaten Kahire’de!

- Peki ne zaman gelir?

- Hiç belli olmaz. Oradan belki de Rabat’a geçecek.

Bekleme süresi uzadıkça sabrım taşmaya başladı. Üçüncü günün sonunda artık patladım:

- Olmayacaksa olmayacak deyin de gideyim buradan.

Telaşlandılar,

- Yok, yok, dediler, tamam. Akşam sizi saat 22.30’da alacağız.

Geldiklerinde saat gece yarısını çoktan geçmişti tabii. Dört ev dolaşıldı. Sürekli araba değiştirildi. Beşinci evde FKÖ lideri bizi bekliyordu.

Arafat her zamanki Arafat’tı. Türk televizyonuna ilk defa çıkacağı için bayağı heyecanlıydı. Sanırım bu röportaj talebi ona, Türkiye’nin Filistin politikasında bir değişiklik olduğunu düşündürmüştü.

Bu çok ilginç bir yanılgıydı. Yabancıların gözünde de TRT’nin işlevi habercilik değil, bir siyaset aracı olmaktı. Herkes ama herkes biliyordu ki, politikacıların gönüllerince kullandığı bir kurumdu TRT.

Arafat da, Türkiye’nin ona bakışının değişmeye başladığını sandı ve hatta açıkça sordu,

- Tabii, siz bizim için bir kahramansınız, dedim, zaten bu en başından beri böyleydi.

Yalan söylemiştim. Ama yapılacak bir şey yoktu. Dünya karşısında yalnız kalmış, halkı için, insanları için uğraşan bu yiğit adamın bütün hayallerini kıramazdım. Görevim de Türkiye’nin dış politikasına karışmak, ya da ülkemi başkalarına gammazlamak değildi. Ben gazeteciydim. Amacım FKÖ lideri Yaser Arafat’ın görüşünü Türk kamuoyuna yansıtmaktı.

Çekimler başladığında Arafat’ın ne müthiş bir aktör olduğu-

nu gördüm. Elleriyle, kollarıyla konuşuyor, çeşitli rollere giriyordu. Uzun uzun mücadelelerini anlattı ve lafı bağlarken,

- Bir gün mutlaka, dedi, seninle birlikte Kudüs'te namaz kılacağız.

O an şöyle küçük bir damla gözyaşı belirdi yanağında, yavaşça aşağı süzüldü. Odaya bir matem çökmüştü. Çekim bittiği halde kıpırdayıp kıpırdamamak konusunda kararsızdım.

Tam o sırada kameraman yanıma yaklaştı ve

- Ağbi, dedi, mikrofonun kablosu yerinden çıkmış. Son bölümün sesini galiba alamadık. Hadi şu son birkaç soruyu yeniden sor da, bir kez daha kaydedelim.

Bunları duyduğumda ciddi olarak ölüyorum zannettim. Ya da, ölmek istedim. Koskoca Yaser Arafat bütün aktörlüğünü ortaya koymuş, her şeyini anlatmış, rolünü tamamlamış, perde inmiş, ama biz en önemli bölümü kaydedememiştik.

Kameramana intihar etmeyi düşünüp düşünmediğini sordum. Hiç oralı değildi. Gayet rahat bir şekilde,

- Ne üzülüyorsun ağbi, dedi, söyle, bir daha anlatsın.

- Oğlum, dedim, sen deli misin. Karşımdaki adam Yaser Arafat. Lise arkadaşım değil ki tekrar et diyeyim.

Sinirden öleceğim. Adam hem suçlu, hem güçlü, bir de bana akıl öğretiyor. Yine istifini bozmadı,

- Ağbi sen hiç merak etme, dedi. Bunlar böyledir. Söylersin bir daha anlatırlar. Takma hiç kafanı.

Kıpkırmızı olmuşum, öfkemden tepinmek istiyorum, adam hâlâ kendince konuşuyor. Tam bu sırada Arafat da durumu fark etti, ne olduğunu sordu. İkına sıkına bazı yerlerin kötü olduğunu, bazı yerlerde sesin patladığını, her ihtimale karşı son birkaç soruyu tekrar etmemiz gerektiğini söyledim. Ne dese beğenirsiniz:

- Tabii, derhal. İsterseniz hepsini baştan alalım.

Kameraman haklı çıkmıştı. Ve ben yine aynı soruyu sor-

dum, Arafat yine aynı şekilde elleriyle, kollarıyla müthiş bir aktörlük sergiledi. Sonunda yine “Kudüs’te seninle namaz kılacağız” dedi, gözyaşını döktü ve perdeyi kapattı.

Daha sonraki yıllarda Yaser Arafat beni, Filistin halkının kurtuluşu için basın yoluyla verdiğim destekten ötürü “Onursal Nişan”ıyla ödüllendirdi. Unutulmaz bir iltifat!

İşte bu Arafat olmasaydı, Filistin Kurtuluş Örgütü’nün bugün vardığı nokta çok farklı olurdu. Filistin halkı ona çok şey borçludur. Birçok hataları, birçok zayıflıkları da var. Var ama, Filistin davasını Araplara rağmen tarihe taşıyan insan odur.

Biz hep Arapların Filistin Kurtuluş Örgütü’nü desteklediklerini sanırız. Bu bir yanılgıdır. Çoğu Arap devleti kamuoyu karşısında günah onlardan gitmiş olsun diye kerhen biraz para vermenin dışında Filistinlileri pek desteklememişlerdir. Daima onlara ikinci sınıf insan muamelesi yapmışlardır.

Bir gün Ortadoğu tarihi yazıldığında, Filistin halkının Araplara soracağı çok şey olacaktır. Bu arada Türkiye Filistin’e ne yaptı diye sorulduğunda, “hiçbir şey” dememek için, “çok az şey yaptı” diyebiliriz.

Ayrıca bol bol lafügüzaf ve hamaset edebiyatı, işte o kadar.

Ferdinand Marcos'la görüşme, Hawaii 1986.

32. GÜN TÜRK İNSANININ HAYATINA GİRİYOR

Başlamasından birkaç ay sonra, 32. Gün Türkiye'de yaşayan bütün insanların şu ya da bu şekilde haberdar olduğu bir programdı artık. Yaptığımız işi beğenenler de, beğenmeyenler de bizi konuşmaktaydı.

Bu arada ödüller de birbirini kovalıyordu. Sedar Simavi Vakfı (1986, 1988, 1989), Nokta dergisinin "Doruktakiler" (1986, 1987, 1988, 1989) ödüllерinin gururlu sahibi oldum.

Programın yayına girdiği saatlerde sokaklar boşalıyor, insanlar ekranın karşısına geçip, onlar için hazırladıklarımızı izliyorlardı. Randevular bile yayın saatimiz gözetilerek verilmeye başlanmıştı. Bir TV programının böyle muazzam bir ilgi görmesi, Türkiye'de ilk kez olan bir şeydi.

Bu başarıyı büyük ölçüde TRT'nin kalıplarını kırmamıza

borçluyduk. Televizyonculuğu devlet memurluğu ve iktidarın duymak istediklerini vermekle eşit tutan kurumda 32. Gün, bambaşka bir yaklaşımla ortaya çıkmıştı. Halk ilk defa doğru dürüst bir haber program seyrettiği için şaşkına dönmüş, yaptıklarımıza büyük ilgi göstermişti.

Margareth Thatcher'la röportaj, 1986

DEMİR LEYDİ 32. GÜN EKRANINDA

Programı bir adım daha öteye taşıyan unsur 1986'da Mart programında İngiltere Başbakanı Thatcher'ı konuk etmemiz oldu. Denilebilir ki, Türkiye'de şok etkisi yaratan ilk söyleşi budur. O güne dek böyle bir şey görülmemiştir. İngiltere başbakanının, karşısına bir Türk gazetecisini alıp, onun sorularını yanıtlaması kimsenin aklına gelmeyen bir şeydi.

İnsanlar sanıyorlardı ki, aldığım randevuları ben Mehmet Ali Birand olduğum için alıyorum. Oysa işler hiç de öyle değildir. Randevular, özellikle dışişleri bakanı ve başbakan düzeyinde gazetecinin bayrağına, yani ülkesine göre verilir. Benim yaptığım yalnızca mekanizmayı iyi işletebilmektir. Yoksa kimse Mehmet Ali Birand'a iltimas geçmiyordu. Thatcher da Türkiye'ye verdiği öneme paralel olarak benimle söyleşi yapmayı ka-

bul etmişti. İşte herkesin gözden kaçırdığı gerçek buydu.

Farklılığı yaratan diğer bir unsur da benim tutumumdu. İster başbakan olsun, ister cumhurbaşkanı, o ulaşılmaz, konuşulmaz gibi görünen yabancı devlet adamlarıyla röportaj yaparken karşılarında hiçbir zaman ezilmedim, çekinmedim, utanmadım, korkmadım. Onlar kendi rollerini yapıyorlardı, ben de kendi rolümü oynuyordum. Dünyanın her yerinde, her çağdaş gazeteci için bu böyledir.

O güne dek Türkiye’de bu oyunu oynamaya kimse cesaret etmediğinden, 32. Gün’de yapılanlar halk arasında büyük heyecan yarattı.

Margareth Hilda Thatcher, ya da diğer adıyla Demir Leydi, İngiltere’de ilk kez 1979 seçimlerini kazanarak iktidara gelmişti. O güne dek seçilen ilk kadın başbakandı. Özellikle uyguladığı ekonomi politikalarında sağladığı başarı sayesinde 1983 seçimlerini de, hem de bu kez daha da ezici bir çoğunlukla kazanmıştı. (Aynı yıl Türkiye’de de Turgut Özal iktidara geldi.)

Ne var ki işler bu kez eskisi gibi iyi gitmemiş, Thatcher 1984 yılından itibaren toplumsal muhalefetin hedefi haline gelmişti. Aynı yıl İrlanda Kurtuluş Ordusunun düzenlediği bir suikastten kıl payı kurtuldu. 1986 yılına gelindiğinde popülaritesini hâlâ büyük ölçüde koruyordu. Sık sık altı çizilen bir nokta da Turgut Özal’ın Demir Leydi’den, uygulamaya çalıştığı iktisadi politikalar konusunda esinlenmekte olduğuydu. Bu durum her iki liderin de yalanlamadığı, hatta giderek hoşlandıkları bir hal almıştı.

Thatcher, televizyonda görüldüğünün aksine çok ufak tefek bir kadın. Bizi aldıkları odada kameraları kurmuş beklerken birden kapı açıldı ve içeriye girdi. Önce kameramanların ve ekiptekilerin elini sıktı, sonra beni sordu.

- Söyleşiyi kim yapacak?

Kendimi takdim ettiğimde,

- Mr. Birand, dedi, Yarım saat Türk-İngiliz ilişkilerinin ne-

sinden konuşacağız? Aramızda o kadar büyük bir çekişme de yok ki...

Bu şaşırtıcı bir çıkıştı doğrusu. Konuşma sırasında sık sık Özal'dan söz etti. Özal hakkında hep övücü şeyler söyledi. Söyleşinin ortasında kaset değiştirilirken beklenmedik bir şey oldu. Özel Kalem Müdürü geldi ve kulağıma eğildi:

- Aman gitmeden 25 Sterlini vermeyi unutmayın!

Şaşırdım. Bu paranın ne karşılığı alındığını sordum.

- Sayın Başbakanın makyajı için makyajcı kiraladık, o da size ait olan bir masraftır.

Thatcher'a baktım,

- Tabii tabii, dua et ki, dedi, benimle yaptığın söyleşiden dolayı para almıyoruz senden.

O zaman işte sahnelenen oyunu çok net gördüm. Thatcher bizimle görüşüyordu, çünkü Türk kamuoyuna mesaj vermek istiyordu. Onun rolü bundan ibaretti. Ben de İngiltere başbakanıyla görüşüp programa bir şeyler katmaya çalışıyordum. Rolüm buydu. Gerisi dekordu. Makyajcının parasını bize ödetmeleri de bu oyunun bir parçasıydı.

Thatcher sorduklarıma kısa ve çok açık yanıtlar verdi. Soğuk bir insandı. Oğlunun otomobil yarışı sırasında Büyük Sahra Çölünde kayboluşundan söz ederken bile taş gibiydi. Daima gergin, gerilimli bir kişiliği olduğu belliydi. Ta ki, Cemre'nin küpelerini görünceye kadar...

Eşim Cemre, başından beri programın en acımasız eleştiricisi, aynı zamanda da en büyük destekçisi olmuştur. NATO'da yüksek düzeyde bir görevdeyken ayrılmış, kendisini (yine kendi deyimiyle) bana "adamıştı". Randevularımı alır, prodüktörlüğümü yapar, küçük teyplerden röportajlarımı deşifre ve tercüme eder, çantamı taşır, konuştuğum kişilerle ilgili bilgi toplar, araştırma yapardı. 32. Gün'le ilgili bütün sekreterlik görevini üstlenmişti.

Giyimimle de Cemre ilgilenirdi. Kadın dergileri tarafından birkaç kez “Türkiye’nin en şık erkeği” seçilmemi de doğal olarak ona borçluyum. (Hatta aynı yıllarda “Türkiye’nin en seksi erkeği” seçilmem de, evde konu olmadı değil doğrusu...)

Cemre birlikte çıktığımız seyahatlerde kendini Türk kadınlarının temsilcisi olarak görür, bu sorumluluğu hiçbir zaman aklından çıkarmazdı. Thatcher röportajına giderken de itinayla hazırlanmış, süslenmiş, püslenmişti.

- Demir Leydi bir Türk TV ekibi nedir görsün bakalım!

diye söyleniyordu. Hatta kulağına ancak düğünler için kutusundan çıkardığı elmas küpelerini bile ilıştirmişti.

İşte çekimler sonrası Thatcher’in gözleri bu küpelere kaymaya başladı. Demir Leydi sonunda gizleyemediği merakına mağ-lup oldu:

- Küpeleriniz çok güzel, nereden aldınız?

Cemre gururla yanıtladı:

- İstanbul’dan, Kapalıçarşı’dan!

İngiliz Başbakanı birkaç gün içinde Türkiye’ye gelecek, Çeş-me’de bir konferans verecekti. Hemen yanındaki yardımcısına yöneldi:

- Acaba programa İstanbul’a bir gayrıresmi ziyaret sıkıştırabilir miyiz? Kapalıçarşı’yı hiç görmedim...

Cevap olumsuzdu. Suratı asıldı.

- Ne yapalım, dedi, “next time” (bir dahaki sefere)!

Dediğini de yaptı.

Sonuçta yine de çok hoş bir söyleşi oldu. Sevinçten uçarak Ankara’ya döndüm. Ama karşımda yine değişmez bela denetim hazretlerini bulacaktım.

Israrla bir bölümün programdan çıkarılması isteniyordu. Bu bölümde hem Turgut Özal’ın hem de Thatcher’ın uyguladıkları ekonomik politikalar sonucu büyük bir işsiz ordusu yarattıklarını, enflasyonu artırdığını hatırlatıp sormuştum:

- Bu da bir başarısızlık değil midir?

Thatcher bu soruyla çok sık karşılaştığı için hemen savunmaya geçti:

- İşsizliği indireceğim diye batık yatırımlar mı yapmamız gerekiyor? Hayır. İyi yatırımlar bir süre sonra nasılsa işsizliği ortadan kaldıracaktır.

Denetime göre bu kötü bir soruydu. Özal bu soruyla suçlanmış, üstelik Thatcher da yeterli bir yanıt verememiş, hatta Özal'ı eleştirir gibiymiş. Gerçekte öyle olmasa bile öyle bir izlenim çıkabilirmiş! Özal da programa katılmadığından ona cevap hakkı doğarmış. Dolayısıyla bunu kabul edemezlermiş...

Bundan daha komik, daha saçma bir şey olamazdı. Başbakan Thatcher, Turgut Özal'ı övmüş, övmüş, övmüş; en sonunda bir yerde de eleştiri alan ortak bazı politikalarını savunmuştu. Bunda da şaşılacak bir şey yoktu.

Ama TRT'ciler Özal'ın hışmından çekiniyor, işlerini kaybetmekten korkuyorlardı. Pek de haksız değillerdi, çünkü merhum Özal'ın ne yapacağı hiç belli olmazdı. Bağıra çağıra amaçlarına ulaştılar ve söyleşinin o bölümlerini kestiler. Her programda bürokrat zihniyete karşı verdiğimiz savaş, eksik olmasın, bu kez de sürmüştü.

Bu gerilim sırasında muhatap olduğum TRT yetkilisi, biraz da öfkenin etkisiyle çok ilginç laflar etmişti:

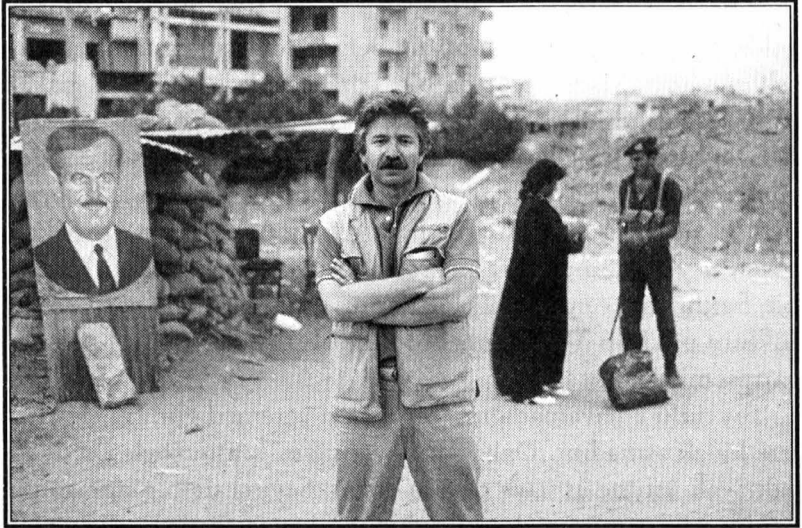
- Bakın Mehmet Ali Bey, size bir tek genel müdürün güveni var. Aslında bana kalsa, sizin devletin üst düzeyini böylesine küçük düşürecek mesajlar vermenizi katiyen kabul etmezdim. TRT antenlerini bunun için kullanırdım. Şunu da söyleyeyim ki, Ali Kırca'ya da hiç güvenim yok. İkinizi de bu çatının altında görmek istemiyoruz.

TRT'dekiler Ali Kırca'yı da, beni de hep sisteme ters bakan insanlar olarak gördüler. Onlar için sosyal demokrat olmak, komünistlikle aynı şeydi.

Thatcher söyleşisinin yayınından sonra bazı itiraz telefonları geldi. Bunlardan bir bölümü de benim söyleşi sırasında oturuş şeklime aitti... Nasıl olur da bir Türk gazeteci İngiliz başbakanının karşısında ayak ayak üstüne atarak konuşurdu?

Doğrusu izleyicilerin bu itirazı beni TRT'cilerin söylediklerinden daha da büyük hayretler içinde bıraktı. Niçin ayak ayak üstüne atmayacaktım ki? Bir Fransız, bir Alman, bir Amerikalı gazeteci yere çömelip de mi soru soruyordu? Benim onlardan bir farkım mı vardı? Halk, dizlerini yapıştırıp öyle soru soran süklüm püklüm TRT muhabirlerine alıştığı için benim tavrımı garipsemişti.

Bir türlü anlayamadığım, bir anlam veremediğim bu eleştirilere kulak asmadım. Daha sonra yaptığım bütün söyleşilerde ayak ayak üstüne atmaya devam ettim. Seyirci de bir süre sonra benim yaklaşımımın doğru olduğuna kanaat getirdi, şikâyetler kesildi.

Ali Kırca 32. Gün'de.

TRT'DE UYANIŞLAR

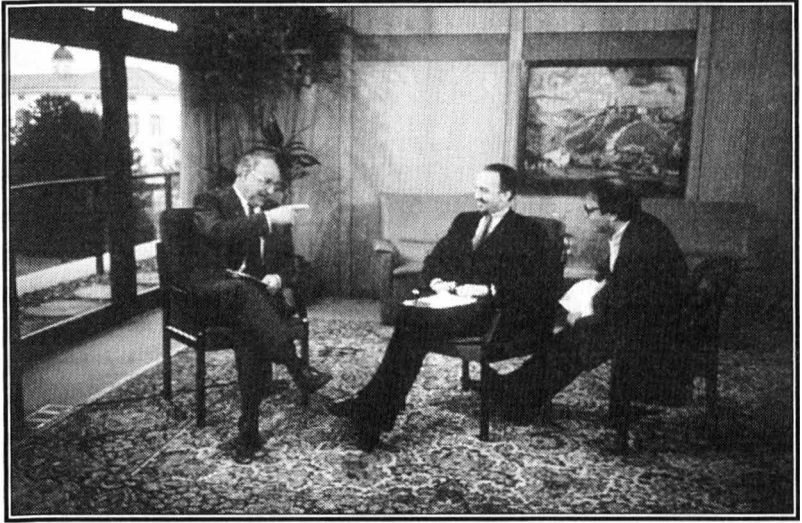
Ülkede esen 32. Gün rüzgârı gün geçtikçe güçleniyordu. Fakat bu durum TRT çatısı altında huzursuzluğun artmasına neden oldu. Tam bu dönemde bir de anti-yeni-Türkçe kampanyası başladı ki, bizim o perişan halimize tam tuz biber ekti. Metinlerde yanıt yerine cevap, olasılık yerine ihtimal, öngörü yerine tahmin vb kullanmaya zorlanır olmuştuk. Ancak büyük mücadeleler vererek programı sürdürebiliyor, iş sertleştiği zaman da resmen pazarlık ediyorduk.

TRT kendini sanki Türkiye'yi yönetmekle, kötü fikirlere karşı korumakla ve hatta düzeltmekle görevli hissediyordu. Zaten hamiler ülkesi olan Türkiye'ye TRT de hamilik yapmak istiyordu. Öyle ya askerden, polisten, milli eğitimden, hatta başbakanlıktan ne eksigi vardı ki TRT'nin? Ama bu gönüllü hamiler

lerin hiçbirinin diğzerinden haberi yoktu. Hepsi başka başka Türkiyeler istiyorlardı. Belki şablonda tutuyordu söyledikleri: Hepsi de muhafazakâr, merkezden yönetilen, hôt zötlü bir Türkiye istiyordu.

32. Gün'ün elde ettiğı başarı bir yandan da TRT yönetimini yıllardır yattıkları o derin kış uykusundan uyandırmaya yaradı. İlk olarak Ali Kırca'yı keşfettiler. O güne dek bir türlü güvenemedikleri, sosyal demokratlığına ters baktıkları Kırca'nın başarılı bir programa imza atması gözlerini açtı.

Ona yeni yapımlarda önemli sorumluluklar vermeye başladılar. Uzay mekiğı Challenger'ın düşmesi, Uganda'da yapılan ihtilal, Ortadoğı barış görüşmeleri gibi konularda çok başarılı haber programlar, yorumlar hazırladı. Bu sayede de TRT'nin haber performansında belirgin bir iyileşme görölmeye başlandı.

Helmut Kohl'le görüşme, 1986.

SIRA ALMANYA'DA

1986 Mayıs programının büyük sukseesi Federal Almanya Başbakanı Helmut Kohl ile yapılan söyleşi oldu. Bu söyleşi için tam bir yıl uğraşmış, tanıdığım bütün Alman diplomatlarını devreye sokmuştum. Nihayet beklenen o an geldi, Kohl 32. Gün'e röportaj vermeyi kabul etti.

Üstelik bu dönem Türk-Alman ilişkilerinin en kötü olduğu zamanlardan biriydi. Almanya, Türk vatandaşlarına vize koymuştu. Hemen ardından da şansölye Helmut Kohl meşhur serbest dolaşım anlaşmasını iptal ettiğini açıklamıştı. Bu da yetmezmiş gibi Alman yazar Günter Wallraf, Türk işçilerinin hayatlarıyla ilgili "Ganz Unten" (En Alttakiler) adında bir kitap kaleme almıştı. Uzun süre bir Türk işçisi kılığına girerek yaşayan Wallraf, onlarla birlikte çalışmış, birlikte acı çekmişti.

Türklere yapılan kötü muameleleri, yasadışı işlemleri ortaya koyan kitabı satış rekorları kırdı. Böylece Alman şirketlerinin yabancı işçileri nasıl sömürdükleri ortaya çıktı ve bütün Avrupa birbirine girdi. “En Alttakiler” dönemin Türkiye’sinde de çok yankı buldu.

Kohl’ü görmeye gittiğim zaman önce Günter Wallraf’la konuştum. Başbakanla randevum olduğunu öğrenince, çok ilginç bir teklifte bulundu. Bir Türk kameraman kılığına girip benimle gelmek istiyordu. Sonra söyleşi sırasında ben Kohl’e kitap hakkında sorular soracaktım. Tabii başbakan muhtemelen söylediklerime itiraz edecek, belki de yazılanların yalan olduğunu iddia edecekti. O zaman da Günter makyajını silip ortaya çıkacak ve yazdıklarını savunacaktı. Aslında harika bir fikirdi.

Biz, Almanya’da programa destek veren Osman Okkan ile hazırlıklar yaparken birden Kohl’ün özel kaleminden telefonlar yağmaya başladı. Kaç kişi gelecektik? Geleceklerin kimlikleri ve görevleri neydi?.. Böyle bir sürü soru. Almanların merakı arttıkça, planımızın anlaşıldığından kuşkulandırmaya başladık. Sonunda da vazgeçtik. Ama hazırladığımız sürprizin, Kohl ve ekibince nasıl duyulduğunu şimdiye dek anlayabilmiş değilim.

Aslında Kohl hiç de renkli kişiliği olan bir adam değildi. İri mi iri, upuzun boylu, kuru kuru konuşan bir siyasetçi. Eski Alman Başbakanı Schmidt gibi yorumlar getiremiyordu, vizyonu yoktu. Belli ki, hayatı günü gününe yaşamayı seviyordu. Yaptığı ilk iş odaya gelip, hiç etrafına bakmadan bizim mikrofonun üzerine oturup, ortasından ikiye kırmak oldu.

Rahmetli Örsan Öymen de bizimle gelmişti. Osman Okkan çeviriyi yapıyordu. Şansölye Kohl’e ilk yönelteceğim soru belliydi:

- Şu bizim serbest dolaşım meselesi ne oldu?

Alman Başbakanı suratıma baktı. Sonra,

- Siz bilmiyor musunuz, dedi, o iş çoktan öldü!

Şimdi şaşırtma sırası bizdeydi. Meğer Bonn hükümeti bu konudaki kesin tutumunu Ankara'ya çoktan bildirmiş, ancak bu durum herkesten sır gibi saklanmıştı.

İşte 32. Gün bu söyleşisinde, Türk işçilerinin Avrupa'daki serbest dolaşım haklarının resmen öldüğünü Türk kamuoyuna duyurdu. Tabii kıyametler koptu...

Program yavaş yavaş bir ünlüler kulübüne dönüşmekteydi. Arafat, Thatcher, Kohl derken iş çığrından çıkmış, 32. Gün adam yutan bir canavara dönüşmüştü. Ben de kendimi, şimdi Gorbaçov nerede, Reagan niye gelmiyor, diye düşünürken yalamamaya başlamıştım. Adamlar geceleri rüyama giriyor, uyurken onlarla röportajlar yapıp, sorular soruyordum.

Bir yandan da TRT'nin katı habercilik kurallarına uymadan program yapmanın keyfini çıkarıyor, müthiş yeniliklerin peşinde koşuyordum. TRT'nin haber değerinde bulduğu haberlerle hiç ilgilenmedim. Hep alışılmışın dışına çıktım. Bunun sonradan bana ne kadar pahalıya ödetileceğini o zaman tahmin bile edemezdim tabii.

Benim için önemli olan tek şey şuydu: Artık nereye bir haber oltası atsam, mutlaka dolu geliyordu. İşte şimdi de sıra İzak Rabin'e, dönemin İsrail savunma bakanına gelmişti. Bu röportaj iki ülke ilişkileri açısından da tarihi bir an olacaktı, çünkü o güne dek hiçbir İsraili yetkili TRT ekranlarına konuk edilmemişti.

Ama ne pahasına!

BİTMEYEN KAVGALAR, YÜKSELEN GRAFİKLER

Belki de başıma neler geleceğini önceden bilseydim, 1986 yılın Ekim programına İsrail Savunma Bakanı İzak Rabin'le yapılacak bir söyleşiyi koymaya kalkmazdım. Aslında amacım çok masumdu. Arafat'ı 32. Gün'e konuk etmemizin rövanşını İsraililere vermemiz, onlara da söz hakkı tanımamız gerekiyordu. Tabii bu ince politika Ankara'da anlaşılamadı. Kimi çevrelerden sert eleştiriler aldık.

İlk defa bir İsraili bakanı TRT ekranlarına çıkarmamız, kurum içinde de büyük gürültü kopardı. Üstelik İzak Rabin sıradan bir politikacı da değil, sicili çok kalabalık tarihi bir şahsiyetti.

Ne gerek vardı ki, geçmişte başbakanlık, genel kurmay başkanlığı, içişleri ve çalışma bakanlıkları yapmış böyle bir "Yahudiyi" televizyona çıkarıp millete gösteriyorduk? Derdimizi anlamadık. Tartışmalar hızla büyüdü.

En kötüsü de, Rabin'in İsrail'in kurulması sırasında önde gelen yeraltı örgütlerinden birinin liderliğini yapmış olmasıydı. Tüm bunlardan, TRT ve özellikle de TRT'nin içindeki Türk-İslam sentezcisi kanat müthiş rahatsız olmuştu. Ama artık alışmıştım, aldırmadım.

Atladım uçağa, Telaviv'e gittim. Yolculuk esnasında, Ankara'ya götüreceğim bantları yayınlatıp yayınlamayacağımı bilemiyordum. Doğrusu ya, bu tuhaf duyguya da artık alışmıştım.

Rabin benimle olan randevusuna tam saatinde geldi. Üzerinde ne ceket, ne de kravat vardı. Yalnızca ince, beyaz bir gömlek giymişti. Zaten İsrail'de insanlar, resmi görevli olsalar dahi, çok nadiren kravat takarlar. Fakat ben TRT koşullarına uyduğumdan gömlek, kravat ve ceketimle hiç durmadan terliyor, terliyor, terliyordum. Gömleğim Muson yağmurlarından çıkmış gibi ıslaktı.

Rabin sıkıntımı fark etti, dilersem kravatımı çıkarabileceğimi söyledi. Münasip bir dille teşekkür ettim, eğer kravatsız görünürsem bana Türkiye'de kötü gözle bakılacağını anlatmaya çalıştım. İsrail Savunma Bakanı bu sözlerle uzun uzun güldükten sonra,

- Ama, dedi, kravat takmakla soracağınız sorular arasında ne gibi bir ilişki olabilir ki?

Verecek yanıt bulamadım.

Başlamadan önce kendimce bir mertlik yaptım ve adama bütün niyetimi anlattım. Konuşmama Türk kamuoyunun Filistin davası nedeniyle İsrail hakkındaki bütün olumsuz hislerini yansıtacağımı, tahrik edici sorular soracağımı söyledim.

- Yani sizi baştan uyarmalıyım sayın bakan, dedim, buraya size çiçek atmaya gelmedim.

Rabin bu sözlerime de güldü, hiç istifini bozmadı.

- Merak etmeyin siz, dedi, bize zaten kimse çiçek falan atmıyor. Atan da sadece kurşun atıyor.

Bu rahatlamayla başlayan ve hep aynı havada giden konuşmamız çok güzel bir söyleşiye dönüştü.

Bu kez Arafat'la yapılan röportajda yaşadığımız teknik skandaldan kendimi korumaya kararlıydım. Yanımda ufak bir teyp getirmiştım. Amacım kamera mikrofonundan ayrıca bir kayıt

daha yapmaktı. Bu iş için özel olarak gidip çok güzel, yepyeni bir teyp almıştım. Ancak tam işe yarayacağı sırada bu şirin alet de bozulmaz mı?

Düğmesine bastım, çalışmadı. Bir daha, bir daha bastım, ses yok. Sıcığın, ceketimin ve sıkıntının etkisiyle iyicene terlemeye başladım. Salladım, kurcaladım, pillerini söküp taktım, olmadı. Lanet alet fena halde direniyordu. Artık dayanamadım, son çare olarak da, üstüne dan diye bir yumruk vurdum. Ve o ufak inatçı alet çalışmaya başladı. Bütün bu mücadele sırasında beni sessiz sessiz izleyen Rabin yine güldü,

- Görüyor musunuz, dedi, bazı işleri yaptırabilmek için bazen yumruk atmak gerekebiliyor!

Rabin randevusunun en beklenmedik sürpriziyle, söyleşi bitip de çıkmak için kapıya doğru seğirttiğim zaman karşılaştım. İzak Rabin atak davranmış, önden yürüyüp gitmişti. Aniden odaya çok sert görünüşlü iki subay girdi. Kasetleri istediler.

Bir an endişeye kapıldım. Acaba İsrail'de bir askeri darbe olmuştu da, bula bula bizim söyleşinin gününe mi rastlamıştı? Bu durumda Ankara'ya eli boş dönecek, yaptığım kavgaları da boşu boşuna vermiş olacaktım. Kendimi toparlayıp askerlere bu taleplerinin sebebini sordum. Aldığım yanıtı bir an inanmadım: kasetler sansüre gidecekmiş!

- Ne sansürü, dedim, bu kasetlerdeki konuşmalar sizin ülkenizin koskoca savunma bakanına ait. Ona güvenmiyor musunuz?

Aldığım yanıt şaşırtıcıydı:

- Sayın bakana saygımız büyüktür. Ancak o da insan. Hata yapmış olabilir. Şimdi biz bantları izleyeceğiz ve eğer varsa sakıncalı bölümleri sileceğiz. Bu sıradan bir prosedürdür ve herkese uygulanır.

Çaresiz bütün malzemeyi adamların ellerine (ve insafına) teslim ettik.

İzleyip getirdiler, bir şey olmadığını söylediler. O sırada fark ettim ki, bitmeyen savaş yüzünden bütün İsrail ordunun kontrolü altına girmişti. Çok şaşırdım.

Ardından defalarca gittiğim İsrail'in bugün geldiği noktaya bakınca bu ülkenin dahi barışa nasıl yaklaşılabildiğini, kanlı bir terör örgütü olarak nitelediği FKÖ'nün lideri Arafat ile nasıl el sıkıştığını hayretle izliyorum. Evet, İsrail belki komşularıyla barış yapacak, ancak barışla birlikte sanıldığı gibi rahatlamayacak, belki de en güç dönemine girecektir.

Savaş sırasında her şey, olağanüstü durum gerekçesiyle sineye çekilebiliyordu. Barışta hemen çatlaklar ortaya çıkacak, sivil-asker çekişmesi başlayacaktır. Tabii asıl korkutucusu da, Musevilerin köken kavgasına girişmeleri olur. Çünkü Rus Musevisi ile Arap Musevisi, Alman Musevisiyle Latin Amerikalı Musevi henüz birbiriyle yeterince kaynaşmış değil. Cemaatler arasında farklılıklar var ve bunların ortaya çıkması, İsrail'in başına bu defa içerde yeni ve bambaşka sorunlar getirebilir.

Savaş halinin dağılmakta olan ülkeleri bir arada tuttuğu, çökmek üzere olan iktidarları sağlamlaştırdığı sık görülen bir olgudur. Özellikle Ortadoğu tarihi bunların sayısız örnekleriyle doludur. İşte Saddam Hüseyin, işte İran'ın mollaları. Saddam Hüseyin'i devirebilecek bir tek güç vardı: barış ve demokrasi. Ancak Körfez Savaşı sayesinde Saddam başta kaldı. Hatırlanacak olursa onun giriştiği bir başka savaş sayesinde de İran'da Humeyni rejimi yerleşmişti. Ne acıdır ki savaş, halkları yok ederken siyasal iktidarı koruyor, sırasında geliştiriyor, sağlamlaştırıyor.

Havaalanına geldiğim zaman yine bir tiyatro bekliyordu beni. O güne dek dünyanın her yerinde birçok havaalanına girip çıkmıştım. Ama İsrail'deki gibi güvenlik kontrolü hiçbir yerde görmedim. Uzun bir kuyrukta uzunca bir zaman bekledikten sonra 20-25 yaşlarında genç bir adamın karşısına geçiyorsunuz.

Başıyor sormaya:

- Ne zaman geldiniz?
- Dün.
- Hangi otelde kaldınız?
- Hilton'da.
- Faturanızı görebilir miyim?
- Allah allah, buyrun.
- Otelde herhangi biriyle alışverişiniz oldu mu?
- Ne demek istiyorsunuz?
- Yani herhangi bir hanımla yattınız mı?
- Bu sizi ilgilendirmez.
- İlgilendirir. Cevap vermek zorundasınız. Yattınız mı?
- Hayır, yatmadım.
- Bugün herhangi bir kişiyle temas ettiniz mi?
- Evet, ettim.
- Kimlerle?
- Şu, şu kişiler.
- Size bir mektup veya valiz verdiler mi?
- Hayır.
- Buraya niye geldiniz?
- Savunma Bakanını görmeye.
- Savunma Bakanıyla görüşmeniz Kudüs'ün neresinde geçti?
- Herhalde savunma bakanlığının Kudüs'te değil Telaviv'de olduğunu biliyorsunuz.
- Tamam, dedi, geçebilirsiniz.

Gittikçe bir kavga haline dönüşen bu sorgu sırasında benim en büyük endişem uçağı kaçırmaktı. Ama güvenlik görevlisi bununla hiç ilgilenmiyordu.

- Kaçırırsanız bir dahaki sefere daha erken gelirsiniz, dedi.

Kalkışa ancak iki dakika kala yakamı kurtarabildim. İsrailiiler, dünyanın hiçbir havaalanında görmediğim bu acımasız muameleyi istisnasız herkese yapıyorlar.

Bu dönemin en belirgin özelliği yoğun randevular, büyük bir koşturmaca, durmak bilmeyen bir tempo oldu. Program tuttukça, daha önemli isimlerin, daha zor randevuların peşinde koşar olmuştum. Çılgınca bir açlıkla saldırıyordum. Örneğin o gün Telaviv'den Brüksel'e, oradan da derhal Londra'ya uçtum. İngiliz dışişleri bakanıyla bir görüşme yaptıktan sonra aynı gün, bu kez Bonn'a gittim. Bonn'daki randevumsa Alman Sosyal Demokratlarının ünlü başkanı Willy Brand'laydı!

Bazı geceler uykumdan sıçrayarak uyanıyor, nerede, dünyanın hangi şehrinde olduğumu kendime soruyordum: Atina'da mıyım, yoksa Londra'da ya da Washington'da mı? İşin tuhafı bazen evde, karım ve çocuğumun yanında buluyordum kendimi.

Kamuoyuyla aramda çok sıcak bir ilişki kurulmuştu. Hiç unutmam, bir mavi yolculuk sırasında küçük bir koya girdik. Sandalla koyun dibindeki küçük köye gidip balık sorduk. Hayır, yoktu. Çaresiz geriye, açıkta bekleyen teknemize döndük. Bir süre sonra köyden demir alan kocaman bir balıkçı teknesi son sürat yanımıza geldi:

- Ağbi, sen bize o kadar çok şey verdin ki, biz senden bir balığı mı esirgeyeceğiz? Şimdi senin için balığa çıkıyoruz, söyle ne balığı istersin?

“EMRET KOMUTANIM”

1986 yılının Kasım ayında “Emret Komutanım” adlı kitabım yayımlandı. Çok emek verdiğim bu incelemenin konusu Türk askeri ve ordusunun yapısıydı. Türk ordusuna mensup subaylar nasıl yaşarlar, ne yerler, ne içerler, nasıl eğitilirler, rütbe alırlar, terfi ederler, nasıl emekli olurlar ve hayatları nasıl biter. Tüm bunların yanı sıra ordunun ideolojik şekillenmesini de inceleyen bir kitaptı “Emret Komutanım”.

Bu projeyi kafama koyduğumda ilk olarak dönemin Genelkurmay Başkanı Necdet Üruğ ve ikinci başkanı Necdet Öztorun’a danıştım. Çünkü kitabı yazabilmem için sorularıma yanıt verilmesi gerekiyordu. İstediğim bazı bilgileri elde edebilmem için de Genelkurmayın yazılı izni şarttı. Necdet Üruğ Paşa da, Necdet Öztorun da çok mert askerlerdi. NATO’daki çalışmalarımdan dolayı askeri konularda bilgili olduğumu, bu konuların dışında olmadığımı biliyorlardı.

“Emret Komutanım” a çok emek verdim. Başından sonuna kadar sayısız asker arkadaşım ile konuştum. Bugün kimi orgeneral, kimi oramiral, kimi tümgeneral olan bu dostlarımla anlattıklarıyla yazdım o kitabı ben. Genelkurmaya yönelttiğim soruların da tamamına yanıt verildi. Özenle ve dikkatle çalıştım. İs-

taristikleri inceledim. Harp okullarına, akademilere gittim. Koca bir yıl boyunca bütün hayatımı askerlerle birlikte geçirdim.

Ordunun askeri stratejisi veya siyasetteki yeri hakkında bir çok kitap yazıldı, ancak askerlerin yaşamını bir bütün olarak ele almaya kimse cesaret edemedi. Bu yüzden de “Emret Komutanım” alanında tek kitap olarak kaldı.

Böyle tehlikeli ve karışık bir konuyu inceleyip yazma cesaretini göstermemin nedeni de, dışarıda oturmamdı. Eğer Türkiye’de otursaydım yazamazdım. Bizde herkes birbirini korkutur, insanlar sürekli olarak bir şeyin yapılmaması için engeller çıkarırlar. Brüksel’de yaşamam sayesinde bu korku çemberinden sıyrılabilmişim.

Tabii bunun bedelini de, deneyimsizlikten dolayı, başımı sayısız belaya sokarak ödedim.

Kitabın uzun ve ayrıntılı hazırlık çalışmaları yüzünden çok zorlandım. Zaten 32. Gün’ü hazırlıyor ve Milliyet’e haber ve yazı yazıyordum. Bir de araya bu kitap girince, çalışma tempom dayanılmaz olmuştu. En önemlisi de, bu yoğunluktan dolayı ailemde sıkıntılar başlamıştı. 1986 yılı boyunca karımı ve oğlumunu neredeyse hiç göremedim. Durmadan seyahatleydim, oradan oraya koşuşturuyorum. Evde olduğum zaman da odama kapanıp çalışıyordum.

Henüz küçücük olan oğlum bir gün yanımda film seyredirken bana sarıldı ve başladı ağlamaya.

- Ne oluyorsun Umur? dedim.

- Baba, çok özledim seni!

Her şeye rağmen o yaz kitabı bitirdim...

“Emret Komutanım”ın kurgusunda hayali bir komutanı öğrenim hayatından itibaren izlemeye başlamıştım. Birlikte rütbe almış, onunla beraber büyümüşüm. Önce komutan yapıp sonra da emekli etmiş, emekli olduktan sonra da nasıl kendi içine kapandığını, bilmediği bir dünyaya çıkınca nasıl şok oldu-

ğunu görmüştüm.

Maddi olanaksızlıklar karşısında yıpranışına, en sonunda da birkaç arkadaşıyla gömülmesine ve ordunun ölen subaya sahip çıkışına tanık oldum. “Komutanın Ölümü” kitaptaki son ayrı-
mın başlığıydı. Bu bölümü yazmak bana çok dokundu. Bitirdi-
ğimde noktayı koydum ve hüngür hüngür ağlamaya başladım.
İki yıldır beraber yaşadığım arkadaşımı kaybetmiş gibiydim.
Komutan ölmüştü.

Bu arada Necdet Üruğ benden bir tek talepte bulunmuştu:
Kitap yayımlanmadan önce mutlaka ve mutlaka görmek isti-
yordu. Yaklaşan tehlikeyi sezmiş, hemen karşılık vermiştim:

- Rakamsal hataların dışında, içeriğe karışmayacaksanız, o-
lur. Aksi takdirde kitabı yayımlamaktan vazgeçerim!

Anlaşmamız uyarınca kitabı bitirince Üruğ Paşa'ya gönder-
dim. Metin on beş gün sonra geri geldiğinde sayfalar baştan a-
şağı düzeltmelerle doluydu. Necdet Üruğ kendisi okuduğu gi-
bi, kitabı geneltirmeyden uzmanlara göndermiş, onlara da o-
kutmuştu. Bu işlemlerin sonunda da benim beyaz yapraklarım
kıpırmızı olmuştu.

Rakamsal hataları düzelttim, yorumsal müdahalelerin hiçbi-
rine yer vermedim. Hiç tereddüt etmeden kendi yazdığım gibi
yayımladım.

Kitap piyasaya çıktıktan bir süre sonra, Türk Silahlı Kuvvet-
leri Genelkurmay Başkanlığı adına tam üç sayfalık bir açıklama
yaptı. 1983 yılında iktidarı sivillere bıraktıktan sonra askerlerce
yapılan ilk büyük açıklamaydı bu. O üç sayfa boyunca kitabım
yerden yere vuruluyor, Türk ordusunun küçük düşürüldüğü id-
dia ediliyordu.

Bu sırada ve daha sonra en çok üstünde durdukları, en çok
gocundukları üç nokta vardı. Birincisi istatistiklere dayanarak,
Silahlı Kuvvetler mensuplarının askeri okullardan ayrıldıktan
sonra hemen evlendiklerini yazmıştım. Bunu beğenmemişlerdi.

İkincisi, “Rütbe alıp yükselmeyi bütün askerler ister, ancak daha çok da eşleri ister”, diye yazmamdı. Askerler hele bunu hiç beğenmemişler, katiyen kabul etmemişlerdi. Oysa bu son derece doğaldı. Üstelik bu gerçeği ben başkasından değil, yine askerlerden dinlemiştim. Doğruluğundan da hiç şüphe etmedim, çünkü sivil hayatta da durum hiç farklı değildir. Son olarak da albaylıkla generallik arasındaki maddi ve manevi ayrımın büyüklüğünü eleştirmiştim. Yabancı ülkelerde rastlanmayan bir farktı bu.

Genelkurmayın tepkisi çok boyutlu oldu, bana karşı ellerinden geleni yaptılar. Örneğin Necdet Üruğ bir yemekte karşılaştığı zamanın Dışişleri Bakanı Vahit Halefoğlu’na dert yanmış.

- 32. Gün denen şu programı neden yasaklamıyorsunuz? Hükümet politikalarıyla uyuşmayan sözleri var bu adamın.

Halefoğlu da çok net yanıt vermiş,

- Aman paşam, siz o kitabı nasıl engelleyemedinizse biz de 32. Gün’ü yasaklayamayız!

Bir süre sonra TRT Genel Müdürü Tunca Toskay’ın ziyaretine gelen bir general, genelkurmayın Mehmet Ali Birand’dan son derece rahatsız olduğunu bildirmiş. 32. Gün programının kaldırılmasını, hiç değilse cezalandırılmasını istemiş. TRT genel müdürü de, programı kaldırırsa halkın o kurumu başına yıkacağını söyleyerek generali eli boş göndermiş.

Tabii, bütün bu konuşmaları ben çok sonradan, her şey olup bittikten sonra öğrendim.

Askerlerden ardı ardına aldığım bu çok sert tepkiler beni epey üzdü. Fakat o tepkiler sayesinde de kitabımın samimi olduğum, “yazıldığı” ama “yazdırılmadığı” kesinleşti. Kamuoyunun gözünde temize çıktım. Benim için asıl önemli olan da buydu zaten. Kitaba gelen bütün itirazlara tek tek cevaplar yazdım, kendimi savundum.

Ancak, bu kitabın genelkurmay ile yolumuzun kesin olarak

ayrılması anlamına geleceğini o tarihte fark edememiştim. Astsubaylar ve generallerin bir alt rütbesindeki askerler beni hep desteklediler. İmza günlerime geldiler, yazdıklarımı doğruladılar.

Ne var ki, ordu içinden birtakım kadrolar beni daha o dönemlerde mimlemişler, gözlerine kestirmişler. O büyük tabuya uzanan bu “kendini bilmez” elin mutlaka kırılması gerektiğine karar vermişler.

Ne yalan söyleyeyim, arkasından onca ağladığımı, o kadar sevdiğim komutanın, sonradan beni susturmak için bu kadar uğraşacağını doğrusu o zamanlar hiç tahmin edememiştim.

Moskova, 1987.

MOSKOVA'DA BİR ŞEYLER OLUYOR

1987 değişiminin ilk tohumlarının atıldığı, dünya yüzeyine bir yumuşama havasının iyice hâkim olduğu zamandır.

Gorbaçov'un iktidardaki ikinci yılıydı. Yaklaşan değişimin kokusu etrafa iyice yayılmıştı artık. Tabii o günlerde kimse 70 yıllık Sovyetler Birliği'nin önce dışa açılacağını, birkaç yıl içinde de tamamen dağılacağını tahmin edemezdi. Ama, çeşmelerden akan suyun değiştiğini görmek için de münecim olmaya gerek yoktu.

Türkiye ise, daha önce de anlattığım gibi, kulağını gözünü kapamış, iyice kendi küçük dünyasında yaşar olmuştu. Ayrıca Sovyet Rusya bahsi Türkiye için her halükarda bir sakınca içeriyordu.

"Kızıl tehlike", tek parti döneminin de, sonrasından gelen

çoğulcu demokrasi atılımlarının da değişmez şiarıydı. Ne zaman bir ülkede ters giden bir şeyler olsa, bunun altında kökü dışarıda komünistlerin parmağı aranırdı. Bırakınız tartışmayı, bu konuda fikir beyan etmek bile siyasi şubeye düşmek için yeterli nedendi. Bu birikmiş baskılar, herkesi kuzey komşumuz hakkında tedirgin bir “yok saymaya” yöneltmişti.

Basındaki birkaç dikkatli göz dışında, kimse olup bitenlerin farkında değildi. Herkes yasaklı liderleri, emanetçi genel başkanları konuşuyor, bütün ülke hâlâ 12 Eylül’ün gölgesinde yaşıyordu.

Doğrusu bu dönemde KGB ve Sovyet Savunma Bakanlığı da az şüpheli değildi. Bütün yabancı muhabirler itinayla izlenir, telefonları dinlenirdi. Herkes üstünde bir “ajan” paranoyası hâkimdi. Bir gazetecinin temiz olduğuna inansalar bile, yazdıklarını dikkatle izler, aleyhte propaganda yapanlar saptanırdı.

Milliyet, 1986 yılı içinde dış haberler konusunda bir atılım daha yapmış, benim sorumluluğumda Moskova’da bir büro açmıştı. Ancak aynı anda iki yerde birden çalışamayacağımdan, Brüksel-Moskova hattında gidip geliyor, Batı’yla Doğu arasında mekik dokuyordum. Aslında yasaktır bu. Ruslar Moskova’da sürekli oturmayan bir gazeteciyi temsilci olarak kabul etmezler.

Yasaktır ama, teklif de onlardan gelmişti. Türk kamuoyunun Rusya’yı tanınamasından çok şikâyetçiydiler. Önyargılarla boğuşmaktan sıkılmışlardı. Tarafsız, bakışı düşmanca olmayan, yaptığı işler bilinen, söyledikleri anlaşılır bir adam istiyorlardı karşılarında.

Bir gün Ankara’da verilen bir kokteyl sırasında karşılaştığımız Sovyet Elçiliği Müsteşarı sohbet sırasında ağzından baklayı çıkardı:

- Rusya ile bu kadar ilgileniyorsunuz, neden Moskova’ya yerleşmiyorsunuz?

- Vallahi çok isterim ama yapamam, dedim. Brüksel’de otu-

ruyorum; eşim, ailem, çocuğum orada. Kalkıp buralara gelmem çok zor. Ama şunu yapabiliriz. Biz Milliyet gazetesi olarak bir yer kiralarız, bu büroya belli aralıklarla gidip gelirim. Bu olur, ama sürekli kalamam Moskova'da.

- Size bir ayrıcalık yapabiliriz. Türk kamuoyunun mutlaka doğruları öğrenmesini istiyoruz.

Sürpriz haber üç ay sonra geldi. Ruslar ilk defa bir ayrıcalık yapıyor ve sürekli oturmasam dahi, oturma müsaadesi vermeyi kabul ediyorlardı. Tabii Milliyet'tekiler bu habere çok sevindiler. Ben de müthiş keyiflendim.

Böylece bir "ilk" daha gerçekleşti. Demir perdenin ardında gizlenen Moskova şehri, kapılarını açmış beni bekliyordu...

Bu sokaklarda yabancı değildim. 1983'ten itibaren Sovyetler'e girip çıkıyordum. Uzun süre hiçbir şey değişmedi. Asık suratlı, konuşmayan, mutsuz, içine kapanık insanların ülkesiydi bütün Sovyet toprakları. Her gelişimde aynı ağır havayla karşılaşır, içime bir sıkıntı çökerdi. Bu ülkede yaşayanlar, adeta korkuya esir düşmüşlerdi hep birlikte. Kimsenin ağzını bıçak açmıyordu.

Bitmeyen hüznleri yüzünden, Rus insanlarını biraz biraz biz Türklere benzetirdim.

Süper güç olmaya soyunmuş bir ülkeydi. Füzelere uyduları vardı. Ancak askeri alandaki teknolojik üstünlükleri halka yansımamıştı. Sokaktaki adamın kullandığı televizyondan en basit alete kadar her şey inanılmaz derecede kötüydü.

Piyasadan alınan telefonlar, Brüksel'de benim oğluma aldığım oyuncak telefondan daha kötü, daha bozuk, daha kullanışsızdı. Hayatlarında teknik hiç yoktu, girmemişti. Berbat bir yaşam hâkimdi caddelerde. Ve insanlar somurta somurta dolaşıyorlardı ortalıkta. Sovyetler hep birlikte hayata surat asmış, adeta sonun gelmesini bekliyordu.

Leonid İlyiç Brejnev 1982'de öldüğünde, işin başına Yuri

Andropov geçti. Bu eski KGB Őefi, Batıyı çok iyi tanıyan, neden ve ne kadar geri kaldıklarını pek iyi bilen gayet kurnaz bir tilkiydi. Kapitalizmi hiçbir zaman kabul etmezdi. Etmezdi ama, Andropov kapitalizmle yarışmanın kaybedilmeye mahkum bir yarış olduğunu anlamıştı. Rusya'yı değişime ilk iten o oldu. Fakat ilk adımları fazla ileri gidemedi.

İki yıl sonra ölünce yerine Konstantin ernenko seçildi. Oysa sırada genç bir politbüro üyesi vardı: Mihail Gorbaçov. Ancak tutucular, Gorbaçov'un önünü kesmeyi akıllarına koymuşlardı. ernenko adeta Brejnev'in bir devamı oldu. Ancak onun ömrü de pek fazla sürmedi. 1985'in Mart ayında Kızıl Meydan bütünüyle Gorbaçov'a kaldı.

Gorbaçov'la birlikte girilen değişim döneminin ilk işaretleri, 32. Gün'ün "manşetleri" haline geldi. Zaten bütün dünyanın gözleri de artık Sovyetler'in üzerindeydi.

O günlerde Rusya'da her Şey yasaktı. Lenin mozolesini görüntülemek, Kızıl Meydan'da çekim yapmak dahi izine bağlıydı. Kısacası Rusya'da bir yabancı olarak yaşamak tam bir azaptı.

Yeni genel sekreter, iki yıl süren bir hazırlık döneminden sonra, bombasını patlattı. SSCB Komünist Partisi Merkez Komitesi'nin 1987 Ocak toplantısında, sistemi değiştirdiğini ilan etti, yeni ilkeler açıkladı. 70 yıllık parti politikası gidiyor, yerine 'glasnost' (açıklık) ve 'perestroyka' (yeniden yapılanma) geçiyordu.

Tabii hemen homurdanmalar yükselecek, sertlik yanlıları ve aşırı tutucular Gorbi'nin ipini çekmek için yollar aramaya başlayacaklardı. Doğrusu Gorbaçov da, iktidarı boyunca bunlara büyük fırsatlar verip durdu. izdiği görüntü, ne yapacağını çok iyi bilmeyen bir adamın görüntüsüydü hep. Belki de elinden gelen fazla bir Şey yoktu, ne de olsa Sovyet sistemi büyük çelişkilerin sistemi olmuştu her zaman.

Gorbaçov durmadan yeni politikalarıyla Sovyetler'i, Batı'yla

yarışabilir bir düzeye getireceğini söylüyordu. Ancak onun döneminde, aradaki fark çok daha hızla açıldı. Örneğin silahsızlanma zirvelerinde Amerikan başkanlarıyla yaptığı pazarlıklarda verdi, verdi, verdi. Karşılığında aldığı da, hiçbir zaman ancak günü kurtarmaya yetecek kadar krediden öteye geçmedi. Birkaç yıl sonra, Almanyaların birleşmesini, sadece 40 bin askere lojman yapılması karşılığında kabul etmek zorunda kaldı.

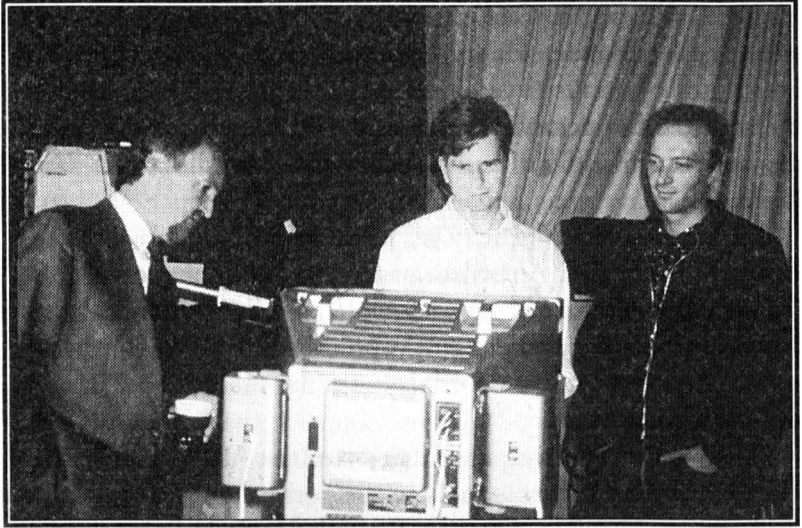
Kıscası yaptıklarıyla söylediklerinin hiç alakası yoktu Gorbaçov'un.

1987 Eylülünde Sovyetler'in, ne kadar içi boş bir çuval olduğunu ortaya çıkaran bir olay yaşandı. Mathias Rust adında gencecik bir Alman, oyuncak sayılabilecek bir uçakla bütün Doğu Avrupa ülkelerinin üstünden geçip Kızıl Meydan'a, yani Kremlin'in göbeğine iniverdi.

İlk bakışta fevkalade masum gözükken bu izinsiz uçuş, Moskova için sonun başlangıcıydı. Demirperde aralandı ve Kızıl Ordu'nun bile teknik olarak ne kadar geri kaldığı anlaşıldı. Büyük bir efsanenin sonu denebilecek bu dramatik olay, Sovyet sistemini kökünden sarstı.

Mathias Rust'un planör düzeyindeki o basit uçağı, dünyanın en güçlü bombardıman filosunun yapabileceğinden çok daha büyük bir iş başarmıştı. Gorbaçov bir sürü yetkiliyi görevinden aldı ama, nafile! Bu kansız devrim, Moskova'da işlerin iyice çığırından çıkmasına yol açacaktı.

Öyle bir an geldi ve olaylar o kadar kontrolden çıktı ki, Gorbi her şeyini çok ucuza kaybedeceğini anladı. Ama iş işten geçmişti artık. Sonrası çorap söküğü gibi gelecek, Sovyetler'in dağılmasını en tutucu kesimler bile önleyemeyecekti.

Kıbrıs Belgeseli hazırlanıyor, 1987.

GEÇMİŞİN SİLİK İZLERİNİN PEŞİNDE

32. Gün'ün rotasını en başından itibaren, yüzünü dış dünyaya dönmüş bir haber programı olarak çizmiştik. Halkın gözündeysen 32. Gün, tam bir "dünyaya açılan pencere" olmuştu.

Günceli yakalamaya çalışan bir haber programı olmamız, geçmişte kalan ve üzerinde yeterince durulmayan olayları tümüyle göz ardı etmemiz anlamına da gelmiyordu.

Türkiye'nin başından geçen deneyimler, bunalımlar, krizler çoğu kez yeterince incelenmemiş, bakir birer konu olarak durur. Örneğin Kıbrıs, o yıllarda hâlâ doğru dürüst bir belgeselde ele alınmamış, toplumun çok yakınında olduğu halde çok uzakta duran bir meseleydi. Daha sonra iç politika eksenine doğru kayacak olan belgesel çalışmalarımızın ilk tohumlarını işte bu gözlemler atacaktı.

1987 yılının 32. Gün'e getirdiği ilk ünlü konuk ABD'nin eski Dışışleri Bakanı Henry Kissinger oldu. Konuğumuz artık eskisi gibi olağanüstü yetkilerle donatılmış, siyasi gücü elinde bulunduran bir pozisyonda değildi. Değildi ama, Amerika'nın dış politikasının biçimlenmesindeki rolü tartışılmaz bir tarihi kişilikti.

Eisenhower'dan Kennedy'ye, Johnson'dan Nixon'a, Ford'dan Reagan'a kadar tüm Amerikan başkanlarının dönemlerinde Birleşik Devletler'e hizmet etti. 1973-1977 yılları arasında Nixon ve Ford'un dışışleri bakanlığını yaptı. Vietnam savaşının barışla sonlanmasına katkılarından dolayı 1973 yılında Nobel Barış ödülüne layık görüldü.

Kissinger'ın Türkiye açısından önemiyse, 1974 Kıbrıs Barış Harekatı sırasında Beyaz Saray'ın dışışleri bakanlığını yürütmesinde yatar. O yıllar, Amerika Birleşik Devletleri'nin elindeki büyük gücü en rahat sergilediği ve kullandığı dönemdir.

Kissinger elindeki muazzam gücü her fırsatta çevresindekilere hissettirirdi. Gittiği bütün müzakerelerde, oturduğu bütün pazarlık masalarında ülkesinin askeri ve ekonomik üstünlüğünü ortaya koyardı. Bu bakımdan hem diğer diplomatları hem de benim gibi dış politika alanında çalışan pek çok gazeteciyi oldukça etkilemiş bir insandı.

Son derece tok bir sesle konuşurdu. Hareketli bir dönemin bütün olaylarını yaşamış, sayısız uluslararası sorunun çözümünü için çaba harcamıştı.

Onunla söyleşi yaptığım sırada artık bakanlıktan ayrılmış, Ronald Reagan'ın yönetiminde bir dış politika komisyonunun başkanlığını yapmaktaydı. Konusu sanırım Orta Amerika olan bu komisyondaki görevi pek fazla zamanını almıyor, daha çok uluslararası bir yorumcu, konuşmacı ve pahalı bir konferansçı olarak tanınıyordu.

İşin doğrusu öteden beri, eski bir ABD dışışleri bakanıyla

görüşme yapmak zor ve pahalı bir iştir. İnsanlar yaşadıklarını ve düşündüklerini öyle kolay kolay anlatmazlar, bunun karşılığında para istemeyi de doğal bir hak sayarlar.

Henry Kissinger ise işi iyice ticarete dökmüştü. Yaşlı kurt, bakanlıktan ayrıldıktan sonra derhal kendi şirketini kurmuş ve her türlü görüşmeyi belli bir tarife karşılığı yapmaya başlamıştı. Hem de bizim boyumuzu fazlasıyla aşan, kısıtlı bütçemizden ayırmamız mümkün olmayan bir tarifeyle!

Mesela sabah kahvaltısına davet edip bir konuşma yaptırdığınız zaman, karşılığında 15 bin dolar ödemeniz gerekiyordu. Kissinger'ı ABD dışında bir randevuya getirtmekse, en azından bir 50 bin doları gözden çıkarmak demekti. Söyleşileri kendi ofisinde verdiği vakit, ödenecek para -biraz da gelen ülke veya TV kanalının gücüne göre- 5 binle 10 bin dolar arasında değişiyordu.

Sanırım bu acımasız tarife -eğer artmamışsa- hâlâ geçerliliğini korumaktadır. Üstelik yurtdışı rakamlarına masraflar dahil değildir ve bunlar hiçbir zaman öyle küçümsenecek meblağlar olmazlar. Nobel ödüllü konuşun gidiş ve gelişte mutlaka birinci sınıf uçuşu, en iyi otellerde ağırlanması ve ulaşımının en lüks arabalarla sağlanması gerekecektir.

Kısacası Kissinger'la görüşmek, her gazeteci için el yakan bir sevdadır.

Ancak bu adam, o sırada TRT'ye hazırlamakta olduğum Kıbrıs Belgeseli için vazgeçilmez bir önem taşıyordu. Kıbrıs meselesinin geçirdiği en kritik dönemlerde ABD dışişleri bakanlığı yapmış böyle bir şahsiyetle mutlaka konuşulmalıydı. 1974'ün perde arkası başka türlü anlaşılamaz, Yunanistan'la aramızdaki basit bir toprak ihtilafına indirgenirdi.

Oysa sorun çok daha çapraşık bölgesel bir probleme dönüşmüş, ABD'yle ve dolayısıyla da Batı ittifakıyla aramızdaki ilişkileri en çok etkileyen bir nitelik kazanmıştı. İşte Kissinger bu yüzden kilit adamdı. Konuşurken belki ağzından baklayı çıkara-

bilir, daha önce hiç duyulmamış önemli bir ayrıntıyı hatırlayabiliyordu. Üstelik böyle bir görüşmeden beklediğim sadece Kıbrıs belgeseline değil, 32. Gün için de malzeme çıkarabilmektir.

Bütün bunlar bir yana, kabul etmem gerekir ki, bu pahalı adamın yanına yaklaşmak, onunla dünya siyaseti üzerine kısa da olsa bir sohbet etmek, benim için artık saplantıya dönüşmüş bir tutkuydu.

Ne var ki Mr. Kissinger'ın programı o denli yoğunlu ki, talep ettiği parayı gözden çıkarsak bile kendisiyle görüşmek mümkün değildi. Bu yönde harcadığım çabalar, edilen telefonlar, gönderilen mektuplar ve faks mesajları hep yanıtsız kalacaktı.

Daralan zaman bana daha fazla bekleme şansı bırakmadığında uçağa atlayıp Amerika'ya gittim. Aklımdaki plan Kissinger'a, yeni dünyayı çoktan fethetmiş ünlü bir Türk'ün aracılığıyla ulaşmaktı. Bu insan Ahmet Erteğün'dü.

Erteğün'ü New York'ta bulup peşinde olduğum görüşmenin program için önemini anlattım. Uzun süredir verdiğim uğraşları sıraladım. Yardım etmeye söz verdi, bu işi mutlaka halledecekti. Halledecekti ama, o an ikimiz de gayet iyi biliyorduk ki, henüz alınmamış bir randevu için kalkıp ta New York'a kadar gelmem pek akıl kârı değildi.

Kissinger benimle görüşmeyi kabul etse bile bu iş, iyimser bir tahminle, en azından altı ay sonraya verilecek bir randevuyla mümkün olacaktı. Ama bu kötü gerçeği görmek, kabullenmek istemiyordum. Altı ay sonrası belgesel için de, 32. Gün için de çok geçti. Benim de artık biraz daha bekleyecek ne hevesim, ne de gücüm kalmamıştı.

Ahmet Erteğün durmadan sakinleştirici şeyler söylüyor, kesin bir yanıt için birkaç gün beklemem gerektiğini anlatıyordu. Çaresiz bekledim. Kaldığım otelin penceresinden baka baka bekledim. Herkesin gitmek, birkaç güncük olsun yaşamak, sokaklarında dolaşmak istediği New York'ta, cezasının bitmesini

bekleyen bir mahkûm gibi bekledim.

Erteğün haftanın sonuna doğru aradı. Verdiği haber, belki de verilebilecek en iyi haberdirdi: Kissinger'dan bir randevu almıştı, hem de sadece bir ay sonrasına! İstedğim, hayalini kurduğum görüşmeyi otuz dünya günü sonra yapabilecektim! Bu aşığı yukarı bir mucizeydi.

Gitmeme, bir ay sonra yeniden gelmem gerekiyordu. Bu duruma itiraza kalkışmamın bir anlamı yoktu. Dış politikanın, diplomasinin, gazeteciliğin kuralları beklemem ve halime şükretmem gerektiğini söylüyordu. Böyle durumlarda kimsenin elinden bir şey gelmez.

Kös kös Brüksel'e geri döndüm. O otuz gün bir türlü geçmek bilmedi. Haftaları uç uca ekleyerek bekledim ve nihayet zaman geldi. Yine yollara revan olup kıta değiştirdim, Kissinger'ın kapısını çaldım.

Söyleşi sırasında bir kez daha anladım ki, karşımdaki adam Türkiye'yi stratejik yönden en iyi değerlendiren uzmanların başında gelmektedir. Türkiye'nin Sovyetler Birliğine karşı, Balkanlar, Kafkaslar ve Ortadoğu'daki rolünü gören, Sovyetler Birliği çöksün veya çökmesin bu rolün dünya barışı için önemini anlayan bir insanla konuşuyordum.

Aslında Kissinger'la görüşmek bir tarih kitabı okumaktan farksızdı. Hem de gelecek için önemli tahminler yapabilen, gelişen olayların bilgisiyle geçmiş hakkındaki düşünceleri sürekli gözden geçiren bir tarih kitabıyla! Bu kitapta hiç kimsenin, hiçbir zaman ulaşamayacağı gizli bilgiler, yıllardan süzülüp gelen bir deneyimle anlatılıyor, insanın tarihe ve geleceğe bakışını derinden etkiliyordu.

Bense gazeteciliği hiç elden bırakmıyordum. Hiç durmadan bu eski dışişleri bakanının ağızını arıyor, Kıbrıs konusunda daha önce kamuoyuna açıklamadığı bir şeyler anlatmasını istiyordum. Bir anı, bir görüşme, ufak bir anekdot, her neyse...

En sonunda bu ısrarımın karşılığını alacaktım. Kissinger Rum kesiminin lideri Makarios'la yaptığı bir görüşmeyi anlattı ki, dinlerken sevinçten yerimde duramıyordum. Dinlediğim hem yeni, hiç duyulamamış bir hikâyeydi, hem de tarihin çok garip bir cilvesinin altını çizmekteydi.

Bağımsız Kıbrıs Cumhuriyeti ilk kurulduğu 1959 yılında cumhurbaşkanı olan Başpiskopos Makarios, daha sonra iki seçim zaferi daha kazanmıştı. 1974'te Yunanistan'daki cuntanın da desteğini alan Rum milliyetçilerinin yaptığı darbe yüzünden Kıbrıs'ı terk etti.

Makarios ancak Türkiye'nin müdahalesinden ve Yunanistan'daki cuntanın düşmesinden sonra, toplumlar arası görüşmelere katılmak üzere adaya geri dönebilecekti. Müzakereler sırasında Kıbrıs'ın iki ayrı bölge ve devlete ayrılmasını engellemek için elinden gelen her şeyi yapan Başpiskopos Makarios, Rauf Denktaş'la birlikte Henry Kissinger'ın arabuluculuk çabalarına en yakından tanık olan kişiydi. Ancak kalbi bu heyecan ve sıkıntı dolu günlere dayanamayınca 1977 yılının Ağustos ayında Lefkoşe'de amacına ulaşmadan ölmüş, ardında da çözümsüz gibi gözüken bir sorunlar yumağı bırakmıştı.

Müzakereler sırasında Kissinger, Makarios'a şöyle bir teklif götürmüştü:

- Türkler aldıkları toprağın %25'ini sana versin, sen de barış anlaşması imzala. Daha fazla ısrar etme ve iki bölge, iki toplumlu Kıbrıs'ı kabul et.

Makarios hiç tereddüt etmeden yanıtlamış,

- Ben kabul ederim ancak, Rauf o kadar toprağı bana vermeye razı olmaz ki!

Kissinger henüz Türk tarafından kimseyle görüşmediği halde üstelemiş:

- Rauf'u sen bana bırak. Ben Türklerle anlaşırım, kabul ettiririm. Yeter ki sen razı ol.

Bu noktada Makarios düşünmek için biraz zamana ihtiyacı olduğunu söyleyerek, kalkıp gitmiş.

- Sanırım, diyor Kissinger, akli yatmıştı. Ama bir de Atina'yla konuşup kendini garantiye almak istedi.

Anlaşılabilecek bir tavidir bu. Başpiskopos kabul görmeyen bir anlaşmaya imza koyarsa, siyasi kariyerinin sonuna geleceğini gayet iyi biliyordu. Peki ya sonra? Anlatılanlardan heyecanlanmıştım, hemen atıldım:

- Sonra ne oldu?

Tok bir sesle cevap verdi Henry Kissinger,

- He died! (öldü!)

O gün bugündür hiçbir müzakereci, hiçbir arabulucu Kıbrıs pirincinin taşını ayıklamayı beceremedi.

- Tamamdı, diyor Kissinger, olacaktı. Anlaşmanın tam ucuna gelmiştik.

İki toplumlu, iki bölge, iki devletli Kıbrıs'ı Makarios'tan başka birisi kabul ettiremezdi Rumlara. Ettiremedi de.

Henry Kissinger'la söyleşimiz tam bir saat sürdü. Oysa kapıdan içeriye girer girmez, bana ancak yirmi beş dakika ayırabileceği için üzgün olduğunu, söylemişti. Yirmi beşinci dakikada son soruyu yöneltecektim, o da yanıtını verip gidecekti. Ancak bu şartlara uymadık. Ne o saatine baktı, ne de ben.

En sonunda kapıda bir hanım belirdi ve Kissinger'a bir sonraki randevunun beklediğini hatırlattı. Tam çıkıyordu ki, nezaketen kendisine bir borcumuzun olup olmadığını sordum.

- Yok, yok, dedi, Ahmet bana bir yemek yedirir, ödeşiriz.

Beş kuruş para almadı bizden. Allaktan ki almadı, çünkü TRT'nin böyle bir şeye ayıracak bir bütçesi yoktu. Ayrıca böyle bir görüşmeye para verecek olsaydım, bunu TRT'de kimseye anlatamazdım.

Bu sayede de herhalde sonradan başıma açılan dertlerden çok daha büyüğünü davet etmiş olurdum.

Tahran, 1987.

GERİLİMLİ BİR KOMŞULUĞUN DÖNÜM NOKTASI

1980'li yıllar İran'daki İslamcı kanadın sık sık Atatürk'e çatan konuşmalar yapmasına sahne oldu. Mollalar laiklik karşıtı düşüncelere körü körüne bağlı olduklarından, aslında şaşılacak bir şey yoktu söylediklerinde. Ne var ki her defasında seçtikleri zamanlama, başka türlü siyasi kaygıları olduğu izlenimini veriyordu. Bir ülkenin içteki kriz dönemlerinde dışa dönük çıkışlar yapması, çok bilinen bir taktır.

Aslında bütün çekişmelerin altında, 1979'da kurulan İran İslam rejiminin bir türlü tam anlamıyla oturmamış olması yatıyordu. İktidardakiler Amerika'nın intikamından korkuyorlardı. Washington'un elbet bir gün bir karşı darbeye İslam rejimini devirmeye kalkacağına inanmışlardı. Bu korkuyu da hiç kolay

atamayacaklardı üzerlerinden.

Amerikan büyükelçiliğine saldırıp, içerdekileri rehine almaları da hep bu korkunun eseri idi. Olası bir Amerikan müdahalesine karşı kendilerini bu şekilde koruyabileceklerini sandılar. İki yıl boyunca ellerinde tuttukları Amerikalı rehineler aracılığıyla Batı'yla, özellikle de Amerika'yla pazarlıklar yaptılar.

Şahın ve kaçırdığı servetinin iadesini istiyorlardı. Bu sırada rehinelerin kurtarılması için Amerikalıların başlattığı bir operasyon fiyaskoyla sonuçlandı. Gönderilen helikopter İran çöllere düşünce, Washington müttefiklerinin gözünde iyice alay konusu oldu. Bir süre sonra Rıza Pehlevi Kahire'de ölünce İran'ın elindeki rehineler önemsizleşti. Yorgan gitmiş, kavga bitmişti.

Ne var ki Humeyni'nin unuttuğu bir şey vardı. ABD böyle sürekli prestij kaybetmeye hiç alışık değildir. Küçük düşürülmeyi kolay kolay hazmedemez. Derhal harekete geçildi ve Irak lideri Saddam Hüseyin, komşusunun üzerine kışkırtıldı. Aralarındaki sınır uzlaşmazlığını bahane eden Saddam, bir gecede İran'a savaş açivermişti.

Batı'nın hesabı, Humeyni'yi zayıflatmak, Saddam Hüseyin'i de güç duruma sokmaktı. Sokak diliyle, Batı "iti ite kırdırmak" için harekete geçmişti. Türkiye de bu senaryoya katılmıştı. Ankara da bölgedeki iki tehlikeli komşusunun bu şekilde zayıflaması olasılığından memnundu.

Oysa yıllarca sürecektir bu savaş, beklenenin aksine İslam devriminin gücüne güç kattı, Ayetullah Humeyni'nin iktidarını sağlamlaştırdı. İranlıların içindeki büyük korku, bu savaşla birlikte uçup gitti. İlk olarak da bütün muhalifler susturuldu. Sepetteki çürük yumurtalar bir bir ayıklandı. Bu dikensiz gül bahçesi, Amerikalıların hediyesi oldu Humeyni'ye.

İran-Irak savaşı 1987'de yedinci yılını bitirip sekizinci yılına girerken komşu iki ülke arasındaki bu anlamsız savaşı körükle-

yen, hala Batı ittifakından başkası değildi. Ne zaman ülkelerden biri biraz ilerlese, savaşı kazanacakmış gibi olsa, hemen öbür tarafa geçilir, ona yardım edilirdi.

O günlerde Türk-İran ilişkileri en gergin dönemini geçiriyordu. Türkiye İran'ın gözünde, bir İslam ülkesinin olmaması gereken ne ise, tam da oydu. Laiklik demek Batıyla ve Amerika'yla yakınlaşmak, şeytanla işbirliği yapmak demekti. Amerika ile iyi ilişkileri olan her ülke gibi Türkiye de yolunu İslam'dan ayırmış sayılırdı Ayetullahlara göre.

Savaş boyunca 32. Gün sürekli olarak her iki cepheyi de takip etti. Yanı başımızdaki bu vahşeti Türk izleyicisine olabildiğince eksiksiz aktarmaya çalışıyorduk. Ama cepheye bir türlü gidemedik. İranlılar kendi adamlarından başka kimseyi katiyen göndermiyorlardı oraya. Bir ara 15 yaşındaki çocuklara kadar inmişti cepheye sürülen "asker" yaşı.

Savaş halinin dağılmakta olan ülkeleri bir arada tuttuğu, çökmek üzere olan iktidarları sağlamlaştırdığı sık görülen bir olgudur. Özellikle Ortadoğu tarihi bunların sayısız örnekleriyle doludur. İşte Saddam Hüseyin, işte İran'ın mollaları. Saddam Hüseyin'i devirebilecek bir tek güç vardı: Barış ve demokrasi. Ancak Körfez Savaşı sayesinde Saddam başta kaldı. Hatırlanacak olursa onun giriştiği bir başka savaş sayesinde de İran'da Humeyni rejimi yerleşmişti. Ne acıdır ki savaş, halkları yok ederken siyasal iktidarı koruyor, sırasında geliştiriyor, sağlamlaştırıyor.

Bu boğucu atmosfer içinde 32. Gün'e bir İranlı yetkiliyi konuk etmeye karar verdim. Başbakan Hüseyin Musavi, aynı görevi 1982 yılından beri aralıksız olarak sürdürmekteydi. Rejim adına konuşabilecek az sayıdaki insanlardan biriydi o. Randevu vermeyi kabul edince vakit geçirmeden İran'ın yolunu tuttum.

Tahran'da ilk uğradığım adres, Türkiye Büyükelçiliği oldu. Savaş öylesine kanıksanmıştı ki, Büyükelçi Volkan Vural bahçe-

sine düşen Irak füzelerinin parçalarını bana iftiharla gösterdi. Cesaretine doğrusu hayran kaldım. Şaşkınlık içinde başbakanlığın yolunu tuttum.

Musavi, sanki böyle bir fırsatı kolluyormuşçasına, 32. Gün aracılığıyla önemli açıklamalarda bulundu, yepyeni mesajlar verdi. İran Başbakanı her şeyden önce artık Türkiye'yle bir rejim kavgasına girmek istemediklerinin altını çiziyordu. Üzerinde ısrarla durduğu bu noktayı da, herhangi bir şekilde de devrim ihraç etmenin peşinde olmadıklarını söyleyerek teyid etmeye, anlattıklarını inanılır kılmaya çalışıyordu.

Bu açıklamalar iki ülke ilişkileri açısından yeni bir döneme girildiğinin işareti oldu. Kravat takmayan, uzun sakallı bu adamın TRT antenlerine çıkması zaten bir olaydı başlı başına. Musavi'nin bir de Türkiye halkına, "Artık sizinle çekişmek istemiyoruz" demesi, çok başka bir etki yarattı.

İran Başbakanının üzerinde durduğu bir başka önemli nokta da Turgut Özal'ın rolüydü. "O olmasa" diyordu, "biz şimdiye kadar Türkiye'yle herhalde boğaz boğaza gelirdik. İran'ı ve İranlıları en iyi anlayan o adamdır."

Gerçekten de Turgut Özal'ın İran hakkındaki öngörülleri hep başarılı olmuştur. Oldukça pragmatik bir anlayışla hareket eden Özal, doğu komşumuzun birtakım inançlarına karşı çıkılmaması gerektiğini düşünürdü.

Örneğin Ankara'ya gelen İran heyetleri Anıt Kabir'i ziyaret etmek istemediklerinde problem yapmazdı. Adamları Atatürk'ün huzuruna çıkmaya zorlamazdı. O dönemde basının ve bürokrasinin epey tepkisini çeken bu cesur adımlar sayesinde de İranlıların gözünde yıldızlaşmıştı.

Özal'a göre bu tip "prensip meselelerinin" çözümü pek basitti. Humeyni öldükten sonra İran'a gidecek resmi Türk heyetleri de onun kabrini ziyaret etmeyecekti. Daha önce hiçbir başbakanda görülmemiş derecede pratik ve pragmatik bir tavırdı

bu. Böylesi esnek bir yaklaşım İranla Özal'ın arasını sıcak tutarken, Türkiye'de pek çok insanı rahatsız ediyordu.

Aslına bakılırsa doğudaki köklü komşumuzla aramız hiçbir zaman, hiçbir rejim döneminde iyi olmamıştır. Pehlevi sülalesi iktidardayken bile durum farklı değildi. Pers kendini büyük görür. Hele Osmanlı'dan sonra Türkiye'yi çok küçük ve zayıf algılar, hep gözünde küçültür. Bölgede kendi ağırlığının geçerli olduğuna inanır.

İran şahlarının ülkemizi ziyaretleri sırasında Türk yöneticilerle çektiirdikleri fotoğraflar, karşılıklı atılan kardeşlik nutukları, kucaklaşmalar da aslında yalandan başka bir şey değildir. Böylesi zayıf temeller üzerine kurulu bir komşuluk, pek fazla hayır getirmemiştir iki ülkeye de.

Benim İran'la tanışmam, ilk izlenimlerim gazetecilik yıllarımın başına rastlıyor. 1960'ların sonlarına doğru bir gazeteci grubuyla birlikte Tahran'a gitmiştim. İkinci Dünya Savaşı yıllarında (1941) tahta çıkmış olan Şah Muhammed Rıza Pehlevi bizi kabul etti ve uzun uzun konuştu.

Anlattıkları çok ilginçti. İki komşu ülkenin birbirinden farklı olduğunu anlatmaya çalışıyor, uzun uzun örnekler veriyordu. Şaha göre Atatürk'ün en büyük hatası, camileri devlete bağlamasıydı. İmamların parasını devletin kesesinden ödemek büyük bir yanlıştı. Rıza Pehlevi

- İşte ben bu hatayı yapmadım, diyordu.

Din işlerini, imamların örgütlenmelerini, dine dair her türlü yatırım ve organizasyonu bütünüyle halka bırakmıştı. Bilmiyordu ki, övünerek anlattığı bu durum 1979 yılında tahtının devrilmesine yol açacaktı...

Tahran'da Musavi'yle söyleşi yaparken benim aklım başka bir röportajdaydı. Asıl istediğim o dönemde artık gücünü yavaş yavaş göstermeye başlamış olan Rafsancani'ydi.

Ali Ekber Haşimi Rafsancani, 1980'de seçildiği meclis baş-

kanlığı görevini hâlâ sürdürmekteydi. Bulunduğu önemli mevkinin verdiği güçle kendini göstermiş, giderek İran'ın ikinci adamı konumuna gelmişti. Yüksek sesle söylenmese de, Batılılar ona Humeyni'nin veliahtı gözüyle bakıyorlardı. Bütün bunları bildiğimden, İran meclis başkanıyla görüşmeye can atıyor, bu işi halledecek bir yöntem arıyordum.

Başbakan Musavi'yle konuşmamız bittiğinde, son şansımı oynamaya karar vermiştim.

- Bakın Sayın Başbakan, dedim, uzun zamandır Rafsancani'yle görüşmek istiyorum. Bu konuda bana aracı olur musunuz?

Elimden tuttu, yavaşça şunları söyledi:

- Aracı olmama gerek yok, Haşimi Rafsancani benimle haber gönderdi, bugün öğleden sonra sizi bekliyor.

İlk anda beynimden vurulmuşa döndüm. Şaşkınlığımdan sevinemedim bile.

Şaşkınlığımı üzerimden atar atmaz, ekibimi toplayıp meclisin kapısına dayandım. Ali Ekber Haşimi Rafsancani orta boylu, köse denecek kadar az sakalları olan, müthiş yumuşak bir sesle ve yavaş yavaş konuşan bir adam.

Ama iktidara gelmekte olduğunu, yakında başa geçeceğini belli ediyordu. Konuşma şekli, cümle kurma stili bile aklından geçenleri ele veriyordu. Hep "ben şöyle düşünüyorum", "ben şunu yapıyorum" diye konuştu. Kendisiyle dolu bir insandı.

Rafsancani'nin Humeyni'den sonra yönetime derhal el koyacağı, o söyleşide gayet açık ortaya çıktı. Ancak anlayan anladı, anlamayan Haziran 1989'a kadar bekledi. Bunun dışında meclis başkanının söyledikleri Musavi'nin anlattıklarına pek benziyordu. İki ülke arasındaki ilişkilerin düzelmesinden o da umutluydu. Artık eskisi gibi bir çekişmeyi arzu etmiyor, tersine bunları unutmamız gerektiğini söylüyordu.

Konuşurken lafı biraz dolandırıp iktidar mücadelesine kadar getirdim:

- Bir gün sizi İran'ın başındaki lider olarak görecek miyiz?
- Allah bilir... (Kısa bir duraklama) İnşallah.

Bu yanıt büyük bir itiraftı aslında. Meclis başkanı adeta iktidara talip olduğunu dünyaya ve ülkesine 32. Gün aracılığıyla bildiriyordu. Rafsancani'yle görüşmek için ısrar etmekte ne kadar haklı olduğumu o an anladım.

Her şey bittikten sonra pür neşe Tahran'dan ayrılıp Ankara'nın yolunu tuttum. Başıma gelecekleri tahmin ettiğimden, daha yolda keyfim kaçmıştı. TRT'nin koridorlarında yine her zamanki karşı çıkışlar, feveranlar ve çığlıklar yükselecekti. Bana yine aynı şeyi söyleyeceklerdi.

- Yok kardeşim, biz Türkiye'ye düşman olan rejiminin adasını konuşturmayız.

Zira kurumun görevi gazetecilik yapmak değil, devletin hoşlanacağı haberleri vermektir. Rafsancani'nin söyledikleri devletin hoşuna gitmezse ne olurdu...

Allahtan yakın dostum Büyükelçi Cem Duna Başbakan Turgut Özal'a danışmanlık yapmaktaydı. Dışişleri Bakanlığında hemen onun kapısını çaldım, derdimi anlattım.

- Adamlar son derece olumlu laflar ettiler, müthiş açılımlar gösterdiler. Özellikle Rafsancani'nin "Artık Türkiye ile ilişkileri düzeltmek istiyoruz" demesi fevkalade mühim bir olaydır. Artık iki ülke arasında yeni bir dönem açılacak. Böylesine olumlu bir gelişmeye sırt çeviremeyiz.

Unutulmaması gereken bir nokta daha vardı ki, söyleşilerin yayınlanmaması başlı başına bir sorun olacaktı zaten. İlişkiler daha da bozulacaktı.

Cem Duna söylediklerimi gayet haklı buldu. Rafsancani söyleşisinin TRT'de yayınlanabilmesi de işte bu sayede, yani Cem Duna'nın Özal'a gitmesiyle gerçekleşti. Başbakan Özal benim yazılarımda ve programda hiçbir şekilde iktidarı desteklemememe rağmen, durumun nezaketini görmüştü:

- Gayet tabii yayınlansın kardeşim. Bundan daha normal bir şey olmaz. Biz, hâlâ bu çağda mı yaşıyoruz?

Özal kabul etmese de, galiba o çağda yaşıyorduk.

TRT'deki direnişleri sürekli olarak Dışişleri Bakanlığını devreye sokarak aştıkça alt mekanizmalarda bana karşı duyulan rahatsızlık daha da artıyordu. Mehmet Ali Birand istediğini yapıyor, onlarsa hiçbir şey yapamıyorlardı. Bir yerde haklılardı. Böyle bir talepleri olsa bile tepeden "Rafsancani'yle söyleşi falan olmaz" deniyordu. 32. Gün ise bağımsız hareket edebiliyor, istediği insana istediği başvuruyu yapabiliyordu. Ve bu ikiliği, bu ayrımı TRT bünyesi kaldıramıyordu. Yavaş bazı ağların örüldüğünün farkında değildim.

Pek çok kimse İranlı yetkililerle yaptığım görüşmeden memnun kalmadı. Oysa ben İran'a hiçbir zaman bir düşman gibi yaklaşmadım. Ben bir siyasetçi değil, gazeteciydim. Karşımızdakiler bize düşmanca yaklaşsalar dahi, onların görüşlerini de dinlemenin gerektiğine inanmıştım. Dinlemeliydik ki durumu daha iyi anlayalım, daha doğru politikalar üretilim. Bana göre bir gazetecinin üstlenebileceği en iyi rol de buydu zaten: karşı tarafı dinleyip kendi kamuoyunu bilgilendirmek! Gazeteciliği böyle öğrenmiş, hep böyle yapmıştım.

İşte 32. Gün bu görüşleri yansıtmak üzere yola çıkmış, Musavi'nin kapısını da bu amaçla çalmıştı. Adamın söylediklerini de noktasına, virgülüne dokunmadan yayınladık. Böylece yetkili bir ağızdan komşumuzun bize nasıl baktığını öğrenmiş olduk.

Bu arada ben dünya kadar eleştiri aldım, ama ne gam! Önemli olan 32. Gün'ün gazetecilik ilkelerine her zaman bağlı kalan bir program olmasıydı. Görüş bildiren değil, görüş alan ve aktaran bir program...

DAVOS RUHU ÖLÜ DOĞUYOR

1987 Sonbaharı Türkiye'ye çok hareketli günler getirdi.

Eylül'ün altısında yapılan bir referandumda, 12 Eylül'ün siyasi yasakları -çok küçük bir farkla olsa da- kaldırılınca, Turgut Özal erken seçim kararı alacaktı. Seçim yasasını değiştirerek mevcut oy yüzdeleriyle parlamento çoğunluğunu sağlamayı garantilemek istedi başbakan.

29 Kasım seçimleri Özal'ın amacına ulaştığı, ANAP'ın %36.3 oyla tek başına iktidar olduğu yeni bir dönemi başlattı. Bu dönemin vazgeçilmez sloganı da “konuşan Türkiye” olacaktı.

Yıl bitip de 1988'e geçerken Türkiye'nin dış politika gündeminde iki önemli başlık bulunuyordu. Bunlardan ilki 1987 Nisan ayında Avrupa Topluluğu'na tam üyelik için yapılan başvuru, ikincisi de Yunanistan'la alevlenen Ege sorunu ve Hora kriziydi.

Bu gündem, yeni yılda yalnız Türkiye'nin değil, 32. Gün'ün de rotası çizilecekti.

Ege Denizinde kıta sahanlığı, hava koridorları, FIR hatları, adaların silahlanması gibi sorunlar Türk-Yunan ilişkilerini hep gergin tutmuştur.

1974'teki Kıbrıs müdahalesi üzerine kıta sahanlığı gündem-

den düştü. Üstelik Kasım 1976'da iki devletin imzaladığı Bern Bildirisi, tartışmalı bölgeleri petrol arama girişimlerine kapattı ve kriz buzdolabına konuldu.

Ne var ki Yunanlılar kıta sahanlığı sevdasından vazgeçmemiş, sorunu yalnızca uykuya yatırmışlardı. Mart 1987'de Papandreu Hükümeti ani bir kararla Ege'de petrol arama izinleri dağıtmaya başlayınca, bildiğimiz film yine başa döndü.

İkinci Hora bunalımı hem Yunanistan'ın hem de Türk hükümetinin elinden kaçmış, birden bire önüne geçilmez bir savaş tehdidine dönüşmüştü. Eğer biri müdahale etmeseydi, hiç lüzumu yokken Ege kan gölüne dönebilirdi.

Ankara misilleme olarak, on yılı aşkın bir süredir adı duyulmayan Hora araştırma gemisini demirlediği sakin koyda buldurdu, temizletti, boyattı ve derhal Ege sularına gönderdi. Bundan sonrası tam bir diplomasi düellosuydu. Mart sonuna gelmeden Hora da uluslararası sulara çıkmıştı bile.

Başbakan Turgut Özal o sırada bir kalp ameliyatı nedeniyle Houston'da bir hastanede yatıyordu. Özal dönüş yolundayken gerginlik hızla tırmandı. İki ülke donanmaları teyakkuza geçmiş, bir bölümü denize açılmıştı bile. Genelkurmaydan, Dışişlerinden açıklama üstüne açıklama yapılıyordu. Savaşa doğru gidiliyor, evet resmen savaşa doğru gidiliyordu.

Tam bu sırada Özal Londra'ya indi. Gelişmeleri izliyor ve iki ülkenin savaş noktasına geldiğini fark ediyordu. Ancak kontrolü elinden kaçırmıştı. Sürekli basın organlarından Yunan tarafından yapılan açıklamaları dinliyordu. Yanındakilere "Yahu ne yapıyorsunuz, ülkeyi mahvedeceksiniz" diyordu. İki donanmanın karşılaşmasına 10 saat kalmıştı ve birilerinin müdahale edip bu çılgın gidiş bir dur demesi gerekiyordu.

O sırada ben de Londra'daydım. Başbakanla görüşmek istiyordum. Özal'ın gözü ise başka yerlerdeydi.

- Önce BBC, dedi, farkında değil misiniz, neredeyse savaş

çıkacak. Buna dur dememiz lazım.

Ve orada BBC'ye yaptığı açıklamada, Türk donanmasının duracağını, Yunanlılar ateş etmedikçe ateş etmeyeceğimizi söyledi. Bu açıklamayla patlamaya 5 kala kriz önlenebildi.

Tabii Yunan basını olayı çarpıtacak, Türkiye geri adım attı da savaş atlatıldı, gibi yorumlar yapacaktı. Özal da bunlara hiç aldırmadı, elinin tersiyle itti.

Hora krizinin tek iyi yanı Davos sürecinin başlamasına vesile yaratması oldu. Papandreu ve Özal 1988 Şubat ayında İsviçre'nin Davos kentinde buluştular. Amaçları iki ülke arasında ilişkileri geliştirecek bir ilerleme metodu üzerinde anlaşmaktı.

Esprî şuydu: Öteden beri çözilemeyen konular bir yana bırakılacak, gündeme daha ılımlı sorunlar alınacaktı. İlk gelen öneri, ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi oldu.

Türkiye, Yunan adalarına elektrik ve su verecek, uyguladığı vizeyi kaldıracak, giriş çıkışlarda kolaylıklar sağlayacaktı. Karşı taraf da uygun karşılıklarla bu süreci hızlandıracaktı.

Son derece önemli bir hamle olan Davos, Türkiye ve Yunanistan'daki aşırı tutucular tarafından kısa sürede torpillendi. Yalnızca iki kişi anlamıştı Davos'un ne olduğunu; bir Papandreu, bir de Özal.

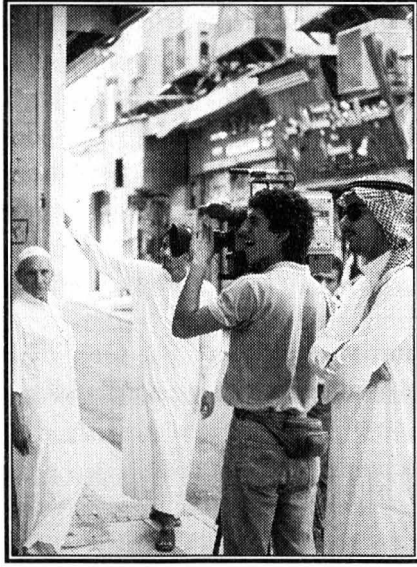
Ne yazık ki çok talihsiz bir dönemdi 1988 başları. Özal kalp ameliyatından yeni dönmüş, Papandreu'nun kalp ağrıları yeni tutmuştu. Yürütemediler. Ve Davos ruhu şahinlerin salvolarına dayanamadı. Zaman içinde yavaş yavaş eridi, gitti, yok oldu.

32. Gün Davos konusuna her bölümünde geniş yer verdi. Bu çerçevede Atina'da Milliyet'in muhabiri olan Reha Muhtar ilk TV denemelerine 32. Gün'de başladı. Bize haberler yağdırdı. Çok uzun bir süre olmamakla birlikte, yoğun ve verimli çalıştı.

Biz var gücümüzle Davos'a destek verdik. Ancak ölü doğmuş bir bebek gibi elimizde kaldı bu girişim.

Yunanistan'ın gündeme girmesiyle gördük ki, doğru dürüst gazetecilik yapınca, en azılı düşman bile size saygı gösteriyor. Biz Atina'ya, adalara gidip geldikçe, Yunanlılar 32. Gün'e kapılarını açtılar. Çünkü biz onlara "Pis Yunanlı" demiyorduk, sıfat kullanmıyorduk haklarında. Onların görüşlerini çarpıtmadan yansıtıyor, iki toplum arasında çok önceden atılmış köprüleri yeniden kurmaya çalışıyorduk. Bunu gören Yunanlılar da (tabii hepsi değil) 32. Gün'e güven duydular, bütün adalardan programı seyrettiler.

Yani 1988 sonuna gelindiğinde 32. Gün artık sadece Türkiye'nin değil, bütün bölgenin dünyaya açılan kapısı olmuştu.

"Fellini Ali" çekimde.

BİR TELEVİZYONCULUK OKULU

Durmadan hedef büyüten, Türkiye'nin sınırlarını aşan bir program yapabilmenin birinci koşulu, çok iyi, çok dinamik bir ekiple çalışmaktır.

Doğrusu işin başında bu gerçeğin pek farkında değildim. Herkesin bildiğinden daha fazlasını bilmiyordum, ancak durmadan televizyon izliyor ve dünyanın diğer ülkelerinde bu tip haber programlarının nasıl yapıldığını araştırıyordum.

Brüksel'de olduğum için programın Ankara'daki temel direği Ali Kırca'ydı. TRT içinde bizim düşüncelerimize, çalışma stili-mize ve habercilik anlayışımıza en yakın insanları arayıp buluyor, ekibe katıyordu. Ali Kırca'ya sonuna kadar güveniyordum.

Daha 1985'te aramıza katılan bir başka isim de Talip Kork-

maz oldu. Montaj masamızı ona emanet etmiştik. Talip'in en büyük gücü siyasi bir kafası olmasıydı. Görüntüdeki siyaseti, siyasi içeriği bulup çıkarırdı. Hangi görüntünün akıtılacağına, hangisinin doğal sesle verilip, hangisinin çabuk geçileceğine hemen karar verebilirdi.

Ancak bu beraberlik 1988'de bitti. Yeni Genel Müdür Cem Duna ilk olarak Ali'ye el attı. Kırca, güçlü bilgi dağarcığıyla herkesi kendine hayran bırakmıştı. 32. Gün vasıtasıyla TRT'ye zaman zaman muhabirlik dersleri vermiş, olayların içine girip gazetecilik yapmayı öğretmişti. Ali programda öylesine başarılı oldu, öylesine parladı ki, yeni genel müdür onu derhal TRT'nin haber dairesinin başına geçirdi. Programı tasarlarken kader birliği yaptığımız Ali Kırca, 32. Gün için büyük bir kayıp, TRT içinse büyük bir kazanç oldu.

Programın temel direği gidince, ben dahil herkes kalitenin düşeceğinden korktu. Haksız değildi bu endişe. Zira ben Brüksel'de çalışırken, Ankara'da her şeyi Ali organize ediyordu. Her şey onun elinin altındaydı.

Neyse ki korkulan olmadı. Kısa sürede Selma Yeşilbağ Ali'den kalan büyük boşluğu doldurdu. Kim mi Selma Yeşilbağ? Türkiye'de seyredilen filmlerin herhalde %80'inin tercümesinde onun imzası vardır. Harika sesi, müthiş bir kurgu becerisi, haber kokusu alma yeteneği olan, son derece yetenekli bir insan. Çok rahat çalışılır, aynı zamanda müthiş bir disiplin yaratırdı. Selma, Ali gibi olaya, habere gitmiyordu. Gitmiyordu ama içerdeki koordinasyonu fevkalade iyi yapıyordu. Benim sağ kolum haline gelmişti çok geçmeden.

1988'in programa ikinci kazancı Metin Çorabatır oldu. Milliyet gazetesi dış haberler servisinden ayrılır ayrılmaz Metin'i yanıma aldım. Yöneticilik yeteneği olan, dış haberleri bilen, konuların içindeki bir insandı. Hem Ankara'daki örgütlenmeyi götürüyor, hem de muhabirlik yapıbiliyordu. Bir işi verip de

gözünüzü kapatabileceğiniz seyrek adamlardan biridir Metin. Üstün özellikleriyle 32. Gün'e çok şey katmıştır.

Metin'in gelmesiyle birlikte iki gencecik insan daha katıldı aramıza: Prodüksiyon ve montajda çalışan Mustafa Ünlü ve kameraman Ali İnandım.

Mustafa, non-stop uyumadan bazen 30 bazen 40 saat montajın başında dururdu. Bazen omuzlarından tutup sarsmak isterdim Mustafa'yı.

- Mustafa, hadiii!

-Yook ağbi, acele yok. Acele edersen iyi olmaz. İyi olması, çok iyi olması lazım.

Mustafa'nın bu titizliği yüzünden neler geldi başımıza! TRT'de programın yayına girdiği ancak son bölümün daha montajda olduğu geceler yaşadık. Aşağıda son görüntüler yapılırken, yukarıda yayın odasından insanlar saç baş yoluyordu.

- Mustafa, öldüreceğim seni! diye bağırdığımı hatırlarım. Mustafa'nınsa cevabı hep aynıydı:

- Kötü mü olsun istiyorsun ağbi, bize bu yakışmaz.

Titizlik montaj masasıyla sınırlı değildi. Örneğin kamera-man Ali İnandım'a bütün ekip "Fellini Ali" derdi. İşini müthiş bir şevk ve dikkatle yapardı, çok iyi bir kameramandı Ali.

Bütün merakı bir kareyi en iyi şekilde çekebilmektir. O kareyi tutturana kadar vıdı vıdı eder, aksilik eder, ama tutturduğu zaman da çok keyiflenirdi. Dikkat etmiştim, birlikteyken ikimiz hep aynı yere bakardık. Arabada giderken bile, ilginç bir şeyi veya bir hareketi yakaladığımda dönüp Ali'yi kontrol ederdim. Mutlaka aynı yere bakıyor olurdu o da.

Bir süre sonra bu gruba Sena Merter de katıldı. Sena, yeteneklerini herkese göstermeyen ancak kolları sıvayıp işe başladığında insanı hayrete düşürecek işler üretebilen bir yetenektir.

32. Gün efsanesi işte bu insanların eseridir.

Mithat Bereket

MİTHAT BEREKET

Aynı dönemin bize kazandırdığı gençlerden biri de, artık Türkiye’de herkesin tanıdığı Mithat Bereket oldu.

Mithat’ı ilk defa Milliyet’in açtığı bir yarışmaya katılmasıyla tanıdım. Yunanistan’la ilgili çok beğendiğim bir araştırma yapmış ve karşılığında dereceye girmişti. Ödül törenine gitmek için gazeteye uğradığımda karşılaştık.

Karşımda pırıl pırıl, hırslı bir genç vardı. “Benim bu çocukla çalışmam lazım” dedim kendi kendime. Ondan sonra da Mithat’ı sürekli olarak yanıma almaya çalıştım.

Oysa genç Mithat Bereket diplomat olmak istiyordu. Olsaydı, eminim çok da iyi bir diplomat olurdu. Ama ben televizyonculukta çok daha başarılı olacağına inanıyordum. Yaptığım teklifler onu tereddüt içinde bıraktı. Acaba 32. Gün programına mı gelsin, yoksa diplomat mı olsun? Düşündü durdu.

Bir tarafta garantili bir gelecek, diplomat olmak, Dışişleri

Bakanlığına girmek varken, öte tarafa nereye gideceği, ne kadar süreceği belli olmayan bir program duruyordu. Türkiye gibi sık sık programların yapılıp bırakıldığı, her şeyin TRT'nin iki dudağı arasında olduğu bir ortamda, bu tereddütler hiç yersiz değildi doğrusu. Mithat'a şunları söylüyordum:

- Diplomat olarak bu ülkeye vereceğin hizmet, belki gazeteci olarak yapacakların kadar önemli. Ancak yaptıkların, Dışışleri Bakanlığının labirenti içinde, büyükelçi olup üstlere çıkana kadar zor anlaşılacak. Kendini gerektiği gibi gösteremeyeceksin, toplumun beklediği değişime anında katkıda bulunamayacaksın. Oysa iyi bir program yaparsan topluma çok daha fazla şey verebilirsin. Bu seni de daha mutlu edecektir.

Anlattıklarım sonunda etkisini gösterdi, Mithat'ı ikna ettim. Dışışleri sevdasından vazgeçti ve 1988 yılında 32. Gün'e adımını attı. Mithat Bereket'i Türk medyasına kazandırabilmiş olmak, benim için en büyük gurur kaynaklarından biridir.

“ONLAR DA ASKER, BEN DE ASKERİM”

Bu sözler Polonya Devlet Başkanı General Jeruzelski’e aittir, sistemlerin getirdiği çifte standardın ilginç bir şekilde kurbanı olan adama.

32. Gün Varşova’nın kapılarını 1988’in Şubat ayında çaldı.

Jeruzelski Polonya’nın başına Türkiye’deki 12 Eylül darbesinden bir yıl kadar sonra, Ekim 81’de geçmişti. Batı ülkeleri, 12 Eylül’ü alkışlar, göklere çıkarırken Polonya’daki yönetimi hep yerin dibine soktu.

1980’de Gdansk olayları sırasında doğan Dayanışma Sendikası ve Lech Walesa, gücünü hızla artırıyor, buna karşılık ekonomi hızla kötüleşiyordu. 6 Kasım 1985’te yapılan bir halk oylamasıyla devlet başkanı seçilmiş olmasına rağmen, Jeruzelski koltuğunda hiç rahat değildi.

Söyleşinin hemen başında durumundan yakındı.

- Şu çifte standarda bakın. Asker olduğum için benim üstüme geliyorlar, ama Batı kulübünün bir üyesi olduğu için Türkiye’deki askeri darbeye göz yumdular. Onlar da askerdi, ben de askerim.

Bu sözlerden sonra da, ne zaman dengelerden bahsetsem, yüzünü buruşturup, bunların pek fazla anlamı olmadığını söy-

ledi. Doğrudur, dış ilişkilerde daima çifte standart vardır.

1988 Polonyası, durulmak bilmeyen bir cadı kazanıydı. Dayanışma Sendikası'nın grevleri sürüyor, Jeruzelski de bu eylemleri durmadan yasadışı ilan ediyordu. Arkasında Sovyetler Birliği, karşısında Batı vardı. Zor, hatta kazanılması mümkün olmayan bir savaş veriyordu general.

Daha birkaç yıl önce Sovyetlerin ünlü Lenin madalyasıyla onurlandırılmıştı ama, bunun ekonomiye bir faydası yoktu. Başbakan Zbigniew Messner işçi hareketlerine dayanamayıp istifa etmiş, yönetim de birkaç kez siyasi suçlara af ilan etmek zorunda kalmıştı. Bardağı taşıran son damlalar 1987 yılında Papa II. Jean Paul'ün ve ABD Başkanı George Bush'un ülkeyi art arda ziyaret etmeleri oldu.

Her ne hikmetse aynı yıl gelmişler, ikisi de komünist rejimi eleştirmişlerdi.

Söyleşiye eşim Cemre'yle beraber gittim. Salonun kapıları açıldı. Bir görevli "Cumhurbaşkanı Jeruzelski" diye bağırdı. Herkes ayağa kalktı. General gözünde siyah gözlükler elinde bir çiçekle geldi. Üniformalı değildi. Doğruca Cemre'ye gidip çiçeği uzattı ve elini öptü. Cemre de, ben de şaşa kaldık. O ana dek hiçbir devlet başkanından böylesi bir zarafet ne görmüş ne de duymuştuk.

Ama yalnız General Jeruzelski değil, bütün Polonyalılar çok ince insanlar. Gezi boyunca Cemre elini öptürdü de, öptürdü. Ona büyük özen gösterdiler. Portakallı ördek sevdiğini öğrenince, özel bir ziyafet verdiler. Başkanlık sarayının görülmeyen bölümlerine soktular.

Cemre bu gezinti sırasında "Osmanlı Sultanı Avda" adlı tabloyu görünce, heyecanla koşup beni buldu. Gösterdiğimiz büyük ilgi karşısında bu muhteşem eseri görüntülememize izin verdiler.

General Jeruzelski'nin kara gözlükleri beni rahatsız etmişti.

Yanındakileri bunları hiç çıkarıp çıkarmadığını sordum, yanıt ilginçti:

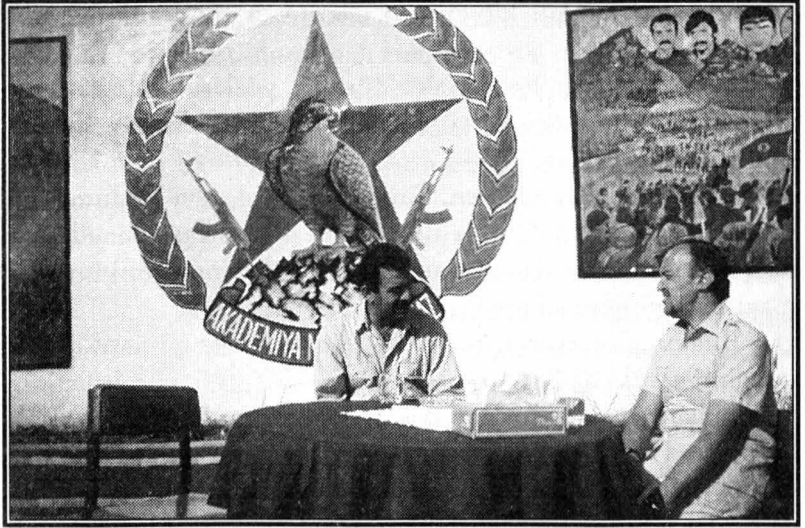
- General savaşta Ruslara esir düşmüş, gözleri karda yüzlerce kilometre yürümekten hastalanmış. Sakın gözlüklerini çıkarmasını istemeyin ondan!

Tatlı tatlı sohbet ederken, birden bire Walesa'yı sordum, "bu adam ne olacak?" dedim. Güldü. "Kim o ya, sıçan gibi adamın teki o" dedi. Sonra da uzun uzun Leh Walesa'nın nasıl unutulmaya başlandığını anlattı. Gorbaçov diyecek oldum,

- Bırakın Gorbaçov'u bir yana. Bana ekonomiyi nasıl düzeltceğimi sorun, dedi.

Hakikaten Gorbaçov'dan çok önce ilk özgürleştirici adımları o atmıştı Doğu Blokunda. Ama işler bir türlü yolunda gitmiyordu. Olmayınca olmuyor, derler ya... Gorbaçov da, Walesa da bir taş gibi General Jeruzelski'nin kafasına düştüler. Yalnızca iki yıl sonra biri Kremlin'de, diğeri ise Varşova'da devlet başkanı olarak oturuyordu.

Mart 1988'de yayınlanan 32. Gün'ün Polonya dosyası, Türk izleyicisine yine bilinmeyen bir dünyanın kapılarını açtı ve yıkılmakta olan Doğu Bloğu ülkelerinin içyüzünü gösterdi. "İlk"lerin peşinde koşan bir gazetecilik tutkusu da her seferinde emeklerinin karşılığını alıyordu.

Apo'yla röportaj, 1988.

ÖZAL, APO'YLA RÖPORTAJIN BEDELİNİ ÖDETİYOR

Apo Türkiye'nin gündemine 15 Ağustos 1984'te gerçekleştirdiği bir eylemle girecekti. O gün bugündür de başında bulunduğu kanlı terör örgütü hiç unutulmadı, hiç gündemden çıkmadı.

Gazetecilik demek gündem demektir. Haber bunun içinden çıkar. İşte bu yüzden bütün basın Apo'nun peşinden koşmaktaydı. Konuyla ilgilenen yabancı gazeteciler de bu kervana katılmışlardı.

PKK lideriyle röportaj yapmak, çok önemli bir gazetecilik başarısı olacaktı. Bütün yazarlar bulabildikleri her kanaldan örgüte haber gönderiyor, randevu talep ediyorlardı. Bu başvurular uzun süre yanıtsız kaldı.

Benim Apo'yla ilk görüşme talebim 1987'ye rastlar. Aracı o-

larak PKK'nın Avrupa'daki sözcüsü Avukat Hüseyin Yıldırım'ı seçmiştim. Tek bir koşulum vardı: Yalnız başıma ve diğer gazetecilerden önce görüşecektim Apo'yla. Şartlarımı ancak bir yıl sonra kabul ettiler.

Bütün tanınmış gazeteciler Apo'yla görüşmeye talipti. Apo merak edilen, adeta mistik bir kişilik haline dönüşmüştü. Ortalıkta görünmüyor, yalnızca Kürtlerle, adamlarıyla iletişime geçiyordu.

Bana verilen ilk randevu Şam'daydı. Suriye'ye gidilecek ve orada PKK'lılar tarafından alınıp gerçek görüşme mahalline götürülecektim.

Brüksel'den Şam'a hareket etmeden önce Ankara'ya geldim. Cumhuriyet'in Genel Yayın Yönetmeni Hasan Cemal ve Dışişleri Bakanı Mesut Yılmaz'la bir yemek yedik. Çok iyi arkadaşım olan Hasan'a, gazetecilik rekabeti yüzünden yolculuğumu haber vermek istemiyor, açıkçası çekiniyordum. O bir ara masadan ayrılınca, Mesut Yılmaz'a aramızda kalma koşuluyla, Apo'yu görmeye gittiğimi söyledim. Çok şaşırdı.

- Ne, ne yapıyorsun?
- Apo'ya gidiyorum, Şam'a.
- Sakın gitme. Ya herifler seni tutarlarsa ne yapacaksın?
- Beni kurtarmanız için dua edeceğim.

Yolculuğumu Dışişleri Bakanına açıklamamın sebebi de böyle tatsız bir sürpriz karşı önlem almaktı zaten. Eğer başıma bir şey gelirse, Suriyelilerin boğazına basmak Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı olarak Mesut Yılmaz'a düşerdi.

- Seni orada bırakmayız tabii, ama yine de risk alıyorsun, dedi.

Tam anlamıyla "satılmak"tan endişe ediyordum. Türkiye, Suriye ile kurulan hassas dengeler gereği kaybolmamı görmezlikten gelebilir, aylarca Apo'nun elinde kalabilirdim. Suriye'nin Apo'ya hakim olduğu ortadaydı. Bunu ben biliyordum, herkes biliyor, Mesut Yılmaz da biliyordu. Enterne edilirsem, yalnızca

Suriye'nin boğazına basılarak Apo'ya ulaşma şansı vardı. Ya da aylarca orada kaderimle baş başa kalır, keyifleri gelene kadar beklerdim. Tabii daha da kötü ihtimaller vardı ama onları düşünmek istemiyordum.

O sırada Hasan Cemal masaya geri geldi. Bir şeyler döndüğünü sezmiş, ama tam anlam verememişti. Bir Mesut Yılmaz'a, bir bana bakıp duruyordu. Renk vermemek için kalktım.

Apo beni söyledikleri gibi Şam'da değil, Bekaa'da kabul etti. (Ayrıntıları 1992'de ilk baskısı yayımlanan "Apo ve PKK" kitabımda yazdım.) Korktuklarım başıma gelmedi. Enterne falan edildim. Kamptan dönüşüm de, gidişimden daha güç olmadı.

Milliyet'in söyleşiyi birinci sayfadan yayımlaması büyük gü-rültü kopardı. Başbakan Özal o sırada Atina'daydı. Davos sonrası ilk resmi ziyareti yapıyordu. Son gün programında Yunan Cumhurbaşkanı Sartzetakis'le bir görüşmesi vardı. 1985'te Karamanlis'in istifasından sonra PASOK'un desteğiyle bu koltuğa oturan Sartzetakis, Türkiye karşıtı tutumuyla tanınıyordu. Yani kritik bir konuşmaydı bu Özal için.

Bundan sonrasını Mesut Yılmaz'dan dinleyecektim:

- Yunan Cumhurbaşkanı garip garip şeyler söyledi. Etmediği hakaret kalmadı Türkiye'ye. Özal çok sinirlendi. Zaten gezi genel olarak iyi geçmemiş, biz heyettekilere de çok gerilimli anlar yaşatmıştı. Çok hazırlıksız başlanmıştı bir kere. Sinir içinde çıktık Cumhurbaşkanlığı sarayından. Doğruca uçağa bindik. Önümüze Milliyet'i koydular. İlk sayfa neredeyse tamamen 'İşte Apo, İşte PKK' başlığıyla senin röportajına ayrılmış. Özal beyninden vurulmuşa döndü. Senin yazının altındaki iki sütunda da "Özal'a Suikast Girişimi" diye Atina gezisine yer verilmişti ki, aslında suikast diye birşey de yoktu. Başbakan, "bu Mehmet Ali'nin ben canına okuyacağım" diyerekten fırladı gitti arkaya, gazetecilerin yanına. Altan Öymen'e çıktı. "Altan, böyle şey yapılır mı, ne diye bu eşkıyayı konuşturuyorsunuz?" diyordu. Yol boyunca söylendi durdu.

Mario Soares'le, Lizbon 1988.

MARIO SOAREZ'İN YIKILAN HAYALLERİ

Evet, Özal dediğini yaptı. Benim canıma okudu. Ankara'da havaalanına iner inmez DGM Başsavcısı Nusret Demiral'ı çağırtmış. Derhal soruşturma başladı. Polis Milliyet'in matbaasını bastı. Birkaç gün arka arkaya gazete toplatıldı. Beni de DGM savcılığı, 14 yıl ağır hapis istemiyle mahkemeye verdi. İlk defa böylesine bir hücumla karşı karşıya kalıyordum. Perişan oldum. Birdenbire "devlet düşmanı" konumuna itilivermiştim.

Türkiye bu olaylarla birbirine girerken ben Portekiz Cumhurbaşkanı Mario Soares'le 32. Gün'e bir söyleşi yapmak için Lizbon'a gidiyordum.

Bu arada da Türkiye’den her an yeni haberler alıyor, kaygılanıyordum. Heyecanlı falan değildim. Resmen korkuyordum.

Hakkımda tutuklama emri çıktığını Paris havaalanında, Lizbon uçağını beklerken öğrendim. Fransa’da umumi telefonların hepsinin numarası vardır. Yanımda fazla bozuk para olmadığından, gazeteyi aradım ve havaalanındaki bir telefonun numarasını verdim. Ayrıntılı bilgiyi alıp beni aramalarını istedim. Korku dolu, sıkıntılı dakikalardı...

Fakat durmadan insanlar gelip telefonu kullanıyorlardı. Çareyi bir kâğıdın üstüne Fransızca “bozuktur” yazıp ankesöre yapıştırmakta buldum. Gelen giden kesildi. Gazeteyle konuşmalarım, soru sorup yanıt beklemelerim üç saat kadar sürdü. Hiç iyi haber yoktu.

- Savcılık seni arıyor, sınıra tutuklama emri çıktı, vs...

Düşman değilim, bir şey değilim. Sadece gazetecilik yapmıştım. Anladığım kadarıyla bu gazetecilik bana biraz pahalıya mal olacaktı. Özal’ın da kışkırtmasıyla DGM Başsavcısı Nusret Demiral derimi yüzmeye hazırlanıyordu. Son bir umutla Milliyet’tekilere sordum:

- Şimdi ne olacak?

- Vallahi bilmiyoruz.

Ne yanıt ama! Ve müthiş bir moral bozukluğuyla geldim Lizbon’a. Daha uçaktan iner inmez ilk haber geldi: Mehmet Ali Bey, sizi BBC arıyor! Anladım ki, olayın boyutları iyice büyüyordu.

BBC kimi, niye arar ki? Haberi alır almaz peşime düşmüşler. Röportajda fazla renk vermemeye çalıştım, ama moralim iyice bozuldu. Hatta arkadaşım Büyükelçi Ünal Ünsal ve eşine, her ihtimale karşı evlerinde kalmamayı önerdim. “Hiç olur mu?” diye itiraz edip beni sevgiyle kucakladılar.

Ertesi sabah Mario Soarez’ın karşısına çıktığımda, canım pek sıkıktı.

Oysa Portekiz Cumhurbaşkanı dünya tontonu bir insandır. 1974'teki ünlü "Karanfiller Devrimi"nin en başında gelen isimlerinden biridir. Askerlerin kışlaya dönmesinden sonra yapılan seçimleri kazanan Sosyalist Parti'nin genel sekreteri oydu. 1976-78 arasında birkaç kabinede başbakanlık yapan Mario Amca, yıllarca demokrasi uğrunda mücadele verecekti.

1986'da cumhurbaşkanlığına seçilerek çabalarının karşılığını görmüştü bu güzel insan. Aynı yıl Portekiz, İspanya ile birlikte Avrupa Topluluğu'na girişini kutladı.

Soarez, kamera ve ışıkların kurulmasını beklerken durmadan anlatıyordu.

- Türkiye benim için daima bir hürriyet abidesidir!..

İçimden söylendim. Bak bak, dedim, şu hürriyet abidesinin durumuna bak. Neyse, en iyisi susmak ve röportajı beklemek. Bu tonton adamın hayallerini yıkmanın ne gereği var ki?

Ama Soarez susmuyor, anlattıkça anlatıyordu. Meğerse ülkesinde polis tarafından aranırken, çeşitli konferanslar için Rusya'ya gidip gelmiş. Vapurla Boğaz'dan geçerken İstanbul'a hep gıptayla bakmış. Allahım ne olur benim ülkem de böyle olsa, diye düşünmüş...

Tam bunları anlatırken önüne bir not verdiler. Gözlüğünü taktı. Hayretle okudu... Okudukça hayreti büyüdü. Ardından bana baktı.

- Siz Türkiye'de 14 yıl ağır hapis istemiyle mahkemeye verilmişsiniz. Sorabilir miyim neden? Türkiye'de neler oluyor?

Hayalleri yıkılmıştı. Olanları anlattım. Zaten önündeki notta her şey vardı. Türk basınındaki tepkiler ve yorumlar da yollanmış.

- Eğer bu durumda söyleşiyi iptal etmek isterseniz, bunu anlayışla karşılarım, dedim.

Kızdı. Sert bir şekilde,

- Hayır, dedi, şimdi sizi karşımda görmekten daha mutlu-

yum. Haydi başlayalım!

İstemedi ortaya çıkan kötü hikâyem, Soarez'in kafasındaki Türkiye imajını alt üst etmişti. Ve bütün söyleşi boyunca insan hakları ve demokrasi dersi dinlemek zorunda kaldım.

Brüksel'e döndüğünde anladım ki, hakkımda tutuklama emri diye bir şey yokmuş. Yalnızca DGM'nin normal mekanizmaları çatır çatır işliyordu. Yıllarca süren, asap bozucu bir işleyiş... Sonunda beraat ettim.

Bu ilk yargılanmam bana rahmetli Turgut Özal'ın armağanıdır. Ama bu deneyimden sonra mahkeme kapılarıyla tanış oldum, birbirimizin yüzünü sıkça gördük.

TANINMAYAN TÜRKLERİN ÜLKESİ

1988 yılı Azerbaycan için Karabağ olaylarının başlangıcı demektir. Bir uzun ve kanlı savaşın ilk tohumları bu yılda atıldı.

Doğrusu Cumhuriyet dönemi boyunca Türkiye'nin Orta Asya'daki kardeşlerine ne kadar yabancı olduğunun kimse farkında değildi. Karabağ'daki Azeri-Ermeni çatışması çıktığında, birdenbire bu gerçek kafamıza dank etti.

Ama bırakın Orta Asya'nın uzak kesimlerini, Türkiye daha doğru dürüst Azerbaycan'ı bilmiyordu. Hoş hâlâ da bildiğimiz söylenemez ya, hiç olmazsa en basit, en temel konularda biraz bilgi sahibi olduk.

Evet, Azerbaycan diye bir ülke var ve bugün belki inanması güç ama Türkiye bu insanlarla ilk defa 32. Gün aracılığıyla tanıştı. İlk defa 32. Gün ekranından Azerilerin net bir Türkçe konuştuklarını gördü.

Karabağ olayları patlayınca hemen Azerbaycan'ı programa aldık.

Komünist rejim daha yerindeydi. Yerindeydi ama, Azerbaycan'daki en önemli siyasi güç artık Halk Cephesi'ydi.

Karabağ olayları patlamış. Ermenilerle Azeriler çarpışıyorlar. Göçler başlamış ve bu arada da Halk Cephesi muhalefet yapı-

yor. Ama müthiş sert bir muhalefet. Tek hedefleri var, o da baştaki Ayaz Muttalibov'u serbest seçimlere ve demokrasiye yöneltmek.

Halk Cephesinin lideriyle görüşmek istedim. Beni Elçibey'e götürdüler. Odasına girdiğimde, kendimi Ankara'da bir devlet dairesinde sanacaktım. Duvarda koskocaman bir Atatürk resmi, öbür tarafta Türk bayrağı, yanda Türkçe kitaplar...

Ebulfeyz Elçibey "Canım efendim" diyerek karşıladı beni. Söylediği şeyler de fevkalade makul şeylerdi. Atatürkçülük diyordu, laiklik diyordu, demokrasinin faziletlerini anlatıyordu.

Türk insanı için bu ikinci şok oldu. Anadolu'da yaşayan Türkler kendileri dışında da Türkçe konuşan bir ulusun olduğunu henüz keşfetmişken, Elçibey'in Atatürk hayranı çıkması gerçekten hayret vericiydi. Sayısız telefon aldık. İnsanlar gördüklerine inanamamış, yayının tekrarlanmasını istiyorlardı. Sokaklarda beni durdurup soruyorlardı:

- Azeriler sahiden bu kadar iyi Türkçe konuşuyor mu?

Bilgi çağında yaşıyorduk ama, kendimizden başka hiçbir şeyden haberimiz yoktu.

Elçibey'in durmadan tekrarladığı, üstüne basa basa söylediği de iktidara geçmek ve iki Azerbaycan'ı birleştirmekti. İran Azerbaycan'ıyla kendi ülkesini bir araya getirmek en büyük hayaliydi.

İşte bu hayaldir, Elçibey için sonun başlangıcı anlamına gelen. Çünkü bu romantik ve inançlı adam İran'ı bu sayede tam karşısına almıştı. Fazlasıyla tehlikeli bir düşmanı...

Daha iktidara gelmemiş bir lider adayının, ilk olarak komşu ülkenin topraklarına göz diktiğini açıklaması politik açıdan büyük bir hatadır. Ama politikacı değildi Ebulfeyz Elçibey, hiçbir zaman da olamadı. O bir şairdi, bir sanatçıydı, bir gönül adamıydı. Hep de öyle kaldı.

Elçibey 1992'deki seçimleri kazanarak başa geçti, cumhurbaşkanı oldu. Ama belki de doğru değildi bu. Belki de siyaset-

ten bu kadar uzak bir Elçibey'in hiçbir zaman iktidara gelmesi gerekiyordu. Nitekim hemen ertesi yıl devrildi, Bakü'den ayrılmak zorunda kaldı.

Fakat o kadar önemsedigi, dilinden düşürmediği Türkiye'nin de, Ebulfez Elçibey'e gereken desteği vermediği tartışılmaz bir gerçektir. Destek derken silah, para, erzak vs yardımından söz etmiyorum. Türkiye bu iyi niyetli insana yeteri kadar doğru yolu göstermedi, ağabeylik yapmadı. Esas yapması gereken de buydu.

Elçibey'le Türkiye'ye cumhurbaşkanı olarak geldiğinde de karşılaştım. Karadeniz Ekonomik İşbirliği Konseyi'nin İstanbul'daki toplantısındaydı. Benim hiç unutamadığım, çok keyif duyduğum bir sahnedir o. Uzaktan kollarını açarak bana doğru geldi ve uzun uzun kucakladı, yanaklarımdan öptü. "Bize Türkiye'yi, bana da cumhurbaşkanlığını kazandıran adam" gibi bağı abartılı ifadeler kullandı.

Azerbeycan'a ikinci yolculuğumsa kötü anılarla doludur. Karabağ olaylarının yarattığı öfke, Azerilerin bazı yanlışlar yapmalarına yol açmıştı. Ülkenin başka bir bölgesinde Azeri halkın, Ermenilere saldırması bu yanlışların başında geliyordu.

Sumgait, aynı adı taşıyan nehrin Hazar Denizi'ne kavuştuğu noktada kurulu küçük, şirin bir kenttir. Burada iki halk arasında çok dramatik sahneler yaşandı. Azeriler Ermenilerin üstüne yürüdüler. Bilançoysa ağırdı: Yüzlerce ölü ve yaralı, binlerce Ermeni göçmen...

Karabağ olaylarının gerilimi üzerine gelen bir tahrik ve bum!... Bomba patlamış, kan gövdeyi götürmüştü. Azerilerin burada yaptıklarını bütün dünya duydu. Ermenilere göre Sumgait'te yaşananlar, ikinci Türk katliamıydı (!).

Sumgait, Ermeni-Azeri çatışmasını bir din ve ırk çatışması görünümüne soktu. Bu da olabilecek en kötü şeydi. Ermeniler yine eski hikâyelerini anlatmaya başladılar. "Bakın yine Türkler

bizi kesiyor katlediyor, yine Müslümanlar karşımıza çıkıyor” dediler bütün dünyaya. Dünya da böyle saçmalıklara inanmaya dünden hazır, gelen haberlerin üzerine atladı.

Sumgait’e Ertuğrul Özkök ile birlikte gitmiştik. Meğer orada başımızdan çok ilginç bir olay geçecekmiş.

Kent merkezinde yetkililerle konuşurken birkaç kişi yanıma za yanaştı. Dikkatle bakınca beni tanıdılar, adımla hitap ettiler. Ertuğrul atıldı,

- Siz nereden tanıyorsunuz Mehmet Ali Birand’ı?

- Tanımaz mıyız, dediler. Nahçıvan’dan gelirik biz. Orada hep Türk TV’si seyredilir. En çok seyrettiğimiz de işte bu adamdır!

Unuttuğumuz, farkında bile olmadığımız bir kardeş halk, tüm Türkiye’yi benim üzerimden tanıyor ve seyrediyormuş. Zevkten dört köşe oldum, desem yeridir. Gazetecilik hayatımın en moral verici anılarından birisi budur doğrusu.

Ve işte Azerbaycan bu programlarla bir daha çıkmamak üzere Türk insanının hayatına girdi.

HER ŞEYİN DEĞİŞTİĞİ ZAMANLAR

Dünya tarihinde bazı zaman aralıkları büyük değişimlere sahnelik ederler. Böyle zamanlar geldiğinde, artık eskiye ait hiçbir şey işe yaramaz. Bakışlar, anlayışlar, anlamlar değişir. İnsanlar kendilerini tümüyle başka, daha önce hiç görmedikleri bir dünyada bulurlar.

İşte 1989 yılı da böyle zamanlardan biriydi.

Eminim ki 1989'u yaşayanlar, o günleri asla unutmayacaklar. Çünkü 1989 tam anlamıyla yıkılışların yılı oldu.

Önce diktatörler yıkıldı. Şili'de General Augusto Pinochet, Filipinler'de Ferdinand Marcos, Paraguay'da General Alfredo Stroessner birbirlerinin peşi sıra devrildiler. Diktatörler birbirinden hazin sonlarla tarih sahnesinden çekildiler. Halkları onları hiç özlemeyecek, hatta kurtulmuş olmaktan mutluluk duyacaktır.

Bu üç acımasız adamın ardından yıkılan, bu kez sadece bir diktatörlük değil, koskocaman bir blok, bir güç odağı olacaktı. İkinci Dünya Savaşı'ndan beri sürüp giden soğuk savaşın sonu, Doğu Bloğunun ortadan kalkmasıyla 1989'da geldi.

Soğuk savaş insanlık tarihinde daha önce hiç yaşanmamış, benzersiz bir mücadeleydi. Yalnızca ordularla değil devletlerin

tüm varlıklarıyla yapılan bir topyekün savaşı bu. Ara vermeden, hiç bitmeyecekmiş gibi gözüken bir mücadele...

Soğuk savaşta, bir anda kitlesel ölümlere yol açan nükleer silahların yerini, silinmez izler bırakan ideolojik yöntemler almıştı. Taraflardan birinin varlığı, diğerinin tamamen yok olmasına bağlı sayılıyordu. Yeryüzünün gördüğü bu en acımasız savaşın dinmesi, bütün dünya için bir milat, bir “genesis” anlamını taşıyacaktı.

Bu akıl almaz değişimin simgesi ise Berlin Duvarı’nın yıkılmasıdır. Hem zihinsel, hem de elle tutulur, fiziksel bir simgedir bu!

1989 yalnızca bir yıl değil, koca bir asır gibi bir zaman kesi-tiydi

BERLİN DUVARI YIKILIYOR

Kendini anlat deseler, herhalde şöyle derdim:

- Ben Berlin Duvarıyla büyümüş bir kuşağın insanıyım!

O duvar insanlık tarihinde eşine az rastlanır müthiş bir sınırdı. Doğu-Batı ayrımı, yalnızca siyasi ya da askeri bir ayrım değildi. Otuz beş yıllık Berlin Duvarı sayesinde, Doğu ile Batı arasındaki fark kültürel bir nitelik kazanmıştı. Kültürel ve insani bir fark.

İki taraftaki insanlar başka türlü düşünür, başka türlü yaşar, başka türlü giyinir, başkaca gülerlerdi. Birisinin ak dediği, öteki için karadan başkası değildi. Duvarın bir yanında oturanın öte tarafa geçmesi, kalkıp aya gitmesinden daha zor bir işti.

Bir gün evde çalışırken Cemre içerden seslendi: “Mehmet Ali, çabuk gel!” Öylesine canhıraş bir çığlık atmıştı ki, ya ev yıkıldı veyahut da birisi düşüp öldü sandım. İçeri koştuğumda Cemre’yi televizyonun önünde diz çökmüş buldum.

Ekranada bir kargaşa vardı. Biraz dikkatle bakınca Doğu Alman halkının protestolarının yayınlandığını anladım. Yarım milyona yakın kişi Doğu Berlin’in ünlü Alexander Meydanı’na toplanmış, komünist parti yöneticilerini lanetliyordu. Bir isyanın çıkması an meselesiydi.

Herkes hissediyordu ki, yakınlarda bir şeyler olacak. Demir perde, yolun sonuna gelmişti iyice.

Büyülenmiş, ekranın karşısında ben de diz çökmüştüm. Cemre'nin dürtmesiyle ayıldım.

- Mehmet Ali, bu duvar yıkılmadan derhal Berlin'e gitmemiz lazım!

Cemre için duvarın anlamı bambaşkaydı. Birinci ve ikinci dünya savaşlarının büyük meraklısı, tüm casus kitaplarının en hızlı okuyucusu ve NATO'da yıllarca çalışmış bir insan olarak duvarın yıkılmasına inanamıyordu. Berlin'de çağ değişirken, Cemre'ye

- Sen evde kal, ben gidiyorum! desem garanti beni öldürürdü. Ayrıca en güvendiğim prodüktör yanımda olmadan ne yapardım!

Ertesi gün program için Berlin'e hareket ettik. Havaalanına indiğimizde Cemre heyecandan tir tir titriyor, durmadan Hitler'in hayatından, John le Carre casus romanlarından alıntılar yapıyordu.

Otele zor vardık. Duvar yıkılır da, bir şey bulamayız diye telaş içindeydik. Hava kararmaya başlamış, ortalık bembeyaz karla örtülmüştü. Büyük bir caddeden yürüyüp Brandenburg kapısına yaklaştık. Doğu'nun projektörleri duvarı aydınlatıyordu. Askerler birer kara silüet halinde duvarın üstünde gidip geliyordu.

Batı Berlin'de ise bir insan seli elinde çekiçler duvarı yıkmaya çalışıyor, müzik çalıyor, dans ediyorlardı. Doğu Berlin'de fırtına öncesi sessizlik, Batı'da ise çılgın bir "Fasching" in coşkusu hâkimdi. Cemre "Bu günleri de görecektim miydin" diye ağlamaya başladı.

Bu kötü tarihin belki de birkaç gün içinde bitip, yok olacağını duyumsuyorduk. Nitekim ertesi gün sabahla birlikte yüz binler tekrar yürümeye başladılar. Hükümet, kırk dört bakanıyla birlikte devrildi gitti. Sonra, sonra beklenen an geldi.

Ve kapılar açıldı!

Ünlü “Checkpoint Charlie”den ileri doğru ilk atılan Cemre oldu. Pasaportsuz olarak girdiği Doğu Berlin’de 15 dakika koşuşturmuş, heyecan içinde geri dönmüştü. Kendi kendine,

- Naziler, Hitler, Rippentrop’un bürosu... diye mırıldanıyordu.

En tutucu politikacılar bile, yolun sonuna gelindiğini anlamıştı artık. Kasımın dokuzuydu. O soğuk sonbahar gecesinde yüz binlik bir insan seli kapıya dayandı. Zorladılar, yüklendiler. Bu akını topla tüfekte durdurmak imkânsızdı. Ne polis gücü, ne asker dipçığı para etmezdi. Sonuna gece yarısına doğru, artık dayanamayan kapılar ardına dek açıldılar. Doğu Almanya Devlet Başkanı Egon Krenz teslim bayrağını çekti.

Bütün dünya, büyük bir neşe ve mutluluk içinde demir perdenin yırtılışını seyretti. İnsanlar özgürlüğe doğru topluca yaptıkları bir hamlenin karşılığını aldılar Berlin’de. Yıl 1989, kasımın dokuzu...

İki gün sonra insan yapısı buldozerler, insanlığın en büyük utançlarından birinde, Berlin Duvarı’nda ilk gedikleri açtılar. Bu “tören”e ben de küçük çekicimle katıldım. Hepimizin alnından kara bir leke silinmiş oldu böylece.

Duvar bir hafta içinde toza dumana karıştı, yıkılıp gitti. O yıkılışı gözlerimle gördüm, bizzat yaşadım. Hayır, hayır, ezberledim. Oradan oraya koşturuyor, panayırdaki çocuklar gibi, bu mutluluk hiç bitmesin istiyordum.

İnsanların o inanılmaz heyecanına tanık olmak bambaşka bir haz veriyordu. İnanamıyorlardı. Bu tarafa geçenler sarılıp öpüşüyor, Bazıları, sanki arkadan polis gelecekmış gibi hızlı hızlı koşarak Batı Berlin sokaklarında izlerini kaybettirmeye çalışıyorlardı. Tam bir ana baba günüydü. Duvarın üstüne çıkanlar ellerinde küçük çekiçlerle, kimi hatıra almak, kimi kaybolup giden yılların acısını çıkarmak için vuruyor, vuruyor, vuruyorlar-

dı. Büyük bir hücumdu bu, müthiş bir sahneydi.

Cemre ile de bir duvar parçası istiyordu. Mecburen Türk mahallesine gittim, oradaki bıçkın gençlere talebimizi ilettim.

- Ağbi, sen emret! sesleri arasında tam bir metre yüksekliğinde bir duvar parçasıyla otele döndüm. Bu Berlin hatırası hâlâ evde durur.

Önce Brüksel'de, ardından da Moskova'da çalışmam, NATO'yla ilgili konulara özel bir ilgi duymam, beni Berlin Duvarı'yla yakın bir ilişki sahibi yapmıştı. O lanet olası duvar hayatımda karşıma o kadar sık çıktı ki, yıkılması benim için özel bir anlam ifade ediyordu. İnsanlık için yeni ve çok başka bir dönem açılırken ben de hayatımdan büyük bir yükün kalktığını hissettim.

YENİ DÜNYA DÜZENSİZLİĞİ

Duvarın yıkılması sırasında, sevinç çılgınlıkları atıp eğlenirken, bir an durup düşünmüştüm. Bu işten pişman olabilirdik!

Evet, Doğu Blokunun çökmesinden, Varşova Paktının dağılmasından, Demirperdenin yırtılmasından bir gün fena halde pişman olabilirdik...

Ama o karnavalda, o mutluluk anında böyle kötü şeyleri aklına getirmek istemiyordu kimse. Ben de aldırmadım.

Ne demişler, insanın başına hayatta iki büyük felaket gelebilir. Bunlardan ilki, çok istediği bir şeyin gerçekleşmemesidir. Öteki de gerçekleşmesi...

1989'un sonu geldiğinde, dünyanın hali bu sözün anlattığı duruma çok uygundu. Herkes istemiş, çok ama çok istemiş ve duvar yıkılmıştı. Şimdi büyük bir değişim dalgası almış başını gidiyor, altından da her zaman özgürlük ve mutluluk değil, bazen de kan ve gözyaşı çıkıyordu. Bu önünde durulmaz gidiş, yavaş yavaş korku vermeye başlamıştı artık.

Gerçekten de, artık gizli günah kutusu açılmış, cinler ortalığa yayılmıştı. Bundan sonra dünyanın nereye gideceği hiç belli değildi.

Eskiden olsa, kimin iyi yürekli kovboy, kimin hain kıızılderili

olduğu çok kolay anlaşılırdı. Ayrıca milliyetçilik kalın bir battaniyenin altına bastırılmış, etnik kavgalar son derece azalmıştı.

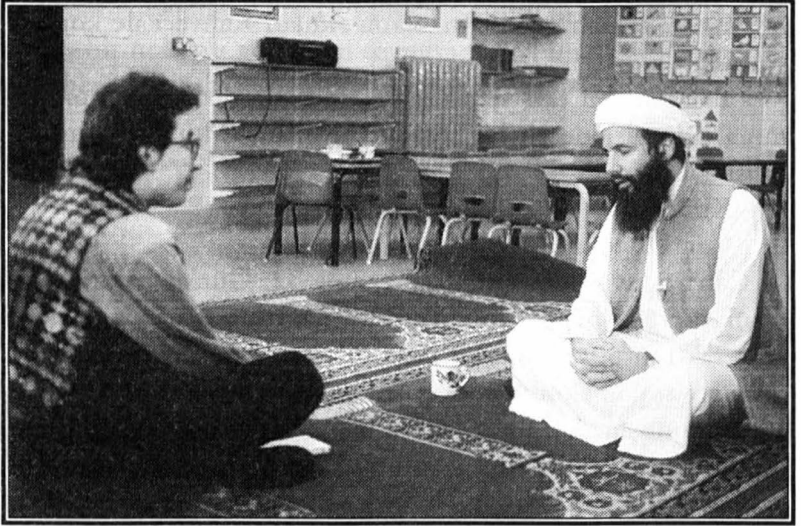
Ama ya şimdi?

Bu soğuk savaş battaniyesinin altından neler çıktığını herkes kısa sürede gördü.

32. Gün, bir uzun 1989 boyunca bütün olayları baştan sona izledi. Cepheden cepheye koşturulan bir savaşa benziyordu bu iş. Her gün başka bir ülkeye gitmek, oradaki gelişmeleri takip etmek gerekiyordu.

Türk insanına dünyanın değişen çehresini an be an aktarmak için var gücümüzle çalıştık. Soğuk savaşa tanıklık eden, onunla büyüyen kuşaklar, çoğu kez ekranda onlara gösterdiklerimize inanamadılar.

Normaldir. Biz de inanamıyorduk bazen...

Can Dündar Yusuf İslam'la (Cat Stevens).

CAN DÜNDAR

Değişim rüzgârı gelip 32. Gün'ü de bulacak, 1989'da ekibimizde de bazı yeni atılımlar yaşanacaktı.

Bunlardan en önemlisi Can Dündar'dır. Can'ın adını dergilerde çalışan bir gazeteci olarak bilirdim. Ama hiç karşılaşmamıştık. Bir gün Bodrum'da yoluma çıktı.

Gencecik bir adamdı. Geldi yanıma, kendini tanıttı:
- Ben Can Dündar.

Çok kibar, çok yumuşak konuşuyordu. Bir tez hazırladığını, benden de Kıbrıs Harekâtı sırasında Kocatepe'nin batışı hakkında bilgi almak istediğini anlattı. Karşımda o kadar şeker, o kadar sempatik bir genç vardı ki, hayır demeye imkân yoktu. Oturduk, konuştuk. Can kalkıp gittikten sonra ne kadar keyifli bir zaman geçirdiğimi düşünecektim.

Aradan zaman geçti. Ankara’da Adnan Kahveci ile konuşuyorduk.

- Bak sana bir tavsiyem var Mehmet Ali, dedi. Senin programına çok iyi gidecek bir insan tanıyorum. Mutlaka o insanla çalışmalısın, dedi.

- Kim ki bu?

- Can Dünder diye gencecik bir çocuk.

Can’ı tanıyordum tanımasına, ama 32. Gün’de başarılı olup olamayacağını hiç kestiremiyordum doğrusu. Adnan’a teşekkür edip çıktım. Söylediklerini fazla dikkate almamış olacağım ki, daha ertesi gün aklımdan çıkmıştı konuşmamız.

Bu konuşmadan bir ay sonra bir sabah televizyonu açtığımda TRT’nin Atatürk’ün Savarona yatıyla ilgili hazırlattığı bir belgesel yayınlanıyordu. Hemen soruşturdum, işin altından Can Dünder çıkmaz mı? Meğer Adnan Kahveci çok haklıymış!

Can o zamanlar TRT’de haber dairesi müdürü olan Ali Kırca’nın yanında çalışıyor, açık oturumlara yardım ediyordu. Bu arada fırsat buldukça da belgeseller hazırlama gayreti içindeydi. Alıp bir daha izledim Savarona’yı, ve “tamam” dedim, “bu çocukla çalışmam gerek.”

Ali Kırca bir süre sonra açıktoturumları bırakınca, Can’a hemen teklifte bulundum. Hiç tereddüt etmedi. Tam yedi yıl sürececek harika bir çalışma dönemi de böylece başlamış oldu.

Can Dünder, Mithat’tan sonra hayatımda ikinci insandır ki, bana gizli kalmış bir elmas madenini ortaya çıkarma hissini tatırırsın. Cevheri bulan o ilk adamın heyecanını bir düşünün! İnanın hiç farkı yoktu hissettiklerimin. Can çalışıp ürettikçe, ben mutluluktan uçuyordum... Can kısa sürede hem kendini, hem de etrafındakileri aştı. Yıllar yılları kovaladıkça gelişti, büyüdü.

Can, görüntüyle metni birbirine öylesine ustaca bağlar ki, buna bağlama değil evlendirme demek gerekir. Müthiş bir yetenek, çok güzel bir anlatım, nefis bir Türkçe...

Onunla beraber çalışmış olmak, onun Türk televizyonunda parlak bir noktaya gelmesini seyretmek ve buna katkıda bulunmak benim için başlı başına bir gurur kaynağıdır.

BÜTÜN DÜNYA KONTROL ALTINDA!

1989 yılı sonlarında 32. Gün'ün kolları her yana ulaşmıştı artık. Brüksel'de Ahmet Sever, Moskova'da Cenk Başlamış, Washington'da Turan Yavuz, Kuveyt'te Vahap Yazaroğlu bizimle birlikte çalışıyordu.

Bu muhabirler ağı, programı sürekli olayların bir adım önünde tutacak, bütün dünyayı izlememizi sağlayacaktı. Bu insanları anmadan geçmek, hem büyük bir vefasızlık, hem de geçmişe büyük bir ihanet olur.

Cenk Başlamış, ben artık Moskova bürosunu götüremeyecek duruma gelince gelip görevi devraldı. Milliyet yönetimi onu seçti. Ona ilk önerim tarafsız gazetecilik yapması oldu.

- İçinde bir düşmanlık taşıyarak gelme sakın Rusya'ya. O zaman gazetecilik yapamazsın. Kimse senden Rusları sevmeni istemez. Ama objektif kalmaya bak. Sakın gözlük takma. Takarsan da plaja git, gazeteciliği bu işi tarafsız yapanlara bırak!

Cenk kısa sürede Moskova'ya alıştı. Rusça öğrendi. Gazeteciliğini ilerletti. TV'de de aynı performansı göstermesi için çok uğraştım. Ama emeklerimin karşılığını da aldım. Cenk Başlamış hem iyi bir gazeteci, hem de iyi bir televizyoncu oldu.

Brüksel'deki kulağımız Ahmet Sever'di. Doğasından gelen bir

haberciliği vardır Ahmet'in. Müthiş haber kokusu alır. Hangi olaya gitse, mutlaka bir "mal" alıp gelir. Ben Brüksel'den ayrıldıktan sonra, NATO ve Avrupa Topluluğu ondan sorulur oldu.

Turan Yavuz doğuştan televizyona yatkındı... Washington'da yaşamasının da verdiği ayrı bir hava, başka bir yaklaşım vardı üzerinde. Olayları çok iyi sloganlaştırır, renkli paketler haline getirir. Bütün yıldızların başına gelen şey onun da başına geldi ve kısa zaman içinde televizyonculuğu gazeteciliğinin önüne geçti. Uzun yıllar çok keyifli işler yaptık birlikte. Hele o smokinle yaptığı Oscar haberini hiç unutamam.

Vahap Yazaroğlu da Kuveyt'teydi. Orada bir gazetede çalışıyor, aynı zamanda da Milliyet'in muhabirliğini yapıyordu. Kısa sürede televizyona adapte olmasını bildi. Arapça'ya da hâkimiyeti sayesinde programlara hem renk, hem de ilginç röportajlar taşıdı.

Bu sabit haber kaynaklarıyla yetinmedik. Onlardan ayrı olarak, bir de gezen timler katıldı 32. Gün'e. İki flaş isim, iki çok yetenekli fotoğrafçıydı gelenler: Savaş Ay ve Coşkun Aral.

Kısa zamanda 32'nin Indiana Jones'ları oldular. İki de birer Ortadoğu uzmanıydı. Ama işleri ateşle oynamaktı. Yerkürenin neresinden bir duman tütse, atlayıp oralara giderlerdi.

Savaş Ay'ın bize yaptığı ilk büyük iş 1987'de Kore'de çıkan öğrenci olaylarıdır. Harika görüntüler, nefis haberler geçti.

Şimdi düşünüyorum da, onun televizyonda bu kadar başarılı olabileceğini (doğrusunu söyleyeyim) ne ben tahmin ederdim, ne de bir başkası. Kendisi bile! Zaten aklına getirse böyle olacağını, herhalde o kadar uzun süre beklemezdi kamera karşısına geçmek için.

Ancak Savaş'ın televizyonda elde ettiği başarının sırrını çözmek zor değildir: Kendisi gibi olduğu, öyle konuşup, öyle hareket ettiği için kazandı. Hiç rol yapmadı.

Coşkun Aral dünyanın en kargaşalı yerlerinde son derece ra-

hat çalışır ve hep uluslararası standartları tutturur. Böyle bir yeteneği olan çok az insan tanıdım. 32'de başta Lübnan olmak üzere dünyanın en tehlikeli bölgeleri hep Coşkun'dan sorulurdu.

32. Gün'e ucundan kıyısından bulaşmış kim varsa, daha sonra hep başarılı oldu. Büyük yapımların altındaki imzaların bir tanesi mutlaka bizden birine aittir. Daha önce de değindiğim gibi, 32. Gün bir televizyonculuk okuludur.

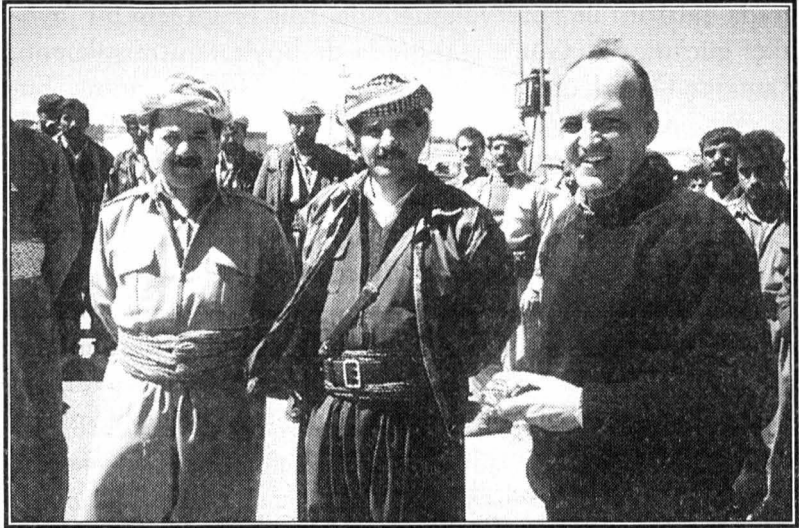
Bu okulda hiç kimse değişmez, vazgeçilmez değildir. İnsanlar gelip geçer, bir şeyler verir, bir şeyler alırlar. Burası durmadan mezun veren bir okuldur, Türkiye'nin en köklü televizyon okulu...

Ama hiçbir zaman şunu diyemem:

- Bir okul kurdum ve insanları yetiştirdim.

Hayır! Hepimiz garip bir şekilde bu okulun içinden birbirimizi yetiştirerek geçtik. Onlar bana öğretiler, ben de onlara. Birlikte büyüdük, birlikte başarıya ulaştık.

Birlikte çalıştığım insanlara, elimden geldiğince gerekli ortamı hazırladım. Uçmaları için gereken her şeyi yaptım ve en önemlisi, onlara sonsuz inandım.

Barzani'yle Kuzey Irak'ta görüşme...

KİMDİR KÜRTLER, NE İSTERLER?

1988 yılında Apo'yla ilk kez görüştüğümde kıyametler kopmuştu. Ancak daha sonra benim haklı olduğum anlaşıldı. Olayın boyutları hepimizi aştı. Türkiye temeldeki asıl problemin Apo değil, bir "Kürt sorunu" olduğunu anladı.

Peki ama neydi bu Kürt sorunu?

Bu konuyu araştırmak üzere bir kitap yazmayı aklıma daha o zamanlar koymuştum. Ancak bu uzun meşakkatli bir çalışma olacak, yaklaşık dört yıllık bir hazırlığı gerektirecekti.

İlk hedef olarak birinci elden bilgiye ulaşmayı seçtim. Kürtler'i, geçmişlerini, niyetlerini en iyi bilen insanları aramaya başladım. Bu yolun sonu bölgeye hâkim Kürt liderlerle temaslar kurmaya dek gidecekti.

İlk karşılaştığım insan Celal Talabani oldu. 1989'da Lon-

dra'da Talabani ile randevulaştığımda, hâlâ bizim için bir "ayrılıkçı güç"tü. 32. Gün'e çıktığında da böyle tanıtmıştık onu. Ramazan Öztürk'ün yaptığı söyleşiyi kırpa kırpa kullanmış, buna rağmen sorunlarla karşılaşmıştık. Oysa yalnızca Irak'tan, Irak'taki Kürtlerin sorunlarından bahsediyordu adam. Ama fark etmezdi, daha "Kürt" der demez, herkesin tüyleri diken diken oluyordu zaten. Üstelik Talabani bağımsız bir Kürdistan devleti kurmak için uğraş verdiğini çekinmeden söylüyordu.

Londra'da buluştuk. Barzani uzun uzun görüşlerini ve o sırada Irak'ta hâkim olan havayı anlattı. İki saatlik söyleşi bitince, benim aracılığımla Özal'a (o zamanlar henüz başbakandı) bir mesaj göndermek istediğini söyledi. İrkildim. Böyle bir görevi kabul etmek yanlış olurdu. Ama Talabani bütün itirazlarıma rağmen bildiğini okuyacaktı:

- Önerim şu. Girsin Türk ordusu Musul'a kadar, biz size yol gösterelim. Gerekirse savaşçı olarak katılalım. Petrolü de paylaşalım, toprağı da paylaşalım. Bunları Özal'a mutlaka anlatın.

Dehşet içinde kaldım.

Celal Talabani Irak'ta muazzam bir taraftar kitlesi olan, konuştuğunda söylediklerinin ağırlığını taşıyabilecek bir insandı. Teklif ettikleriyse, 1989 gibi erken bir tarih için, akla getirilemeyecek kadar uzak şeylerdi. Mesajı iletmeye çalışacağımı, ama söz vermediğimi söyledim.

Brüksel'e döner dönmez, Ortak Pazar nezdindeki Türk daimi temsilcisi ve Özal'ın da çok yakını olan Özdem Sanberk'i aradım. Durumu anlattım. Mesaj taşımak istemediğimi ama böyle bir teklifi de kendime saklayamayacağımı söyledim.

- Sana söyledim ya, artık rahatım. Sen istersen ilet başbakana, istersen iletme. Fakat iletirsen bir tek ricam var, Özal'a mesajın benden geldiğini söyleme. Zira ben aracı olmam. Sonra gazeteciliğime gölge düşer.

Sanberk derhal harekete geçip, o sırada tesadüfen Paris'te bu-

lunan başbakanın yanına gitti. Gece telefonum çaldığında, arayan oydu.

- Anlattıklarını başbakana aktardım. Son derece etkilendi. Fakat haberin senden geldiğini söylemeye mecbur oldum. Bu işi bir daha yapmak istememeni de anlayışla karşıladı Özal. Her şey için çok çok teşekkürler...

Nitekim daha sonra devreye başkaları girdi.

Londra randevusundan bir süre sonra Talabani'yle yeniden, ancak bu kez Paris'te görüştüm.

Bu kez karşımda üç önemli Kürt lideri bir arada bulmuştum: Celal Talabani, Mesut Barzani ve İranlı Kürtlerin lideri Dr. Kassumlu. (Kassumlu bir süre sonra öldürülecek, kimlikleri belirsiz kalan katillerin İran ajanı olduğu söylenecekti.)

Bu üç isim o zamana kadar hiç bir araya gelmemişlerdi. Benimle birlikte görüşmeyi kabul etmeleri de, aslında Türkiye'ye bir sinyal gönderme çabalarına işaret etmekteydi. Ankara'nın kendileriyle temasa geçmesini, deyim yerindeyse onlara sahip çıkmasını arzuluyorlardı.

Kassumlu en açık konuşan oldu,

- Türkiye bizimle MİT yetkililerin ötesinde bir diyalog kurmuyor. Oysa çok daha yakından ilgilenmelisiniz, çünkü Kürt sorunu çok daha büyük bir meseleye dönüşebilir her an. Başkaları bizimle oynuyor. İran, Irak, Suriye bizimle oynuyor. Niçin Türkiye sahip çıkıp kendi ağırlığını koymuyor? Niçin bu satranç oyununda Türkiye'nin taşı yok?

Her üç lider de Türkiye'nin bölgedeki Kürt gerçeğini görmezden gelemeyeceğini ısrarla tekrar ettiler. Hazırladığım kitap ile ilgili son derece ilginç bilgiler verdiler. İran, Suriye ve Irak'taki Kürtlerin kendi aralarındaki çekişmeleri anlattılar.

Gerçekten de Kürtlerin kendi aralarında hiçbir şekilde anlaşamadıklarını o toplantıda açıkça gördüm. Kafaları karışık. Birleşmek yerine kendi kişisel güçlerini artırmak peşindeydiler.

Dikkatimi çeken bir ortak yanları vardı: Her üçü de PKK'ya ters bakıyordu. PKK'dan açıkça çekiniyor, Apo'nun ileride büyük bir sorun yaratacağını söylüyorlardı.

Bu görüşmeyi kimseye anlatmadım. Ancak bir süre sonra aynı mesajların başka başka yollardan Özal'a ulaştığını duydum.

Nitekim Özal bu durumu değiştiren adam olmaya soyunacak, Kürt liderlerle temasa geçecekti. O güne kadar Ankara'da yüzüne bakılmayan Talabani ve Barzani'yi gizlice Çankaya'ya getirten ve Türkiye'yi masadaki taraflardan biri yapan Turgut Özal'dır. Bunun ne kadar doğru bir şey olduğunu ilerde göreceğiz.

Acaba Türkiye bölgedeki Kürt gerçeğini eskisi gibi görmezden mi gelmeliydi, yoksa pazarlık masasında yerini almaktan başka çaresi yok muydu?

Mesut Yılmaz 32. Gün'de.

MESUT YILMAZ ANLATIYOR!

1989 Özal'ın son rahat yılıydı. Bu yıl içinde Cumhurbaşkanlığı süresi dolan Kenan Evren nazıkçe Marmaris'teki yazlığına gönderilmiş, yerine ANAP lideri geçmişti. Kendine seçtiği başbakan Yıldırım Akbulut olunca, Özal'ın günlük siyasetten uzaklaşmak istemediği anlaşıldı.

1 Ocak 1990 programına davet ettiğimiz konuk Dışişleri Bakanı Mesut Yılmaz'dı. Yılmaz kalkıp geldi ve hiç kimsenin beklemediği bir şey yaptı.

- ANAP'ın liderliğine adaylığımı koyabilirim, dedi.

Herkes şok olmuştu.

Oysa partinin kongresi yapılalı daha iki ay bile olmamış, Özal destekli Yıldırım Akbulut bu kongrede tek rakibi Hasan Celal Güzel'i fena halde yenmişti. Üstelik kurulan kabinede, Me-

sut Yılmaz yeniden dışişleri bakanı yapılmıştı. Yani gündemde başkanlık yarışı yoktu hiç.

Anlaşılan Mesut Yılmaz liderliğe itiliyordu.

Dışişleri bakanı olarak yaptığı Brüksel ziyaretlerinden birinde ailece yemek yedik. Yine böyle bir yemekte liderlik bahsi açılmıştı. Yılmaz'ın yanında eşi Berna Hanım ve özel danışmanı Büyükelçi Mehmet Ali İrtemçelik de vardı.

Hayır diyor, genel başkanlığa soyunmak istemediğini söylüyordu. Hele Özal'dan sonra bir liderliğin güçlüklerinden söz açıyordu. Berna Yılmaz da eşinin bu görüşlerini destekliyor, yine de işe fazla karışmıyordu. "Rahatının bozulmasını istemiyor" diye düşünmüştüm.

Zaman içinde Mesut Yılmaz'ın adım adım değiştiğini gördüm. O direndikçe üstüne gittiler ve zorla liderlik koltuğuna oturtular.

Yılmaz şubat ayı içinde bakanlıktan istifa edecek ve parti başkanlığına kesin adaylığını açıklayacaktı. Ertesi yıl yapılan ANAP'ın üçüncü kongresinde de Akbulut'u deviren Yılmaz, partiyi Özal'ın altından çekip almış oldu böylece.

32. Gün'ün keyfi de Yılmaz'ın liderlik planlarının ilk açıklandığı program olmasından kaynaklandı.

KIZIL ORDU BAKÜ'YÜ ÇOK SEVİYOR!

Türkiye için 1990 bir şokla başladı.

Yılbaşında Ruslar Bakü'ye girdiler. Gerçi Gorbaçov o sırada ülkesine özgürlük ve yeni bir düzen getirme çabasıındaydı. Ne var ki Rusya hâlâ o eski Rusya'ydı.

Azerilerin başkaldırması ve Halk Cephesi'nin bütün ülkeyi saran bir heyecan fırtınası estirmesi Moskova'daki şefleri endişelendirmeye yetmişti. Eğer Azeriler'e göz yumulursa, hemen ardından bölgedeki başka halklar da başkaldırabilirdi. Bu da Moskova'nın Kafkasya'da en son görmek istediği bir durumdu.

İşi Rus usulü çözme yoluna gittiler. Yüzlerce tank, binlerce asker aniden Bakü'yü bastı. Çıkan olaylar bir anda ortalığı kana buladı.

Olaylar başlar başlamaz hemen Moskova'ya gittim. Yanı başımızdaki Bakü, aslında bizden çok uzaktaydı. Sovyetlerin izni olmadan Azeri topraklarına girmek henüz ham bir hayaldi. Hele Bakü'ye! Azeri başkentine hiçbir gazeteci alınmıyordu. Kent enterne edilmiş, yollar kapatılmış, uçaklar durdurulmuştu.

Oysa benim ne yapıp edip Bakü'ye geçmem şarttı. Ben de tam bir savaş ilan ettim. Tanıdık, tanımadık her kapıyı çaldım. Herkese ricada bulundum. Tek istediğim gizlice Bakü'ye ulaş-

bilmekti. Kimse bana yardım etmeye cesaret edemiyor, herkes birkaç gün beklememi söylüyordu. Moskova tam bir sessizliğe bürünmüştü.

İlk ümit ışığı resmi bir açıklamayla doğdu. Sovyet Dışişleri Bakanlığı kaynaklı bu açıklamaya göre, Bakü'ye bir uçak kalkacak, Ruslar seçtikleri bir grup gazeteciyi oraya kendileri götüreceklerdi. Çılgınlar gibi koşturup hemen listeye yazıldım. Cenk Başlamış'ı da yazdırmayı ihmal etmedim. Çekim için Brüksel'den benimle gelen özel ekip de işin cabası... Başladık beklemeye.

Uçak ertesi gün kalkacaktı. Her şeyi Sovyet basın yayın bürosu ayarlıyordu. Telefon ettim, acaba gidebilecek miyiz diye. Bir görevli soğuk soğuk yanıtladı,

- Mehmet Bey, sizi listeye koymadılar.
- Ya kimi koydular?
- Bir başka Türk gazetesinin muhabirini aldılar.
- Ne?

Olamazdı! Adam ya şaka yapıyordu, ya da konuyu tam anlamıyla bilmeyen biriyle konuşuyordum. Biraz daha ısrar ettim.

- Hayır Mehmet Bey. Siz 32. Gün ve Milliyet olarak listede yoksunuz.

Başımдан aşağı kaynar sular boşandı. Böyle bir şey benim için hayatta yaşanabilecek en büyük utanç olurdu. Düşünebiliyor musunuz? Moskova'da Milliyet'in bürosunu açmış, Rusya'yı Türkiye'deki "umacı" görüntüsünün dışına taşıyan insan olmuştum. Ve bütün bunlardan sonra Ruslar, Bakü'ye gitmek üzere seçilen bir grup gazetecinin arasına benim yerime Türkiye'den bir başkasını alacaklar! Bu mesleki açıdan intihar nedeniydi benim için.

Bu işin içinde mutlaka bir iş vardı. Ancak bu sırra ermek, Ruslar'ın tutumunu anlamak o an için imkânsızdı. Bürokrasinin önemli isimlerine ulaşılamıyordu. Kapılar kapanmış, Mos-

kova'nın soğuk kışı bütün sesleri bastırmıştı. Telefonlara bile çıkan yoktu. Delirebilirdim.

Benim için savaşın ikinci cephesi açılmıştı. Yine yapmadığım şey, araya sokmadığımı insan kalmadı. Herhalde hayatımın hiçbir döneminde bu kadar sıkıntı çekip, böyle terler dökmedim.

Yanıt hep aynı: Yer yok! İlk başta Cenk düşürüldü ekipten. Aradan bir saat daha geçti. Hayır, yine olmadı.

Bu kez de Belçika'dan getirdiğim kamera ekibinden vazgeçtim. Mutlaka Bakü'de bir çekim ekibi ayarlar, ya da başka yolunu bulurdum. Şimdi mühim olan oraya gidebilmektir.

Ama hayır, gidemiyorum, Bakü'ye gidemiyorum! Sanki Yüksek Sovyet, "Mehmet Ali Birand'ı oraya sokmayın", diye karar almıştı.

Uçağın kalkmasına artık yalnızca 4-5 saat vardı. Savaşı kaybetmek üzere olduğumu kestiriyordum. Elimde ise tek atışlık cephanem kalmıştı. Basın Yayın'ın üstüne çıkmak, Sovyet Dışişleri Bakanlığı'nı devreye sokmaktan başka çarem yoktu. Bunun için de her şeyden çok şansa ihtiyacım vardı.

Zira Rus Dışişlerine Batı'daki gibi, telefon edip istediğiniz kişiyle konuşmazsınız. Her bölümün dışarıya açık, yabancılara verilen bir özel numarası vardır. Orayı ararsınız. Santral çıkar ve eğer o kişi yerindeyse (ki çoğu zaman toplantıda olurlar) ve de sizinle görüşmek istiyorsa (ki çoğu zaman istemezler) telefona gelir. Böyle bir şans oyunudur Dışişlerini aramak.

Benim aklımdan geçen isim Nikiforov'du. Nikiforov, Dışişlerinin Türkiye-İran-Afganistan bölümünde görevli, Türkiye'den sorumlu olan bir diplomattı. Beni çok iyi tanırdı, hatta bir 32. Gün programında onunla söyleşi bile yapmıştık. Ciddi ve belirgin bir ağırlığı olan, daha da açık söylersem, Dışişleri Bakanına ulaşabilen bir isimdi.

Numarayı çevirirken çok heyecanlıydım. Aman Allahım, hâ-

lâ o görüşmeyi unutamam! Önce uzun uzun çaldı. Ardından kırık dökük İngilizcesiyle sekreter çıktı. Derdimi anlattım. “Bekleyin bakalım” deyip yok oldu.

Benim gözüm saatte. Dakikalar uzadıkça uzuyor, ben soğuk terler dökerek telefonda bekliyordum. Eğer sekreterin sesini yenden duyarsam her şey biter, tek kişilik savaşımı o ahizenin başında kaybederdim.

Bana 48 saat gibi gelen dört lanet dakika geçtikten sonra hatta bir kıpırdanma oldu. Sonra bir soru:

- Mehmet Bey, hayrola?

Bu Nikiforov’du! Yakınında olsam adamı kucaklayabilirdim. Attığım zar gelmiş, şansın ilk yarısı tutmuştu. Şimdi ikinci bir hamle yapacak ve şans meleğinin gerçekten benden yana olup olmadığını görecektim.

- Bay Nikiforov, Bakü’ye giden gazeteciler uçağında bana yer verilmedi. Bunun ne anlama geldiğini bilmem anlıyor musunuz? Eğer oraya gidemezsem, emin olun büyük bir düşman kazanırsınız.

- Bu bir şantaj mı Mehmet Bey?

- Siz istediğiniz gibi değerlendirin. Ben sadece şu anda hissettiklerimi söylüyorum, o kadar.

Kurnaz diplomat bir an durakladı. Sonra,

- Bu iş doğrusu bizimle alakalı değil, ancak müdahale edip edemeyeceğime bir bakayım, dedi.

Kapattık. Ardından odamda yine geçmeyen bir zaman, çalmayan bir telefon vardı. Zaten bu hep böyle değil midir? İstemediğinizde hiç durmadan zırlayan o musibet alet, tam işe yarayacağı vakit mezar sessizliğine bürünür ve sizi çıldırtır.

O günkü işkence, Bakü uçağının kalkmasına 60 dakika kala dek sürdü. Son bir saate girerken nihayet o kara telefon çaldı ve ben hemen atıldım:

- Ne oldu?

- Mehmet Bey, tamam! Sizi özel kalkan bir başka uçağa alıyoruz. Ancak bu iş çok pahalıya mal olacak.

Koltuğa yığıldım.

İşte olmuştu. Dışarıda kalmaktan, Bakü'ye gidememekten kurtulmuştum. Ne kadar pahalıya mal olursa olsun önemli değildi. Bu yeni uçakla ilgilenenleri buldum. Özel bir seferdi bu. Anlaşılan bir grup daha yapılmıştı. Hemen baklayı ağızlarından çıkardılar:

- 2500 daha vereceksiniz!

- Ne?

Önce itiraz etmeyi geçirdim aklımdan. Sonra vazgeçtim. Yapılacak bir şey yoktu. Görevli parayı aldı, bileti uzattı. Şöyle bir baktım, fiyat hanesi boş.

- Fatura vermeyecek misiniz?

Güldüler.

- Burası Rusya. Ne faturası? İşte uçağa biniyorsunuz ya, bu da size yeter, dediler.

Kamera ekibi için de avuç dolusu para harcamak zorunda kaldım Azerbaycan'da. Onlar da parayı memnuniyetle ceplerine atıp gittiler. Yaptığım bu harcamaları kanıtlamak için verdiğim belgelerden dolayı ileride TRT tarafından mahkemeye verilip, suçlu bulanacağımı aklıma getiremezdim tabii...

Bunca maceradan sonra bir indik ki Azerbaycan'a, Bakü birbirine giriyor. Halk Cephesi ayaklanmış, Ruslar da yumruklarını masaya vurmaya çalışıyorlar. Elçibey kaçmış. KGB duvarlara afişlerini asmış, Halk Cephesi liderini kovalıyor. Bu arada tanklar kent merkezinde. Çok sayıda ölü, her tarafta da yaralılar var. Ama rakamlar çelişkili. Rusların bir dediğine, Azeriler beş diyor.

İşte Rus mantığı ile Türk mantığı bu bakımdan yakın birbirine. Kızıl Ordu, ilk başkaldırana sille tokat girişmiş, tanklarla gelip insanları cayır cayır ezmişti. Türk usulüne pek benziyor değil mi?

Her yerde Rus askerleri var, nefes alınmıyor. Hele gazetecilere hiç göz açtırılmıyor, durmadan kimlik soruluyor. Fakat bunların yanı sıra, son derece garip bir yaklaşım var. Demokrasi merakı mıdır, nedir, doğrusu anlamadım. Gezinin sonunda bir sürpriz yaptılar. Dünyanın dört bir yanından gelmiş olan bizleri, Azeri gazeteciler ile bir araya getirdiler. Kopan kıyameti düşünebiliyor musunuz? Üstelik sıkıyönetim komutanları da katıldı bu toplantıya. Derken soru yağmuru başladı.

Azeriler Rus komutanları yerden yere vurdular, biz de seyrettik. Savaş tazminatı isteniyor, hakarete varan laflar ediliyordu. Komutanlarsa son derece sakin ve soğukkanlı, dilleri döndükçe kendilerini savundular. Çılgın bir demokrasi denemesiydi bu. Rusların hali, yaramaz çocuklarını sabırla dinleyen aile büyüklerini andırıyordu. Çocukların içlerini dökmesine, hem de bizim önümüzde, izin veriliyor, ancak Ruslar yine de bildiklerini okuyorlardı.

Dolaştıkça, insanlarla konuştukça anladım ki, Azerilerin pek o kadar aldındıkları yok olanlara. Ahlayıp vahlayan da bir biziz, bir de Halk Cephesi yandaşları. Geri kalanlarsa yaşanan felaketi hiç umursamıyor gibiler.

Ancak yine de Azerbaycan bu olaylar yüzünden çok değişti. Eskiden siliktiler. Azeri kimliğine hiçbir şekilde sahip çıkmaz, ceplerini doldurmaktan ve Rusların bozuk sisteminden yararlanmaktan başka bir şey düşünmezlerdi. Ne var ki, önce Ermenistan'la yaşanan Karabağ krizi, ardından da Rusların Bakü'yü işgaliyle uyandılar. Kendilerine gelip kimliklerini, ayrı bir millet olduklarını hatırladılar. Özgürlük mücadelesi, Azerilerin ulusal bilincini şekillendiren en önemli faktör oldu.

Bakü'de inanılmaz zorluklarla karşılaştık. Ekonomik kriz herkesin başını döndürmüştü. Tam dört ayrı kamera ekibiyle anlaştım. Hepsinin de elinde küçük amatör kameralar... O perişan halleriyle saat başı para istiyorlar, birlikte geldikleri her kilo-

metre için fahiş rakamlar talep ediyorlardı. Açıkta harcanan paraların haddi hesabı yoktu. Bütün bu zahmetlere rağmen sonunda ortaya o kadar renkli bir program çıkacaktı ki, hepsini unutacaktım.

En beklenmedik gelişme geri dönüş için kiralanan özel uçağın kalkmasına dört saat kala patladı. Uçak akşam dokuzdaydı, ama odalar saat beşte boşaltılmış olmalıydı. Çaresiz boyun eğdik.

Lobide bavullarla uğraşırken yanıma bir adam yanaştı.

- Mehmet Bey?

- Evet.

- Beni Elçibey gönderdi!

Rengim değişti, etrafa bakındım. Bütün Kızıl Ordu'nun ve KGB'nin aradığı adamdan haber gelmişti.

Biraz ötemizde bir Rus askeri bizi gözlüyor. Allahtan Türkçe anlamıyor. Anlasa o an hapyutmuştuk herhalde. Öbür tarafımda gazeteciler dolu. Hepsinin ortasında biz gayet normal sohbet ediyoruz adamlarla.

- Nerede Elçibey?

- Götüreceğiz sizi. Yavaşça çıkalım, dışarıda bir araba bekliyor.

- Ama benim saat dokuzda uçağım kalkacak.

- Eee, inşallah yetiştiririz sizi uçağınıza!

Bu "inşallah" fena halde midemi bulandırmıştı. Çünkü o uçak gitti mi, Bakü'den bir daha çıkma şansım kalmazdı. Üstelik 32. Gün yalnızca iki gün sonra yayında olmak zorunda. Fakat bir taraftan da ayağıma kadar gelen bu fırsatı tepemezdim. Herkesin peşinde koştuğu Elçibey'i bulup insanlara göstermek büyük olaydı. Kabul ettiğimi söyleyip, beş dakika izin istedim.

Hemen oradaki Ajans France Press muhabirine koştum. Dostum Andre'den valizime göz kulak olmasını rica ettim. Kurnaz Fransız derhal anladı,

- Mehmet Ali, bir şey var sende.

- Hayır yok, ama olabilir.

Otelden çıkıldı. Telaş içindeyim, zira yollarda sürekli kontrol yapılıyor. Bakü'ye hâlâ son derece gerilimli bir hava hâkim. Tek tük çatışmalar da sürüyor. Yol da git git bitmiyor. Bakü'nün sırtlarına varıldığında sordum:

- Nereye gidiyoruz Allah aşkına?

- Söyleyemeyiz bey, kusura bakma!

Tam şehirden iyice çıkıyoruz ki, Rus devriyesi bizi durdurdu. Tamam dedim, yakalandık. Bet beniz attı bende. Arabadâkiler silahlarını el altına çektiler.

Bir de çatışma çıkarsa, ölmek işten bile değil. Tek çarem vardı artık: Kapıyı açıp kaçmak. Azerilerin Rus ordusuyla çatışması sırasında kendi kellemini ortaya atmaya hiç niyetim yoktu.

Polis arabası arkamıza yanaştı. Üç üniformalı inip bizim şoförün yanına geldi. İçeriye şöyle bir gözden geçirdiler. Hepimiz heyecan içindeyiz. Soru:

- Kırmızı ışıktâ neden durmadınız?

Derin bir nefes aldım ama, içimden. Sessizliği bozmaktan hâlâ korkuyorum. Bizim şaşkın şoför de rahatladı. Başladı Ruslarla flört etmeye:

- Kızıl Ordu geldi de, Bakü'ye nizam geldi. Allah razı olsun sizden. Siz Rusların sayesinde ayakta kalıyoruz zaten. Siz olmasanız ne yapardık?...

Bir yağ, bir yağ, o kadar olur. Rusların ağızları kulaklarında. Bu seferlik affedildik! Bir derin nefes daha aldım...

Yola devam edip en az bir yarım saatlik daha yol gittik. Ancak dikkat ediyorum, Bakü'nün çevresinde dolaşıp duruyoruz. Bir ara kenara çekip bir başka arabaya geçtik. Silahlar da el değıştirdi. Mermiler hâlâ namlularda...

Nihayet bir yerde durduk. Binlerce apartmanın olduğı bir toplu konut bölgesi burası. Bir apartmana girdik, o apartmanın

başka bir apartmana bağlı kapısı açıldı. Oradan geçtik ve bir başka eve geldik. Ama durum yine aynı:

- Bekleyin!

Beş dakika sonra aranan adam kolları açık geldi. Kucaklaştık. Ebulfeyz Elçibey çok üzgün, çok yorgun, morali çok kötüydü. En fazla da kaçıktan, saklanmaktan şikâyetçiydi. Çıkıp savaşmak istiyordu, ama özellikle saklanmasını söylemişler. Çünkü lider giderse Halk Cephesi dağılabilirdi.

Liderse elinde portatif bir radyo, sürekli Ankara radyosunu dinliyor, olayların nasıl verildiğine dikkat ediyordu. O sırada radyoda Murat Sungar var, Dışişleri Bakanlığı sözcüsü. Bir açıklama yapıyor. Türkiye'nin bu olaya karşı olduğunu, tepkilerini dile getiriyor. Elçibey'in gözlerinin içi güldü mutluluktan.

Yarım saat kadar konuştuk. Görüşmeyi küçük bir el kamerasıyla çektim. Yanıma kameraman almama izin vermedikleri için bir başkasının kamerasını kiralamak zorunda kalmıştım. Hem de saati tam bin dolara!

Elçibey'in tek ümidinin Türkiye olduğunu söylüyor, kendinden emin konuşuyordu. Şair ruhluydu, his adamıydı. Ülkesinin özgürlüğü için elinden geleni yapmaya, varını yoğunu ortaya koymaya hazırды.

Nefis bir söyleşi oluyor, Ebulfeyz Elçibey konuştuğu coşuyordu. İçinde kabaran okyanuslar konuşmasına, ağzından çıkan her bir sözcüğe yansdı:

- Şimdi senden bir tek dileğim var Mehmet Ali kardeş, dünyaya yaşadığımı bildir.

Bildirmez miyim? Büyük bir keyifle yapacağım bu işi.

Görüşme biter bitmez yıldırım hızıyla havaalanına koştum. Yine uçağa zar zor yetişmişim. Andre yolumu gözlüyor, valizim elinde.

- Şimdi seninle bir anlaşma yapalım. Malı sana da vereceğim, ama sakın BBC'ye söyleme. Benim yayınladığım gün sen

de ajansa verirsin, tamam mı?

- Veririm. Nedir?

- Bak göstereyim...

Gözünü kameranın küçük penceresine dayadı, az sonra yerinden fırladı. Gözlerinin içi gülüyor Andre'nin. Ya benim sevincim? Uçuyorum.

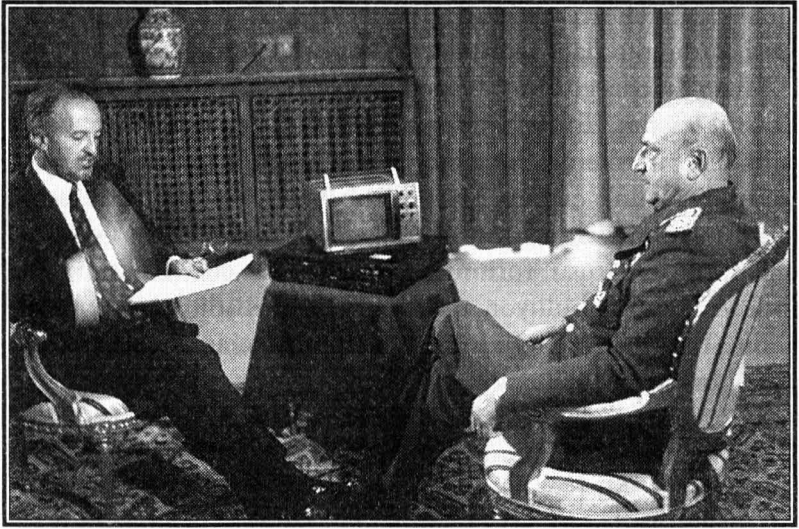
Görüntülerin AFP'de kalması gerekliydi. Eğer BBC'ye giderse, oradan da diğer ajanslara gider ve iş bozulurdu.

Gazetecilik hayatımın en zorlu, en telaşlı ancak aynı zamanda en keyifli gezisi işte böyle sonuçlandı. Şans meleği benden yana gülmüş, attığım bütün zarlar gelmişti.

Ankara'ya ucu ucuna yetiştim. Ham haliyle yayına soktuk bandı. Ağlayanlar, bağırانlar, çağırانlar, Elçibey, dehşet bir program çıktı. Türkiye birbirine girdi. Aynı anda Ajans France Press yayınladı görüntülerimi. TRT Nahçıvan'da da izlendiği için hemen Elçibey'e haber gitmiş, o da çok sevinmiş.

Ruslar dünyanın baskısına dayanamadılar. Bir süre sonra Bakü'den çıkmak zorunda kaldılar. Elçibey de, Ruslar gidince beni ünlü Azatlık Meydanı'na davet etti...

Bu atlatma habere Ruslar'dan hiçbir tepki gelmedi. Kırılmış olmaları lazım ama hiç önemli değil, her yerleri kırılınsın. Konu gazetecilik oldu mu, atış serbesttir 32'de!

Genelkurmay Başkanı Necip Torumtay, 1990.

GENELKURMAY BAŞKANI NECİP TORUMTAY 32. GÜN'DE

1990'ın programımıza getirdiği bir başka mükâfat da Mart ayında geldi.

Gündemdeki konu silahsızlanmaydı. Doğu Bloku çökmüş, askeri bütçelerde kısıntı yapılması bütün gelişmiş ülkelerin tartışma maddesi olmuştu. Türkiye de bu havalardan çok uzak kalmamış, basında atılıp tutulmaya başlanmıştı. Eğitim, sağlık ve diğer sosyal harcamaların silahların gölgesinde kaldığı düşünülüyordu.

Doğu Bloğunun çöküşü Türkiye'de garip bir belirsizlik yarattı. Kamuoyu bu şekilde askeri harcamaların azalacağını sanıyordu. Ordu ise şaşkınlık içinde kalmıştı. Soğuk savaş dönemindeki bütün dengeler ve ilişkiler değişecek, ülkenin stratejik

önemi azalacak veya şekil değiştirecekti. Askerin ülke içindeki siyasi ağırlığının dahi azalabileceği konuşuluyordu!

Bu arada ben gözüümü Genelkurmay Başkanı Necip Torumtay'a dikmiştim. Torumtay son derece uygar, dürüst ve konusuna hâkim bir askerdir. Bir tabuyu daha yıkıp Genelkurmay Başkanını 32. Gün'e çıkarıp Türk Silahlı Kuvvetleri'nin son durumunu tartışmak istiyordum. Bundan daha iyi bir fırsat da bulunamazdı. Doğrusu Torumtay çok tereddüt etti. Önerimi yerinde ve mantıklı buluyor, ancak yine de bir türlü karar veremiyordu. Tam sekiz ay uğraştım. İş uzayınca karargâhtaki yüksek rütbeli bir subaya danıştım:

- Komutan neden ekrana çıkmak istemiyor?

Aldığım cevap, hiç unutmam, beni pek şaşırtmıştı.

- Mehmet Ali Bey, komutan çıkacak ama tepkileri düşünüyor. Silah arkadaşları, eski komutanları ne der, diye tereddüt ediyor. Bir de makyaj konusu var. Koskoca Genelkurmay Başkanına karargâhının önünde makyaj yapmak nasıl olacak?

İ-na-na-ma-dım. Gerçekten inanmadım.

Neyse sonunda bütün sorunları aştık, Torumtay Paşa'yı beyaz cama çıkmaya ikna ettik. Yine tarihi bir söyleşi oldu. Ben silahsızlanma, bütçede kısıntı falan dedikçe Torumtay sertleşiyor, bunlar için henüz erken olduğunu söylüyordu. Sıra Türk ordusunun bugünkü durumuna gelince bombasını patlattı:

- Bırakın savunma bütçesinin kısılmasını, derhal büyük bir modernizasyon programına ihtiyacımız var. Yoksa ordumuzu bugünkü hurda durumundan kurtaramayız.

O zamana kadar genelkurmay başkanlarının böyle açıklamalar yapması görülmemiş bir işti. Fakat Torumtay artık ordunun üzerindeki baskıların yoğunlaştığını anlamış, karşı atağa geçmeyi uygun görmüştü. Askerce bir taktik...

Demirperdenin çökmesi Batı'da gerçekten askerlere darbeler vurdu. İster istemez ordular küçüldüler. Buna karşılık ateş gücü

yüksek, az sayıda personele ihtiyaç duyan yapılar haline geldiler.

Gerçekten de Batılı ülkeler sadece askeri harcamaları değil, askeri yardımları da azaltacaklardı. Bu da Türkiye gibi yardım alan ülkelere zarar verdi. Bu noktalardan hareket eden Necip Torumtay'ın vermek istediği mesaj açıktı:

- Boşuna heyecanlanmayın! Doğu Bloku gitse bile başka sorunlarımız var. İşte PKK, işte Yunanistan.

Söylediklerinde haksız değildi Paşa...

Torumtay'ın çıkıp konuştuğu bu program, 32. Gün için bir başka zafer oldu. Yalnızca Türk Genelkurmay Başkanını değil, başka yetkilileri de konuşturduk. NATO Komutanı ve Rus Genel Kurmay Başkanı da görüşlerini açıkladılar, onları da yayınladık. Çok üst düzeyde, eşi henüz Avrupa'da bile yapılmamış bir programdı başardığımız.

32'ye çok yakışan bir başarı!

▼

BELGESELLER DÖNEMİ: KIBRIS VE DEMİRKIRAT

Yakın Türk tarihinin en nitelikli belgeseli olan Demirkırat'ı 1990 yılında gerçekleştirdik. Ancak benim için belgeseller dönemi bir yıl kadar önce tamamladığım bir başka çalışmayla açılmıştı.

Uzmanlık alanım olan Kıbrıs hakkında bir belgesel çekmeyi öteden beri isterdim. Üstelik 32. Gün'ün yan ürünü olarak böyle prodüksiyonlara imza atmamız gerektiğini de düşünüyordum. Götürdüğüm teklifi TRT kabul edince, beklediğim fırsat doğuverdi. Hemen işe koyuldum.

Farklı bir yapımdı tasarladığım, daha önce hiç yapılmamış, denenmemiş bir şey!. Kıbrıs üzerine ilk defa yabancılarla konuşulacaktı. O güne kadar yapılan işlerde hep kolaycı davranılmış, yerli kaynaklarla yetinilmişti. Rauf Denktaş, Ecevit, Erbakan konuşuyor, iş bitiyordu.

Yani kendi kendimize anlatıyor, sadece kendimizi dinliyor ve ne kadar haklı olduğumuz tekrar tekrar ilan ediliyordu. Benim kafamdaki Kıbrıs belgeseli ise çok farklıydı. Olayları başından alıp bugüne getirmek, ancak ağırlıklı olarak yabancıları konuşturmak istiyordum.

Öyle bir belgesel olmalıydı ki, hem gelecek kuşaklar seyredip işin aslını öğrenmeli, hem de yabancı televizyonlarda yayınlanıp sesimizi çıkarmalıydı. Kolları sıvayıp, o ana kadar ulaşılmamış herkesi buldum. Üstelik bu insanlar, Türkiye'nin haklı olduğu noktaları anlatıyorlardı.

Klerides'den Kissinger'a, Averof'dan İngiliz Dışişleri Bakanı Callaghan'a kadar dönemin bütün önemli insanlarıyla konuştum.

Yedi bölümlük çok güzel bir belgeseldi Kıbrıs. Bir güzelliği de bize Fahir Atakoğlu'nu kazandırmasıydı! Fahir'le "bu çocuk çok iyi özgün müzik yapar" diye tanıştırıldım. Belgeselde istediğim müzik hakkında dilim döndüğünce fikrimi söyledim ona:

- Ne yap yap, kanunla buzikiyi bir araya getir Fahir!
- Hiç merak etmeyin. Göreceksiniz ki çok iyi olacak.

Sözünü de tuttu, hem de fazlasıyla.

Bu arada, beni dehşet içinde bırakan bir gerçekle yüz yüze geldim. Anladım ki TRT'de arşiv diye bir şey yok! Herkes kırp-mış, geriye hiçbir şey kalmamış. Bir tek Ecevit'in yaptığı konuşmanın görüntüsünü bulabildik.

Düşünebiliyor musunuz, Türkiye'nin bu en önemli uluslararası sorunu için o güne dek TRT tarafından milyonlarca metrelilik film ve kaset çekilmişti, ama arşiv yine de bomboştur. Kıbrıs Barış Harekâtı'ndan bile doğru dürüst görüntü yoktu. İnanılmaz bir şey!

Her şeyi dışarıdan satın almak zorunda kaldık. İşin acıklı tarafı, para verip aldıklarımızın çoğu zamanında TRT'nin dışarıya sattığı görüntülerdi. Şimdi kendi malımızı satın alıyorduk. Bu eşeğini kaybedip bulmaya benziyor, bayağı da pahalıya mal oluyordu. Ancak bu şekilde arşiv yeniden kuruldu.

Sonunda ortaya çıkan belgesel gerçekten çok beğenildi ve planladığım gibi dışarıya da satıldı. Türkiye'nin beynelmilel düzeyde ürettiği ilk ve tek Kıbrıs belgeseli oldu.

Ancak işin komik, bir o kadar da acı yanı, TRT'nin Bu belgeselden dolayı da beni mahkemeye vermesiydi. Yapımın bedava ya mal olduğunu, benim haksız kazanç elde ettiğimi ileri sürdüler. Bürokrasinin çirkin yüzünü ortaya koyan, komplocuların tipik saldırılarından biriydi.

Neyime acımalıyım? Geçirdiğim onca uykusuz geceye mi yoksa bir araya getirdiğim insanların emeklerine mi? Bu cezayı hak etmiştim doğrusu! Türkiye'ye dünya standartında, son derece kaliteli, yabancı konuklarla dolu bir belgesel kazandırmak öyle hafif bir suç mudur, sorarım size?

Bu çalışmanın ardından sıra Demirkırat'a geldi.

Bu işin fikir babası, 1989 'da TRT'de haber dairesi başkanlığı yapan Ceyhan Baydur'dan başkası değildi. Söyleyip dururdu. Can Dünder'in da gelip bize katılmasıyla benim aklım iyiden iyiye yattı bu işe. Yine bir tabu yıkılacaktı. TRT, her nedense, ıtiraz etmedi. Belki de akıllarına gelmedi. Öyle ya pek meşguldür beyler! Ancak sonradan çıkacak problemler yüzünden bin pişman olduklarına eminim.

Çalışmaların başında en büyük şansımız Bülent Çaplı'nın belgesele el vermesiydi. Bülent, Can Dünder'in arkadaşıydı. Çok iyi bir örgütleyici, insanları yönlendirmekte üstün yeteneği olan bir adamdı. Keskin zekâsıyla, derin görüşüyle çalışmaları-mıza çok şey kattı. Eğer Çaplı olmasaydı belki yine o belgesel çıkardı, ancak bu kadar iyi, kaliteli ve keyifli bir yapım olmazdı.

Kollar sıvandı. Araştırmaları Can yapıyor, metinleri yazıp bana gönderiyor. Okuyorum, sonra tartışıyoruz ve tekrar yazılıyor. Tekrar ve tekrar yazılıyor. Can'ın canı çıktı resmen! Bülent Çaplı'nın katkıları, Jay Rohrer adlı sanat yönetmeni ve Fahir Atakoğlu'nun müziğiyle nefis bir belgesel doğdu.

Bir buçuk sene sonunda, 1990 yılının Temmuz ayında antendeydik. Öyle görüntüler bulundu, öyle belgeler satın alındı ki, kaybolup gitmekte olan bir tarihi son anda yakaladık. Bu

belgeselle Sedat Simavi Vakfı ödülleriine katılmak istedim. Rahmetli Çetin Emeç itiraz etti:

- Lütfen girme Mehmet Ali. Üç yıldır sana veriyoruz, ayıp oluyor!

Bayağı bozuldum.

Biz deli gibi çalışırken günlerden bir gün adamın biri telefon etti. Buluşmak istiyordu. Elinde filmler varmış. Atlayıp gittik. Aman Allahım! Koca bir çuval film, büyük bölümü de Yassıada'da çekilmiş demokratlarla ilgili filmlerdi.

- Nereden buldun sen bunları?

Yanıt yok. Can ve Bülent'le birlikte filmlerin daha ilk karelerini izlerken kararımızı vermiştik: Bunlar mutlaka satın alınmalıydı. Hemen orada parasını verdik. Tabii fatura almak falan söz konusu değil. Epey de pahalıya sattı adam malını. Ama tereddüt edemezdim, ortadaki bulunmaz, paha biçilmez bir hazinedi.

Yıllar sonra Demirkırat'tan dolayı da mahkeme kapılarına düştüm.

TRT içinde bir klik, artık çok olduğuma, ağzımın payının verilmesi gerektiğine karar vermişti. Oysa her şey onların gözleri önünde, onların önerdiği yöntemlerle, onların denetiminde ve onayıyla gerçekleştirilmişti. Aradan geçtikten sonra garip bir şekilde harekete geçtiler. Sanki sihirli bir değnek dokunmuştu da, akılları başlarına gelmişti!

Ama müthiş bir şey yaptık. Yaptıklarımızı unutsak bile, sırf TRT'ye götürüp verdiğimiz filmler bile bizi kurtarır, şimdi hepsi arşivde. Hâlâ orda duruyorlar mı acaba, onları iyi saklıyorlar mı? Onu bilemem.

Demirkırat'ta tabii en çok sorun eski demokratlardan çıktı. Zamanında çektikleri acıyı unutamamış olan bu insanlar, belgesele sadece kendi görüşlerinin yansımalarını istiyorlardı. Halbuki biz dengeli gitmeye özen gösteriyorduk. Bu yüzden canı-

mıza okudular yayın başlar başlamaz. Yapmadıkları baskı kalmadı. Ama Demirkırat Belgeseli, Türkiye’de yeni kuşağa Adnan Menderes’i ve 1960 darbesini tanıttı. Ülkenin en karanlık ve acı dönemlerinden birinin üzerindeki esrar perdesini sonsuza dek kaldırdı.

En son gelen bir asılma sahnesi vardır ki, onu nasıl yapacağımızı günlerce tartıştık. Sonunda karar verdik, Can kaleme kağıda sarıldı. O kadar duygu dolu, o kadar incelikli yazmıştı ki, kayıt için Brüksel’deki ses stüdyosuna girdiğimde bir türlü önümdeki metni okuyamadım. Bunlar Adnan Menderes’in son sözleriydi. Darağacına giden, idam edilecek bir adamın son sözleri:

- Kimseye dargın değilim...

Okuyorum, olmuyor. Kelimeler boğazımda düğümleniyor. Bir insanın siyasi kararlarından dolayı, düzmece bir mahkeme sonucu asılmasından önce kaleminden dökülen bu sözler beni müthiş etkilemişti.

Ben ki 27 Mayıs’tan önce, Galatasaray’da okurken sokaklarda koşup, Demokrat Parti’yi yuhalayan insandım. Ama olmuyor, okuyamıyordum işte. Tıkanmıştım. Tekrar aldık, ama hâlâsesimde o boğukluk duruyor. Belçikalı ses teknisyeni bu duruma hiçbir anlam veremedi. Bir daha denedim, kendimi zorladım, yine olmadı. Her defasında aynı yerde sesim daralıyordu. Sonunda öylece, olduğu gibi bıraktık. O sahneyi hatırladıkça hâlâ da tüylerim ürperir.

O hızla stüdyoya girdim. Son olarak belgeselin bitiş anonsunu çekecektik. Aldım elime kalemi ve kapanış metnini yeniden yazdım:

- Kimdir bu işin sorumlusu? Tek başına asker sorumlu değil, tek başına kimse değil. Hepimiz sorumluyuz, ben de sorumluyum. Hepimiz bu adamı astık.

Kendi sorumluluğumu da unutmadım. Adeta manevi bir borcu öder gibiydim.

İşin en acı tarafı şudur ki, Menderes asıldıktan sonra memlekette bir kişi bile kılını kıpırdatmamış. Kimse sokağa çıkıp bağırmamış, kimse kepenk indirmemiş. Eylem yok, tepki yok. Arkasında koşan milyonlar, koyun gibi seyretmişler adamın asılmasını. Bu tepkisizlik, Türk toplumu adına büyük bir hayal kırıklığı yaratır hep içimde.

Demirkırat'ın Temmuz ayında yayınlanan son bölümü ise inanılmaz bir olay yarattı. Yayın bittikten yarım saat sonra Topkapı'da, Menderes'in anıt mezarında insanlar toplanmaya başlamışlar.

Çaresiz kalan bekçi emniyete haber vermiş. Emniyet işi soruşturayım derken TRT'ye başvurmuş:

- Kardeşim ne yaptınız, ne yayınladınız siz? Burası insan seli...

Binlerce insan, yollardaydı. Akın akın Anıtmezara geliyorlardı. Yıllar önce veremedikleri bir tepkiyi, içlerinde biriktirdikleri bir isyanı bu kez dışa vuruyorlardı. İdama sessiz kalanlar, idamın fotoğrafına bakamadılar.

Saatlerce Menderes'in kabri başında oturdular, sonra başları önde sessiz sessiz dağıldılar...

Neye yarar? Yoksa bir millet böyle mi uyanacak?

Hayatımın en mutlu, en pırıltılı dönemi olan 1990, aynı zamanda en berbat günlerimin başlangıcıdır. Artık 'TRT'de hakkımda tahkikat açılacağı zaman gelmiştir.

Bu haberi duyduğumda hiç rahatsız olmadım. Müdahale etmedim. Neden edecektim ki? Haklı olduğumdan, temiz olduğumdan emindim.

BİR SORUŞTURMANIN ANATOMİSİ

Bitti.

Hayatımın en güzel sayfası Demirkırat'la birlikte kapandı. Son bölüm yayınlandıktan bir hafta sonra telefon çaldı. TRT'den bir ses,

- Mehmet Ali Bey, hakkınızda tahkikat başlatıldı.

Tahkikat lafını ilk duyduğumda hiçbir şey anlamadım. Bu, üzerinde durmaya değercek bir haber değildi benim için. Yaptığım her şeyi haber dairesinin onayıyla yapmıştım. Bütün fatu-ralarım onlardan geçmişti. Açığım yoktu, emindim. Hâlâ da e-minim.

Benim TRT ile olan sözleşmem çok açıktı. 1985'ten başla-yarak 1990'a kadar, bana program yapımcısı olarak 5 milyon TL'den başlayıp 20 milyon TL'ye kadar çıkan bir telif ücreti ö-denir ve geri kalan çekim, ulaşım vb gibi tüm harcamalarımız karşılanırdı. Bu sözleşme bana geniş yetkiler tanıyordu. Ancak hiçbir zaman sınırları aşmadım. TRT genel müdürlerinin söz-leri hâlâ kulağımdadır:

- Mehmet Ali, bir odada çekilen dramalara, komedilere bü-yük paralar öderken, 32. Gün gibi en çok izlenen programımız bize komik paralara mal oluyor.

Nitekim müfettişler olsun, davalara katılan diğer yetkililer

olsun, hiç kimse 32. Gün'ün maliyetlerinin yüksek olduğunu, benim programı gerçek fiyatından daha pahalıya hazırladığımı iddia edemediler. Gerçekten de 32. Gün, TRT'nin en yüksek izlenme oranına sahip olan programıydı. Rating'te %85'lere çıktığımız yıllarda, rekor üstüne rekor kırdığımız dönemlerde, programın bu izlenme oranına göre bedavaya mal olduğunu herkes kabul ederdi.

Sorun doğrudan doğruya bizim usullere uymayan harcamalarımızı ispat etmek için kullandığımız belgelerden kaynaklanıyordu. Oysa biz TRT muhasebesinin söylediğinden hiç dışarı çıkmamıştık. O ana dek de söyledikleri şuydu:

- Fatura getir de, ne getirirsen getir!

32. Gün'ün özel bir muhasebecisi yoktu. Tüm muhasebe işlerini TRT yürütüyordu. Her seyahatten dönüşümde elimdeki bir yığın faturayı onlara götürüyor, her seferinde onları uyarıyordum:

- Aman bir problem varsa mutlaka bana haber verin!

Yıllarca bu iş böyle oldu. TRT muhasebecilerinden çıt çıkmadı. Bu durumun canlı tanıkları hâlâ da ortadadır.

Artık 32. Gün adına dolaşan yalnızca ben değildim. Artık dünyanın dört bir yanında hareket halinde olan, haber kovalayan, ateş altında canını tehlikeye atan adamlarımız vardı. Bu insanlar fatura alabildiklerinde getiriyorlar, almadıklarında da sebebini açıklıyorlardı. Ruanda'da, Sri Lanka'da, Arabistan çöllerinde kimden, nasıl fatura almak mümkündür ki? Böyle durumlarda, TRT muhasebesi kendi içindeki uygulamayı bize de anlattı. Bürokrasinin katı kurallarından başka türlü kurtulmanın imkânsız olduğunu anlattılar. Biz de söylediklerini yaptık.

TRT cephesi bu işe beş yıl boyunca çıt çıkarmadı. "Tamam" diyorlardı, "hiçbir problem yok. Zaten bütün bürokrasi böyle çalışır."

Meğer bütün bürokrasi tuzağa düşürmek istediği çaylakları

böyle avlarmış. Bir yerlerde birileri teker teker 32. Gün dosyasını çentiklerlermiş. Zamanı gelince açıp, bir rezalet çıkarabilmek için.

Başıma bu işlerin Demirkırat belgeselinden sonra açılması beni hep düşündürmüştür. Yoksa bütün bu soruşturmalar büyük bir hıncın eseri mi? Çünkü Demirkırat özellikle “cihet-i askeriye”de çok ters tepkiler yaratmıştı. Acaba ordunun otuz yıl önce yaptığı bir büyük haksızlığın ortaya çıkması, üzerimize atılan bombanın füyesini ateşlemiş midir?.

Hiç şüphe yok ki, ortaya atılan yolsuzluk iddiaları, organize bir hazırlığın eseri idi. Gerek zamanlaması, gerekse içeriği çok önceden lanse edilmiş bir tanımlamanın üzerine oturtulmuş bu hazırlık esnasında. Söz konusu tanımlama da, TRT bürokrasisinin yıllardır oluşturmaya çalıştığı, “kurallara uymayan, idamlık Mehmet Ali” imajından başka bir şey değil. Böyle bir davada savunma yapmak bile mümkün değil, çünkü kimse tanıkları dinlemiyor! Gerçekten de infaz, yargılanmadan önce gelecekti...

Çok iyi biliyorum ki, bir emir verildi ve bizi öğütecek çark dönmeye başladı.

Enteresandır, bu asılsız ihbarı yapan kişi TRT’de muhasebe ve idari işlerden sorumluydu. Soruşturmadan altı ay önce bana gelmiş, yeğenini Brüksel’de işe almamı istemişti. Reddetmiştim, çünkü bu yeğene ihtiyacım yoktu. Gerçi TRT’nin böyle saçma ilişkiler yüzünden havaya para savurması çok olağandır. Ancak ben bulaşmak istemiyordum. Yetkili “peki” demişti, “zarar yok. Ben yeğenime başka yerde iş bulurum.” Altı ay sonra soruşturma dosyasının başında onu bulacaktım.

Bu arada Türkiye’de ilk defa bir özel kanal, Magic Box Star1 kuruldu. TRT’ye bir alternatif gibi çıktılar ama devlet politikasından öteye geçmiyorlardı. Ne de olsa Ahmet Özal daha işin içinde o zamanlar. İlk girişimlerinden biri de bana çengel atmak. Ama beş yıldır çalıştığım TRT benim hakkımda soruştur-

ma açmışken gidemezdim. Bu suçu kabul etmek, düpedüz kaçmak olurdu. Hayır, oturup tahkikatın bitmesini bekleyecektim.

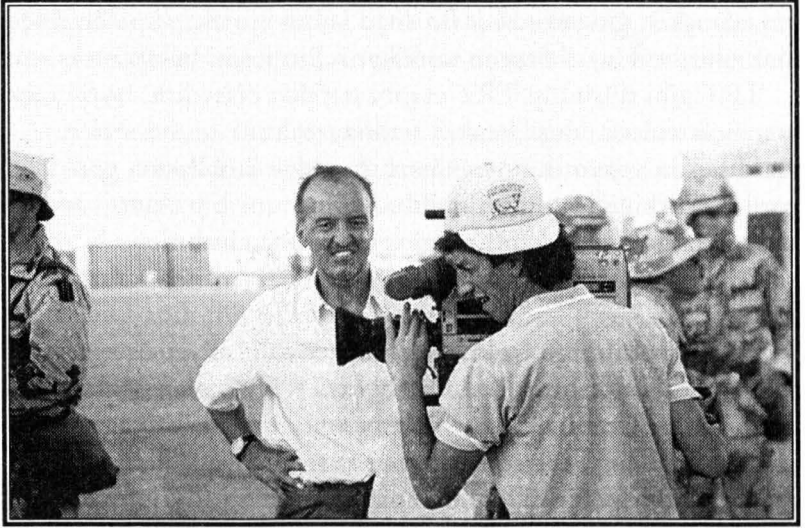
TRT gibi düşünüp TRT’ci gibi hareket etseydim, böyle saçma suçlamalarla karşı karşıya kalmayacaktım muhtemelen. Ama dışarıda yaşıyordum ve kafam yurt dışı kurallarına göre işliyordu. Türkiye’de olsam, ekibimi bilumum bürokratin torun torbasıyla doldurur, kendimi güvence altına alırdım.

Böyle şeyler düşünmek, hatta yazmak zorunda kalmak ne kötü.

Hiçbir yolsuzluğun olmadığı, sadece samimiyet üzerine kurulu bir düzendi bizimkisi. Halbuki TRT’yle olan sözleşmem bana Brüksel’de büyük bir apartmanda oturma, istediğim gibi arabalar kiralama, bir sürü sekreter tutma imkânı dahi veriyordu. Bunların hiçbirini yapmadım. Evimde oturdum, orada çalıştım. Çoğu zaman yardımcı olarak eşim Cemre’yi kullandım. Harcamalarda hep hesaplı davrandım. “Aman fazla para gitmesin, laf olur” diye düşündüm. Keşke laf olsaydı.

Sözleşme bana isteğim yerden, istediğim profesyonel kamera ekibini kiralama izni veriyordu. Yapmadım, gittim kaçak çalışan, ama yarı fiyatına iş yapan kameramanlarla çalıştım. Karşılığında şirket faturası değil, imzalı kâğıtlar alabildim. Zaten Avrupa’nın her yerinde bu işler böyle yapılırdı. Bu paralar yüzünden de TRT tarafından dava edilecektim.

Artık Türkiye’de adaletin “mutlak” olmadığını iyi biliyorum. Bu ülkede adalet hem vardır, hem yoktur. Bazen vardır, bazen yoktur. Duruma göre, adama göre değişir. Türkiye’de bu işler böyledir. Mülkün, yani devletin temeli de ne yazık ki budur...

Dahran'da Amerikan askerleriyle birlikte , 1990.

SADDAM'IN ORTADOĞU MACERALARI

Ağustos geldi mi 32. Gün'de tatil zamanıdır. 1990 Ağustos, hakkımızda açılan tahkikatın gölgesinde geçen karanlık bir zamandı.

Sıkıntılı zamanlarda insanın dış dünyayla bağını koparıp, kendi içine kapanması olağan bir tepkidir. Ben de biraz küs, biraz kırgın Ankara'dan uzaklaştım. Kuşadası'na çekilmiş, zamanımı aileme ayırıyordum.

Tabii hayat insanın ruh halini beklemez, akıp gider. O zaman da son yılların en büyük krizi kopacak, bana biraz olsun sakinleşme fırsatı vermeyecekti.

3 Ağustos 1990 günü Irak, güney komşusu Kuveyt'e girdi. Tabii benim için yapılacak bir tek şey vardı. Pıllıyı pırtıyı topladım ve kendimi Ortadoğu'nun kızgın çöllerine attım.

Körfez Savaşı, farklılığımızı kanıtlamak için verilmiş bir fırsattı sanki. Çok ilginç bir ufuk turu planladım kafamda. Bütün taraflarla görüşülecek, herkesin fikri alınacak. CNN'in bile yapmakta zorlanacağı bir iş, tam 32'ye göre. Olur mu olur.

İlk hedef Bağdat. Taha Yasin Ramazan'la görüşüldü, Saddam'dan sonraki adam. Sonra doğru Ürdün'e ve Kral Naibi Hasan'la söyleşi. Oradan Suudi Arabistan, Dışişleri Bakanı Fay-sal'la randevu. Son durak Dahran, Amerikan askerleriyle sohbet. Hiçbir eksik yok, herkesin sesi çıkıyor!

Ve hepsi topu topu on günde, inanılmaz bir tempoda yapıldı bunların. Tempo da moraller de yüksekti. Bütün ekip, cep-heden cepheye koşturan askerler gibiydik. Arada durup halimize gülüyor, sonra yine işe sarılıyorduk.

Tabii en çok gülünen espriler fatura üzerine yapılıyordu. Çöl çekimlerinde kullandığımız develer için ödenen para karşılığında fatura isteyip, hem elin Arabını hem de kendimizi eğlendiriyorduk. Ürdün'de, Suudi Arabistan'da şoförlere rica minnet kâğıt imzalatmaya kalkınca, adamlardan hep aynı soru gelirdi:

- Siz casussunuz galiba!

Hayatımızdaki kara bulutlar dağılmıştı. Çalıştıkça kendimizi bulduk. Tahkikat falan umurumuzda değildi. "Nasılsa doğrular anlaşılır", diyorduk. Ama fena halde yanıliyorduk.

Neyse, dönelim ufuk turumuza. Suudi Arabistan'da çalışmak kadar güç bir şey yok. Hele savaş hali de girdi mi işin içine, Araplar çekilmez oluyorlar doğrusu. Cami görüntületmiyorlar mesela. Gerekçeleri manevi falan değil, stratejikmiş! Caminin arkasındaki binaların görünmesinden korkuyorlar.

Çıldırma işten değil. Çölde ezan çekmeye karar verdik.

Cidde'de rehberimize dedik ki,

- Bizi uçsuz bucaksız bir çöle götür.

Adam iyice bir şaşırdı:

- Valla burada öyle çöl yok. Eskiden vardı, şimdi kalmadı.

Ne demek bu? Her taraf kum dolu, ama çöl yok. Tuhaf iş! Ama kum başkaymış, çöl başka. Israrımız sonucunda Cidde'nin dışına çıkıp, çöl aramaya başladık. Arabalara bindik, yollara revan olduk. Sonunda aradığımıza benzer bir manzara bulduk.

Fakat bu sefer de çöl sessizliği yok. Her tarafa yol yapılmış, otomobiller vızır vızır. Bir de bizim Fellini Ali tutturmaz mı sanat yapacağım diye! Üstelik illa boynunda çan olan bir deve istiyor. Çölü zor bulduk, deveyi nereden bulacağız ki?

Şans işte, birden ufukta aradığımız deve sürüsü gözükmez mi... Koşa koşa o kervanı durdurmamız, develerin sahibini ikna etmemiz ve tabii çekim için istediği astronomik parayı düşürmek için yaptığımız pazarlık görülmeye değerdi.

Tam da güneşin batma saati gelmiş, on dakikamız ya var, ya yok. O on altın dakikada olmazı olur yaptık. Anonsu tamamladım ve güneş gitti. Herkeste derin bir nefes.

Suudi Arabistan her zaman gözümde yapay bir atmosfer canlandırır. Kentler birbirine benzeyen binalarla doludur. Ve bu binalar çoğunlukla oyuncakları, şu çok bilinen "Lego"ları andırırlar. İlginçtir, bütün ülkenin kumun üzerine kurulmuş olması, hayatın kumun üzerinde geçmesi, insanların tabiatına da doğrudan etki yapmıştır. Tutulmaz oranın adamları, akıp gider elinizden.

Şeriatın, ağır din kurallarının hâlâ yürürlükte olmasının sebebi de budur, kabile ancak bu şekilde bir arada tutulabilir. Ama yüksek duvarların, bahçelerin arkasına geçildiğinde bambaşka bir dünya vardır. Yani ilk bakışta görünenler aldatır insanı Arabistan'da, tıpkı İran'da olduğu gibi...

Riyad'dan ayrılıp Kuveyt sınırındaki Dahran kentine gittiğimizde, inanılmaz bir sıcakla karşılaştık. Ama öyle böyle değil, bizlerin bildiği sıcaklardan değildi bu. Dışarıda on beş dakika kaldınız mı, resmen vücudunuzun kuruduğunu hissediyorsunuz. Hele bir de üstünüzde üniforma olduğunu, silah ve cepha-

ne taşıdığınızı düşünün. Eylül güneşinde beş dakika kalmak, vücudun bütün suyunu çöle vermek demektir.

Amerikan askeri birlikleri Dahran'a yığılmıştı. Sam Amca'nın gücünü orada bir kez daha gördüm. Üstelik bu kez Vietnam'da sergilediklerinden çok daha üstündü Amerikan teknolojisi. Çölün ortasına air condition tertibatlı devasa çadırlar kurulmuş, öldürücü sıcak altında her an harekate hazır askerler. Keyifleri yerinde, moralleri yüksek. Nasıl olmasın? Tüm konforları düşünülmüş, tüm ihtiyaçlar karşılanmış.

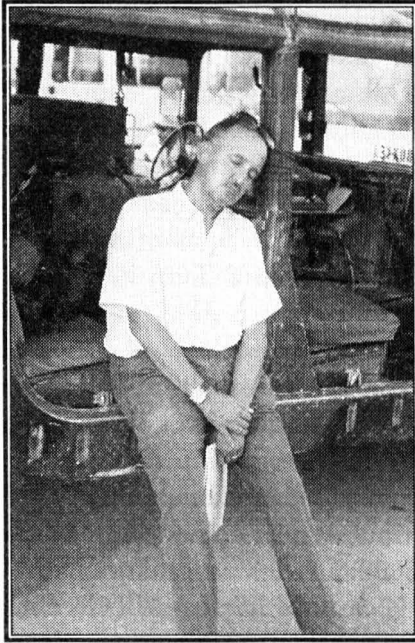
Amerika, Saddam'dan önce çölü yenmişti.

Sürekli silah yığılıyor, uçakların biri iniyor diğeri kalkıyordu. Bu basit bir kuvvet gösterisi değil, bu düpedüz savaş hazırlığıydı. Saddam Dahran'a gelebilseydi, Amerika'nın saldırmak için hazırlandığına inanır ve direnmeyi bir yana bırakırdı.

Bütün Amerikan mevcudiyetinin Araplar açısından en tuhaf yanı kızılhaç amblemleri idi. Ortalıkta vızır vızır cankurtaranlar geziyordu. Hepsinin üzerinde koca koca haçlar çiziliyordu. Bu, Suudi Arabistan için hiç olmayacak, imkânsız bir manzaraydı.

Herkes şaşkın, herkes çaresiz. Haçları boyatmak, kapatmak mümkün değil. Amerikalıların hali Müslüman mahallesinde salyangoz satmaktan beter. Suudiler çareyi, halkı derhal bölgeden uzaklaştırmakta bulmuşlardı. Dahran artık kendi başına bir koloniydi.

Suudiler bu işe ses çıkaramazdı. Zira Amerikalıları yalvar yakar o çöllere getirmişler, kendi savunmalarını Batı ittifakına ihale etmişlerdi. Irak'ın Kuveyt'e girmesi tüm dünyaya Suudi Arabistan ve petrol zengini emirliklerin ne denli zayıf olduğunu, bu ülkelerin en ufak bir sarsıntıda nasıl devrilebileceğini gösterdi. Suni bir şekilde kurulmuş olan bu ülkelerin sırtlarını Batı'ya dayamaktan başka çareleri olmadığı anlaşılıverdi. Bu ilk günlerde uluslararası kamuoyu için Amerika'nın gerçekten savaşa girip girmeyeceği henüz tartışılan bir konuydu.

Yorgun düşünce...

Saddam o sırada başına açtığı işlerin farkında değildi.

Dahran'dan Bağdat'a geçtiğimde çok ilginç bir havayla karşılaştım. Sanki Irak başkenti dünyanın dışında, çok başka ve uzak bir gezegende yaşıyormuş gibi. Iraklılar kendilerinden çok emindiler. Emin ve dik kafalıydılar.

Taha Yasin Ramazan, tam Saddam ağzıyla konuşuyordu. Söyleşi bitip de kişisel sohbete başladığında Ankara'ya tehditkâr mesajlar gönderdi:

- Haklıydık, girdik aldık

hakkımızı. Şimdi Türkiye'den beklediğimiz karşımıza çıkmamanız. Eğer Amerikalılarla birlik olur da karşımıza çıkarsanız, sizi de vurmak zorunda kalırız. Hem Özal dikkatli bir politika izlemek konusunda söz vermişti, hiç lüzumu yokken kardeş kanı akıtmayalım...

Sessiz sessiz dinledim. Onları uyarabilmek, yaklaşan tehlikeyi anlatabilmek isterdim. Ama hiçbir şey dinleyecek halleri yok. Binmişler bir alamete, gidiyorlar kıyamete.

Tam ayrılırken, Saddam'la görüşmek istediğimi söyledim. O işe kimse karışmazmış. Yalnızca "reis" bilirmiş kimle konuşacağını.

Peki ya bir hatırlatma? İşte bu mümkünmüş. Taha Yasin'i bir daha hiç bu kadar mutlu görmeyecektim. Onun bu hava-

sından cesaret aldım. Birden aklıma Kuveyt'e gitmek geldi. Irak ordusu Kuveyt'e girdiğinden bu yana hiçbir yabancı televizyon ekibine çekim izni vermemişlerdi. Sadece kendileri çekim yapıyor ve her şeyin iyi gittiğini söylüyorlardı. Oysa dışarıya sızan haberler Kuveyt'te direniş olduğu ve çatışmaların sürdüğü yolundaydı.

Pek ümidim yoktu ancak, Taha Yasin'e

- Bize Kuveyt'e gitme izni verir misiniz, gelişmeleri kendi gözümüzle görmek istiyorum, dedim. Duraladı. Sonra

- Olur, demez mi?

Şaşırdım. Bu kolay kabulü doğrusu hiç beklemiyordum. Hemen sıkıştırdım adamı:

- Yarın sabah hareket edebiliriz. Ancak yollar kesik. Kimden izin alacağım bu iş için?

- Benden başkası veremez. Merak etmeyin, sizi bir askeri helikopterle yollarım, ertesi gün de geri gelirsiniz. Şimdi otelinize gidin ve bekleyin. Kuveyt'e gittiğinizde Amerikalıların dünyayı nasıl aldattığı ve ülkenin tamamen kontrol altında olduğunu göreceksiniz.

Benim merakım, kimin haklı olduğu değildi elbette. Kimse-nin giremediği o topraklara girmek ve işgal altındaki Kuveyt'te ilk röportajı gerçekleştirmekti. Hemen gözümün önüne 32. Gün'ün jeneriği ve dünya TV'lerinde bizim röportajın yayınlanışı geldi. Yine uluslararası bir zafer olacaktı bu. Kendimi tutmasam ekiple kucaklaşabilirdim.

Şarkılar söyleyerek otele koştuk. O gereksiz saatlerin geçmesini ve ertesi sabahın hemen gelmesini sağlamak için neredeyse yatıp gözlerimizi kapatacaktık. Büyük bir heyecanla nelerin çekilmesi gerektiğinin, kimlerle konuşulacağının hesaplarını yaptık. Yaptıkça da keyiflendik. Hayatımın en mutlu saatlerinden birkaçını, işte böyle hayaller kura kura Bağdat'ın ruhsuz otellerinden birinde geçirdim.

Tercümanlığımızı yapan Irak Enformasyon Bakanlığı'nın e-
lemanı Abdüllatif bile şaşırmişti. Kuveyt izninin çıkmasına ina-
namadığını söyleyip duruyordu. Doğrusu o kadar hayal kurma-
ma rağmen ben de hâlâ inanamıyor, bunun bir rüya olduğunu
düşünüyordum. Abdüllatif de bizimle geleceği için pek keyif-
lenmişti. Ancak onun derdi biraz başkaydı.

- Kuveyt'te her şey vardır, hem de yarı fiyatına! diyordu.

Savaşın getirdiği bu “malı götürme” hırsı bütün Iraklıları
sarmıştı. Tabii bizim Abdüllatif'i de.

- Ben gidip bakanlığa durumu bildireyim. Yarın için hazır-
lanmam lazım. Etraftan da biraz dinar toplasam iyi olacak...

Bunları söyledikten sonra, çocuklarının üzerine titreyen
müşfik bir baba gibi, erken yatmamızı öğütledi bize.

Neredeee?

O heyecanla uyku tutar mı? Gözüme uyku girmedi. Sabahı
zor ettik. Daha doğrusu etmedik. Çünkü daha saat beşti ki he-
pimiz ayakta, hepimiz hazırдық. Tam takım giyinmiş, savaşa gi-
decek aslanlar gibi nefesimizi tutmuş telefonun çalmasını bekli-
yorduk.

Saatler geçip, Taha Yasin'den ses çıkmayınca ürktüm. Ku-
runtularım iyiden iyiye arttı. Sanki bir şeyler ters gidiyordu.

Saat 10.00'da telefon çaldı. Abdüllatif'ti.

- Mehmet Ali Bey, bizim gezi iptal edildi.

Olduğum yere yığıldım. Nefis bir rüyadan uyanmış gibiy-
dim.

- Yahu neden?

- Resmi yanıtı sorarsanız, bizi götürecek helikopter olmadı-
ğından. Ama belki birkaç gün beklersek gidebilirmişiz.

- Onu geç de gerçeği söyle, Abdüllatif. Mutlaka duymuşsun-
dur bir şeyler.

- Dün geç vakit Kuveyt'te çatışma çıkmış. Hala da sürüyor-
muş. Taha Yasin akşam Reise, sizi Kuveyt'e yollayacağını söyle-

miş. Saddam Hüseyin de “olmaz” demiş, “çatışmalar tamamen bitmeden giderlerse bütün dünyaya Kuveyt’te direnme olduğu izlenimini verirler. Şimdilik dursun bu iş” demiş.

Bütün ekip taş kesildik. Birkaç gün beklesek dahi, gidebileceğimiz kesin değildi. Oysa bir an önce programı hazırlamamız gerekiyordu. Ağzımızın tadı fena halde kaçtı. Kös kös Bağdat’tan ayrıldık, Körfez turuna devam etmek üzere Ürdün’ün yolunu tuttuk.

Ürdün daha gerçekçi, daha elle tutulur bir ülke. Kumun değil, toprak ve taş üzerine oturuyor. Belki de bu yüzden Ürdün halkı, millet olmaya daha yakın. Başlarında Ortadoğu’nun en uzun soluklu kralı Hüseyin, yanında kardeşi Hasan, kral naibi.

Her ikisi de yaklaşan savaşı görüyorlar. Türkiye’nin bunu durdurabilme şansı olduğunu düşünüyorlardı. Belki de haklıydılar. Türkiye’nin bu şansı vardı da, acaba isteği var mıydı? Hiç sanmıyorum.

Ürdün, domino taşı gibi Saddam’ın ardından devrilmekten korkuyordu.

32. Gün, Körfez Krizi’ne tam anlamıyla ağırlığını koydu. İlk defa programı Ankara’dan değil de, Suudi Arabistan çölünden açtım. 1990 Eylül’ü bize, en çok ihtiyacımız olan şeyi, şansı getirmişti.

Tabii her şeyin de yolunda gittiğini söylemek mümkün değil. Örneğin rahmetli Turgut Özal’la Apo röportajı yüzünden açılan aramız asla düzelmemişken, Körfez Krizi tam tuz biber ekti ilişkimize. Öylesine ters düştük ki, Apo meselesi solda sıfır kaldı.

Ben Türkiye’nin krizde çok ön planda rol almasının sakıncalarına inanmıştım. Ülkemin çıkarlarını daha temkinli gitmekte görüyordum. Cumhurbaşkanı ise hiç oralı değildi. Bu fikir ayrılığı giderek tırmanacak ve Körfez Krizi benim için de bir krize dönüşecekti.

Gidip başka ülkelerin üst düzey yetkilileriyle görüşmem Çankaya'da önemli rahatsızlıklar yaratıyordu. O sırada başbakan hâlâ Yıldırım Akbulut idi. Hükümetten aykırı tek bir ses çıkmıyordu. Ama ben 32. Gün'e Ürdün'den Kral Naibi Hasan'ı, Irak'tan Taha Yasin Ramazan'ı vs çıkarınca, Turgut Bey müthiş sinirlendi. Bir gün telefon etti:

- Sen Iraklıları bize satmaya çalışıyorsun.

- Beyefendi, niye satmaya çalışayım, o adamların görüşlerini getiriyorum size.

- O herife buraya geldiği zaman söylemiştim ben zaten. Sakın Kuveyt'e girmeyin, demiştim. Beni dinlemediler, gene de girdiler. Şimdi de çekilmiyorlar. Sen de onları televizyona çıkarıp, konuşturuyorsun. Bu ne biçim iş?

O zaman anladım ki, Turgut Bey mutlaka Irak'ın çökertilmesini istiyor. Çünkü "Saddam Kuveyt'te kalırsa çok güçlenecektir", diyordu. Böyle bir olasılıkta Türkiye'nin Irak'la başa çıkamayacağına inanmıştı. Özal'ın gözünde, Kuveyt'e yerleşmiş ve Ortadoğu'nun en büyük petrol rezervlerinin üstüne oturmuş ve bölgenin süper gücü konumuna girmiş bir Irak'ın Türkiye'ye müthiş sorunlar yaratacağından emindi. Bu düşüncesinde haklılık payı yok değildi.

Ancak bir de madalyonun öbür yüzüne bakmak gerek. Savaşta tam bir taraf gibi harekete edecek olan Türkiye, sonucu ne olursa olsun yanı başında kendisine düşman bir komşu yaratacaktı. Bundan dolayı Özal'ın tüm gücüyle Başkan Bush'u desteklemesi, hatta onu bir an önce savaşa girmesi için tahrik etmesine karşı çıkıyordum. Türkiye'nin Irak'tan yana bir tavır alması mümkün değildi. Ancak oluşturulan cephede böylesine ön plana çıkması da bana akılcı gözüküyordu.

Özal "bir koyup üç alacağız" diye özetlediği politikasının Türkiye'ye nelere mal olduğunu göremedi.

ORTADOĞU'NUN KADERİNİ ELİNDE TUTAN ADAM

Aralık ayına girmiştik. Irak artık Kuveyt'e yerleşmiş gibiydi. Amerika aylar boyunca Körfez'e silah ve cephane yığmış, şimdi günleri sayıyordu. Savaş kapıdaydı, ancak diplomatik çabalar da sürüyor ve Saddam'dan çekileceğine dair bir güvence koparılmaya çalışılıyordu. Bağdat ise son derece muğlak yanıtlar veriyordu durmadan.

İşin aslına bakılırsa bütün bu çabalar Amerika'nın yüreğini ağzına getirmekteydi. Kazara Irak "tamam çekiliyorum" dese ve topu tüfeği toplayıp Kuveyt sınırına geri dönse, bütün planlar suya düşecekti. Saddam tehdidi yine yerinde kalacak, buna karşılık ABD müdahalesi imkânsızlaşacaktı.

Bütün gözler Bağdat'a çevrilmişti.

Sabahın köründe telefonum çaldı. Karşımda Abdüllatif'i buldum. Ne dese beğenirsiniz.

- Müjde, müjde! Bizim Reis nihayet başvurunun kabul etti. Hâlâ Saddam'la görüşmek istiyorsan üç gün içinde Bağdat'a yolun düşecek demektir!

Kendi kendime gülümsedim. İşte hiç beklemediğim bir anda hedefi yine tam on ikiden vurmuştum. Keyiflenmeyip de ne

yaparsınız? Gazetecilik böyle. Bazen çok istiyor, çok bekliyorsunuz, ancak olmuyor; bazense hiç beklemediğiniz anda dünyalar önünüze seriliveriyor.

Zafer sarhoşluğu geçtikten sonra birden ayıldım. Abdülatif, lafın sonunda

- Reisin tek koşulu, söylediklerinin tümünün aynen yayınlanması! demişti.

Ben de bol keseden kabul etmiştim. Etmeyip de ne yapacaktım ki zaten? Ama acaba TRT böyle bir söyleşiyi olduğu gibi yayınlar mıydı? Adam Özal'ı yerden yere vursa ne yapacaktım? Aldı bende bir panik.

Nitekim genel müdürlüğü aradığımda beklediğim cevap geldi.

- Aman sakın yapma! Hiç olur mu, biz Saddam'ın propagandasını mı yapacağız? Üstelik cumhurbaşkanı bu işe çok kızar.

Mantığa bakın...

Kapısında yüzlerce gazetecinin beklediği, kimseyi kabul etmeyen Saddam Hüseyin El Tıkriti söyleşi veriyor ve TRT bunu propaganda olarak görüyordu. "Bravo! Büyük başarı! Tebrik ederiz!" deneceğine hemen engel çıkarılıyordu.

Resmi kanalın amacı gazetecilik değil, devletin borazancılığı yapmaktı. Gazetecilik yapan da mutlaka cezalandırılmalıydı.

Bu durumda yapılacak tek şey vardı. Çaresiz cumhurbaşkanını aradım. Yine her şey onda bitiyor, ne olursa ondan oluyordu. Programa çıkacak bir konuğa dahi onay Çankaya'dan çıkıyordu. Pek pratik değil mi?

Görüş ayrılıklarımız olmasına rağmen, Özal daima telefonlarıma çıkmıştır. Durumu anlattım.

- Eğer şimdi gitmezsem, devletin bu işi sansürlediğini anlayacaklar ve bunu da kullanırlar, dedim.

Turgut Özal duraladı. Aslında gitmemi hiç mi hiç istemiyordu. Ancak bana "hayır" demeyi de kendine yediremiyordu. Üs-

telik bu olayın gizli kalmayacağını, kısa sürede hem Türkiye’de, hem de uluslararası basında “Türkiye’nin Saddam’ı sansürlediği”nin konuşulup, yazılacağını da kestiriyordu.

- Gitmelisin, dedi, ben TRT’ye söylerim, o işi bana bırak.

Rahatladım. Özal devam etti:

- Ama gitmeden önce mutlaka buraya gel, sana önemli bir belge göstereceğim.

Çankaya’ya çıktığımda bana Taha Yasin Ramazan ile 5 Ağustos günü yaptığı görüşmenin zabıtlarını verdi.

- Bunları bir oku, bak adamlara neler neler söylemişim, dedi.

Gerçekten de bu konuşmada Özal, Irak’ın bir an önce Kuveyt’ten çekilmesi gerektiğini gerekçeleriyle anlatıyor, ambargonun geldiğini, Bağdat’ın buna dayanamayacağını söylüyordu.

Aynı günün gecesi Cumhurbaşkanı Özal beni aradı,

- Sen o zabıtları bir de Saddam’a ver, dedi.

Doğrusu şaşırdım. Zira böyle bir belgenin bir gazeteci aracılığıyla Saddam’a ulaştırılmasının hem ciddiyetsizlik olacağını, hem de adeta Saddam’a Ramazan’ı şikâyet eder gibi bir hava doğuracağını düşündüm. Nitekim Türkiye’nin ciddiyetine uymayacağı için de Saddam’a bu zabıtları vermedim. Bağdat dönüşünde Özal’a “ortam yoktu, emanetinizi iletemedim” dedim.

Özal benimle Saddam’a bir de mesaj yolladı:

- Söyle onlara, biz Irak’ın toprak bütünlüğüne, coğrafyasının değişmemesine çok önem veriyoruz. Ancak Kuveyt’ten çekilmedikçe ilişkileri rayına oturtmamız güçtür. Bölgede güvenlik ancak ekonomik birleşimden geçer.

Saddam’a bunu söyleyince “Özal bana ekonomik işbirliği önerdi de ben hayır mı dedim” diye yanıtladı.

İlk engeli geçmiştim. Ancak konuşulması gereken bir başka önemli nokta daha vardı: Saddam’ın ileri sürdüğü şu büyük koşul!

- Ama bantlarımın olduğu gibi yayınlanması şart. Yani Saddam Türkiye'ye atıp tutabilir, sizi de yerden yere vurabilir. Ne derse desin, ne olursa olsun çektiğimi yayınlamam gerekiyor, böyle söz verdim.

Özal hiç tereddüt etmedi.

- Merak etme, Saddam yanlış yapmaz. Türkiye'yi okşayacaktır.

Şaşırdım. Ancak o haklı çıktı.

Ertesi gün Mustafa Ünlü ve Ali İnandım'la birlikte Bağdat yollarına düştük. Bu tip işlere bayılırım. Oltanıza koskocaman bir balık takılmıştır. Başarı kazanacağınız kesindir. Ne stres vardır, ne de "acaba nasıl olacak" diye bir kaygı. Konuyu ve ne soracağınızı iyi bildiğiniz için kendinizden eminsinizdir. Böyle işlerin tadına doyum olmaz. Nitekim biz de büyük bir keyifle gittik. Otelde beklemek dahi hoşumuza gidiyordu.

Bağdat'ın havası doğrusu garipti. Kimse savaşın çıkacağına ihtimal vermiyordu. Enformasyon Bakanlığı Müsteşarı Naci ile yemek yedik. O da herkes gibi düşünüyordu:

- Amerikalılar Kuveytli Arabı korumak için kendi askerlerini tehlikeye atmazlar.

Herkes savaş tehlikesi doğsa bile, Saddam'ın son dakikada bir manevra yapıp işin içinden sıyrılacağına inanmıştı. Iraklılar dış dünyadaki gelişmeleri ya görmüyor, ya da görmek istemiyorlardı.

Bu arada başta Amerika olmak üzere tüm Batı ülkeleri Saddam'a çelişkili sinyaller yollamakla meşguldü. Bir gün çekilmedikleri takdirde savaş çıkacağını söylüyorlar, ertesi gün "siz işinize bakın, Kuveyt için savaşa girilmez" gibisinden konuşuyorlardı. Yani dedikleriyle yaptıklarının pek alakası yoktu.

Doğrusu Bağdat'ı bu konuda aldatmayan tek Batılı başkent Ankara oldu. Özal, Kuveyt'in işgalinden hemen sonra Türkiye'ye gelen Irak Başkan Yardımcısı Taha Yasin aracılığıyla Sad-

dam Hüseyin'e "Kuveyt'ten çıkın, yoksa çıkartırlar" mesajı yolladı ve bunu her fırsatta yineledi.

Bağdat'tan Saddam'la görüşmeyi beklerken ben de savaşın olmayacağına inanmaya başlıyordum. Nasılsa Irak doğru zamanlanmış kıvrak bir manevrayla geri çekilecekti. Zaten başka türlü hareket etmek delilik olurdu.

Neden sonra Abdüllatif aradı ve akşama saraya gideceğimizi söyledi. Tarih 14 Aralık 1990, günlerden Cuma. Artık savaş için zaman iyice daralmıştı.

Saddam Hüseyin'le görüşme.

SADDAM'IN SARAYINDA

Ben büyük bir gizlilik içinde oradan oraya gideceğimizi ve bir karargâh ya da sığınakta görüşme yapacağımızı bekliyordum. Oysa şehir içindeki, herkesin bildiği o görkemli saraya götürüldük. Bütün konukların kabul edildiği saraya.

İşin en ilginç yanı üzerimizden her şeyin alınması oldu. Kalem, saat, zincir, defter... her şeyi çıkarttılar. Kendi kalemlelerini verdiler, kendi not defterlerini. Özel aletlerle ellerimizi taramadılar ve ardından ayakkabıları çıkarttılar, kontrol ettiler. Ekipten bazılarının pantolonlarını indirtip donunun içine birşey saklayıp saklamadığına baktılar.

Beklentimin dışında normal bir hava vardı. Saddam beni söyleşiden önce yan salonda kabul etti. Ayakta, tam bir devlet adamını kabul eder gibi!

Bize iki buçuk saat ayrılmış. Önce el sıkışma, sonra röportaj, ardından da çay faslı.

Saddam, televizyondaki görüntüsünün aksine son derece hoş bir insan. Uzun boylu ve ince, ancak hafif bir göbeği var. Yavaş ve yumuşak bir sesle konuşuyor. Sesini asla yükseltmiyor, sinirlendiğini hiç göstermiyor. Tam bir otorite timsali. Kendinden ve söylediklerinden son derece emin.

Söyleşi arasında sözünün kesilmesi kesinlikle yasak, bu konuda peşinen uzun uzun uyarıldım. Zaten ne sorarsam sorayım, o bildiğini okuyor, istediği yanıtı veriyor.

Irak Devlet Başkanı o gün son derece şıktı. Elbisesi nefis bir kumaştan, ustalıkla dikilmiş. Ama bütün bu şıklığı kravatı ve ayakkabısı bozuyor. (Yoksa “berbat ediyor” mu demeli?) Yani bir şeyler oturmamış, bir zevksizlik var...

Etrafındakilere çocuklar gibi muamele ediyor. Herkes el pençe divan duruyor, Saddam’dan müthiş çekiniyor. Bana da, girmeden önce “aman başkanın önünde ayak ayak üstüne atmayın” diye ikazda bulundular.

Dikkatimi çeken rahatlığı ve hoşgörülü bir görüntü vermesiydi. Örneğin tercümanımız Abdüllatif’in terlediğini fark edince “Neden terliyorsun? Çok mu sıcak?” dedi ve cam açtırdı. Ceketinin düğmelerini çözdürdü. Hatta biraz doktorluk yapıp bu orta yaşlı Türkmen’de kalp rahatsızlığı olduğu teşhisini bile koydu. Sonra Abdüllatif’e döndü:

- Sigara içiyor musun?
- Yeni bıraktım.
- Neden?
- Şu kriz yüzünden fiyatlar çok yükseldi de!

Abdüllatif’in bu patavatsız yanıtına Saddam’ın kızacağını sandım. Aksine güldü. Bir hoşgörü havası hâkimdi.

Saddam artık savaş tehlikesinin geçtiğini, ABD’nin savaşımayacağı inancındaydı. Hiçbir ödün verme niyetlisi görünmü-

yordu. Bir zaman önce aralar gibi göründüğü kapıyı da artık tamamen kapatmıştı. Hiç bir esneklik işareti vermiyordu.

Kuveyt'e girmiş olmasının son derece doğal bir tarihi hakkı olarak görüyor, buna karşı çıkanlara tarifsiz derecede sinirleniyordu. Bir suç işlediği görüşünde olmadığından çözüm isteyenlere kızıyor, "siz önce Filistin'i çözün" diyordu.

İşin başında Saddam bu Filistin konusunu ortaya laf olsun diye atmıştı. Söylediklerinin bu kadar etkili olacağını tahmin etmiyordu. Beklemediği bir sükse elde edince yavaş yavaş üzerine gitti. Her geçen gün konuya yeni gerekçe ve analizler ekledi, fikri geliştirdi.

Şimdi sadece Filistin'e öncelik veriyor. Bölgedeki diğer sorunları fazla irdelemiyor. Yalnız arada bir "Lübnan" diyor.

Söyleşi sırasında Kuveyt'ten çekilebileceğini, ancak belirli koşulları olduğunu söyledi. Bu koşulları artık herkes ezberlemiş durumdaydı. En önemlisi de şu:

- Sınırın düzeltilmesi şart!

Saddam için sınırın düzeltilmesi demek, oradaki petrolden pay almak demek. Bu düzeltme, zaten Kuveyt'e girmesinin en birinci nedeni.

Bir başka hedef de körfeze, yani sıcak sulara ulaşmak. İngilizler o bölgede Osmanlılardan sonra haritayı çizerken Irak'ın denize açılmasını önlemişler. Gerçi körfezde küçük bir kıyıları var ama, oraya da petrol tankerleri yanaşamıyor. Irak öyle bir kısıpaca alınmış ve karanın içine oturtulmuş ki, denize çıkamıyor.

Ne yazık ki Irak için tarih aynı kötü filmi yeniden sahneliyor. Saddam benzer bahanelerle şansını daha önce İran üzerinde denemiş, ancak tutturamamıştı. Şimdi sıra güney komşusunda. Yine de konuşurken sık sık Allah ve Arap Milleti laflarını kullandı. İlk mesajı da Türkiye'ye gönderdi:

- Bugün bütün Arap dünyası son derece duyarlı. En ufak detayı izliyor. Bu yüzden de Amerika'yı ve siyonizmi destekleyen-

ler arasında Türkiye'nin de bulunması çok kötü oldu. Bu hataya, bu tuzağa düşmeyin. Siyonizmin esiri olmayın.

“Aba altından sopa göstermek” diye buna derler herhalde. Hemen karşı hücumla geçiyorum:

- Öyleyse neden Arapları ayaklandırıp Türkiye'yi su konusunda sıkıştırdınız?

- Biz sıkıştırmadık. Durumun dramatikliğini bir dost olarak göstermek istedik. Dost doğruyu söylemeli...

- Hiç hata yaptınız mı? Bugüne kadar hiç “Şunu yapmasaydım” dediniz mi?

- Sizin Kıbrıs'a yaptıklarınız gibi bizim de hatalarımız oldu. Öğrenerek devam ediyoruz.

- Peki ya Ruslar, onların tutumu sizi hiç şaşırtmadı mı?

- Başka türlü hareket edemezlerdi. Bugün Amerika'nın bir dilim ekmeğine muhtaçlar. Özal onların durumunu benden iyi bilir.

- Kuveyt'i neden ilhak ettiniz? Oysa önceleri çekilmekten söz ediyordunuz.

- Amerika beni zorladı. Eğer hemen sınıra asker yağmasaydı, ilhak etmek zorunda kalmayacaktım. Ama bizi hiç dinlemediler. Bu bir fırsattı onlar için. Suudileri de kullanıp bölgeye girmek istiyorlar. Bir daha da buradan hiç gitmeyecekler.

- Yani bana, “ne olursa olsun Kuveyt'ten çıkmayacağım” mı diyorsunuz?

Bu noktada söyleşinin en gerilimli anını yaşadık. Saddam'ın birden hatları değişti. O yumuşaklık yok oldu. Sesi metalikleşti.

Meğer Abdüllatif sorumu “Siz ne olursa olsun Kuveyt'ten çıkmayacağım diyorsunuz” diye düz bir cümle olarak tercüme etmiş, Saddam da bu işe sinirlenmişti.

- Soru sorarken benim yanıtlarımı dinleyin, ondan sonra sorun. Benim ağzıma laf sokuşturmayın.

Bir gazetecilik teri geçti sırtımdan, soğuk soğuk.

- Yanlılık var galiba. Ben soru sormuştum.

- Ben de onu diyorum ya! Soru sor. Sorudan korkmam, ancak doğru sor.

Sesi yükselmedi, ama tavrı sertleşmişti. Söyleyişi bırakıp gitmesinden korktum, ki daha önce yapmadığı iş değildi bu. Tam bir skandal olurdu.

Etraftakiler ayağa fırladılar. Enformasyon bakanı durumun kontrolden çıktığını sanıp hemen geldi. Adamı zorlukla yatıştırdım. Soru-cevap faslı yeniden başladı:

- Sizce Amerikalılar Kuveyt'e gireceğinizi biliyorlar mıydı? Bunu tahmin edebilmişler miydi?

- Kesinlikle. Thatcher'ın, Kral Hüseyin'e anlattığı bir şey var. ABD donanması bizim Kuveyt'e girişimizden tam üç gün önce Basra Körfezi'ne doğru hareket etmiş. Galiba Kuveyt Şeyhi, giderek sabrımızın tükendiğini Amerikalılara iyice anlattı. Onlardan kesin garanti alınca da direnişe geçti, isteklerimizi duymamazlıktan geldi.

Konuşmanın sonunu gayet fiyakalı getirdi:

- Saddam baki, Irak baki.

Özal'ın "Saddam gitmeli" yollu demeçlerine karşı hazırlanmış sıkı bir yanıtı bu sanki.

Laf bitince çay geldi. Çayı bir parmak şekerle içiyor Araplar. Aç olduğumu, bu yüzden şekersiz içmek istediğimi söyledim. Güldü:

- İşte Türklerle bizi ayıran bir fark daha!

Çay faslı sırasında da durmadım, Özal'ın gönderdiği mesajı naklettim. (Irak'ın toprak bütünlüğüne çok önem verdiğimizizi, ancak Kuveyt'ten çekilmedikçe ilişkileri rayına oturtmamızın güç olduğunu, bölgede güvenliğin ancak ekonomik entegrasyonla mümkün olacağını söyledim.)

Saddam'ın bunlara verdiği yanıt, sanki Demirel'in ağzından çıkmış gibiydi:

- Özal bana ekonomik işbirliği önerdi de ben hayır mı dedim? Kendisine selam söyle. Özal beni bilir. Birlikte önemli projelerimiz vardı. Başka türlü hareket etmesini beklerdim. Ama hâlâ benim dostumdur Özal. Türkiye ile çok ortak çıkarımız var. Ben gelişmelerin bundan sonrasına bakıyorum.

Irak başkanı alttan almıyor, ancak “yeni bir sayfa açmak” istediğini ortaya koyuyordu. Eee, elçiye zeval olmaz. Laflarımızı aldık, pılımızı pırtımızı toplayıp çıktık.

Her şey Saddam’ın varlığı ile geçerli. Söyleşi bitip de o gidine, biz ortada öylece kalıverdik. Bir ara sarayın kapısının önüne koyulacağız sandım. Allahtan yanımızda Abdüllatif vardı da paçayı kurtardık.

32. Gün’ün yayın tarihi söyleyişi yaptığım Cuma akşamından tam üç gün sonraya isabet ediyordu. Ama Bağdat ile Amman arasında her gün işleyen tek uçak da kaçıp gitmişti. Ertesi gün uçağa binip Amman’a gitsek, bu en iyi ihtimalle pazar günü Ankara’da olmak demekti. O zaman da hiçbir şey yetişmezdi. Tek çare kalmıştı: Musul üzerinden kara yoluyla gitmek.

Perişan halimizi gören Irak Enformasyon Bakanı zekice bir tezgâh açtı:

- Size özel bir uçak verelim. Ankara izin versin, başkente kadar misafirimiz olun. Yarın sabah Esenboğa’ya inersiniz.

Bu fazlaca nazik teklifin altındaki niyet açıktı: Özel uçak manevrasıyla Birleşmiş Milletler ambargosunu delmek istiyorlar!

32. Gün’ün böyle uluslararası bir entrikaya bulaşması gözüme çok yanlış gözüktü. Siyasi bir krize dönüşmesi pek muhtemel bir uçuşa vesile olmak, doğrusu çok korkutucuydu. Hemen sıyrıldım aradan:

- Keşke dün söyleseydiniz sayın bakan. Bugün tatil, Ankara’da kimseyi bulamayız. İzin de alamazsak boşuna zaman kaybetmiş olacağız. Biz iyisi mi kendi başımızın çaresine kendimiz bakalım.

Dönüş yine bir başka macera oldu. Önce kara, ardından da hava yoluyla Ankara'ya varabilmemiz 24 saat sürdü. Perişan olduk... Ama ne gam! Saddam cebimizdeydi ya!

32. Gün 17 Aralık 1990 pazartesi akşamı antene çıktığında, tüm Türkiye Saddam'ı karşısında bulacak, savaş çanlarının Bağdat'tan ne denli az duyulduğunu görecekti.

ÇÖLDE FIRTINA

1991 Ocak ayının ilk yarısına girildiğinde savaş rüzgârları daha bir şiddetli esmeye başlamıştı. Bu arada Fransızlar bir barış planı hazırlamışlar, ancak savaş lobisinin güçlü aktörleri Amerika ve İngiltere bu planı koridorlarda yok etmişlerdi.

İşte tam bu tartışmaların olduğu günlerde Türkiye’de bir TV programına konuk olarak davet edildim. Fikrimi sordular: acaba savaş çıkacak mıydı?

Bu sırada Fransız planı henüz ortaya atılmış, Birleşmiş Milletler’e bir yumuşama havası yerleşmişti. Ben de Mitterrand’ın bu işi başarabileceğine inanmıştım. En azından Saddam’ın daha akıllı oynayacağını bekliyordum.

- Merak etmeyin, dedim, savaş çıkmayacak.

Benimle birlikte Avrupa’nın yarısı da savaşın çıkmayacağını iddia ediyor, gazeteler bu işin havada kaldığını yazıyordu. Fransız barış planını beğenen ve açıkça destekleyen Avrupa Komisyonu başkanı bile “savaş olmayacak” diyordu.

Fakat yanılmıştık.

İki gün sonra savaş patladı. Ben savaş çıkmayacak dedikten sonra geçen 24 saat içinde Mitterrand’ın önerisi ustalıkla yok edildi. Amerikan postalı aynı saatlerde Kuveyt çölüne değmek-

teydi. 17 Ocak 1991’de hava savaşı, 24 Şubat’ta da kara hücumu başlayacaktı.

“Çöl Fırtınası Harekatı” kısa sürede başarıya ulaşacak, üç gün sonra Saddam Kuveyt’ten çekilmeyi kabul edecekti.

Amerika Körfez savaşında Vietnam’dan aldığı ders nedeniyle gereğinden çok daha fazla ateş gücü kullandı. Artık politikası “savaş hiç asker kaybetmeden kazanmak”tı. Bunu sağlayabilmek için de en ileri teknoloji ile üretilen akıllı füzelere, lazerle hedefi bulan silahlara başvurdular. Tam bir teknoloji gösterisiydi.

Bu yeni yaklaşım Körfez’de ilk defa denendi.

Amerika istese Bağdat’a girebilirdi. Bağdat’a girer ve Saddam’ı devirebilirdi. Ama bunu özellikle yapmadı.

Saddam orada kaldıkça, Amerika onu öcü olarak kullanıp bütün bölge ülkelerini kontrolü altında tutabilecekti. Türkiye’yi, Suudi Arabistan’ı, bütün küçük emirlikleri böyle bir umacıyla korkutmak işine geliyordu. Ayrıca Saddam’ın yerine ne koyacaklarını da bilmiyorlardı ki! Onun yerine kim gelirse gelsin, savaştan sonra ülkesini Amerikalılara teslim etmesi beklene mezdi.

ÇANKAYA'DAN SAVAŞ MANZARALARI

1991'in yılbaşı programının konuğu Cumhurbaşkanı Turgut Özal oldu. O günler her şeyin Çankaya'dan yönlendirildiği günlerdi.

O zaman da ben sormuştum, "Savaş çıkacak mı?" diye. Özal Bush'la yaptığı son telefon konuşması zabıtlarını verdi. Savaşın yaklaştığı açıkça belliydi. Hatta Özal, savaşın başlatılması için açıkça Bush'u sıkıştırıyordu.

Daha önce de değindiğim gibi, Özal'ın mantığı açıktı. Saddam'ın Kuveyt'i elinde tutması durumunda çok fazla güçleneceğini, bölgeye hâkim devlet konumuna geleceğini, dolayısıyla da Türkiye'nin başına dert açacağına inanıyordu. Bu yüzden mutlaka önü kesilmesi gerekirdi.

Kuveyt'in işgalinden yalnızca beş gün sonra Kerkük-Yumurtalık boru hattını kapatması da takınacağı tutumun açık göstergesiydi. Boru hattının kapatılması Saddam'a vurulmuş son derece büyük bir darbeydi. Böylece Türkiye daha krizin başında net bir şekilde taraf oldu.

Turgut Özal'ın düşünceleri arasında mutlaka çatışmalara katılmak, Irak'a girip Musul ve Kerkük'e kadar inerek ülkenin kuzeyini işgal etmek de vardı. Böylece, bölgedeki Kürt sorunu

Türkiye'nin kontrolü altına girecek, Türkmenler yok olmaktan kurtulacak, Türkiye ve Irak sınırında bir düzeltme yapılacak ve Irak'ın petrol zenginlikleri de paylaşılacaktı.

Meşhur “bir koyup üç alma” hikâyesi de böyle bir müdahalenin ifade ediliş tarzından başka bir şey değildi.

Cumhurbaşkanı, Türkiye'nin Körfez Savaşı'nda Batının yanında kayıtsız şartsız yer aldığı ve aktif bir politika uyguladığı taktirde Amerika nezdinde prestijinin artacağını, dolayısıyla hem ekonomik, hem de siyasi kazançlar elde edeceğini hesap etmişti.

Çözüm bekleyen Kıbrıs sorununu bu ortamda bir punduna getirip halletme niyetindeydi. Bush'a büyük destek vererek, karşılığında alacağı diplomatik yardımla Yunanlıların üstünde baskı kurarak Kıbrıs sorununu çözebileceğini düşünüyordu. Nitekim savaştan sonra da denedi bunu. Denedi, fakat yürütemedi.

Ayrıca Özal, her zaman söylediği gibi, savaş bittiğinde mutlaka kazananın yana olmak istiyordu. Ve Amerikanın kazana-
cağından adı gibi emindi. Bu konuda hiç yanılmadı.

ÖZAL VE BEN

Özal çok kolay ilişki kuran bir insandı. Yazık ki, yollarımız çok geç keşişti. Özellikle onun başbakanlığı döneminde başka yönlerle doğru bakıyorduk.

İlişkilerimiz hep inişli çıkışlı bir grafik izledi. Bana kızardı. Eleştirilerime kızardı, yazılarıma kızardı, 32. Gün'e kızardı. Fakat karşılaştığımız zaman da, yine yanına çağırır, bir şeyler sorar, haberler verirdi. Asla düşmanlık etmez, insanları ikna etmeye çalışırdı. Yumuşak bir yaklaşımı vardı.

Özal Türkiye'nin dış politikasını baştan sona değiştiren insan oldu. Ekonomik çarkların da dönmesiyle, Türkiye'yi bölgenin süper gücü yapmayı hayal ediyordu. Bütün vizyonu bu varsayım üzerine kuruluydu.

Eline de bir fırsat geçmişti. Zira Türki Cumhuriyetlerin ortaya çıkmasıyla dış politikamız birdenbire allak bullak olmuştu.

70 yıl süreyle iki bloklu bir politikaya alışmış olan Türkiye değişime ayak uyduramadı.

Tek boyutlu bir politika çok kolaydır. Amerika'ya bakılır, o ne yöne doğru gidiyorsa oraya gidilir. Tüm sorun ne kadar gidileceği üzerinedir. Manevra yeteneği bundan ibarettir. Bu nedenle Türkiye'nin Cumhuriyet dönemi boyunca yaratıcı bir dış politikası hiçbir zaman olmamıştı. Politikalar hep tepkilere bağlı kalınarak üretilirdi. Başkası bir şey yapar, Türkiye buna tepki gösterirdi.

İşte Özal bu tepki endeksli tavrı değiştirmek istedi. Önceliği almak, politika üretmek peşindeydi.

- Yanlış dahi yapsak inisiyatif bizim elimizde olsun, derdi.

Yerinde bir yaklaşımdı. Zaman zaman hatalar yapılırsa dahi böyle hareket etmek gerekirdi. Türkiye cumhuriyetlere hızla açılmasının temel varsayımları bunlardı. Hızla açıldı ama yazık ki arkasındaki bürokrasi ona ayak uyduramadı.

Türkiye Dışişleri Bakanlığı hâlâ da kendini tam toparlayabilmiş değildir. Elindeki diplomat sayısı, dünyadaki yeni devletler kurulmasına, yeni politikalar oluşmasına rağmen, yıllardır aynı. Oysa artık yeniden yapılanma gereklidir. Türkiye artık o eski pasif tutumunu bırakmalı, mutlaka yeni yaklaşımlar üretilmeli.

Cumhurbaşkanı Turgut Özal 32. Gün'ün 1991 yılbaşı programına gerçekten çok renk kattı. Körfez krizi faslı bittikten sonra konuşmaya devam ettik. Herkesin merak ettiği, ama kimse sormaya cesaret edemediği soruları yönelttim.

Özal bu tip söyleşilerde hiç kısıtlama getirmezdi. "İstedğini sor" derdi. Önceden planlanmış röportajların inandırıcı olmayacağını bilirdi. Bu cesaretinin altında kendine duyduğu büyük güven yatıyordu. Doğrusu haksız da değildi. Kolay kolay altta kalmaz, her ters soruya bir cevap patlatırdı.

Yayında birkaç ısınma sorusundan sonra birden ciddileştim ve aniden soruverdim:

- Siz diktatör müsünüz?

Turgut Bey işte bunu hiç beklemiyordu. Şaşırdı, ancak kendini çabuk toparlayıp duraksamasını gizledi. Vereceği yanıtı hemen bulmuş, o yüzden rahatlamıştı. Gülümseyerek bana baktı,

- Diktatör olsam, sen bana bu soruyu soramazdın, hapse düşerdin, dedi.

Ardından da ekledi:

- Siz daha direniyorsunuz ancak benim cumhurbaşkanlığıma alışacaksınız, alışacaksınız.

Artık ortaya çıkmıştı ki, o gece Özal'ın gecesi idi. Çok rahatı. Ne sorsam sular seller gibi yanıtladı, gözünü bile kırpmadı. Bu sayede de kamuoyu gözünde büyük prim kazandı.

32. Gün bir kez daha farklılığını kanıtlamıştı.

Söyleşiden sonra makyaj odasında konuşmaya devam ettik. Çok memnundu hayatından. Amerika'daki gücünü göstermek için bir hikâye bile anlattı:

Oğlu Ahmet'in bir Amerikalı arkadaşı telefonla aramış ve askerlik konusunda bir torpil rica etmiş. Amerikan yasalarının izin vermediği bir konuda Başkan Bush'tan yardım istenecekmiş. Çocuk ısrar ediyormuş Ahmet'e, "baban isterse yapar" diye... Özal'ın pek hoşuna gitmiş bu durum.

Şaka bir yana, gerçekten de o sırada Özal'ın Bush'la ilişkileri son derece iyiydi. Körfez krizinden dolayı Amerika nezdinde Türkiye'nin prestiji hızla yükseliyordu. Hemen atıldım:

- Sayın Cumhurbaşkanı, eğer 32. Gün için Bush'dan bir randevu alırsanız gerçekten inanırım bu gücünüze. Ben ne zamandır uğraşıyorum, halledemedim.

- Bundan daha kolay ne var ki, dedi.

Ve ayrıldık.

Özal'ın bu kısa konuşmayı ciddiye alacağını tahmin etmedim. Oysa dışarı çıkınca hem not ettirmiş, "iyi bir fikir bu, Bush'un Türk televizyonuna çıkması bize de prestij sağlar" demiş. İşin bu yönünden çok sonra haberim oldu.

KADDAFİ'NİN BAŞIMA AÇTIKLARI

O sıralarda benim derdim başkaydı. Kaddafi çok sert bir açıklama yapmış, Türkiye'ye manasız suçlamalar yöneltmişti. Saddam'ı koruyor ve Türkiye'nin Körfez krizindeki tutumunu yeriordu. Söylediklerini izlerken birden bire bu çılgın Libya-lı'yı 32. Gün'e konuk etmeyi düşündüm. Kendi problemlerini Türkiye'nin üstüne atıyordu. Çok rahatlıkla sıkıştırılabilecek durumdaydım Kaddafi'yi.

Yine dört yandan Kaddafi'nin üstüne yürüdüm. Önce reddetti. Ardından günlerce süren telefon pazarlıkları sonucu kabul ettirdim.

Neşem yerine gelmişti. 32. Gün'de yine zafer şarkıları çalınacaktı.

Libya'ya Frankfurt üzerinden gidecektim. Brüksel'den akşam vakti ayrıldım. Ertesi sabah saat altıda kalkacak uçağa yetişebilmek amacıyla havaalanındaki Sheraton'da kaldım.

Bu aralar yine haftalarca süren bir koşuşturma içine girmiş, uzun süredir de eve uğrayamaz olmuştum. Oğlum ve eşim burumda tütüyorlardı. Telefonla saatlerce konuşmak bile onları bir saniyecik olsun kucaklamanın yerine geçemiyordu. Cemre sık sık "Neden kendini bu kadar yoruyorsun, değer mi?" diye

soruyordu. O günlerde degeceğine inanıyordum. 32. Gün'ü seyreden, ayın bitmesini ve bizim ekrana çıkmamızı iple çeken izleyicilerimizi memnun etmekten başka bir şey düşünemez olmuşum.

Frankfurt'ta yolculuk öncesi uyumaya çalışırken telefon çaldı. Kaygılandım. Geç bir saati ve evdekilerden başka kimse nerede olduğumu bilmiyordu. Kötü bir haber olabilirdi. Cemre'nin sesini duymaktan korkarak açtım,

- Cumhurbaşkanlığı köşkünden arıyoruz. Büyükelçi Kaya Toperi sizinle görüşecek...

Hem rahatladım hem de şaşırdım. Neyse ki ailemden kötü bir haber almayacaktım, ancak Çankaya'nın beni bu saatte Frankfurt'ta bulması hiç hayra alamet değildi. Doğrusu ya bu, en son aklıma gelecek şeylerden biriydi o gece.

Kaya Toperi'yle uzun yıllara dayanan dostluğumuz, karşılıklı bir sevgimiz vardı. Kaya'nın daha ağızından çıkan ilk sorudan olan biteni anladım.

- Mehmet Ali sen nereye gidiyorsun?

- Kaddafi'yle görüşmeye...

- Peki nerede yayınlatacaksın bu söyleşiyi?

Saf saf yanıtladım:

- TRT'de, bizim 32. Gün'de...

Kaya hafiften alaycı bir tonla son sözü hemen söyledi:

- Sanmıyorum.

Kendimi tutamadım, sordum:

- Neden?

- Boş yere gidip masraf edeceksin. O görüşme yayımlanmayacak.

- Kaya, ben bu programa kimi çıkaracağımı size mi soracağım? Beni TRT ile karıştırıyorsunuz.

- Orasını bilmem. Ama cumhurbaşkanı çok kızdı. "Mehmet Ali nasıl yapıyor da her seferinde konuşacak bir muzır herif bu-

luyor” dedi. TRT Genel M¼d¼r¼ne de bizzat telefon etti, veto-sunu verdi. Herhalde onlar da harıl harıl seni arıyorlardır.

- Kaya, ben habercilik yapıyorum. Kaddafi’nin neden T¼rkiye’ye karşı araştırmam normal değil mi? Yahu unuttun mu, biz T¼rkiye’de yaşıyoruz, Rusya’da değil. Sonra bir de “bizde demokrasi var, basınımız özg¼r” falan diye etrafa caka satıyorsunuz.

- Kardeşim, ben onu bunu bilmem. Özal TRT’de Kaddafi’yi görmek istemiyor. Bence şansını zorlama. Yerinde olsam boş yere oralara kadar gitmem, eve d¼nerim.

Kapattı. şimdi ne yapmalı, bu zor durumdan nasıl kurtulmalıydım? Bir seçenek, cumhurbaşkanının sans¼r¼ne rağmen gidip s¼yleřiyi yapmaktı. Ancak o zaman da TRT yayınlamayacak ve durum daha da b¼y¼k bir skandala d¼n¼řecekti. İkinci ihtimal de k¼s k¼s geri d¼nmek, Libyalıları da bir şekilde atlatmaktı.

Bu ikinci seğenekten başka çıkış yoktu. Trablus’a telefon edip, uğağı kaçırdığıma falan dair bir yalan s¼yledim. B¼y¼k bir olasılıkla onlar da bu beyaz yalanı anladılar, ancak ses etmediler. Ne yapabilirdim ki? “Cumhurbaşkanı Özal oralara gelip Kaddafi’yle konuşmamı yasakladı, kusura bakmayın” mı diyecektim?

ÖZAL'DAN GELEN HEDİYE!

Kaddafi meselesi en büyük projemin de suya düşmesine neden oldu.

Gerçekleşmeyen Libya ziyaretimden tam on gün sonra, Ankara'daki Amerikan büyükelçiliğinden aradılar. Konu malum. Uzun süredir peşinden koştuğum Başkan Bush randevusu ile ilgili görüşmek istiyorlardı.

Tam tamına üç yıldır kurduğum bir düştü bu. Bush'la yapılacak bir söyleşi 32. Gün'ün zirvesi olurdu. Akla gelebilecek herkesi araya sokmuş, işi Özal'dan aracı olmasını istemeye kadar götürmüştüm.

Amerikan Büyükelçiliğinde başvurularımın konulduğu dosya geçen zaman içinde kalınlaşmış, raflara sığmaz olmuştu. Ankara ve Washington'daki Amerikalı diplomatlar ne kadar uzun süredir bu işin peşinde koştuğumu biliyorlardı. Artık bu işte iyiden iyiye mazlum kabul ediliyor, başvuru serüvenim bir efsane gibi anlatılıyordu.

Büyükelçiliğin bu konuda konuşmak üzere araması doğrusu beni pek heyecanlandırdı. Telefonun öbür ucunda basın ataşesi vardı.

- Size bir iyi, bir de kötü haberim var. İyi haber şu: Beyaz

Saray Başkan Bush'un Türk televizyonuna bir söyleşi vermesini kabul etti...

Yaşasın...

- Kötü haber de şu: Bu söyleşiyi siz yapmayacaksınız. Emin olun hepimiz çok üzüldük. Ancak kararı biz vermedik.

Hay Allah... Hayretle sordum:

- Peki kim verdi bu kararı?

- Beyaz Saray. Ancak bu konuda asıl etkili olan sanırsız Cumhurbaşkanı Özal'dır.

Sonra araştırdım ve her şeyi öğrendim. Özal Bush'la görüşme yapabilmek için arabuluculuk talebimi önce kabul etmiş ve gerçekten Bush'u arayıp:

- Bizim televizyona konuşsan memnun olurum, demiş.

ABD başkanı da hemen kabul etmiş. Ancak aradan geçen zaman içinde benim hem Körfez Savaşı sırasındaki Türk politikalarını eleştirmem, hem de Kaddafi'yle söyleşi yapmaya kalkışmam üzerine Özal bana kızmıştı. Köşkteki bir toplantıda yardımcıları onu uyarmışlar:

- Beyefendi, Başkan Bush söyleşisi için Mehmet Ali Birand iyi bir isim mi? Onu kontrol edemeyiz, istediğimiz soruları soruramayız. Ters bir şey sorup adamı kızdırır, bizi de güç durumda bırakır.

Bu toplantıda bulunan bir dostumun anlattığına göre Özal da bunu bekliyormuş, "Doğru söylüyorsunuz" demiş ve müdahale edilmesini istemiş. O dönemde Bush'la aralarından su sızmadığı için değişiklik iki dakikada gerçekleştirilivermiş.

Özal'ın bana diğer bir hediyesi de işte bu olaydır.

KÜRTLER, KÜRTLER

Savaş sonunda iki büyük gelişme yaşayacaktı Irak. Önce Şii-ler sonra da Kürtler ayaklandı. Kürtler kısa süre sonra Türkiye'ye kaçacaklardı.

Şiilerin neden ayaklandığını biliyoruz. Onları İran'ın kışkırttığından hiç kimsenin şüphesi yok. Ama ya Kürtler? Nasıl olup da binlerce Kürt sınırı geçip Türkiye'ye sığındı? Bu büyük eksotüs neden ve nasıl yaşandı? İnsanları korkutup kaçırان neydi?

Bu soruların yanıtları biraz karanlık, rivayet de muhtelif. Üstelik yazılan senaryoların birbirinden farklı versiyonları var.

Irak yönetimine göre Kürtleri, Şii isyanı bastırıldıktan sonra, Batılılar kışkırttı. Halka, mutlaka öldürüleceklerini, derhal harekete geçmeleri söylendi. Türkiye'ye göç böyle başladı. Kürtler bu senaryoya itiraz ediyorlar. Zaten ortada bir Halepçe örneği mevcutken, insanlar kendi kendilerine korktular ve kaçtılar.

Kuzey Irak'ta onbinlerin Türkiye'ye doğru harekete geçmesinin hemen öncesinde ben Şam'daydım. Orada Talabani'yle karşılaştım. "Tamam" diyordu, "yılların getirdiği ümit nihayet belirdi. Kürdistan devleti kurulabilir artık!"

Amerikalılar'dan da gerekli sinyalleri almış. Ayakları yere basmıyordu.

Irak'ın kuzeyine öyle bir çizgi çizilecekti ki, burada Kürtlerin barınması mümkündü. Ama asla “bağımsız bir Kürdistan” denmedi. Bunun da bir tek sebebi vardı, Türkiye. Bölgedeki en yakın müttefiklerini kızdırmamak için Amerika ve İngiltere orada durmuşlar, Türkiye'ye sorun yaratmaktan kaçınmışlardı.

Talabani Şam'da bütün kurmaylarını etrafına topladı. Onlarla birlikte yemek yedim. Mutluluktan şarkılar söylüyorlardı, heyecan içindeydiler. Devletsiz bir millet olarak yaşamak canlarına tak etmişti anlaşılan.

Fakat göç başlayınca birdenbire paniğe kapıldılar. Çünkü insanların nereden ve nasıl geldiğini, bu göçün nasıl kontrol altında tutulabileceğini bilemiyorlardı.

Körfez Savaşının en beklenmedik sonucu Kürt göçüdür. O güne kadar Batılılar için Kürtler, Ortadoğu'nun dağlarında yaşayan birtakım insanlardı, o kadar. Kürt sorunu dendiği zaman, akla bölge ülkelerine karşı kullanılan insanlar gelirdi. Bir zamanlar Irak'a, daha sonra İran'a karşı kullanılan, ama sürekli kullanılan, sürekli kullanılan insanlar.

Fakat o muazzam göçün televizyonlarda gösterilmesi çok şeyi değiştirdi. Sefil bir şekilde Türkiye'ye doğru kaçan o insanlar insanların belleklerine kazındı. Sadece hükümetlerin gündeminde olan eski usul Kürt sorunu, kamuoyuna mal oldu birdenbire.

Maalesef Türkiye'nin gelen insanları karşılamak için ne ola-nağı vardı, ne de bu yönde bir hazırlığı. Bu durum çok büyük bir imaj kaybına yol açtı Ankara için. Ekranlara kamyonlardan yiyecek atılan, askerin halkı dipçiklediği birtakım görüntüler yansıdı. Dünya kamuoyu Türklerin Kürtleri daima dövdüğüne inandırıldı.

Başka bir Pandora kutusunun açılması demekti bu.

O gün bugündür Türkiye Cumhuriyeti'nin hem içerde, hem dışarıda en önemli gündem maddesini Kürt sorunu oluş-

turmaktadır. Turgut Özal yaklaşan bu gerçeği Körfez krizi sonrasında görececek ve devletin artık Kürt sorunundaki yaklaşımını değiştirmesinden yana tavır koyacaktı.

Özal'ın Kürt sorununa yaklaşımı diğer siyasetçilere oranla epey gerçekçidir. Genelinde Kürt toplumunun Türkiye'den ayrılmak gibi bir yaklaşımı olmadığını gayet iyi bilirdi o. Türkiye'nin içinde kalmak isteyen bu insanları daha fazla mutlu etmeyi amaçlardı. Kürtçe yasağının kaldırılması, 12 Eylül döneminde getirilen kısıtlamaların devre dışı bırakılması gibi adımlar attı. Her zaman önceliği güleryüzlü jestlere verdi.

1991 Martı'nda Şam'da ikinci kez görüştüğüm Apo'nun üzerinde bile Özal'ın etkilerini gördüm. Ankara'nın özgürleştirici girişimleri PKK'nın yıldızını söndürürken Talabani'yi tam bir star haline getirmiş, bu da Apo'nun epey canını sıkırmıştı.

Türkiye Kürt sorununda başarılı bir çözüme ulaşmak istiyorsa, Özal'ın attığı o erken adımların izinden gitmelidir.

İKİNCİ BAĞDAT SEFERİ

Savaş sonrasında bir kez daha Bağdat'a gidebilmek için 1991'in Mayıs ayını beklemem gerekecekti. Televizyonlarda öyle savaş görüntüleri, öyle korkunç bombardımanlar görmüştük ki, Irak başkentini perişan bir halde bulacağımı sanıyordum. Fakat hiç öyle olmadı. Yaşayan, eğlenen bir Bağdat'la karşılaştım. Hayat devam ediyordu.

Tabii bazı mahallelerden geçerken yine de bombardımanın izleri ortaya çıkıyordu. PTT merkezi, radyo binası gibi bütün stratejik noktalar yerle bir olmuştu. Dikkati çekense, böyle yıkılmış merkezlerin hemen yanındaki binaların genellikle dimdik ayakta olmasıydı. Amerikalılar hedefi hep onikiden vurmuşlardı.

Saddam savaştaki yenilgisini çabuk bir şekilde kendi lehine çevirmesini bildi. Kamuoyuna hep şunu söyledi:

- Namussuz Batılılar, biz ne yapsak zaten bizi vuracaklardı. Bunlar kafalarına koymuşlardı. Komplo kurdular, bizi tuzağa düşürdüler.

Bu slogan içerikli hikâye tuttu ve Irak halkı yine Saddam'ın etrafında toplandı. Bu arada Kürt ve Şiiilerin ayaklanmaları çok büyük korku yaratmış, Iraklılar ülkelerinin bölüneceği endişesi-

ne kapılmışlardı. Bu bölünmeyi durdurabilecek tek insan vardı, Saddam!

Savaş şartları en çok ulaşımı vurmuştu. Bağdat'a gidiş çok büyük bir sorun olmaya başlamıştı. Uçak seferleri Birleşmiş Milletler tarafından yasaklandığından, ilk önce Amman'a iniliyor ve oradan bir vasıta kiralanıyordu. Tam on bir saat süren felaket yorucu bir yolculuktan sonra Bağdat'a varılıyordu. Amman'dan Irak sınırına kadar uzayıp giden yol koca koca çukurlarla doluydu. Bu mesafeyi katederken insanın içi dışına çıkıyordu.

Fakat Irak sınırından geçtikten sonra müthiş bir otoyol başlıyor. Kaymak gibi bu otoyolun yalnızca bir ufak defosu vardı: Köprüler yıkılmıştı! Amerikan uçakları yol üzerindeki köprüleri vurmuş, geriye ancak tek bir arabanın geçebileceği şeritler kalmıştı. Altımızdaki büyük delikleri seyrederek köprülerden geçtik.

Böyle Tarzan usulü bir yolculuğa çıkmak için araba ve şoför bulmak da bir sorun tabii. O dönemde Amman'dan Bağdat'a giden bir minibüs için 1500 doları gözden çıkarmak gerekiyordu. Sonra zaman içinde 250 dolara kadar düştü bu fiyat.

İkinci Bağdat ziyaretimde bu kez resmi yetkililer çok farklı bir tutum içindeydiler. Tarık Aziz'le görüştüm. Irak Başbakan Yardımcısı çok kırıyordu. Durmadan aynı şeyleri söyleyip durdu.

- Bunu beklemezdik, Özal'ın bunu yapmaması gerekirdi. Özal'ı bir kardeşimiz gibi görmüştük. Bizi arkadan vurdu. Hâlâ da vurmaya devam ediyor, hâlâ da üstümüze geliyor.

Hep Irak'ın neden işi bu kadar uzattığını düşündüm. Neden geri çekilmediler, neden Fransa'nın barış önerisini kabul etmediler? Kimse Saddam'ın aklından geçenleri, bu adamın kafasında dolaşan tilkileri bilmiyordu. Bir hata edildiğini, bazı şeylerin yanlış gittiğini kabul ediyorlar, hatta bu konularda özeleştiri yapıyorlar, ancak gerçeği bilmiyorlardı. Tarık Aziz Ankara'yı öylesine sert bir şekilde kınadı ki, Türk-Irak ilişkilerinin uzun süre

düzelemeyeceği açıkça anlaşıyordu.

Aziz çok net konuşuyordu:

- Siz Amerikalılarla birlik oldunuz ve bizim kolumuzu, kanadımızı kırdınız. Ne yapsak yine de bu savaşı çıkaracaktınız. Ancak ileride bu yaptığınıza çok pişman olacaksınız. Başınıza büyük bir Kürt sorunu açtığının farkında değilsiniz.

Doğru bir teşhis koymuştu.

Bağdat'tan dönmek en az Bağdat'a gitmek kadar zor olacaktı. Her zamanki zamanlama sorunu yine yakamızdaydı. Bir öğleden sonra yola çıktık. Başımıza gelmeyen kalmadı. Kum fırtınalarına tutulduk. Yolda araba bozuldu. Durmadı ama, en fazla 15 km hızla gider olduk.

Müthiş bir manzaraydı. Göz gözü görmüyordu. Arabanın her tarafı kapalı olmasına rağmen çöl kumu yavaş yavaş içeriye sızıyor ve biz yol alırken boğulacak gibi oluyorduk. Bir ara, orada kalıp ölecek, kuma gömülecekmişim gibi geldi.

Gün battı, karanlık bastırdı. Bir de arabamız arızalanınca her şey tamam oldu. Mutlaka bir tamirci bulmalıydık. Ancak etrafta hiçbir şey görünmüyordu. Çaresizlik içinde yol almaya çalışıyor, ancak otomobil hiç durmadan korkunç sesler çıkarıyordu. Korkmaya başlamıştık.

Neden sonra şoför "kurtulduk" dedi ve uçsuz bucaksız çölün ortasındaki küçük bir kasabaya saptı. Orada bir tamirci dükkânı açtırdı. İşte bu tamircide inanılmaz bir olay yaşadık. Çölün ortasında sessiz sessiz bekleyen on beş-yirmi hanelik bu köydeki tamirci oldukça yeni model olan bizim arabanın motorunu bütünyle söktü. Sonra dükkândaki aynı tip bir başka motordan parçalar çıkarıp bizimkinin arızalı bölümleriyle değiştirdi. Bu mucize tam beş saatte gerçekleştirildi. Tahmin edilebileceği gibi bu operasyon oldukça fahiş bir paraya, yaklaşık 1800 dolarlık bir ek harcamaya patladı. Fatura istemeye cesaret bile edemedim.

Bu olay bana, Irak'ın yıllardır nasıl ayakta kaldığını ve Irak halkının bütün zorluklara karşı geliştirdiği o müthiş uyum gücünü gösterdi.

Nihayet Amman'a ulaştık. Büyükelçimiz Oktay Aksoy'du o zaman. Biraz soluklanalım derken kötü haber ulaştı: THY'de grev var!

Şimdi yandık, dedim. Çölleri atlatmıştık ama bu grev Ankara'ya ulaşmamızı kesin olarak önleyecek gibiydi. Zaman baskısı altında, telaş içinde bir çözüm üretmeye çalışıyordum.

Tek çare Atina'ya uçmaktı. Orada bir gece kaldıktan sonra ertesi gün İstanbul'a, İstanbul'dan da bir özel uçak kiralayarak Ankara'ya geçilecek. Başka çıkış yolu yoktu.

Fakat Yunanistan'a vize almadan giriş yok. Transit girsek bile, geceyi havaalanında geçirmek zorunda kalacaktık. İşin kötü yanı pasaportumda "gazeteci" olduğum yazılıydı. Bu olmasa vize alma şansım daha yüksek olurdu. Gazeteciye vize ancak karşılıklı nota ve özel izinle veriliyordu. En az 3-4 gün sürecektir bir prosedür yani. Benimse kaybedecek tek bir saatim bile yoktu.

Derhal Atina'ya telefon ettim. Yakın arkadaşım Deniz Bölükbaşı Türk elçiliğinde müsteşar düzeyinde görevliydi. İstediğim şey, Yunan Dışişleri Bakanlığını araya sokarak havaalanında bir gecelik vize alabilmektir.

Deniz talebimi iletceğini söylerken pek umutlu değildi.

- İletirim ama, artık senin şansına kalmış bir şey. Kabul ederler mi, etmezler mi bilemem.

Artık kelle koltuktaydı, ne olursa olsun Atina'ya doğru yola çıkmaya karar verdim. Büyükelçi Oktay Aksoy'un, beni makam arabasıyla havaalanına kadar götürme teklifini kabul ettim. Uçağa iki-üç saat kala "eh biraz erken kalkalım da bir aksilik olmasın" derken birden bire şu korkunç gerçeği fark ettim: Pasaportumun olduğu küçük çanta, bizi Bağdat'tan getiren arabada kalmıştı.

Derhal şoförü bulmak üzere harekete geçildi. Bir taraftan da ne olur ne olmaz diye yeni bir pasaport hazırlatmaya başladık. Büyükelçi olduğu için, Oktay'ın yetkisi vardı. Yetkisi vardı var olmasına ama, bu defa da işlemleri tamamlayacak olan konsolos bulunamıyordu. Konsolos yıllık izinde, yardımcısı da, o gün bir tatil günü olduğu için, piknikteydi. İngilizlerin dediği gibi, terslik asla yalnız dolaşmazmış!

Bütün bunlar olurken zaman ilerliyor, Atina uçağının kalkış saati yaklaşıyordu. Nihayet konsolos yardımcısı bulundu ve adamcağız gelip bana bir pasaport hazırladı. Yola çıktık.

Artık bir saatten az kalmıştı uçağa. Ama daha başımıza gelecek belalar bitmemişti.

Havaalanına yaklaştığımız sırada koskoca büyükelçinin makam arabası bozulmaz mı? Emektar Buick marka otomobil ofladı, pufladı ve en nihayet yolun ortasında kala kaldı. İnanamıyordum. Sinirlerin iyice gevşemişti. Gülmeye başladım.

Oktay'la beraber can havliyle dışarı fırlayıp, başladık otostop yapmaya. Şu takıma bakın siz: Bir büyükelçi, yanından ayıramayacağı koruması ve bir Mehmet Ali Birand! Perişan halimiz kimsenin umurunda değil. Vızır vızır geçip gidiyorlar.

Allahım yetişemeyeceğim!

Rezalet, tam bir rezalet...

Neden sonra eski püskü, küçücük bir araba nazlanarak durdu önümüzde. Hemen atıldık. İçeride biri Filistinli diğeri Pakistanlı iki genç çocuk. Sığar mıyız diye düşünmeden atladık tabii. Büyükelçi, koruması, ben ve valizler. Adamlara yalnızca Türk olduğumuzu söylemekle yetindik. Çocuklar durduklarına pişman oldular. Bunca yük altında ezilen araba bir türlü ilerlemiyor.

Ondan sonra yalvarma faslı başladı, ne olur daha hızlı gidelim, diye. Ama yapılacak bir şey yoktu. O yükle o gariban araba ancak hareket edebiliyor, hızlanamıyordu.

Havaalanına ulaştığımızda uçağın kalkmasına sadece yirmi dakika kalmıştı. Hem uzun bir kuyruk, hem de Ürdünlülerin bitmek bilmeyen formaliteleri beni bekliyordu.

Dakikalar geçiyor ama bir türlü sıra bana gelmiyordu. O sırada Ürdün Havayollarının bir yetkilisi geldi, yalnızca ve yalnızca sekiz dakika zamanımın olduğunu bildirdi. Büyükelçi gidip adamlara durumu anlatmış. On beş dakika beklemelerini rica etmiş.

- Sekiz dakika içinde geldiniz geldiniz, yoksa kapıyı kapatıyorum.

Bu uçağı kaçırsam, durum daha da dramatikleşecekti.

Ürdün Havayolları temsilcisinin eline bir yüz dolar sıkıştırdım:

- Sen bu işi idare et!

Ne yapayım, rüşvet dağıtmaktan başka çarem kalmamıştı... Nihayet pasaport gişesinin önüne geldim.

Görevli yeni pasaportumu aldı, evirdi, çevirdi; tekrar tekrar itinayla inceledi. Üstelik bütün bunları gayet yavaş yaptı. Sonra suratıma baktı:

- Çıkamazsınız dışarı. Zira bu pasaportta giriş damğanız yok. Siz bu ülkeye nasıl girdiniz?

Eyvah! İşte bu hiç aklımıza gelmemişti. Cebimden bir yüz dolar daha çıkarıp aralıktan uzattım. Para aynı anda yok oldu. Tam derin bir nefes alacaktım ki, memur ne dese beğenirsiniz:

- Ürdün'ün girişi tespit etmek için zabıt tutacağım ve bilgisayarda araştırma yaptıracağım. Siz akşamüstü bir uğrayın...

- Neee? Deli misiniz, uçağım şimdi kalkıyor!

- Valla benim yapabileceğim başka bir şey yok.

İşte tam bu sırada bir mucize oldu. Uzaktan bir ses adımı bağıırıyordu. Dönüp bakmamla birlikte de havadan eski pasaportum uçarak kucağıma düşmez mi?

Meğer bizi Amman'a getiren şoför bulunmuş, pasaport alın-

miş, konsolosluk görevlisi havaalanının iç bölgesine geçemediğinden pasaportu bankonun üzerinden bana doğru atmıştı. O kâğıt parçasına nasıl sarıldığımı anlatamam! Artık karşımda şaşkın şaşkın duran görevliye giriş vizemi gösterebilirdim. Gariban memur, neye uğradığını şaşırmış bir vaziyette çıkış damgamı vurdu. Bu işi bitirip kendimi koridora attım ki kapılar göz göre göre suratıma kapandı. Az önce yüz dolarımı cebe indiren görevli suçlu suçlu önüne bakıyordu,

- Maalesef daha fazla bekletemedim, geç kaldınız.

Başımdan aşağı kaynar sular boşandı. Ne yapacağım? Mutlaka Ankara'ya yetişmem gerek.

Başımı kaldırıp uçuş panosuna bir de baktım ki, yarım saat sonra Kıbrıs'a, Rum kesimine bir uçak var. Gider miyim, giderim. Riskimse orada kalmak. Transit dahi olsa, vizesiz gelmiş bir Türk gazeteciyi Rumlar mutlaka tutuklarlar. Ama belki de başımın çaresine bakarım. Zaten işime yarayabilecek başka da uçak yok o gün. Yani son şansım Kıbrıs. Ya Allah, deyip bankoya yöneldim.

Uçakta heyecandan tir tir titrediğimi dün gibi hatırlarım. Müthiş yorgun olmama rağmen yerimde duramıyordum. Nihayet Kıbrıs'a indik. Pasaport kontrolünde görevliye durumu olduğu gibi anlattım. Ne Kıbrıs vizesi vardı pasaportumda, ne de Yunanistan.

Hiç tereddüt etmediler.

- Vize olmadan Atina'ya gidemezsiniz, burada kalmak zorundasınız.

Artık pilim bitmişti. Olduğum yere yığıldım.

Sonra birden aklıma Kıbrıs Rum Dışişleri'nde yıllardır tanıdığım Kostas geldi. Avrupa'da nice konferansa birlikte katılmış, ben Türk tezini, o Rum tezini savunmuştuk. Kavga eder, ancak ardından yine de oturup tatlı tatlı konuşurduk. Aramızda karşılıklı bir saygı vardı.

Başka çarem kalmadığı için Kostas'ı aradım. Telefonda sesi mi duyunca afalladı.

- Mr. Birand, burada ne arıyorsunuz?

Bütün hikâyeyi bir çırpıda anlattım. Güldü.

- Hiç merak etme, dedi, ben hemen müdahale ederim. Zaten sizi burada tutmak da çok tehlikeli.

Bunları duyunca biraz olsun rahatladım. Kostas'a güveniyordum. On beş dakika sonra dahili anonstan adımın söylendiğini duyacaktım. Böylece Atina uçağına kabul edildim.

Lefkoşe'den Atina'ya uçarken sürekli uyudum. Stres beni inanılmaz derecede yormuştu. Bundan sonrası daha garantiliydi. Ya Atina havaalanında uyuyacak veya Deniz Bölükbaşı Yunan Dışişlerini ikna edebildiyse dışarı çıkıp geceyi bir otelde geçirecektim. Ertesi sabah da, ver elini İstanbul! Bizim ekip İstanbul-Ankara arası için iki motorlu ufak bir uçak ayarlamıştı bile.

Atina'ya her inişte keyiflenirim. Şehir çok güzel bir manzara oluşturur altınızda. İstanbul gibi çarpık yapılaşmaya kurban edilmeyi için insanı daha havadayken etkiler.

Diğer yolcularla birlikte pasaport polisine yaklaşıyordum ki, bizim büyükelçilikten bir yetkili, yanında Yunan Dışişleri'nden bir görevliyle birlikte beni bekliyor.

Bu iki insanı görmekten nasıl memnun olduğumu tahmin edemezsiniz. Deniz Bölükbaşı'nın bana harika bir hediyesiydi bu. Yunanlı yetkili,

- Mr. Birand, size özel muamele yapılmasına karar verdik. İlk defa kuralları bozuyoruz. Bu, size olan saygımızın bir işaretidir.

Duyduklarım beni çok mutlu etti. Dünyalar benim olmuştu. Tamamen başka görüşte olmama rağmen karşı taraftakilere hiçbir zaman hakaret etmemenin, onların görüşlerini de çarpıtmadan yansıtmamın faydasını görüyordum.

Deniz Bölükbaşı'yla unutulmaz bir gece geçirdik, Pire lima-

nında yemek yedik. Ve ben ertesi sabah yine alaca karanlıkta u-
çağa koştum.

İstanbul'a iniş doğrusu görülecek şeydi. Koskoca havaalanı
bomboş, koridorlarda in cin top oynuyordu.

Tam gümrükten geçtim ki, karşımda iki genç bitiverdi.

- Sizi bekliyorduk, dediler, hemen hareket edelim.

Koşarak Cesna'ya bindik. O muazzam Boeing'ten sonra kü-
çücük bir Cesna'ya tıklamak hiç hoş bir duygu değildi ya, elden
ne gelir. Bir buçuk-iki saat sonra Ankara'ya inmiştik.

Bağdat'tan Ankara'ya (Atina'daki geceleme hariç) tam 27 sa-
atte gelmiştim. Değil yürüyecek, ayakta duracak bile halim kal-
mamıştı. Kendimi kanapenin altında bulunmuş bir şey gibi his-
sediyordum.

Uçağın yakınından geçen bir traktöre el salladım. Havaala-
nındaki inşaata kum taşıyordu. Valizi arkaya attım. Çamurlu-
ğun üstüne çıktım, terminal binasına doğru yola koyulduk...

Tarık Aziz 32. Gün'e çıkıp da, Türkiye'nin krizde izlediği
politikayı eleştirince Özal kıyameti kopardı. Hop oturup hop
kalktı. Ne gereği vardı da kalkıp Tarık Aziz TRT'de konuşturul-
uyordu? Başka adam mı kalmamıştı dünyada? Halkın kendi
düşüncesinden farklı bir sesi duymasını kesinlikle istemiyordu
Türkiye'nin sekizinci Cumhurbaşkanı.

Duyduğu o müthiş rahatsızlığa rağmen Turgut Özal, 32.
Gün'ün yayından kaldırılmasını da asla istemeyecekti.

UTANGAÇ BİR DEVLET BAŞKANI

1991'in Haziran ayında Çekoslovak Cumhurbaşkanı Vaclav Havel'le bir söyleşi yapmak amacıyla Prag'daydım. Hayatımda gördüğüm en utangaç Devlet Başkanıdır Havel. Konuşurken durmadan önüne bakan, yumuşacık bir insan. Bu utangaç tiyatro yazarının, üstelik de 50 yaşının üzerindeyken, Çekoslovakya'da milyonları arkasında sürükleyip ihtilali yaptıran kişi olduğuna inanmak gerçekten güçtü.

Havel 1968'de Rus tanklarının Prag sokaklarına girmelerini protesto eder. Daha sonra insan haklarını savunan bir aydınlar grubunun sözcülüğünü üstlenir. Sayısız kez tutuklanıp içeri atılan bu idealist yazar, mücadelesini 29 Aralık 1989'da devlet başkanı seçilene kadar azimle sürdürmüştü.

Ülkesinin bölünme sürecine girmesine bir yıl kala, yaklaşan acı sondan habersiz bir mutluluk içindeydi Havel. Dikkat çekecek derecede donuk konuşuyordu. Bir oyun yazarının bu kadar sönük ve parıltısız cümleler kurması ancak bir taktik icabı olabilirdi. Muhtemelen diploması dilini iyi bilmediğinden böyle bir tarz seçmişti kendine, sıkıntılıydı. Mümkün olduğu kadar soyut şeylerden söz etti. Kısa sürede sıkıntısı bana da geçti, keyfim kaçtı.

Çok rahatsız olduğum bir söyleşiydi doğrusu. Ne yaptıysam adamı açamadım. Söz sanata, tiyatroya döndü mü birden bire şakımaya başlayan Havel, siyaset üzerine hemen hiç yorum yapmamayı tercih ediyordu. Ancak Havel ile söyleşi ne kadar tatsız ise, Prag o derece güzeldi: Şiir gibi bir şehirdi...

ÇILGIN RUS

Prag'dan döner dönmez Moskova'ya hareket ettim. Amacım Gorbaçov'un reformlarını anlatan bir dosya hazırlamaktı. Üstelik Rusya federasyonu başkanlığı için seçimler henüz yapılmış, Gorbaçov muhalifliğiyle tanınan Boris Yeltsin açık farkla seçilmişti. İktidarın giderek daha çok paylaşılabileceği sinyali veren bu gelişmeyi bir de yakından görmek çok ilginç olacaktı. Esas ilginçliğin bizi küçük bir parti merkezinde bekleyeceğini bilemezdim tabii.

Cenk Başlamış'la birlikte çalışıyorduk. Hazırlıklar esnasında Cenk bir teklifte bulundu.

- Rusya'daki 30-40 parti arasında çok acayip, küçücük bir parti var. Bir tuhaf adam da başında, sağa sola saldırıyor. Adam Türkçe de biliyor. Enteresan olabilir, şununla bir söyleşi yapalım mı?

Yapmaz mıyız? Hemen randevu alıp gittik.

Karşımda Jirinovski adlı bir deliyi buldum. Makineli tüfek gibi konuşuyor, ne dediği tam anlaşılmıyordu. Tek özelliği Rus milliyetçisi olmasıydı. Başka da bir ayrıcalığı yoktu. Ona kalırsa, Rusya'da herkes Jirinovski'yi tanırdı.

Sokağa çıkıp dolaşmaya başladık birlikte. Birini yakaladı:

- Sen beni biliyor musun, kimim ben?
Adam bizimkinin suratına şöyle bir baktı.
- Yoo, nereden bileyim ki seni!

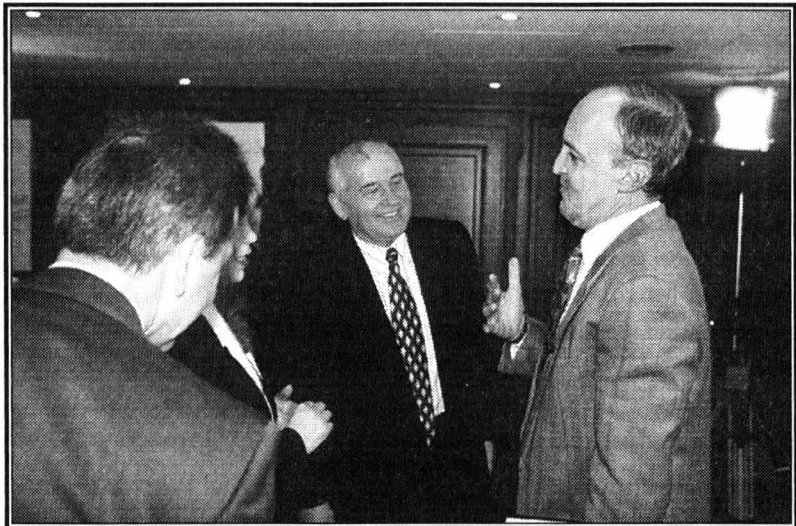
Jirinovski'ye göre bu Gorbaçov'un adamlarındandı. Böyle dört beş kişiye asıldı. Sonunda hiçbiri bilemeyince vazgeçti. Geri döndük.

Bu çılgın Rus 1950'lerde Türkiye'de tercüman olarak görev yaparken MİT tarafından tutuklanmış. Suçu da Lenin propagandası yapmak. Bu işe hâlâ çok bozuluyordu.

- Lenin propagandası falan yapmıyordum. Puşkin'in rozetlerini dağıtıyordum. Puşkin bizim milli kahramanımızdır, Lenin'le hiç ilgisi yok. Ama MİT'çiler beni komünizm propagandası yapmaktan içeri attılar.

Jirinovski'nin insanları arkasından sürükleyebilecek bir lider olduğu anlaşıyordu. Çünkü herkese bir çiçek atıyor, herkese hoşlandığı şeyi söylüyordu. Müthiş de bir milliyetçilik söylemi vardı. İktidara geldiği taktirde hem Türkiye'nin, hem de dünyanın başına dert olacağı belliydi.

Türkiye ve dünya, Jirinovski'yi ilk defa 32. Gün programıyla tanıdı. Bu söyleşi daha sonra birçok yabancı televizyona satıldı.

Gorbaçov: Putları yıkan adam!

PUTLARI YIKAN ADAM YIKILIYOR

Moskova'da 1991 Ağustosunun 19'u darbe saatinin geldiği gündür. Kırım'daki yazlık evinde dinlenen Gorbaçov, reformlara direnen bir grup tutucunun girişimiyle devrilmek istendi. Kızıl Ordu ve KGB'nin işi olduğu söylenen bu hareket başarısızlıkla sonuçlanacak, ancak iki yıldır soğuk savaşın bitişini kutlayan dünyanın bu haberle birlikte yüreği yeniden ağzına gelecekti.

Bana kısacık bir aradan sonra bir kez daha Moskova yolu görünmüştü. Orada çok ilginç gelişmeler yaşanırken, Ankara'da oturup beklemek gazeteciliğe ihanet olurdu. Hemen harekete geçtim, Moskova kazan ben kepçe dolaşmaya başladım.

Denebilir ki, karşı karşıya olduğumuz aslında ne tam bir darbeydi, ne de basit bir direnme... Uzun süreden beri Gorba-

çov'un ayağının altından zeminin kaydığını herkes görüyordu görmesine. Sovyet lideri ne yapmak istediğini tam bilemiyor, hazırlıksızlıktan, kadrosuzluktan bunalıyordu. Yeltsin de gideerek artan bir dozda muhalefet yapıyor ve işte bir ay kadar önce halk oyuyla yapılan bir seçimi açık farkla kazanıyordu.

Aslında 70 yıllık bir sistemin tümünden ve kısa sürede değişmesi hiç kolay bir iş değildir. Hele yeni gelecek sistem hakkında kimsenin bir bilgisi yoksa. Nasıl özelleştirme yapılacağını, kapitalizme nasıl geçileceğini, hatta kapitalizmin tam olarak ne olduğunu bilen yokken, reform yapmak ham ve büyük bir hayal.

Bu hayal giderek uzaklaşıyor, Sovyetler Birliği müthiş bir bölünme ve kutuplaşma sürecine yönelirken, Gorbaçov da kan kaybediyordu.

Belli ki bu feci durum, üst düzeyde görevli birkaç açığözünü umutlandırıp yönetime el koymaya heveslendirdi. Yoksa daha önceden bütün ordu komutanlarıyla konuşularak kesinleştirilen profesyonel işi bir darbe değildi yapılan. Hazırlıksız cuntanın başına başkan yardımcısı Gennady Yanayev geçmiş, KGB yöneticilerini ve birkaç bakanı yanına almıştı. Ancak sadece üç gün dayanabildiler. Dışarıda Amerika, içeride Yeltsin bu amatörleri kısıkvrak yakalayıp Kremlin'den uzaklaştırdı.

Yine de bu beceriksiz girişim dünyayı sarsmaya yetecekti. Ne var ki bu sarsıntıdan kârlı çıkan bir adam vardı. Şans meleği Yeltsin'den yana gülmeye bu darbeye başlayacaktı.

Parlamento binası önünde Boris Yeltsin bir tankın üzerine çıkıp, "Hepinizin demokrasi için birleşmenizi istiyorum!" dediği anda cunta da bitti, Gorbaçov da. Kırım'dan kurtulup Moskova'ya geri döndüğünde artık o eski Gorbaçov değildi. Bir daha da olamayacaktı. Bu fırsatı iyi değerlendiren Yeltsin, tüfeği düşmüş olan Gorbaçov'un elinden yetkilerini teker teker aldı. Önce Sovyetler Birliği'ne bağlı devletler ardı ardına bağımsızlık ilan ettiler, ardından da Yeltsin'in önderliğindeki Bağımsız Dev-

letler Topluluğu'na katıldılar. Bu SSCB'nin fiilen yok olması demekti. Savunmasız kalan Gorbaçov için istifadan başka bir çıkar yol kalmamıştı. 1991'in Aralık ayında o da bavulunu topladı.

Putları deviren adam Gorbaçov'un devrilişi pek acıklı oldu. Kendisinden çok şey beklenen böylesi bir tarihi ismin bu hallerde düşmesi herkesin yüreğini burktu. Darbeden sonra bir ara doğan toparlanma ümitlerini de kullanamadı Mihail Gorbaçov. Sovyetleri bir arada tutamadı. Yeltsin'den esen ayrılık rüzgârlarına dayanamadı, yapamadı, yürütemedi. Onunla birlikte bambaşka bir yola soktuğu SSCB de uluslararası varlığını yitirmiş oldu.

Putları deviren adam, son ve en büyük putun altında kalmıştı.

Ermenistan'da sokak sohbeti, 1991.

BÜYÜK ERMENİSTAN MACERASI

Sovyetlerin dağılması, bütün dikkatleri Kafkasya'ya yöneltmişti. Zengin petrol yataklarıyla ünlü olan bu bölge aynı zamanda sıcak etnik çatışmalara da gebe idi. Konjonktür böyle değişirken 32. Gün'ün yeni hedefi bir başka kapalı kutuyu açmak oldu.

Ermenilerin Türklere öteden beri nasıl baktıkları bir sır değildir. Bir Türk olarak Ermeni ülkesine gidip, aralarına girmenin çok riskli bir girişim olduğunu da herkes bilir. Ben de biliyordum, ama kararımı vermiştim bir kere: Ermenistan'ın, doğudaki bu küçük ülkenin sırrı çözecektim!

Öte yandan Ermenistan'a ilişkin bir program Türkiye'deki tutucuların büyük eleştirilerine uğrayacaktı. Yine suçlanacaktım. Ancak artık Ermenistan kutsunun kapağını kaldırmak, ya-

nı başımızdaki bu bilmeceyi çözmek gerekiyordu. O güne kadar kimse cesaret edememişti bu işe.

Ben yapmalıyım. Türk toplumuna madalyonun öbür yüzünü de göstermeliydim.

3.5 milyon insanın yaşadığı, 'Türkiye'nin otuzda biri büyüklüğünde olan Ermenistan, bağımsızlığını Sovyetler'in dağılma sürecine girmesiyle kazanacaktır. Daha sonra Bağımsız Devletler Topluluğu'na girerek Rusya'yı arkasına alan Erivan hükümeti, Dağlık Karabağ bölgesi yüzünden üç yıldır Azerbaycan ile çekişme halindeydi.

Bu gerilime rağmen ilk temaslarım olumlu sonuçlanacak, Cumhurbaşkanı Levon Ter Petrosyan hiç nazlanmadan 32. Gün'e söyleşi vermeyi kabul edecekti. Öğrenmek istediğim, yanıtını aradığım sorular hem sayıca bol, hem de önemce pek ağırdı doğrusu: Ermeniler ne yapmak istiyordu? Türkiye'yle ilişkilerinde bir değişikliğe girme niyetleri var mıydı? Soykırım iddialarından vazgeçecekler mi, yoksa eski düşmanlıklarını sürdürecekler miydi?

Bunları düşünün düşünün, merak içinde yola çıktım.

1991'in Ekim ayında Ermenistan'a gitmek, herhalde dünyanın en zor işlerinden biriydi. O yolculuğu hayat boyu unutamam. Önce Rusya'ya gidecek, oradan da "eğer kısmet olursa" Erivan'a geçecektim. Fakat Moskova'da korkunç bir kargaşa bekliyordu beni.

Uçakların ne zaman kalkacağı, ne zaman ineceği hiç belli olmuyordu. Bilet almakla, rezervasyon yaptırmakla iş bitmiyor, çünkü 100 kişilik uçağa daima 200 kişilik rezervasyon yapılıyor ve kim önce gelirse o biniyordu. Bütün hava taşımacılığı böyle dolmuş usulü çalışıyordu.

Moskova havaalanı tam bir ana baba günü. Yanımda yine özel bir kamera ekibi de var, Rusya'dan kiralananmış gençler. Uçağa binmek için tam 4,5 saat beklememiz gerekti. Son derece bi-

linşsiz, çaresizce bir bekleyiş... Örneğin biz beklerken Erivan'a bir uçak kalkmış. Öğrenince çıldırdım, görevlilere bağırırmaya başladım.

- Burada saatlerdir bekliyoruz, niçin bize haber vermediniz?

- Biz bağırдық, duymamışsınız!

O muazzam Moskova havaalanında hoparlör tesisatı devre dışı kalmış, insanlar bağırarak çağırılıyor. Kızmanın, sinirlenmenin de bir yararı yoktu. Yeniden beklemeye başladık. Nihayet sıra geldi ve dokuz saatlik bir rötarla uçağa bindik.

İçerde bizi daha da dramatik bir manzara bekliyordu. Önce bir koltuk kapabilmek için son derece zorlu bir kavga vermemiz gerekti. Bunun nedeni de insanların büyük bir kısmının ayakta gitmesiydi. İnanamayacaksınız, bu ayaktaki insanlar kalkarken uçağın en dibine gidip istif oldular.

Tuvaletler, içleri valizlerle dolu olduğundan kapalı. Buna karşılık bagaj bölmelerinde de ayakta yolcular var. Kabin tıklım tıklım. Kimi tavuk götürüyor, kimi domuz. Hayvanlar dolaşıyor uçağın içinde, korkunç bir kaos. Kemer bağlamak da söz konusu değil. Kıyamete giden bir alameteyiz yani.

Uçağı sayıyorlar, sayıyorlar olmuyor. Meğer ayaktaki kapasitesinin de önüne geçilmiş, 200 kişilik uçağa 350 kişi binmiş. Pilot bu yükke kesinlikle kalkamayacağını söyledi. Askerler geldi sürükleye sürükleye 20 kişi çıkardılar kabinden.

Ayaktaki insanların ancak bir bölümü indirilebildi. Pilot yeni bir denemeye razı oldu. Büyük çabalarla, resmen ite kaka havalanabildi.

Kalkıştan sonra gerilimli hava gitti, yerini bir piknik heyecanı aldı. Köfteler, dolmalar açıldı. Yol iki buçuk saat sürüyor, ancak yemek servisi falan hayal. Herkes kendi kumanyasını getirmiş. Karşılıklı ikramlar girila gidiyor.

Ben de hafif bir korku var. Etrafım Ermeni dolu. Türk olduğumu öğrendikleri takdirde başıma bir şey geleceğinden korku-

yordum. Ekibe de “hangi ülkeden olduğumu sorarlarsa, benim için Belçikalı dersiniz” diye tembih ettim.

Kısa bir süre sonra Ermenilerin bizlerden hiç farklı olmadıkları ortaya çıktı. Başımı önüme indirip, sürekli çalıştığımı gören biri eliyle bir dolma uzattı bana doğru. Eyvah! İşte korktuğum başıma geliyordu. Önce teşekkür ettim. Olmadı. Israr kıyamet zorla yedirdiler. Kim bilir, adam bir Türk’ü beslediğini bilse belki de dolmayı kafama atardı. Tabii bu şenlikli manzarayı hemen konyaklar tamamladı. Zehir zemberek bir konyaktı bu, berbat bir şeydi.

O arada hostes yolculara yanlarında video kaset olup olmadığını sormaya başladı. Nihayet genç bir delikanlıdan bir kaset çıktı. Hemen alıp taktılar ve bütün yolcular ünlü Amerikan yapımı Gorki Park filmini seyretmeye başladı. Gorki Park, komünist Rusya’daki yolsuzluklar ve gizli polisin skandalları üzerine bir film. Yine de herkes büyük bir memnuniyetle seyretti.

Benim en ilgimi çeken şey, İngilizce filmin dublajı oldu. Rusçasını tek bir kişi seslendirmişti. Yani kadınları da, erkekleri de, çocukları da hep aynı ses konuşuyordu!

En güzel sürprizi film bitince yaşadık. Kasetin sahibi delikanlı filmde kalan boşluğa bir de porno filmde parçalar kaydetmiş. Ekrana birbiriyle sevişen kadınlar, erkekler çıkmaz mı? Birden bire kabinde çığlıklar atılmaya başlandı. Hostes zar zor yetişip durdurdu kaseti.

Ermenistan havayolları Azerbaycan üzerinden geçemediğinden uzayan yolculuğumuz üç saati aştı. Bu arada korku dolu dakikalar yavaş yavaş yerini sükunete bırakmıştı. Erivan havaa-lanına bir indim ki, ölüden farksızım. Sanki kırk araba odun yemişim de vücudumda sağlam kemik kalmamış gibiydi.

Cumhurbaşkanıyla görüşmeye gitmeden önce mutlaka sıradan insanlarla temas etmeyi, onların görüşlerini öğrenmeyi istiyordum. Çoğu kez sokaktaki adamın söyledikleri, politikacıla-

rın anlattıklarından daha bilgilendirici, daha anlaşılır şeylerdir.

Erivan sokaklarındaki ilk izlenimlerim, bütün şüphelerimi silecekti. Bir Türk televizyon ekibinin gelmesi Ermeniler arasında büyük bir heyecana yol açtı. Yolda insanlar çeviriyor, 32. Gün'ü seyrettiklerini, beni tanıdıklarını anlatıyorlar. Erivan o kadar yakın ki (Kars'a 40-50 km), Türk televizyonları buradan sürekli izleniyormuş. Ermeni hayranlarımla (!) karşılaşmak doğrusu çok ilginçti.

Bu pembe dünya sonra bozuldu. Çekim yapmak üzere bir kiliseye gittik. Etrafımızda az sonra garip insanlar belirmeye başladı. Kameranın üzerinde koskoca bir "32. Gün" yazısı olduğu için tanınmamaya imkân yok. Hafif laf atmalarından Taşnak olduklarını anladım. Yanımızdaki sivil koruma görevlisi yavaşça onlara gitti, bir şeyler söyledi. Adamlar hiç ikna olma yanlısı değillerdi. Az sonra korumayla kavgaya tutuşmuşlardı bile. Sonradan öğrendik ki, bizden çok ona kızmışlar.

- Bir pis Türk'ü sen nasıl korursun?

Çok gerilimli bir havaydı. İşi fazla uzatmadan oradan çıktık, yeniden sokaklarda çekim yapmaya başladık. Yine etrafımız doluverdi. İçlerinde Türkçe bilenler de var. Hemen yöneltilen soru hep aynı:

- Niçin bizle düşmansınız? Niçin bizi boğmaya çalışıyorsunuz? Niçin Azerilere destek veriyorsunuz? Zamanında siz kestiniz, şimdi Azeriler kesiyor bizi, niye bunu yapıyorsunuz?

Tercümanlığımızı Ermenistan Dışişleri Bakanlığı'nın Türkiye masasından Murad Bocalyan yapıyordu. Çok güzel Türkçe konuşan, yıllarca Türkiye'de oturmuş pırıl pırıl bir genç. Olaylara bakışı da çok farklı ama, başımıza bir şey gelmesinden de endişe ediyor. Meydanda yürüyüş yapma teklifimi temkinli karşıladı.

- Taşnaklardan birileri gelene kadar dolaşırız. Göreceksiniz ki Ermeni halkının Türk'e hiçbir düşmanlığı yoktur.

Levor Ter Petrosyan'la, 1991.

Erivan'ın büyük şehir meydanına çıkar çıkmaz etrafımıza yaklaşık 200 kişi toplandı. Hepsinin söylediği aynı: Azerileri durdurun, kapıları açın.

Bunu söylerken de tehditkâr değillerdi. Taşnaklarla yaşadığımız gerilimli havayı, halkın arasında katiyen görmedim.

Ertesi gün Levon Ter Petrosyan ile randevumuz vardı. Ermenistan adına yepyeni bir Türkiye politikası önerdi Petrosyan. Söyledikleri pek makuldü:

- Bırakalım şu tarihteki soykırım iddialarını, aramızdaki krizleri buzdolabına koyalım ve gelin yeni bir başlangıç yapalım. Bize kapınızı açın. Ekonomik ilişkileri geliştirelim, yepyeni bir döneme girelim.

Kulaklarıma inanamamıştım.

Petrosyan bunları gerçekleştirmenin kendileri için çok zor olduğunu da söylüyordu. Türkiye aleyhtarı propagandalarla

büyütölmüş bir kuşak vardı ortada. İkinci önemli bir unsur da diaspora, yani dışarıda yaşayan Ermenilerdi. Asıl Türk düşmanlığını Ermenistan dışında yaşayanlar köröklüyordu. Bunun da nedeni çok basitti Ter Petrosyan'a göre.

- Çünkü onlar bizim çektiğimiz zorlukları hiç çekmedi, bir elleri yağda bir elleri balda yaşadılar. Bu yüzden büyük kompleks duyuyorlar. Kendilerini affettirebilmenin tek yolu olarak da Türk düşmanlığını, soykırımı öne çıkarmayı görüyorlar. Oysa soykırım bizim için öncelikli bir gündem maddesi değildir.

Diaspora, yani dışarıda yaşayan Ermeniler, Erivan'a da gerekli maddi desteği vermiyorlardı. Petrosyan'a göre Amerika'daki, Fransa'daki soydaşları, finansal desteği kesmişlerdi. Oysa Taşnak'ın arkasında diaspora vardı. Türk diplomatlarının öldürölmesi için Asala'yı finanse edenler de onlardı.

Bu "gelin artık barışalım" çağrısından çok etkilendim. Yeni bir umudun doğuşunu anlatıyordu bu çağrı, yeni bir dünyanın belirmesini...

Ermenistan, Türkiye için Orta Asya'ya en önemli çıkış yollarından biridir. Ayrıca iki ülke arasındaki ilişkilerin düzeltilmesi, dışarıdaki Ermenilerin kampanyalarını kırabilecek bir unsurdur. Ellerindeki en büyük kart gidince, Amerikan Kongresi'ni, Avrupa Parlamentosu'nu artık Türkiye aleyhine zorlayamayacaklardı.

Bunu Ter Petrosyan da gayet iyi biliyordu.

- Ama benden, "Soykırım olmamıştır" dememi istemeyin. Hayır, bunu yapamam. Soykırım için üstünüze yürümem, ama olmamıştır da diyemem.

Devlet başkanı bir ara kalktı ve odanın penceresini açtı.

- Bakın, görüyor musunuz, dedi.

Karşımda tüm heybetiyle Ağrı Dağı vardı. 40 kilometre, yalnızca kırk kilometre ilerisi Türkiye topraklarıydı. Oysa ben İstanbul'dan Erivan'a gidebilmek için toplam 7.5 saat uçmuştum.

Türkiye buraya çok yakın, aynı zamanda da bir o kadar uzaktı. Petrosyan, Özal'ın geleneksel Türk politikasını değiştirebileceğine inanmıştı. Mesajı da açtı:

- Bizi dışlamayın, Rusların kucağına atmayın!

Ermenistan'ın Batıya açılışının Türkiye üzerinden olması çok heyecan verici bir projedir. Ekonomik yönden büyük bir açılımdır. Yöre halkı da bundan çok yararlanacak, hızlı bir gelişme yaşayacaktır. Yani nereden bakarsanız bakın, Türkiye-Ermenistan ilişkilerinin düzelmesi, büyük yararlar, büyük kazanımlar vaad etmektedir her iki ülkeye de.

Karşılıklı yumuşamanın o dönemde en büyük engeli Karabağ olayları nedeniyle çıkan Azeri-Ermeni savaşıydı. Bu sorun çözülmeden Türkiye'nin ileri adım atması pek mümkün görünmüyordu.

Yepyeni bir dönemin sinyali olan bu söyleşi 32. Gün'de yayınlandığında çok yankı yaptı. Ben Çankaya'dan da tepki bekliyordum ki, Cumhurbaşkanı Özal aradı. Levon Ter Petrosyan'ın nasıl bir adam olduğunu merak ediyordu. Anlattım.

- Size çok büyük ümitlerle bakıyor. Çünkü sizin birtakım tabuları yıktığınızı biliyor, yapsa yapsa bu işi Özal yapar diyor.

- Yapacağım Mehmet Ali. Müzakereleri başlatacağım, kapıyı da açacağım.

Özal'ın bu hayalleri ne yazık ki boşa çıktı. Çünkü bir süre sonra Ermeniler Azerbaycan'a girdiler. Savaş büyüdü. Bütün o iyimser hava dağılıverdi. O gün bugündür de işler daha iyiye gitmedi.

Ermenistan'ı kendi yanına çekmiş, yemek borusunu eline almış bir Türkiye'nin, Erivan üzerindeki etkisi çok daha fazla olacaktı. Ermeniler, elektrik ihtiyaçlarını karşıladıkları, batıya açılan kapıları olan bir Türkiye'nin sözünü çok daha fazla dinlemek zorunda kalabilirlerdi.

Oysa şimdi hiç oralı değil.

Azeriler de anlamalılar bu gerçeği.

Ermenistan'ı eğer biz kendi etki sahamıza çekemezsek, bölgedeki kesin üstünlüğü Rusya'ya kaybedeceğiz. Halihazırda bütün Ermeni sınırlarını Rus ordusu koruyor. Ermenilerin parası yok, askeri yok, füzesi yok, silahı yok. Daha da kötüsü elektrikleri yok.

Ermenistan ilk enerji kriziyle 1992'de karşılaştı. Azerbaycan'ı kızdırmamak için Türkiye elektrik vermedi. Sonunda Ruslar gelip sakat bir nükleer santrali tamir ettiler. Böylece Ermenistan elektrik üretmeye yeniden başladı. Şimdi ne zaman, nasıl patlayacağı belli olmayan bir saatli bomba gibidir bu santral. Üstelik bizi de tehdit etmektedir, patlarsa biz de yanarız.

Süleyman Demirel 32. Gün'de

DEMİREL'İ GÜNLER

Türkiye 1992 yılına Süleyman Demirel'in başbakanlığıyla girdi. Biten yılın ekiminde yapılan seçimleri DYP-SHP koalisyonu izlemiş, ANAP ana muhalefete düşmüştü. 32. Gün her dönemde olduğu gibi yılın ilk programına yeni başbakanı davet etti ve bu davet her zaman olduğu gibi kabul edildi.

Demirel'le çok uzun bir yolu beraber yürümüşüzdür. O bakımdan benim için farklı bir insandır Süleyman Bey. Gözümü açıp gazeteciliğe başladığım yıllarda o başbakandı. Çoğu zaman en hızlı muhaliflerinden biri oldum. Ardında darbe oldu, düştü. Demokrasi yolundaki yürüyüşüne ise destek verdim, haklarını savundum.

Süleyman Demirel canlı bir tarihtir, Türk demokrasisinin en büyük tanığıdır.

12 Mart Belgeseli'ni hazırlarken, Demirel'in önemini bir kez daha yakından incelemek fırsatını edindim, bu adamın Türkiye tarihinde oynadığı siyasi rolü çok daha iyi gördüm. Kendisiyle belgesel için yaptığımız söyleşi öncesinde biraz dertleştik, eski günlerden konuştuk. Anlattıkları beni çok etkileyecek, gazeteci olduğum için ne kadar şanslı bir adam olduğumu düşündürcekti. Demirel unutmayan bir hafızaya sahipti:

- Bak Mehmet Ali, Zincirbozan'dayken senin BBC radyosunda hazırladığın programlarını büyük bir merak ve keyifle dinlerdik. O zamanlar dışarıdaki gelişmeler hakkında tek doğru haber veren kaynak BBC'ydi, sendin. Dışarıya açılan kapımız oldun. Gözümüz, kulağımız oldun. Bunu hiçbir zaman unutamam. Bu yüzden senin çok önemli bir yerin vardır bende.

İşte bu Demirel'di 1992 yılbaşı programına konuk ettiğimiz başbakan. Türkiye'nin o büyük siyaset anıtı elinde şapkasıyla gelmiş, yine başbakanlığa yerleşmişti. Bulunduğu noktaya uzun, çok uzun bir demokrasi yürüyüşünün sonunda ulaştığını kendisi de söyledi. Dava adamı olduğunu, meseleleri ve idealleri olduğunu anlattı.

Demirel büyük bir iyimserlik tablosu çiziyor, ülkenin geleceğinin ne kadar parlak olduğunu anlatıyordu. Aralık başında yardımcısı Erdal İnönü'yü de yanına alarak Güneydoğu Anadolu'da bir geziye çıkmış, "Kürt realitesini tanıdığını" dosta düşmana ilan etmişti. 32. Gün'de de, Kürt sorunu konusunda sonradan değiştireceği çok açık görüşler ileri sürdü. Herkes darbe-lerin onu demokratlaştırdığını anlatıyor, bu konuda şakalar bile yapılıyordu. Eğer bir darbe daha olursa deniyordu, Demirel muhakkak solcu olacaktır!

Ama iktidar günleri ilerledikçe Demirel'in "Kürt realitesi" hakkındaki fikirleri, başkaları gibi çok değişecekti. Değiştiğini sandığım Demirel'in temelde aynı kaldığını anladım.

Bu söyleşinin çok da garip bir öyküsü vardır.

Demirel'in Ocak 1992 programına katılacağı bir ay önceden belli olmuştu. Tam o sıralarda TRT ile anlaşmazlığımız en üst düzeye çıkmış, kamuoyundaki tartışmalar büyümüştü. Benim sözleşmem de bitmişti. Aralık ayının sonuna doğru TRT her şeye rağmen aramızdaki sözleşmeyi bir kez daha yeniledi.

Şaşırmıştım. TRT yönetimi ne yapmak istiyordu?

Meğer sırf Başbakan Demirel ile yapacağımız söyleşi yayınlansın diye anlaşmayı uzatmışlar. Bu programdan birkaç hafta sonra sözleşmem iptal edildi.

Program tam biterken Demirel'e sordum:

- Gelecek yıl yine buluşacak mıyız?

Güldü. Yanıtı da epey esrarlıydı:

- Ben buradayım, esas sen sıkı dur.

Bununla da kalmadı, salondan çıkarken beni kenara çekti:

- Mehmet Ali, bürokrasinin oyunlarına sakın kulak asma.

Biz bu olayın içyüzünü gayet iyi biliyoruz. Sana yaptıkları çok ayıp. Ama sakın moralini bozma!

Demirel'le sonraki yıllarda bu söyleşileri sürdürdük. O da yerindeydi, ben de...

İNFAZ

1991 yılının ortalarında çok zor bir karar alacak, yirmi yıldır yaşadığım Brüksel'den ayrılıp Türkiye'ye, İstanbul'a yerleşecektim.

Artık dış dünya Türkiye'den eskisi kadar uzak değildi. Ulaşım, iletişim ilerlemiş, Türkiye kendi içinde önemli gelişmeler yaşamaya başlamıştı. İç sorunlar gündeme böyle hâkim olurken dışarıda oturarak bir haber program hazırlamak yanlış olurdu. Ülkeme dönmem, deyim yerindeyse, malımı sattığım pazara sahip çıkmam gerekirdi.

Bütün bu gerçekleri bana anlatan, beni ikna eden insan da eşim Cemre oldu. Yani "emir" büyük yerden geliyordu!

Tam 20 yıllık alışkanlıklarımı bozarak pılımı pırtımı toplayıp İstanbul'a, memleketin hüznün başkentine geri döndüm. Hiç unutmam, yakın arkadaşlarım beni uyardılar.

- Mehmet Ali, hayatının en büyük hatasını yapıyorsun. Sen dışarıda yaşarken kimse sana dokunmazdı. Şimdi onların arasına giriyorsun. Seni bir tehdit olarak görüp üzerine yürüyecekler.

Bu sözler çok doğru çıkacak, gelir gelmez korkunç bir fırtınanın içine düşecektim.

Bütün 91 yılı TRT içindeki soruşturmalarla, onların kavgalarıyla geçmişti. Farkına vardım ki dosyalar düşmanca hazırlanmıştı. TRT bürokrasisinin yıllardır biriken ve dışarıdan körüklenen büyük hıncı raporlara yansımıştı. Bu dosyalara baktığınız zaman bütün cumhuriyet tarihinde Mehmet Ali Birand'dan daha büyük bir yolsuzluk olayı olmadığını düşünebilirdiniz.

TRT'ciler beni açıkça tuzağa düşürmüşlerdi. Eğer Brüksel'de değil de Ankara'da yaşasaydım, herhalde bu tuzağı görebilirdim. Fakat artık çok geçti...

Bu soruları sürekli olarak TRT personeline de soruyordum,

- Siz demediniz mi bana bunu böyle yap diye?

- Vah vah, yapılmaması gerekirdi!

Müfettişler çok masum şekilde, verilen bir görevi yaptıklarını ileri sürüyorlardı. Çarklar döndürülmeye başlamış ve birileri Mehmet Ali Birand'ın ipini çekmeye kesinlikle niyetliydi. O çarkların durdurulması için hiçbir girişimde bulunmadım. Her şeye rağmen soruşturmadan bir şey çıkmayacağına inanıyor, sözümü dinleyecek bir insaflı ademoğlu bulabileceğime sanıyordum. Zaten kendimden de son derece emindim. Fakat dehşet bir dosyayla karşı karşıya kalacaktım.

TRT'nin hukuk servisinden genel müdüre kadar herkes aynı lafları ediyordu:

- Kardeşim merak etme, çözülür bu iş.

Ama çözülmemiyor, dosyalar daha da büyüyor, daha da geliyor, içine olduk olmadık şeyler giriyordu. Hepsini anlatıyorum, anlattığım zaman gerekçelerini kabul ediyorlar, "ama ne yapalım ki müfettişler bunu hazırlamış" diyorlardı. Sonunda rakam kesinleşti. 15 milyarlık bir harcamanın içinden 350 milyon lira kadar usullere uygun olmayan harcama saptandı. İş yapılmıştı ama müfettişlere göre bunlar sahte belgelerdi. Birden kendimi, sahtecilik, dolandırıcılık suçlamasıyla karşı karşıya buldum.

Genel Müdür hemen bir çözüm üretti:

- Yapılacak iş basit! Sen bu parayı öde, “tamam ödenmiştir” diye yönetim kurulundan karar çıkaralım, soruşturma kapan-sın.

- Ama bunu ödediğim zaman ben, bu yolsuzluğu yaptığımı kabul etmiş olacağım. Bunu kabul etmiyorum, böyle bir şey ol-madığını size anlatıyorum ve siz de hak veriyorsunuz. Bütün il-gili servisleriniz yerden göğe kadar haklı olduğumu söylüyorlar. Önerdiğiniz yöntemle ben kendimi hırsız ilan etmiş olurum. Bunu asla kabul edemem!

Kabul etmedim. Etmedim ama, TRT de bir süre sonra bana ödemesi gereken paralara el koydu. “Alacağım yoktur” diye kar-şılıklı ibraya zorladılar. Ben istesem de istemesem de faiziyle birlikte 750 milyon Lirayı TRT’ye geri ödemiş oldum TRT de bu şekilde 12 programı bedavaya getirdi!

Ancak soruşturmanın TRT içinde kalması durumunda bana yeterince zarar veremeyeceklerini anlayanlar hemen harekete geçtiler. Bir klik, umulmadık bir anda devreye girerek dosyayı basına dağıttı.

Salt soruşturma sonuçlanmadan duyulsun ki, Mehmet Ali Birand vurulsun! Tek amacı buydu yapılan operasyonun. TRT haksız bir şekilde parayı geri almasına rağmen iç ve dış baskılar-la birlikte beni yeniden dava etti.

Sonrası malum.

TRT’den ayrılıp Show TV’ye geçtik ve yine birbirinden gü-zel programlar yaptık. Ancak uzun bir mahkeme dönemi başla-dı.

1994’te biten mahkemede hâkim toplam 60 milyon Türk Lirası tutarındaki altı adet faturanın sahte olduğuna karar verdi. Oysa bunlar yabancı ülkelerde kiraladığımız serbest çalışan ka-mera ekiplerinin faturalarıydı. Şirketi olmayan gençlerin düzen-ledikleri bir çeşit gider pusulalarıydı. Bir kısmını ben kendi e-

limle tanıkların önünde doldurmuş, paraları öyle ödemiştim. Ama bu tanıkları bile dinlemeyecek, “beni ilgilendirmez” diyecekti hâkim, “ben kâğıda bakarım. Bu işi yapıp yapmadığın sorulmuyor ki, faturalar sahte mi diye soruluyor!”

Halbuki benim tarafımdan doldurulmuş olsa da, yapılmamış, bedeli ödenmemiş işlere ait değildi bu belgeler. O faturalarda yazılı olan işler TRT antenlerinde bir bir yayınlanmıştı. Zaten bana bir tek konuda, “sen bizden para aldın da karşılığında program yapmadın” diyemediler. Bütün hepsi harcanmış, ancak bedelleri imzalı kâğıtlarla ödenmişti. Bu ekipler sigortasız, kendi şirketleri olmayan, serbest çalışan insanlardı. Ama 1500 dolarlık işi 400-500 dolara yapıyorlardı. Ve bütün piyasa da bunları kullanıyordu zaten.

Şimdi o kadar pişmanım ki 1500 dolarlık ekipler tutmadığıma, çevremi sekreterlerle donatmadığıma! Programa kimsenin tırnağını dokunamayacağı dönemde TRT’nin parasını korumaya çalıştım. Bu büyük bir hataymış.

Müfettişler mahkemede istenen sonuçların alınması tehlikeye girdikçe yeni dosyalar ürettiler, yeni davalar açtılar. Bu işi bir kan davası şeklinde yıllarca sürdürdüler. Kimini kazandım, kimini kaybettim. Ancak bir gün dahi vicdan azabı çekmedim. Zira cebime haksız olarak tek bir kuruş bile girmemişti. Bu yüzden rahattım. Mahkeme kararına önceleri çok üzülecek, sonra yavaş yavaş alışacaktım. Evet, acılara da alışılıyor. İnsan kızıyor, kinleniyor ve sonunda alışıyor.

Pahalı bir ders oldu ancak, yapılacak bir şey yoktu.

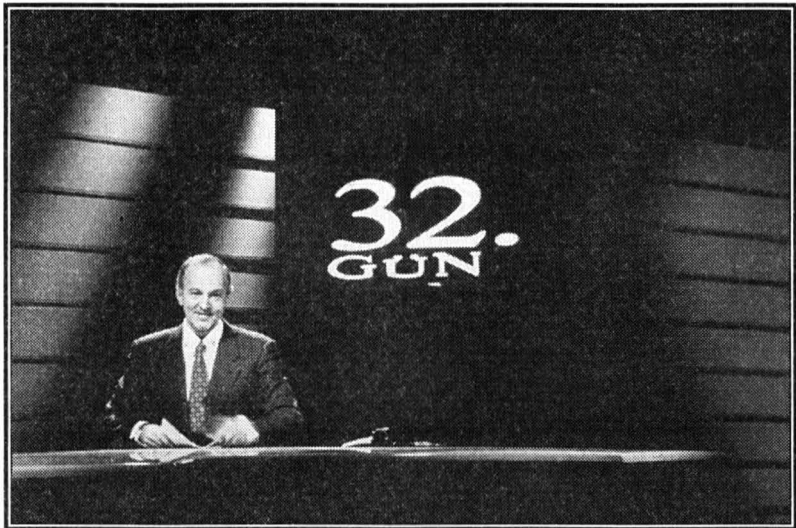
Davalar döneminde beni en çok mutlu eden ekibimin bana sahip çıkmasıydı. Ne olup bittiğini, aleyhime nasıl dolaplar çevrildiğini çok iyi biliyorlardı. Ben de bütün gelişmeleri ayrıntılarıyla anlatıyor, yaşadıklarımı çevremdeki insanlarla paylaşıyordum. Bana güvendiler, bana sahip çıktılar, bana sarıldılar. Ben de onlara sarıldım. Ailem, arkadaşlarım ve yakınlarım da

bu kucaklaşmaya katıldılar. Bülent, Can, Deniz, Dilek, Cüneyt, Erbil, Nazan, Mithat, ve burada adını anmayı unuttuklarıma çok şey borçluyum. Güzelliklerini hiçbir zaman unutmayacağım.

Bir de mektupla, faksla, telefonla o kadar çok tanımadığım insandan destek gördüm ki... Hayatımın belki de en zor dönemini işte bu sayede aştım.

Bütün bu kötü hikâyeyi anlattıktan sonra, genç insanlara bir nasihatim olacak: Sakın ola ki devletle iş yapmayın, sakın ola ki bürokrasiye bulaşmayın.

Bu nasihat oğlum Umur için özellikle geçerlidir.

32. Gün yeni ufuklarda...

32. GÜN KADERİNİ YENİ UFUKLARDA ARIYOR

Gazetelerde aleyhime ilk haber çıktığı gün Erol Aksoy-Nuri Çolakoglu ikilisi kapımı çaldılar. Show TV'nin yayına başladığını, beni kanallarında görmek istediklerini söylediler. Bir ay sonra 32'nin hayatında büyük bir değişiklik olmuş, TRT'nin bahçesinde doğup büyüyen, gençlik acılarını orada çeken bu çocuk, artık kaderini yeni ufuklarda aramaya başlamıştı.

Yepyeni bir hayatı bu. Çok daha mücadeleli, çok daha kavgalı, ama yine de yepyeni bir hayatı.

“Milliyet’ten Sabah’a geçişim yine aynı döneme rastlar. Benim için hiç kolay bir karar değildi. Milliyet’te doğmuş, orada büyümüştüm. Silinmesi imkansız anılarım vardı.

Ancak günlük gelişmelerde öyle olaylarla karşılaşmışım ki, gerçekten yeni bir açılıma, bir yenilenmeye ihtiyacım vardı. İn-

sanların hayatında böyle hissi dönemler hep olur.”

1992 yılının bahar ayları hayatımın yepyeni bir dönemine açılan kapılar oldular. Sabah’lı, Show TV’li bir döneme. Aynı zamanda kavgaların büyük oranda arttığı bir dönemdi bu. Sür-tüşmesiz değişim olmuyor...

Bu kavgaların en temel nedeni, Türkiye’nin de kendi ken-diyle kavga eden bir ülke durumuna gelmesi olacaktı. Kürt so-runu ve PKK terörü inanılmaz boyutlara ulaşmış, toplumun bu çatışmaya bakışı son derece olumsuzlaşacaktı. Bu kavga orta-mında Batılı anlamda gazetecilik, demokratik bakış, dengeli yaklaşım gibi temel kavramlar kan kaybedecekler, toplum sıkın-tılı bir süreç yaşamaya başlayacaktı.

Yeni bir kanala geçmek, 32. Gün’ün ekibinde de bazı deği-şiklikler yapılmasını gerektiriyordu. Yeni insanlar, yeni yüzler a-rıyordum. Zaten program ayda iki kez yayınlanır olmuş, Türki-ye ve dünya diye ikiye ayrılmıştı. Bu durumda da iki ayrı ekip, iki ayrı sorumluluk gerekliydi.

İlk transferim, daha gencecik muhabirlik döneminden beri tanıdığım Deniz Arman oldu. Milliyet’in dış haberler servis-in-den ateş gibi bir delikanlıydı. Hani eğer “sevecen” diye bir keli-me varsa, Deniz bu lafın anlattığı adamdır.

Hiç unutmam, daha ilk teklif ettiğim gün kabul etti.

- Hemen, bugün bırakıyorum işimi ve geliyorum.

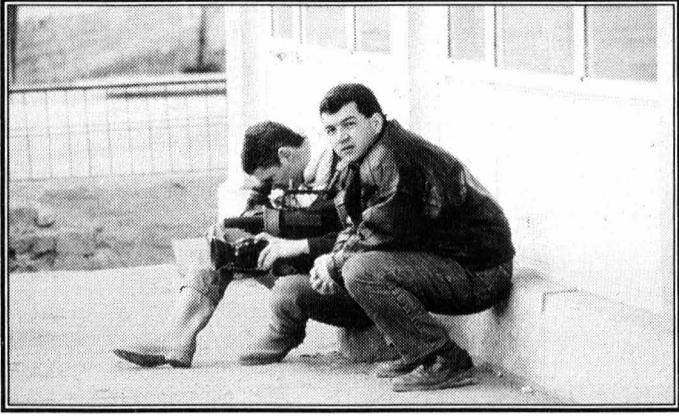
- Ama Ankara’ya gideceksin!

- Giderim.

Deniz o yıllarda 7 yıllık eşi Bercis ile kendine İstanbul’da be-irli bir düzen kurmuş, dünyası oğlu Volga’nın etrafında dönü-yordu. Geleceğini 32. Gün’e bağlamak istemesi ve bu konudaki heyecanını bizimle paylaşması duygu doluydu.

- Bir tek ricam var, dedi, sakın beni bırakmaya kalkma, sakın!

- Deli misin Deniz, sen beni bırakmadığın sürece ben seni hiç bırakmam!

Deniz Arman 32. Gün ekibinde, Nevruz 1992.

Ve birlikte yola çıktık.

Deniz ekibe de, televizyona da çok çabuk adapte oldu. Olaylara farklı bakabilen bir insandı. Konuşması, Türkçesi, sesi, her şeyi yerli yerine oturuyordu.

Deniz Arman'ın çok kısa zamanda yeteneğini kanıtlamasıyla birlikte 32. Gün de yeni bir yıldız kazanmış olacak, bu genç adam programın genel yayın yönetmenliğine kadar büyük bir hızla yükselecekti.

"Genişleyen bir ekip", 1992.

GENİŞLEYEN EKİP VE "BİR TV"

İkinci büyük transferimizi bu kez Can Dünder bulup getirdi. Star'da muhabirlik yapan Çiğdem Anat adındaki bu harika kız, bana hep bir bonbon şekerinin sevimliliğini hatırlatmıştır.

Heyecan dolu, her an haber kovalayan bir hali vardır Çiğdem'in. En sevdiğim yanı, kadın olmasını mesleği için bir handikap veya ayrıcalık olarak görmemesiydi. Ayırım yapmaz, her işe giderdi. Gerektiğinde sex-shop'a girer, bir bakarsınız, Güneydoğu'ya inip gece kamplarda yatar, bomba gibi röportajlar çekip gelir. Cıvıl cıvıldır Çiğdem. Birlikte nefis işler yaptık. Diyebilirim ki, Çiğdem'i bizden Ali Kırca adeta çaldı.

Bizle çok uzun çalışabilirdi, ama kalmadı. Ali Kırca Amerika'dan dönmüş, ATV haber merkezinin başına geçmişti. İlk çengelini haklı olarak Çiğdem'e attı. Bizim 15 günde bir yayın-

ladığımız bir saatlik program Çiğdem'e zaten dar geliyordu. O-nun temposu daha hızlıydı. Ali'nin teklifini reddedemedi.

Diğer bir değişiklik de Nihat Özcan'ın 32. Gün ekibine katılmasıyla oldu. Reklam piyasasının en tanınmış prodüktörlerinden biriydi Nihat. Müthiş bir hızı vardı. Nihat benim gördüğüm en iyi görüntü seçicilerinden biridir. Hızının yanında görüntüyü yorumlayabilme yeteneğine de sahiptir. Montaj masasında yorum yapabilmek... Her yiğidin harcı olan bir beceri değildir bu!.

Aynı dönemde Ankara'dan Erbil Tuşalp bize danışman olarak yardım etmeye başladı. Erbil'in bir gazeteci olarak sahip olduğu tecrübeler, genç ekibimiz için ufuk açıcı katkılar yapmasını sağlıyordu.

Diğer bir büyük şans da Bülent Çaplı'yla geldi. Demirkırat Belgeseli'ni yaptıktan sonra İngiltere'ye gitmiş olan Çaplı, bir süre orada eğitim yapmış ve tam o sıralarda geri dönmüştü.

Hem 32. Gün'e destek verecek, hem de 12 Mart Belgeselini hazırlayacaktı. Bülent beraberinde Cüneyt Özdemir adında çiçeği burnunda gencecik bir öğrencisini de getirmişti. O ilk günlerinde Cüneyt'in ilerde çok başarılı bir televizyoncu olacağını hiçbirimiz tahmin edemezdik. Bülent'in de yeniden aramıza katılmasıyla tutulmaz bir hale gelmiştik. Herkesin keyfi yerindeydi. Zimba gibi bir 32. Gün hazırlamak için hemen kolları sıvadık.

TRT'yle yaşadığım tatsız olaylar beni öylesine rahatsız etmişti ki, hemen kendime ait bir televizyonculuk şirketi kurdum. Adını "Bir TV" koyduğum bu şirketle hayatımda yeni bir dönem açıldı. Böylece faturalarla filan uğraşmayacak, yalnızca kendi işime bakabilecektim.

Merkez Ankara'ydı. Tandoğan Meydanı yakınlarında bahçe içinde, çok güzel bir ofisimiz vardı. Kâgir bir köşk gibi üç katlı, pırıl pırıl bir evdi. En büyük güvencelerimden biri de Dilek DüNDAR'dı. Bizim hesaplarımızı düzenliyor ve Nazan Değiş ile birlikte prodüksiyon yükünü omuzluyordu. Dilek ve Nazan'ın

titizlikleri ve etrafa yaydıkları güven hissi, beni her zaman rahatlatı.

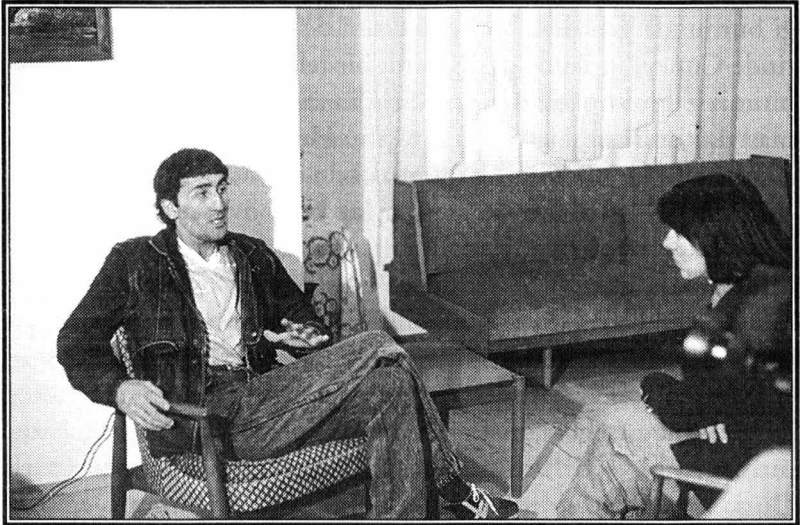
İstanbul'da yaşıyordum. Buna rağmen merkezi Ankara'da kurmuştuk. Ne de olsa ekibin ağır toplarının tamamı Ankara'da yaşıyor, bana İstanbul'un lafını bile ettirmiyorlardı.

Bu arada 32. Gün'de adeta bir nöbet değişimi yaşıyorduk. Yeni ekibin oluşmasıyla birlikte, Mustafa Ünlü, Ali İnandım, Sena Merter gibi isimler aramızdan ayrılıp, kendi şirketlerini kurdular.

Artık kolları sıvamanın zamanı gelmişti. Çok borçlandım ama pırıl pırıl yepyeni bir makine parkı kuruldu. Artık kendi prodüksiyonumuzu yapacaktık.

Makineler geldi, yeni binaya yerleştik, yeni bir ekip olduk!

Bu dönemde özel TV'lerin kurulmuş olması en büyük şansımızdı. Yine tek kanallı, devlet borazanı TRT ile baş başa kalsak, yok olup gitmiştik.

Çiğdem Onat, Kartal Demirağ ile görüşüyor, 1992.

EGE'DEKİ DÜŞMAN KARDEŞLER

32. Gün'ün 1992 Şubat ayı rotası Yunanistan'a yöneldi. Türk-Yunan ilişkileri yine birden bire gerginleşmiş, Ege'deki iki düşman kardeş bir kez daha birbirine düşmüştü.

Yunanistan'da iktidar Mitsotakis'teydi. İki yıldır oturduğu bu koltukta hiç rahat değildi doğrusu. Körfez krizi ülkenin ekonomisini fena vurmuş, hazırlanan sıkı bütçelere halkın tepkisi son derece sert olmuştu. İçeride yaşanan bu krizler, Atina hükümetini yine gözleri ülke dışına, tercihan eski "düşman" Türkiye'ye çevirtmeye itmişti. Bu arada Batı Trakya'daki Türk-Müslüman azınlığa uygulanan baskılar artıyor, iki ülke arasındaki mavi deniz hızla ısınıyordu.

Çok tipik bir Yunanlıdır Konstantin Mitsotakis, her nabza göre şerbet veren bir yaklaşımı vardır. Fakat aynı zamanda Türk-Yunan ilişkilerini en iyi bilen siyasetçilerden biridir. 1960'tan beri önce dışişleri bakanı, sonra da parti lideri olarak, bu konuda en fazla mesai harcamış Yunanlı politikacıdır.

O günlerde Yunanistan Avrupa'da Türkiye'nin aleyhine giderek artan bir kampanya sürdürmekteydi. Mitsotakis'e bunun sebebini sordum.

- Bakın Mr. Birand, siz bizim yerimizde olsanız ve Kıbrıs'ı

kaybetseniz aynı şeyi yapmaz mıydınız acaba? Bir kere bunu düşünün kendi kendinize.

Gerçekten de Yunanistan'ın durumu hiç kolay değildir. Atina hükümeti ve bütün Yunan halkı için Kıbrıs kadar büyük bir yara düşünülemez. Bu meselede ulusal onurları öyle bir kırıldı ki, kendilerini bir daha toplayamadılar. Türkiye iki defa arka arkaya adaya müdahale etti ve iki defasında da Yunanistan seyirci kalmaktan başka bir şey yapamadı. Türkiye karşısında bu yenilme kompleksini de henüz atabilmiş değiller. Şimdi de ellerindeki tek silahı, Avrupa içinde yer alma ayrıcalığını kullanmaya çalışıyorlar. Bu yolla Türkiye'yi sıkıştırıp Kıbrıs'ı kurtarmak en büyük hayalleri.

Her şeye rağmen Yunanistan, kolay kolay Türkiye'nin üstesinden gelemeyeceğini biliyor. Güvendiği iki dal var: "Ben Hristiyanım, bütün Hristiyan dünyası benimle beraber olmalı" diyor bir, "Ben Batı kültürünün anasıyım, Batı kulübüne düşmanım olan Türkiye girmemeli" diyor iki. Samimi olarak da hemen bütün Yunanlılar büyük bir Türk tehdidi endişesi taşırlar.

Ege krizlerinde ya da diğer gerginlikler sırasında Türk tarafından bazen öyle demeçler verilir ki, Yunan halkı büyük endişelere kapılır. Salt iç politikaya yönelik yapılan bu konuşmalar, Atina'da, Pire'de, Selanik'te genellikle bambaşka yayınlanır ve bomba etkisi yaratırlar. Bizse hiç oralı olmayız. Yunan halkının ne düşündüğü ile hiç ilgilenmeyiz.

Aslında Yunanistan'ın Avrupa Birliği'ne girmesi bile Türkiye sayesinde olmuştur. Eğer Kıbrıs krizi yaşanmasaydı Yunanistan o kadar kolay Avrupa kulübüne giremezdi. Krizin hemen ardından Karamanlis'in başa gelmesi, cuntanın yerini demokrasiye bırakması da bu girişte mutlaka etkili olmuştur. O zamanki adıyla Ortak Pazar, sırf Kıbrıs felaketinden sonra Yunanistan'ı ödüllendirmek ve demokrasiyi ayakta tutabilmek için onları kabul etti.

Yunanlılar da katılım müzakerelerinde topluluk ne dediyse kabul ettiler. Sınırlarını güvence altına almak için verilmiş akılcı tavizlerdi bunlar. Bugün artık olası bir Türk-Yunan çatışmasında Yunanistan'ın arkasında bütün Avrupa Topluluğu durmaktadır. Türkiye'yi daha fazla sıkıştırabilmek için sonuna kadar kullandılar bu avantajı. Bugün artık öyle bir noktaya gelindi ki, Türkiye-Avrupa Birliği ilişkileri hemen tamamen Atina'dan sorulur oldu.

Bununla da yetinmediler, yavaş yavaş Avrupa Birliği'nin Kıbrıs politikasını da değiştirdiler. Yakında da Kıbrıs Rum kesiminin tam üyeliği gerçekleşecektir. Belki de böylece Kıbrıs sorununun sonuna gelinecektir. Kıbrıs bölünecek, bir taraf Türkiye'ye katılacak öbür taraf bağımsız bir devlet olarak kalacaktır. Güney Kıbrıs'ın son derece rahat bir yaşamı var, zenginler. Yunanistan'ın sorunlarıyla uğraşmak istemiyorlar. Tek başına, bağımsız bir ülke olarak çok daha büyük avantajları var.

Yunan Başbakanı da yeni bir başlangıç yapmaktan söz ediyordu.

- Yeni bir açılım yapmak istiyorum, onun için size bu randevuyu verdim. Gelin, Kıbrıs sorununda siz bir adım atın, biz de Ege konusunda adım atalım, müzakereleri başlatalım. Artık bu saçmalığa son verelim.

Mitsotakis'in söylediklerinin yaptığıyla yakından uzaktan bir ilgisi yoktu. Zaten ne Türkiye'nin yaklaşımı bu yönde oldu, ne de Mitsotakis ülkesinde kendi sözünü dinletebilecek duruma geldi. Söyledikleri siyaset arenasında, uluslararası ilişkilerin labirentinde yok oldu gitti. Bir barış mesajı daha heba oldu.

Mitsotakis'in Türkiye'yle o güne dek bilmediğimiz çok özel bağları da varmış. Bunları da anlattı bize.

Konstantin Mitsotakis Albaylar Cuntası döneminde aranırken Türkiye'ye kaçmış. Eski Dışişleri Bakanı İhsan Sabri Çağlayangil'i tanımış. Haber gönderip bir motorla kaçacağını bildir-

miş. (Cunta yıllarında gayri resmi trafik şimdiki gibi Türkiye'den Yunanistan'a değil, Yunanistan'dan Türkiye'ye yönelikti.) Çeşme'ye kaçan Mitsotakis'i limanda MİT görevlileri karşıla-yıp, eline geçici bir Türk pasaportu vermişler. Çağlayangil İs-tanbul'da buluştuğu konuğuyla bir akşam yemeği bile yemiş. Mitsotakis bunları anlatırken o günleri hatırladı, gözleri buğu-landı:

- Hayatımda unutamadığım en büyük iyilik budur!

Yunan Başbakanı'nın 32. Gün'e açıkladığı bu kişisel gemi-ři, aslında iki ülkenin bazı açılardan birbirlerine ne kadar yakın olduğunu gösterdi Türk izleyicisine.

Yeni bir renk, yeni bir umut olarak...

"32. Gün Türkiye", 1992.

İKİ HAFTADA BİR 32!

Show TV'ye geçer geçmez o güne dek ayda bir yayınlanan 32. Gün, on beş günde bir yayına çıkmaya başladı. Gündem o kadar yüklenmiş, olaylar o kadar artmıştı ki, artık ayda bir yayınlanan bir haber program gündeme yetişemiyordu.

Bulduğumuz çözüm oldukça pratikti. Can Dündar'la birlikte 15 günde bir "32. Gün Türkiye", 15 günde bir "32. Gün Dünya" yapmaya başladık. Böylece ikimiz de birer tane aylık program hazırlar gibi çalışıyor, arada da diğerine destek veriyorduk.

Show TV'de TRT'de yapamadıklarımı yapmayı deneyecektim. Kör sansürden, bürokratik yavaşlıktan kurtulup, 32. Gün'e yeni bir hız verme azmindeydim. Hareketli, uzağı görebilen, korkusuz bir anlayışla yürüyecektim. Avrup'da nasılsa, Türkiye'de de öyle olmalıydı.

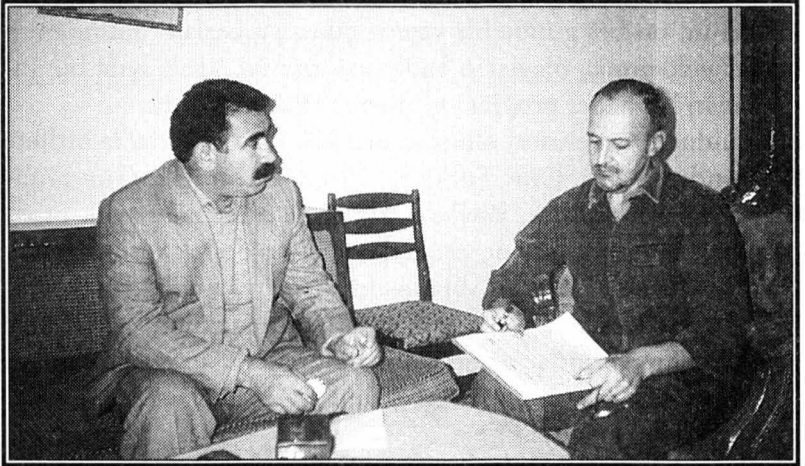
Bu anlayışla işe sarılıp hemen ilk programa bir Apo dosyası

hazırladık. Bu dosyada Apo'yla bir süre önce Suriye'de yaptığım bir söyleşi de yayınlandı. Doğrusunu söylemek gerekirse, büyük tereddütlerle, uzun uzun tartışmalarla karar vermiştik bu dosyayı yayımlamaya.

Amacımız açıktı: Bir efsaneyi dağıtmak, Apo adının etrafında dolaşan merakı kırmak! Kamuoyunun bu adamı yalnızca etten, kemikten yapılmış bir insan olarak görmesi gerekirdi. Biz de gazetecilik yapacak, Apo'yu en normal hallerinde görüntüleyip ortaya koyacaktık:

- Buyrun, kimine göre azılı terörist, gözü dönmüş canı; kimine göre de büyük bir lider olan işte bu adam, başka da bir şey değil!

Yaptığımız iş muazzam yankı buldu. Apo ilk defa bir TV kanalına kendi sesiyle konuşuyor, görüşlerini aktarıyordu. Nezlesi vardı söyleşi yaparken, durmadan burnunu siliyordu, aksırıyor, tıksırıyor. Apo'yu bu şekilde göstermiş olmamız, hem PKK'lıları, hem de bizim şu ünlü muhafazakâr lobimizi çok sinirlendirdi.

Apo'yla ikinci randevu.

32. GÜN KENDİNİ BİR KEZ DAHA KANITLIYOR

1992 ödüllendirildiğimiz bir yıl oldu. Lions Kulübünün en üst düzey ödülü olan “Melvin Jones Fellow”u aldım. Birbirinden güzel programlar çıkardık.

Arka arkaya gelen iki üst düzey röportaj, 32. Gün’ün ne kadar sağlam, ne kadar güvenilir bir adı olduğunu gösterdi. Bağımsız Devletler Topluluğu Başkanı Boris Yeltsin ve Fransa Cumhurbaşkanı François Mitterrand bana yalnızca röportaj değil, aynı zamanda yaşama sevinci ve gurur verdiler. Tüm davalar, aleyhte basın kampanyaları bizi yıpratamamıştı.

Yeltsin’in peşinde bir yıldır, Mitterrand’ın peşinde ise neredeyse üç yıldır koşuyordum. Aynı gün, aynı saatlerde haber geldi ikisinden de. Sanki bana hiç unutamayacağım harika bir sabah yaşatmak için sözleşmiş gibiydiler.

Fransızların verdiği kabul diğerinden çok daha değerliydi doğrusu. Bunun sebebi de Mitterrand’ın o günlerde Türkiye’ye gelecek ve üst düzey temaslarda bulunacak olmasıydı. Tabii bu bir sır değildi ve bütün televizyon kanalları, bütün haber programları bir randevu alabilmek için Paris’in peşine düşmüştü.

Sonradan büyükelçilikteki Fransızlardan öğrendiğime göre, en ısrarlı davranan TRT olmuş. Dışişleri Bakanı dahil, olabile-

cek herkesi araya koymuşlar. Gerçek dertleri söyleşi yapmak değil, Mehmet Ali Birand'ın önünü kesmekti. Etrafa şöyle söylen-tiler yaydılar:

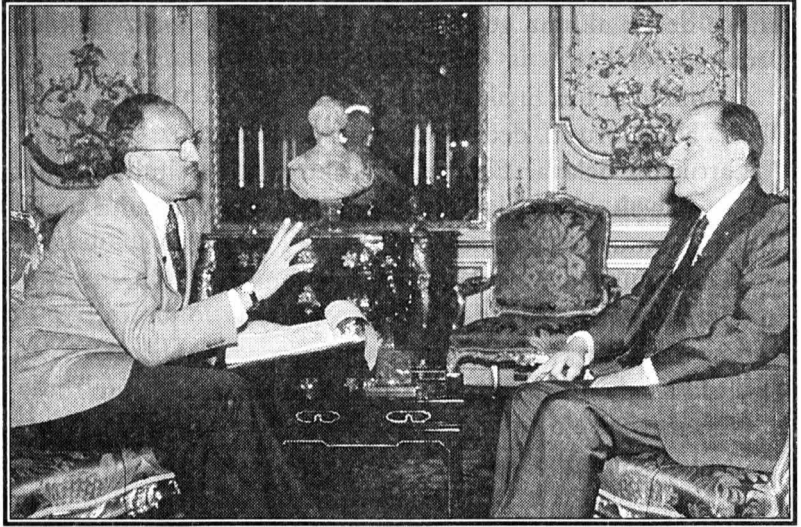
- İşte bu adam TRT'den ayrılınca bütün prestiji gitti. Devlet adamları 32. Gün'e ya da Mehmet Ali Birand'a değil, TRT'ye o randevuları veriyorlardı. Şimdi sıfıra indi.

Fransız Büyükelçiliği baskıdan bunalmış. Sabah telefonda büyükelçiyle konuşurken, adeta dünyanın en güzel müziği dinliyordum.

- Biz bütün verileri Paris'e gönderdik. Kim başvurduysa bildirdik. Yanıt olarak sizin isminiz geldi, sizi seçtiler.

Hayatımda en çok keyif duyduğum anlardan biriydi bu.

TRT'ciler biz ayrıldıktan sonra 32. Gün'e benzer sayısız programlar yaptılar. Aynı imkânlardan yararlandıldılar, ama olmadı. Beceremediler. Bütün deneyleri kısa ömürlü oldu.

Mitterrand'ı "ameliyat ederken", 1992.

MITTERRAND'I AMELİYAT ETMEK...

Paris'e eşim Cemre'yle birlikte gittik. Mithat Bereket de yardım için geldi. Hürriyet'in Genel Yayın Yönetmeni Ertuğrul Özkök de benimle birlikte söyleşiye katılacaktı. Bir TV, bir yazılı basın temsilcisi seçmişlerdi.

Röportajdan bir gün önce beni saraya çağırdılar. Cumhurbaşkanı'nın kurmaylarından üç kişi karşıma oturdular.

- Şimdi bize yarın hangi konuları soracağınızı anlatın!

Şaşırdım. Böyle danışıklı dövüş olur muydu hiç? Kestirip attım:

- Soruları size veremem.

- O zaman röportaj yapamazsınız!

Fena halde bozuldum, ama başka çare de yoktu. Soruları değil ama, konu başlıklarını sıralayabileceğimi söyledim. Kabul e-

dilince de ilk aklıma gelenleri saydım: Türk-Fransız ilişkileri, Ortadoğu, vs.

Adamlardan biri bıyık altından gülererek,

- Ya Kürt sorunu, dedi, onu sormayacak mısınız?

Çattık mı belaya? Elbette soracaktım, ama şimdilik bunu saklamak, açık etmemek istiyordum. Belki de Mitterrand bu konuda hiç konuşmak istemezdi...

- Onu unutmuştum, kusura bakmayın. Evet, Kürt sorununu da soracağım.

İkna olmadılar, üstüme gelmeye devam ediyorlar:

- Peki Madam Mitterrand'la ilgili soru soracak mısınız?

- Elbette!

- Mösyö Birand, üzgünüz ama biz o zaman bu söyleşiyi size veremeyiz.

Başımdan aşağı kaynar sular indi. Mitterrand'la görüşürken hiç Kürt sorunu ve Madam'la ilgili soru sormamak olur mu? Hemen karşı atağa geçtim.

- Sormazsam ben de bu söyleşiyi yapmam. Fransız Cumhurbaşkanı ile havadan sudan konuşamam. Bütün Türkiye bunu merakla bekliyor.

Şaşırdılar. Herhalde ilk defa kendileri değil de, bir başkası ortaya şartlar koyuyor ve uygulanmasını istiyordu. Kendi aralarında konuştular. Neden sonra ertesi günü beklemem gerektiğini söyleyip gittiler.

Ertesi gün röportaj günüydü. Hiç bu kadar sıkıntılı bir 10 saat geçirmedim.

Ertesi sabah telefon çaldı, ellerim titriyordu açarken.

- Mösyö Birand, başkan kabul etti sorularınızı.

Derin bir nefes ve hemen Elysee'ye hücum!

Bu küçük saray muazzam döşenmiş, çok zevkli bir mekân. Saraydan çok büyükçe bir eve benziyor.

Gittik yerleştik, kameralar kuruldu, ışıklar açıldı. Her şey

hazır, şov başlayabilir. İşte o sırada bir kapı açıldı. “Bonjur, bonjur” diyerek kısa boylu, son derece rahat ve kibar bir adam daldı içeri. Bize dönüp gülerek,

- Beni kim ameliyat edecek?

Kendimi tanıttım.

- Demek Mösyö Birand sizsiniz. Sizin hakkınızda koca bir dosya dolusu methiye okudum.

Keyiften eriyip bitmişim. Öyle mutlu, öyle memnun oldum ki, şimdi bu satırları yazarken dahi hâlâ gülümsüyorum.

Ertuğrul Özkök ile birlikte mutluluk dolu hatıra resimleri çektiydik ve Mitterrand’ın karşısına oturduk. Daha ilk dakikalarından itibaren Fransız Cumhurbaşkanı, uluslararası boyutta dengeleri ve ilişkileri yıllar boyunca etkileyecek mesajlar vermeye başladı. Tabii en önemlisi de Kürt sorunu ile ilgili olanıydı.

- Fransa bağımsız bir Kürdistan’a karşıdır. Bizim için PKK terörist bir örgüttür.

François Mitterrand ülkesinin Kürt politikasında önemli bir aşamayı, bir değişimi işaret ediyordu. Türk-Fransız ilişkilerinde yıllarca unutulamayacak ve Fransa Cumhurbaşkanı’nın Türkiye gezisinin büyük bir başarıyla geçmesini sağlayacak bir söyleşi oldu.

Gece, Cemre ve Ertuğrul ile birlikte Paris’in en güzel restoranlarından birine gidip, kendimize bir ziyafet çektik. Kolay kolay unutamayacağım yemeklerden biri oldu bu.

Bu önemli mesajların 32. Gün’de yayımlanması büyük bir sükse yarattı. Ajanslar bu gelişmeyi bütün dünyaya yaydılar. Çok olumlu tepkiler alacak, yaptığımız işten kendimiz de gurur duyacaktık. Bir kez daha Cumhurbaşkanı Turgut Özal’dan telefon geldi.

- Mehmet Ali, bilirsın sana kızarım ama bu ülke için yaptıklarını da inkâr edemem doğrusu.

Karşılıklı gülüştük. Özal'la yaptığım en hoş, en gönül alıcı konuşma buydu.

Bir süre sonra Fransızlar, büyükelçilikte düzenledikleri çok güzel bir törenle bana “şövalye” unvanı verdiler. Törene katılan Vehbi Koç gelip şunları söyledi:

- Mehmet Ali seninle gurur duyuyorum, hak ettiğin bir ödülü aldın. Geri kalanına boş ver, sen yine en iyi bildiğin işi yap.

Türk hukuk sistemi belki beni suçlu buluyordu ama, Fransız hükümeti de beni taltif ediyordu. Bilmiyorum ki, ne demeli?

Boris Yeltsin'le Kremlin'de, 1992.

BORİS YELTSİN'LE KREMLİN'DE

Yeltsin söyleşisi, hayatımda çok şey bekleyip de hiçbir şey bulamadığım girişimlerden biridir. Hayır, o gün sarhoş da değildi. Ancak müthiş isteksiz, yorgun, bitkin bir havası vardı. Ne söylesem kısa cevaplar veriyor, adeta geçiştiriyordu.

Daha ilk sorudan başladık;

- Niçin cumhuriyetleri bünyenizde tutmaya çalışmadınız da, hemen bağımsızlık yolunu açtınız? Yoksa siz mi ittiniz ayrılmaya onları?

- Hayır, biz itmedik.

Hay Allah! Ne konuşulur bu adamla. Kısa, kestirme, kaçamak yanıtlar veriyor, nuh diyor peygamber demiyor... Yine soruyorum:

- Cumhuriyetlerle olan ilişkileriniz nasıl gelişecek, ne yönde bakıyorsunuz?

- Gelişse de bir, gelişmese de.

Yanıt mı bu şimdi? Böylesine tatsız tuzsuz, kuru bir söyleşi oluyor, önüne geçemiyordum. Üstelik kapının önünde uzayıp giden bir kuyruk, görüşmek için bekleyen insanlar var. Yani işi de pek fazla uzatamam. Nitekim 15 dakikadan fazla zaman veremedi.

32. Gün tarihinde en çok hayal kırıklığına uğradığım görüşmelerden biridir bu.

Ama buna karşılık 1995 yılında yapacağım Gorbaçov söyleşisi hiç böyle olmayacaktı. Bir efsaneyle tam 1.5 saat konuşabilmenin zevkini Gorbaçov'la tattım. Çok zor alınan, karşılığında on binlerce dolar ücret istenen bir randevuydu.

Yeltsin ne kadar donuksa Gorbaçov o kadar hareketli, Yeltsin ne kadar kelime fakiriyse Gorbaçov o kadar geniş hazineli. Yeltsin ne kadar duygusuz bir görüntü veriyorsa, Gorbaçov o kadar romantik ve duygu saçan bir insan.

Gorbaçov ile kamera önündeki bu uzun görüşmem, bende kolay unutamayacağım anılar bıraktı. Tarihin gidişini temelden etkileyen, bir döneme yön veren bu insan, sanki tam olarak neler yaptığının bilincinde değilmiş gibiydi. Rüyada yaşar gibi bir hali vardı. Tarihin bir parçası olduğunun farkındaydı da, ülkesinin içine düştüğü durumdan ne oranda sorumlu sayılması gerektiğini tam olarak kestiremiyordu. Bende, tarihin hakkında vereceği yargıdan korkan, bu yüzden de sürekli kendini savunan bir insan izlenimi bıraktı.

Yeltsin'in acısını, üç yıl sonra Gorbaçov'la çıkardım, diyebilirim.

OSMAN ÖCALAN

Osman Öcalan söyleşisi toplumun vicdanına örülmeye çalışılan hoşgörüsüzlük duvarına çarptığımız noktadır.

Show TV'ye geçip, TRT'nin kötü sansüründen kurtulmak çok iyi gelmişti. Bu özgürlük ortamında kameralarımızı bütün toplumsal yaralara çeviriyor, araştırmacı gazeteciliğin en güzel örneklerini sergiliyorduk. Ancak gözden kaçırdığımız bazı şeyler de yok değildi...

Türkiye'de PKK terörünün tırmanmasıyla toplumdaki gerilimin artış oranını yeteri kadar iyi takip edemedik. Gerçek gazetecilik yapmaya çalışıyor, hiçbir şeye tabu gözüyle bakmıyorduk. Ancak toplumun yükselen tansiyonunun bunu kaldırıp kaldırmayacağını galiba pek hesap edemiyorduk.

1992'nin Ekim ayında Türkiye'nin manzarası doğrusu korkunçtu. Güneydoğuyu PKK resmen avucunun içine almış, adeta bölgede hüküm sürüyordu. Bir sinyalle kepenkler iniyor, bir diğeriyle insanlar sokaklara dökülüyordu. Gazete dağıtımının engellendiği yerleşim merkezleri, iller bile vardı. Neredeyse bölgeye gidenler PKK'dan vize almak zorunda kalacaktı.

Güneydoğu böylesine karışırken bir de Kuzey Irak'taki Kürt parlamentosu, federe bir Kürt devleti kurduğunu ilan edince, gerilim iyice arttı. PKK artık Kuzey Irak'taki otorite

boşluğundan iyice yararlanıp, sınır boyunca yerleşmişti. Türkiye'ye istediği gibi sorun çıkarıyor ve yine istediği gibi geri dönebiliyordu.

Türkiye PKK'ya karşı askeri stratejisini işte bu dönemde bütünüyle değiştirdi.

Dönemin Genelkurmay Başkanı Orgeneral Doğan Güreş'ti. Durumun artık tutulur yanı kalmamıştı. Eğer biraz daha beklenirse, PKK'nın bölgedeki etkinliği, geri dönülemez bir noktaya varabilirdi. İşte tam bu aşamada genelkurmay Tansu Çiller'e reddedemeyeceği bir öneride bulundu:

- Bizi bırakın, bölgeye büyük kuvvet yığalım. Bu heriflerin üzerinden tank gibi geçelim!

Genelkurmayın aklında böyle bir plan uzun süredir vardı. Ancak ne Özal, ne de Demirel böylesine bir riski göze almak istememişlerdi. Zira, çok kan akacak, köyler yakılacak, kimileri göçe zorlanacak, kısacası Güneydoğu'nun tozu dumana katılacaktı.

Çiller, henüz yeni başbakan olduğu aylarda Kürt sorununa daha dengeli yaklaşırken, bu manzara karşısında tutum değiştirdi.

- Ne gerekiyorsa yapın! Ben de size ne gerekiyorsa vereceğim; silah, para, destek...

Türkiye Cumhuriyeti'nin Kürt sorunu ve PKK terörüne yaklaşımı 1992 yazında dramatik biçimde değişti. Bölgedeki asker sayısı 250 bin'e çıkarıldı. Özel Tim kuruldu. İlk iş olarak da 8 bin kişiyle Kuzey Irak'a ilk kara harekâtı başlatıldı. Ordu, Celal Talabani ve Mesut Barzani'nin desteğini sağladı.

Ülke birden ayağa kalktı. İnsanlar balkonlarına bayraklar asıyor, köşe yazılarında sadece PKK'nın yok edilmesinin, gerillanın öldürülmesinin tek çıkışı yolu olduğu anlatılıyordu.

Kuzey Irak harekâtı günlerce sürdü ve sonunda "zafer" müjdesi geldi. Osman Öcalan yönetimindeki PKK'lılar darmada-

ğın kaçmışlar ve 2 bin kadar da gerilla öldürülmüştü.

Beni kuşkulandıran Talabani ile Osman Öcalan'ın bir anlaşma yaptıkları haberi idi. Talabani, bu anlaşmayla, PKK'lı sivililerin İran sınırındaki Zeli kampına yerleştirildiğini, gerillanın silah bırakmayı kabul ettiğini ileri sürüyor ve "Türk askeri isteğini elde etmiş, PKK dağıtılmıştır" diyordu.

Bunda kesinlikle bir bit yeniği vardı.

Benim bildiğim Talabani, PKK'yı kolay satamazdı. Aksine elinde bir koz gibi tutmak, yerinde kullanmak isterdi. Üstelik Talabani'nin bu açıklaması üzerine, Türk Silahlı Kuvvetleri de, PKK'nın bittiğini ilan etmişti.

Mithat Bereket'i harekete geçirdim:

- Git şu Zeli kampını bul ve gerçekten PKK'nın yok edilip edilmediğini öğren bakalım, dedim.

Mithat yola çıktı ve uzun süre ondan haber alamadık. İran sınırına ulaşmak, kampa girebilmek ve burada PKK'nın durumunu saptamak hiç de kolay bir iş değildi.

Programın başlamasına az bir zaman kala telefon geldi, Mithat! Kuzey Irak'tan çıkmış, Türkiye'ye girer girmez de telefona sarılmıştı.

- Mehmet Ali Ağbi, dedi, korkunç bir durum. Bütün PKK'lılar Zeli kampında ellerinde silahla rahat dolaşıyorlar. Osman Öcalan'la da konuştum. Enterne edilmiş filan değiller. Talabani bal gibi yalan söylüyor, hem de gözümüzün içine baka baka.

- Hemen geri dön Mithat, dedim, ne getirirsen getir alıyoruz programa!

Gerçekten geldi ve yetişti Mithat. Tabii Osman Öcalan söyleşide bol bol kendi propagandasını yapmıştı. Bu kısımları ayıklandı ve adamın sözlerinin sadece harekâtla ilgili bölümü alındı.

Biz normal bir gazetecilik yaptığımızdan emindik. Çağdaş

dünyada basının görevi doğruyu göstermekti. Biz de Talabani'nin ve resmi propagandanın doğruları söylemediklerini ortaya koymuştuk. Oysa meğer kimseler doğruyu duymak istemiyormuş da, bizim haberimiz yokmuş.

Aynı gece 32. Gün'ün program akışı içinde, Can Dündar'ın hazırladığı son derece önemli bir kontrgerilla dosyası da yer aldı. İlk defa Türkiye'deki kontrgerilla sorununu ortaya koyuyor, bazı sorular soruyorduk.

Baştan sona müthiş bir programdı yani!

Ancak ne beklerken ne bulacaktık. Yaptığımız gazeteciliğin övülmesini umarken, bir de baktık ki herkes bizim gözümüzü oymaya çalışıyordu. Osman Öcalan'ın televizyona çıkması bazı çevreleri ayağa kaldırmıştı.

Askerin gönüllü şakşakçılığını, “devlete sahip çıkıyoruz” kisvesi altında yapan bazı muhbir gazeteciler, programın ertesi gecesi verilen bir yemekte Güreş Paşa'ya gidip, resmen bizi şikâyet etmişler:

- Bunlar PKK'lı! Paşam baksanıza, vatana ihanet ediyorlar.

Bunları söyleyen kişi, yıllar boyu sürdürdüğü kan davasının zirvesine çıkıyordu.

Aslında Talabani'nin yalan söylediğinin ortaya çıkarılması o kadar da büyük bir sorun değildi Genelkurmay açısından. Onları en çok rahatsız eden nokta, Osman Öcalan'ın harekât konusunda verdiği bilgilerdi. Silahlı Kuvvetler'den “2000'e yakın PKK'lı öldürüldü” diye açıklama yapılmıştı. Oysa Osman Öcalan kayıplarının en çok 250 kişi olduğunu iddia ediyordu.

Eğer Öcalan'ın terörist olarak niteliyorsanız, söyleşiyi neden bu kadar ciddiye alıyorsunuz? Halk devlete mi, yoksa Öcalan'a inanacak? İşte ortadaki gariplik buydu.

Bu arada savaş lobisinin en etkili kanadı sayılan birtakım askerler Genelkurmay Başkanına telefon etmişler. Moralleri bo-

zulmuş, şikâyetle bulunmuşlar:

- Biz savaşıyoruz, adam teröristleri TV'ye çıkarıp konuşturuyor!

Sonunda Genelkurmay Başkanı Doğan Güreş barut gibi patladı. Oysa kendisini çok eskiden tanırdım. Akademiler komutanıyken Güreş Paşa son derece demokrat olarak bildiğim, “Emret Komutanım” kitabını yazarken çok alıntı yaptığım bir insandı.

Bir sabah gözümüzü bir açtık ki, korkunç bir kampanyayla karşı karşıyayız. Genelkurmay kaynaklı, son derece organize, yıkıcı bir dalga üzerimize doğru geliyordu. Basındaki “vatan hainleri” kampanyası tüm şiddetiyle sürerken, en çok TRT içindeki asker uzantıları kendilerini gösteriverdiler. Genelkurmay'a bir rapor hazırlamışlar ve söyleşinin uydurmaca olduğunu, Öcalan'ın Mithat'la değil, kendi militanıyla konuştuğunu, sonra kaseti Mithat'a verdirdiğini iddia etmişler.

İnanılır gibi değildi...

TRT'deki Mehmet Ali Birand aleyhtarı kampanya ve soruşturma-mahkeme komplosunun arkasındakiler, böylece çirkin yüzlerini bir kez daha göstermiş oldular.

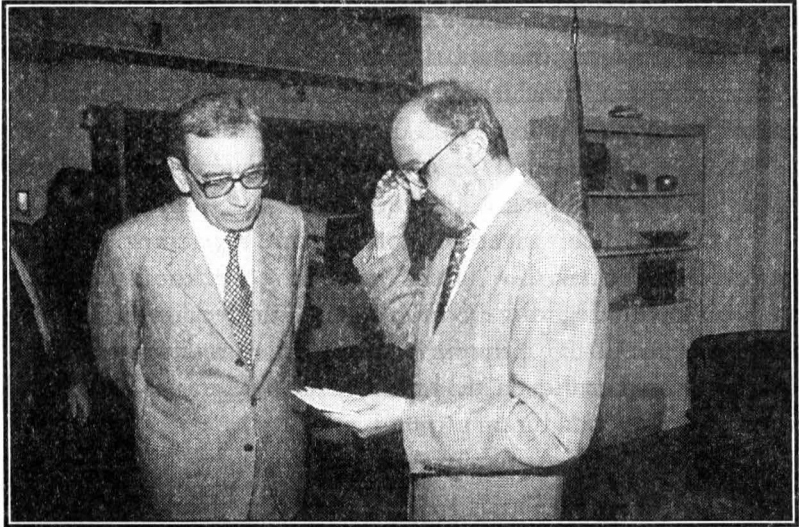
DGM'ye şikâyet edilmemizle birlikte savcılar harekete geçtiler. Aleyhimize üç dava birden açıldı. Her birinden 8-15 yıl hapsimiz istendi. Basındaki “devlet” muhbirleri bir an için olsun susmadılar. Oysa biz normal, Batılı bir ülkede doğru olarak kabul edilen bir gazetecilik yapmıştık, o kadar.

Artık Genelkurmay bize karşı tam olarak cephe almıştı. E-linden geleni ardına koymuyordu. “Emret Komutanım” kitabıyla başlayan, Demirkırat Belgeseli'yle büyüyen ve Öcalan-kontrgerilla programıyla kreşendosuna varan bir ters düşüştü bu. Ama tekrar ediyorum, 32. Gün'le uğraşan Genelkurmay'dı, yoksa ordu değil.

Oysa Can'ın kontrgerilla dosyasında askere hiçbir şekilde

manalı bir atıf bile yoktu. Ecevit konuşmuş, biz onun iddialarını açıklamıştık. Üstelikte bir üst düzey komutanı bu konuda konuşmaya davet etmiş, tüm ısrarlarımıza rağmen kabul ettirememiştik.

Tam doğal bir gazetecilik yapalım derken korkunç bir sıkıntının içine düşüvermiş olduk. Tam iki yıl süreyle bir mahkemeden diğerine taşındık. Kendimizi kıl payı kurtarabildik. Toplumun nabzını ve vicdanındaki elektriklenmeyi tam yakalayamamak çok pahalıya mal olmuştu.

Butros Gali ile söyleşi, 1993.

DOSYALAR VE SIKINTILAR

1993, 32. Gün'ü izleyenler için tam bir "ders" yılı oldu. O yıl herkese "Gazetecilik nasıl yapılır" dersi verdik. 32'yi yıkmak isteyenlerse tam bir hazan mevsimi yaşadılar.

Çalışacak, didinecek, üretecek, karşılığında da başımızı bol derde sokacaktık. Yaptığımız her iş tepkiyle karşılanacak, emeklerimizin ödülü mahkeme koridorlarına taşınarak verilecekti. Artık Türkiye'de öyle bir noktaya gelinmişti ki, bizim bildiğimiz "normal" gazetecilik yapılamaz olmuştu.

Geriye iki alternatif bırakılıyordu: Ya magazin, ya hamaset!

Olaylar Osman Öcalan dosyasından sonra durmadı, devam etti. Çiğdem Anat'ın 32. Gün'e hazırladığı en güzel dosyalarından biri olan "Aleviler" de aynı akıbeti yaşadı. Aleviler ilk defa ele alınıyor, bu gerçek, ilk kez sorgulanıyordu. Kapsayıcı, açık-

layıcı, dört dörtlük bir dosya çıkarmıştı iğdem.

Ancak maharet, zen ve titizlik bizi artık tepkilerden koruyamaz olmuştu. Yine üzerimize gelindi, yaptıklarımıza bakılmaksızın niyetimiz sorgulandı.

- Kürtler bitti, şimdi de Alevileri mi başımıza ıkartıyorsunuz? Türkiye’yi bölmek mi istiyorsunuz?

Oysa hiç öyle bir niyetimiz yoktu bizim. Amacımız insanlara gerçekleri anlatmak, bir “haber” vermektir. Söz konusu olan uzaylı bir kavim değildi ya! Sonuç olarak Türkiye’de yaşayan Alevileri, sayıları 20-25 milyonu bulan Alevileri anlatmıştık. Topladıkları son kurultayda ne yaptıklarını, ne kararlar aldıklarını vermiştik. Başka da bir laf etmemiştik.

Kasım’da Deniz Arman’ın Almanya’ya giderek “Kara Ses” olarak bilinen, ancak nereden gelip, nereye gittiğii bir türlü anlaşılmayan Cemalettin Kaplan’la görüşmesi tansiyonu iyice artırdı. “Böyle bir adam var, ileride tehlikeli olabilir” diyen dosya, yine yargısız infaza uğradı. Bu defa da laiklerle anti-laikler arasındaki gerilimi tırmandırmakla sulandık.

Deniz yılmadı, Cemalettin Kaplan’dan sonra bir de “diyanet” dosyası hazırladı. Akıbeti yine aynı olacak, “diyanet” yüzünden de kıyamet kopacaktı...

Toplumun bir başka kesiminin nasırına basılması bile aleyhimize kullanılıyordu. Huzursuzluk yaratmakla sulanıyorduk. Ağızımızla kuş tutsak, at gözlüğü takmışlara beğendiremezdik tabii. Ama toplumdaki tepkiler de pek umut verici değildi artık. İnsanlar sıkılmıştı hayatın acı gerçeklerini izlemekten. Duyarlılıklarını hızla kaybediyor, kolay düşüncelere sarılıyorlardı.

Bir yandan da büyük pislik atma kampanyası sürüyor, kaleminden kan damlayan “sivil militaristler” bize saldırdıka saldırıyordu. Hava müthiş sertleşti.

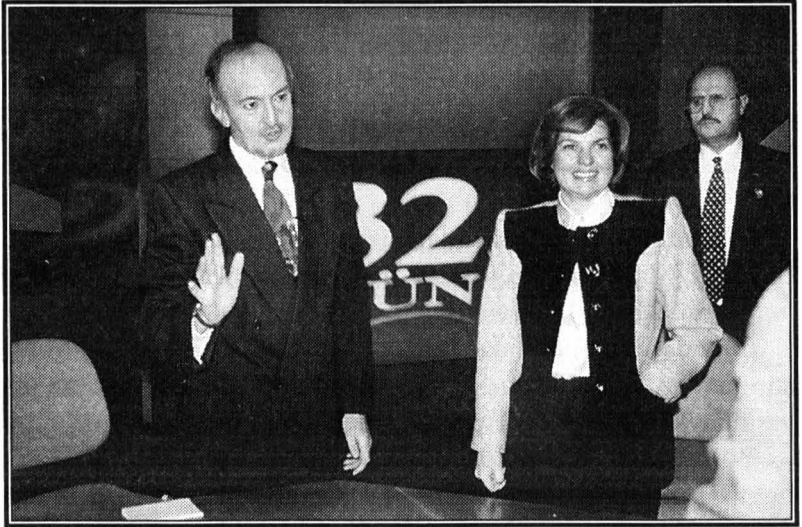
Üzerimizdeki baskı öyle yoğunlaştı ki, oturup uzun toplantılar yapmak, ne yapacağımızı kararlaştırmak zorunda kaldık.

Büyük bir açmazla karşı karşıya idik. Ya herkesin yaptığı gibi magazin yoluna gidip, suya sabuna dokunmayan bomboş programlar üretecektik, veya tüm olaylara devletin gözüyle bakacak, hiçbir soru sormadan resmi görüşü yansıtacaklık. Bir de baktım ki, ekipteki herkes doğru bildiği yolda yürümekte ısrarlı.

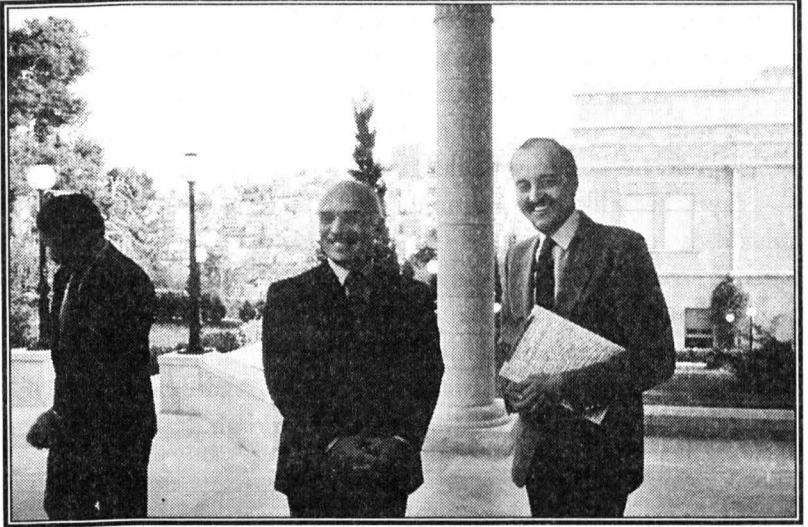
Hayır, kesinlikle susmamalıydık! Dünya yıkılsa işimizi yapacaktık!

Sırt sırta verip 32. Gün'e sarıldık, yine büyük, yine güzel şeyler yapmak için.

Moralimizin zaman zaman çok bozulduğu da oldu. Ancak birbirine o kadar inanan bir ekiptik ki, hepsinin yavaş üstesinden gelmeyi başardık.

Tansu Çiller 32. Gün'de.

Kırk yıllık bir kral: Hüseyin, 1993.

KIRK YILLIK BİR KRAL

“Tanıdığın devlet adamları arasında en çok kime sempati duydun?” diye sorulacak olursa, yanıtlım kesindir:

- Ürdün Kralı Hüseyin’e!

O kadar kibar, o kadar krallıkla ilgisi olmayan bir insan düşünülemez. Halbuki kırk yıllık bir kraldı. 1952’de, henüz 17 yaşındayken oturduğu Ürdün tahtından hiç inmemiştir.

Bu mütevazı kralın, bizim aileyle çok eskilere giden bir dostluğu da vardır. Dayım Mahmut Dikerdem ilk büyükelçiliğini Amman’da yapmıştı. O zamanlar Kral Hüseyin saltanatının ilk yıllarındaymış henüz. Mahmut Dayım, oğlu Mehmet Ali’nin eğitimi için bir İngiliz dadı tutmuş. Kral Hüseyin de bu dadıya âşık olmuş. Durum o kadar vahimleşmiş ki bir süre sonra, kral sık sık helikopterine, veya arabasına atlayıp Türk Büyükelçiliği-

ne gelir olmuş. Bahanesi de satranç ya da tavla oynamak olurmuş. Bu duruma başlarda hiçbir anlam veremeyen dayım, sonradan durumun farkına varmış.

En sonunda bu İngiliz dadıyı ayartmakta muvaffak olan Kral Hüseyin, bir de evlenme teklifinde bulunmuş. Çok entere-sandır, kız bu teklifi reddetmiş.

- Ben Londra'da oturmayı tercih ederim. Saraylara giremem, saraylara girip kendimi bedbaht edemem, demiş.

Ortadoğu gibi kaygan bir zeminde 40 yıl krallık yapan bu adam, seyrek mağlubiyetlerinden birini de yeğenimin İngiliz da-dısının elinden tatmış olmalı!

Ürdün'e Kral ile görüşmeye, yine Cemre'yle birlikte gittik. Büyükelçimiz Mehmet Ali İrtemçelik bizi ağırladı. Dışışlerinin en parlak diplomatlarından biri olan İrtemçelik ile Amman'ı dolaştık, Ortadoğu politikasını konuştuk.

Randevu saati geldiğinde Cemre'yle saraya çıkarken heyecan içindeydik.

Saray Amman'a tepeden bakan bir yerdeydi. Tertemiz, pırıl, İngiliz sisteminin izlerini hâlâ taşıyan bir binaydı. Az sonra Kral Hüseyin kendi kullandığı bir arabayla geldi.

Konuşurken "Sir" diye hitap ediyordu bana. Yalnızca bana değil, çevresindekilere de böyle sesleniyordu. (Bu hitap şekli İngilizcede çok önemli bir yüceltmeyi gösterir. Hele bir kralın karşısındakine böyle hitap etmesi pek şaşırtıcıdır. Ama alçakgö-nüllü bir insan için de son derece uygun bir yöntemdir.)

Kralın gözlerinin içi güler konuşurken. En yakın dostunuz-muş hissini verir, bir sıcaklık ıştır etrafına. Bu sıcaklığa başka hiç kimsede rastlamadım.

Bu sevimli kralın ülkesi o günlerde pek zor durumdaydı. Körfez krizinin faturasını, bizimle birlikte en ağır ödeyen ülkelerin başındaydı Ürdün. Hem Saddam'dan akan musluklar kurumuş, hem de müttefikler tarafından düşman ilan edilmiş-

ti. Suudi Arabistan başta olmak üzere tüm zengin Araplar yardım musluklarını kapatmışlardı. Savaş yüzünden Arabistan yarımadasının dört bir yanından çıkıp gelen mülteciler de işin cabası tabii!

Elimi sıkarken ilk olarak dayımı sordu, “Mahmut Bey nasıllar?” dedi. Ben doğrusu hiç, ama hiç tahmin etmiyordum hatırlayacağını. Nasıl memnun oldum.

Maalesef Mahmut Dayım o dönemde kansere yakalanmış, ölümle pençeleşiyordu. Durumu anlattım Krala. Onun da yüzü değişti, gülmesi soldu.

- Ne kadar üzüldüm bilemezsiniz, dedi.

Ayrıldıktan sonra biraz dolaşıp Türk elçiliğine gittim. Beni orada bir mabeyinci bekliyordu. Muazzam bir zarfın içinde kocaman bir mektup getirmişti adam, üzerinde de kraliyetin damgası vardı... Dayıma yazılmış bir mektuptu bu.

Dayıcığım kraldan gelen mektubu okuyacak, ancak cevap veremedi maalesef hayata gözlerini yumacaktı.

Söyleşi çok keyifli oldu.

Kralın ailesi Türk kökenli. Babası uzun süre İstanbul’da tedavi görmüş ve orada ölmüştü. Kralın Türkiye’ye bakışı çok ilginçti. Bizim bir türlü kabul edemediğimiz o “büyükliğümüz ve ağırlığımız”ı anlattı durmadan. Türkiye’nin kısır iç politika kavgaları yüzünden bölgeye gereken ilgiyi gösterememesinden şikâyet etti:

- Siz nedense etkinliğinizi bilmiyorsunuz. Sadece kendi dünyanızda yaşıyorsunuz. Oysa bütün bölgenin politikalarını yönlendirebilirsiniz, dedi.

Nerede böyle bir düşünce! Türkiye’nin savaşa dış politikası sadece Kıbrıs ve Kürt sorununa endekslenmişti. Ağırlığını tam anlamıyla bozuk para gibi harcıyordu. Garip bir yaklaşım tabii...

Kral, söyleşi sırasında Show TV’yi özellikle de “Çarkıfelek”i seyrettiğini anlatınca hayret ettim. Renkli camın, ne denli ö-

nemli ve etkili bir propaganda aracı olduğunu bir kez daha düşündüm. Beş-altı yıl öncesinde TRT Güneydoğu'da bile seyredilemezdi. Artık bu dönem kapanmış, artık tüm Ortadoğu'nun izlediği özel TV'ler dönemi açılmıştı.

Çok gariptir, Türk televizyonlarının yayın alanı genişledikçe, bölgedeki diğer ülkelerden tuhaf suçlamalara hedef olmaya başlamıştık. Türkiye'nin bu şekilde Türkçe'yi yaygınlaştırdığı, diğer ülkelerin yayın organlarına oranla çok daha renkli programlar sunarak Türkçe'yi yeniden konuşulur hale getirdiğini ileri sürerek, bir "gizli Türk oyunu"ndan söz eder olmuşlardı. Hatta Güneydoğu'daki katı Kürtçü grupların "TV yayınları yüzünden çocuklarımız Kürtçe'yi bırakıp, Türkçe konuşur oldular" diye şikâyet ettiklerini duydum.

Meğer onca yıl boşuna kaybedilmiş. Bölge insanını dışlamak, hor görmek yerine Türkçe öğresek, insan muamelesi yapsak, adam yerine koysak, herhalde bugünkü olaylarla karşı karşıya kalmazdık.

Kral Hüseyin söyleşi bittikten sonra asıl mesajını verdi: Uzun süredir yapmayı planlıyor, ancak Ankara yanıt vermiyordu.

- Artık iki ülke arasında üst düzey bir siyaset gerekiyor. Ankara'nın bu isteğimizi cevapsız bırakması da çok manidar.

Aklıma şu senaryo geldi: Türkiye körfez krizinde Amerika ile hareket etmiş ve bu arada Washington da Saddam'ı destekleyen Kral Hüseyin'in Ankara'da kırmızı halı ile karşılanmasına itiraz etmeye başlamıştı.

Ankara'da bu sorunları gündeme getirdiğimde, hayretler içinde kaldım.

Meğer benim düşündüğüm üst düzey politik nedenleri tartışan bile yok. Amman'dan gelen sinyaller sadece unutulmuş, o kadar! Dışişleri ile Köşk arasında uzanan o loş koridorlarda kaybolmuş(!) Türk Büyükelçisi'nin telgrafları sümen altında kalmış.

Demirel'i arayıp, Kral Hüseyin'in sözlerini tekrarladım.

- Olur mu böyle şey, dedi Cumhurbaşkanı, ben hemen ilgilenirim!

Gerçekten de bir kaç ay sonra Kral Hüseyin Ankara'daydı.

Kralın “siz kendi ağırlığınızı bilmiyorsunuz” şeklindeki sözleri hâlâ kulaklarımdadır. Büyük devlet, böylesine önemli ilişkileri bu derece savrukluğa yürütemez. Türkiye’de sık söylenen “Biz de büyük devletiz” lafları hep göstermeliktir. Türkiye’yi yöneten kadrolar “büyük devlet” olmanın tam olarak ne anlama geldiğini maalesef bilmezler.

Kenan Evren Çapraz Ateş'te.

ÇAPRAZ ATEŞ

1993 yılı boyunca toplumdaki gerilim ister istemez bize de yansdı.

Yaptığımız işlerde, düşünme biçimimizde giderek hâkim olan bir etkilenmeydi bu. Can Dünder'la birlikte hazırlayıp sunduğumuz "Çapraz Ateş" adındaki tartışma programı bu dönemin ürünüdür.

1993 Ekim ayından 1994 Haziranı'na kadar sürdürdüğümüz Çapraz Ateş, büyük keyif aldığım bir yapım oldu. 32. Gün'den farkı tamamen söyleşi ve tartışma üzerine kurulmuş olmasındaydı. İki konuklu, iki taraflı bir tartışmayı Can'la birlikte yönlendiriyorduk.

İlk anda yakaladığımız başarı büyük oldu. Konuları ve kişileri doğru seçiyor, dersimizi çalışıp iki tarafı da sıkıştıracak so-

rular hazırlıyorduk.

Çapraz Ateş, Türkiye'nin en gerilimli döneminde yayın hayatına girdi. Bir yandan bitmeyen PKK terörü, öte yandan da Refah Partisi'nin bütün ülkeyi sarsan oy patlaması herkesi şaşkına çevirdi.

Yerel seçimlerde Refah'ın İstanbul ve Ankara başta olmak üzere, bir zamanlar ANAP, DYP, SHP gibi partilerin kaleleri sayılan bölgelerde seçim kazanması, birden bire "şeriat geliyor" çılgınlıklarının yükselmesine yol açtı. Toplumda öylesine bir gerilim başladı ki, Refah Partisi'ni biraz daha yakından tanımak, yaklaşımlarını öğrenmek isteyen programlar, bu defa bizim aşırı laik çevreler tarafından ateş altına alındı.

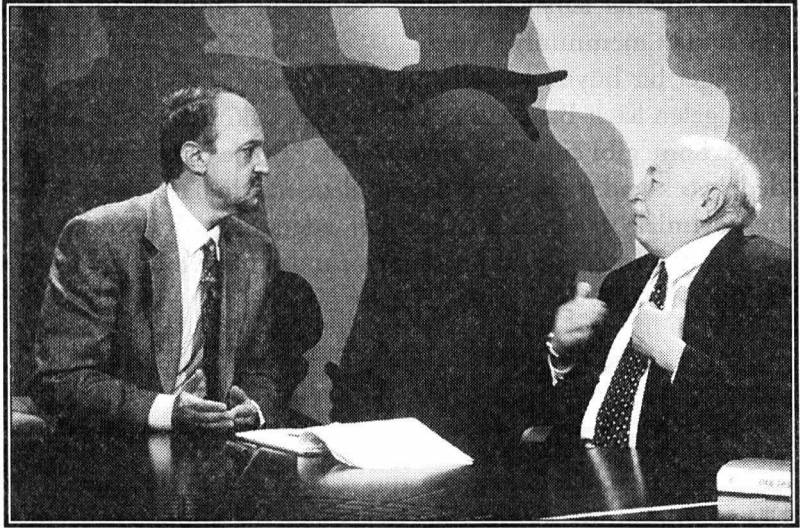
İlk hedef de Çapraz Ateş oldu.

Refah lideri Erbakan, partinin sözcüleri veya dinci diye nitelenen kimi programa çıkartsak, laiklerden büyük tepki alıyorduk. İşin garip yanı, devletçiler Kürt sorunu ve Refah'a karşı ortak bir strateji uygulayamıyorlardı. Kim Kürt sorununda devletten farklı bir görüş ileri sürer, farklı düşünen birini ekrana çıkarır; kim Refah yanlısını konuşturursa, karşısında fanatik devletçileri buluyordu.

Müthiş bir lobiydi bu.

Can ile çok zorlandık. Aylar geçtikçe üzeremizdeki baskı daha da arttı. Tam hedef durumuna girmiştik. İnsanlar sadece kendi doğrularını duymak istiyor, bunun dışında kimseyi dinlemeye katlanamıyorlardı.

Çapraz Ateş'in, 32. Gün'le birlikte (her ikisi 15'er günlük periyotlarla yayına girdikleri için haftada bir ekrana çıkar olmuştuk) kamuoyunun bir bölümünü rahatsız ettiği açıkça hissediliyordu. İşin hayal kırıklığı yaratan tarafı ise, bizler gibi özgürlükçü düşünen pek çok kişinin sürekli suskun kalmayı tercih etmesiydi. Basında öyle bir yaygara çıkarılıyordu ki, insanlar korkuyor, seslerini duyuramıyor, ya da duyurmak istemiyor-

Necmettin Erbakan Çapraz Ateş'te.

lardı. Birkaç yürekli yazarın dışında kimseden destek görmedik. Hatta eş dost bildiğim insanlar dahi,

- Mehmet Ali bırak bu işleri, biraz nabza göre şerbet ver, diyorlardı.

Hayır, bin defa hayır!

Benim inandığım bir gazetecilik vardı ve onu yapacaktım. Yaptığımın doğru olduğunu da biliyordum. Böyle dönemler gelip geçerdi. Sonunda ben haklı çıkacaktım. Bu dönemde en büyük talihsizliğim, benim 32. Gün, Can'ın da Bülent Çaplı ile birlikte 12 Mart belgeseline çok zaman ayırmak zorunda kalmamızdı. Sezon sonuna yaklaşırken bu tempoyu sürdüremeyeceğimiz ortaya çıktı. Bırakmak zorunda kaldık.

Bu talihsizliğe karşılık, şansımız Çapraz Ateş sayesinde ekibe Serdar Akinan'ın katılması oldu. Hayatımda her güçlüğü güler yüzle karşılayan, çözüm üreten ve kendiyle bu derece barışık

çok az insanla karşılaşmışımdır. Serdar ile birlikteliğimiz bana her zaman memnuniyet verdi.

Diğer bir büyük kazancımız da, Bülent Çaplı sayesinde aramıza gelen Sacit Baydar'dır. Tüm teknik bakımdan o sorumluydu ve Sony gibi ciddi bir firmaya dahi "Böyle bakım görmedik" dedirtecek kadar etkiliydi. Sacit sadece makinalarla değil, bizim her şeyimizle ilgilenen bir yardımcı, adeta bir prodüktör oldu.

Gördüğünüz gibi, kimi olumsuzluklar beraberinde güzellikleri de getiriyor.

12 MART BELGESELİ VE GENELKURMAY'IN BÜYÜK TAARRUZU

1993'ü böylesine büyük mücadelelerle tamamladık. Herhangi bir yılgınlık söz konusu değildi, ancak yorulmuştuk. Ekranlarda doğru dürüst çizgisini sürdürebilen, kaliteden ve çizgisinden ödün vermeyen tek program 32. Gün oldu. Ama biz direndikçe, devletin baskısı da artıyordu.

1994 yılı bütün ekip için son derece önemliydi.

Dört yıl önce yayınlanan ve büyük yankı yapan Demirkırat belgeselinden sonra, yakın tarihimizi kapsayan bu diziye devam etmek istiyorduk. Yani, sıra “12 Mart” belgeseline gelmişti!

Zaten iki yıldır Bülent Çaplı'nın orkestra şefliğinde hazırlıklar yapılıyordu. Show TV'yle yaptığımız anlaşmaya göre bu belgesel 1994'ün Mart ayında ekranlara çıkacaktı. İncelemeyi Can Dünder yapıyor, metinleri yazıyor, söyleşileri de aramızda paylaşıyorduk.

12 Mart'ın ne kadar güç koşullar altında, nasıl emekler harcanarak hazırlandığını tahmin demezsiniz. Dile kolay, üç yıla yakın bir süre boyunca bütün bir ekip Türkiye ve dünyadaki görüntü arşivlerini titizlikle taradı. Sayısız yazılı kaynak bulundu, olayların kahramanlarıyla görüşüldü. Sonra bütün bu mal-

zeme birleştirildi, iğneyle kuyu kazarcasına montajlandı. Yüzlerce saatlik çekim, binlerce saatlik film ve montaj çalışması sonucu ortaya çıkardığımız eser, bence, yakın tarih hakkında eşî bulunmaz değerde bir belgesel oldu.

Bu çalışmada en çok kimin emeği vardı? diye sorarsanız, hiç tereddütsüz Bülent Çaplı derim. Can ve ben zaman zaman onu yalnız bile bıraktık, Çapraz Ateş ve 32. Gün'e dalıp tüm yükü omuzlarına yükledik. Bülent bunlara hiç itiraz etmedi, deli gibi çalıştı. Öğretim üyeliğini aksatma, ailesini ihmal etme pahasına belgeseli tamamladı.

Can Dündar'ın bir şair inceliğinde hazırladığı metinlerin üzerine arşiv uzmanı Bülent Özkan'ın her kareyi ince tarayarak bulup çıkardığı görüntüler binince müthiş bir başarı elde ettik. Türk insanı daha önce hiç görmediği belgeleri, filmleri izledi, gerçekleri gördü. Bülent Özkan bugün Türkiye'deki görüntü arşivlerini en iyi bilen kişidir. Sadece belgesellerde değîl, 32. Gün'de yayınlanan pek çok görüntü de onun sayesinde gün ışığına çıkmıştır.

Belgeselin görsel kalitesi de o derece üst düzey oldu ki, bu konuda büyük övgüler aldık. Söyleşiler de ilk kez tek tip fon kullanıldı. Yusuf Akçura çekimleri öylesine ustalıkla yaptı ki, konuşmacıların sözleri bu görüntüler sayesinde bir misli daha canlandı. Akçura gerçekten Türkiye'nin en iyi kameramanlarından biridir. Bağımsız Basın Ajansı'nın elemanı olan Yusuf Akçura'yla yalnız bu belgeselde değîl, 32. Gün'de de zaman zaman beraber çalışmıştık.

Aynı ekip içinde yer alan Şehbal Şenyurt, Soner Sevgili, Nihat Özcan, Ayfer Dedekorkut'un bu belgesel için döktükleri göznuru, hele Fahir Atakoğlu'nun bestelediği müzik kolay unutulamaz. Artık tüm belgesellerimizde adı görülen Fahir Atakoğlu bu sefer nefis bir müzik hazırlamıştı.

Montaj masasındaki virtüözlerimiz Hasan Tunç ve Hakan

Yılmaz da, haber program ötesinde belgesel yapımında da son derece usta olduklarını kanıtladılar. Her ikisi de 32. Gün'ün montajlarına en çok emeği geçen isimlerdir.

50'şer dakikalık 10 bölüm halinde hazırladığımız belgesel bittikten sonra siz bizlerin keyfini bir düşünün. Türkiye gibi belleği zayıf bir ülkeye, 1965-1975 dönemini, ardı ardına gelen darbeleri, sıkıntıları, üzüntüleri, idamları anlatmıştık. Heyecan içinde tepkileri bekliyorduk ki, birden askeri kanattan homurtular yükselmeye başladı:

- Ne gerek var böyle bir belgesele? Askeri hep darbe peşinde koşarmış gibi gösteriyorsunuz. Bunu özellikle yapıyorsunuz. Siz orduyu, Türk Silahlı Kuvvetleri'ni sevmiyorsunuz!

Böylesi eleştirileri, ağzımız açık, şaşkınlık içinde dinledik. Bir yandan toplumun genelinden beğeni mesajları alıyorduk, öte yandan da emekli ve muvazzaf askerler bize ateş püskürüyordu.

Neden asker düşmanı olalım? Bizim yaptığımız iş yalnızca bir dönemi anlatmaktı. Ne yazık ki bu dönemde darbeler olmuştu. Bir belgesel hazırlarken, üstelik yakın tarihteki siyasi hayatı anlatan bir belgesel hazırlarken, darbeleri görmezden gelebilir miydik?

Hayır, derdimizi anlatamadık.

"İyi sıhhatte olsunlar" kızmıştı bir kere. Demirkırat'la sarsılan prestijlerinin, 12 Mart ile iyice yıpratılmak istendiğine inanmışlardı. Bize bakışları biraz daha sertleşti.

Aynı yıl yaşanan bir başka olay, bardağı taşıran son damla olacaktı.

İKİNCİ CEPHE

Bomba 1994'ün 10 Ocak programıyla birlikte patladı. Deniz Arman, hazırladığı dosyada orduda terhislerinin ertelenmesini anlatmış, yapılan yanlışlıkların altını çizmişti. Program öncesinde binlerce telefon, binlerce faks almıştık. Terhislerin ertelenmesini protesto ediyorlardı. Biz de işin aslını araştırmaya, yetkililerden sorup öğrenmeye karar verdik.

Milli Savunma Bakanı'yla, Deniz Baykal'la ve TBMM Savunma Komisyonunun Başkanıyla röportajlar yaptık. Deniz Arman terhisi gelmiş olup da ertelemeyen mağdur olan birkaç erle de konuştu, tepkilerini dosyaya ekledi.

Sen misin bunu yapan...

Genelkurmay Başkanlığı önce basındaki sözcülerini harekete geçirdi. "Türk ordusunu halk gözünde küçük düşüren, halkı askerden soğutmak amacıyla yayın yapan program" 32. Gün'e bir hücumdur başladı.

Ardından Genelkurmay Başkanı Güreş'in resmi bir yazısı ile askeri mahkemeye verildik. Gerekçe "kamuoyunun tepkisi" idi. Genelkurmay böylece ilk sinyali vererek yandaşlarını harekete geçiriyor, ardından da dönüp şöyle diyorlardı:

- Eh, ne yapalım, bu kadar tepki karşısında seyirci kalamazdık!

Böylece askeri mahkemeye tanışmış olduk. Genelkurmay kararlıydı, bize mutlaka bir gözdağı verecekti. Ya biz kendi kendimize hizaya gelip susacak, ya da onlar bizi susturacaklardı. Bir sivil askeri mahkemede yargılamak çok mantıksızmış, ne gam! Bunun neden böyle olduğunu sorduğumuzda şu acayip yanıtı aldık:

- Askeri muamelat ile ilgili program yapmak yasaktır da ondan!

İnsanın akli almıyordu. Terhislerin uzatılma kararını veren Genelkurmay değil, hükümetti. Genelkurmay burada yalnızca uygulayıcı konumundaydı. Biz de programda sadece ve sadece terhislerin ertelenme nedenlerini incelemekle yetinmiştik.

Baktılar ki işin bu yanından tutturmak güç, o zaman da 1942'den kalma ve bugüne dek bir kere olsun kullanılmamış, uygulanmamış bir madde buldular. Bu şahane maddeye göre "resmi izin almaksızın bir askerle röportaj yapmak ve bunu yayınlamak" hapis cezasına tabi imiş!

O zaman biz sorduk:

- Bütün televizyonlara çıkıp konuşan askerlerin hepsi izinli mi? Eğer öyleyse gösterin bakalım şu izin belgelerini!

Yanıt dahi alamadık. Onlar kararlarını vermişlerdi. 32. Gün susturulacaktı.

İki yıl süreyle mahkemeden mahkemeye, celseden celseye koştuk. Sonunda 15 ay tecilsiz hapis cezası yedik. Bu satırları yazarken bile hâlâ Askeri Yargıtayın kararını bekliyoruz.

Sanki bu mahkeme işleri yetmiyormuş gibi, programın hemen ardından müthiş bir mektup kampanyası başlatıldı. Ülkenin dört bir yanından mektuplar geliyordu. Hepsi de güya erlerin kaleminden çıkmıştı. Hepsi de terhislerin uzamasından fevkalade memnun ve mutlu olduklarını, vatan için seve seve as-

kerlik yaptıklarını yazıyordu. Mektupların hepsi de aynı cümlelerle, hatta adres satırımızda aynı hatayı içerir biçimde kaleme alınmıştı.

Sonradan öğrendik. Mektuplar emir-komuta zincirinde yazdırılmıştı.

Komutan çıkıp “yazın bu mektubu, gönderin şu adrese” derse, erler ne yapsın? Emir demiri kesmiş, mektuplar pullanmış.

Bu da yetmedi. Dönemin Genelkurmay ikinci başkanı, teke tek yaptığımız bir konuşmanın kayıtlarını ya çarpıtarak ya da özel olarak çarpıtılmasını isteyerek, basında sözcülüklerini yapan bir muhbire sızdırdı.

Yıpranmamız için ellerinden geleni yapıyorlardı...

Suriye gezisi, 1994.

“VATAN İÇİN”

Bitti sanmayın.

1994, önceki yılları aratacak olaylarla doluydu. Terhis dosyasının başımıza açtığı işlerle uğraşırken öyle bir şey oldu ki, işin rengi bütünüyle değişti.

Ankara’da yakalanan bir militanın üzerinden İstanbul’daki evimin planları çıktı.

Hayatım birden bire alt üst oldu.

Hele bir de aynı günlerde posta kutumda imzasız tehdit mektupları bulmaya başlayınca, içimde çalan alarm zillerini iyice duydum. Ancak felaketler bitmemişti.

Aynı günlerde Erbakan TBMM’de bir konuşma yaptı. Verdiği bilgilere göre o sırada Türkiye’ye girmiş olan silahlı bir grup hakkında bir ihbar almışlardı. Erbakan bu grubun amacı-

nın Mehmet Ali Birand da dahil olmak üzere bir dizi cinayet işlemek olduğunu ileri sürüyordu.

Kıyametler koptu.

Üst düzey bir güvenlik yetkilisi sonradan bütün bu olaylar için şu yorumu yapacaktı:

- Mehmet Ali, senin infaz kararın verilmişti!

Bu infaz hazırlıkları hayatımı baştan sona değiştirdi. Ulaşım için sürekli olarak zırhlı bir araba kullanıyor, yanımdan koruma eksik olmuyordu. Özellikle Ankara'ya gidişlerimde güvenlik önlemleri artırılıyordu. Bunun nedeni de, şu "vatansever"ler örgütünün eylemlerini genellikle Ankara'da gerçekleştirmesiydi.

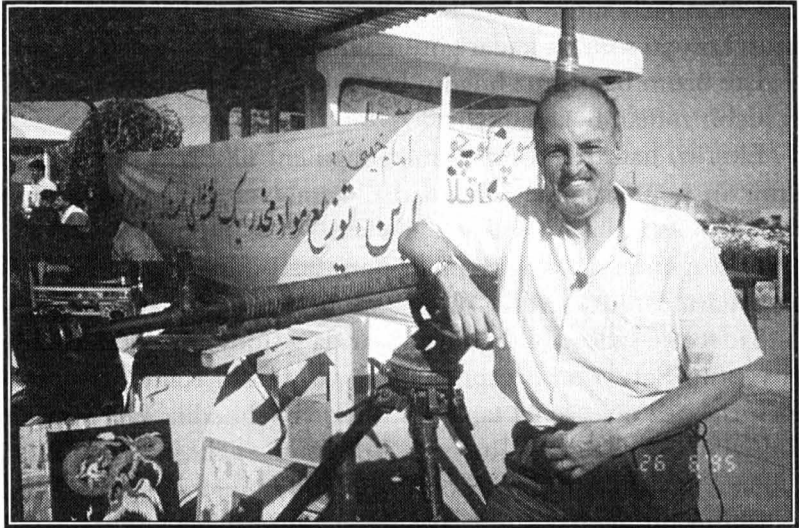
O karanlık aylarda oğlum Umur ve eşim Cemre'nin bana verdikleri desteği, tüm 32. Gün ekibinin etrafımda kilitlenmesini hiç unutamam. Hepsine o kadar çok şey borçluyum ki, ne benim anlatmam, ne de sizin tahmin etmeniz mümkün değil.

Her dakika bir bombanın patlamasını beklemek, nereden geleceği bilinmeyen bir kurşundan korkmak, uykusuz geceler boyu bütün bu endişelerden sıyrılmaya çalışmak.

Bütün bu eziyeti de doğru dürüst gazetecilik yapma isteği yüzünden çekiyorduk. Başka bir şeyden değil!

Bu karanlık günlerde "Türkiye Gazeteciler Cemiyeti Başarı Ödülü Onur Belgesi"ne layık görüldüm ve "Yılın Gazetecisi" seçildim. Meslektaşlarımdan bu desteği benim için karanlıkta bir ışık oldu.

Yine de yılmadık, pes etmedik...

İran, 1995.

10. YIL...

1995 yılı bizim 10. yıldönümümüzdü. 1985'te yola çıkmış, büyük mücadelelerden geçmiş ve sonunda 10 yılı devirmiştik. Geriye dönüp bakıldığında ne kadar önemli ve yenilik dolu işler yaptığımız açıkça ortadadır.

Benim için daha önemli olan da, bunca süre antende kalabilmektir. Hele Türkiye gibi gündemi her gün değişen, değer yargıları sürekli farklılaşan, nüfusunun üçte ikisi 20 yaşının altında olan, her şeyi çok çabuk eskiten, hep yenilik peşinde koşan bir ülkede tam 10 yıldır bir haber programı yapmış, sürekli düzeyin üstünde kalmıştık.

Bence en büyük başarı budur.

Ulaştığımız şey bir, iki yıl herkesin beğenisini kazanmak ancak sonradan yok olmak değil, aynı kalitede, aynı çizgide uzun süre ayakta kalmaktır. Belki arada başka programlar çıkar ve siz-

den daha fazla rating alabilir, sizi geçebilir. Ancak önemli olan uzun koşuyu sonuna kadar götürebilmektir.

İşte bizim başarımız buydu. Uzun soluklu olmuştuk. Kaliteyi hiçbir zaman bozmamıştık.

Eleştiri, hatta tehdit almamıza rağmen, ülkedeki moda eğilimlerin popülerliğine kapılmadık. İnsanlara sempatik görünmek için asla abartılı milliyetçilik gösterileri yapmadık. Devletin koltuğunun altına girmedik. Basındaki ihbarcı gazetecilerin saldırılarından ürkmedik.

Sadece ve sadece bildiğimiz, dışarıda gördüğümüz gazeteciliği yaptık. Batıda nasıl yapılıyorsa, öyle yaptık. Kamuoyu duy-
mak istemez diye, karşı tarafı görmezden gelmedik. PKK'yı da, Irak'ı, Suriye'yi, İran'ı, Rusya'yı, Yunanistan'ı da konuşturduk. Onların söylediklerini tahrif etmedik. Olduğu gibi yansıttık.

Bütün bu saydıklarımın aksini yapsak, milliyetçilik rüzgârına kapılıp o günlerin oportünizmiyle hareket etsek, mutlaka çok alkış toplar, rating rekorları kırabilirdik. Devlet tarafından sırtımız sıvazlanır, bir istediğimiz iki edilmezdi.

Oysa biz bunlara itibar etmedik, doğru bildiğimizi yaptık.

Özel TV'lerin ortaya çıkması ve müthiş bir rating rekabetine girilmesine rağmen, biz kaliteyi rating'e heba etmedik. Oysa çok kolaylıkla izlenme oranını artıracak atraksiyonlara girer, spekülasyon dolu programlar yapabilirdik.

Bunların bize yakışmayacağını biliyor ve herkes programını hafifletip skandala öncelik verirken, biz tam aksine kalite çizgimizi yukarı çekiyorduk. Hiçbir konuda ödün vermedik.

Bugün ne kadar doğru yaptığımızı daha da iyi anlıyorum. Nedeni de çok basit: Yıllar boyunca tüm denemelere rağmen ne TRT, ne de diğer kanallar ikinci bir 32. Gün, ya da en azından bir benzerini yaratamadılar. Sayısız haber programı üretildi. Kimi kendi dalında çok başarılı kimi daha az başarılıydı, ancak hiçbiri 32. Gün'e benzeyemedi. Türkiye'nin iç ve dış sorunları-

nın bu denli farklı bir açıdan ele alındığı bir başka siyasi haber programı yapılamadı.

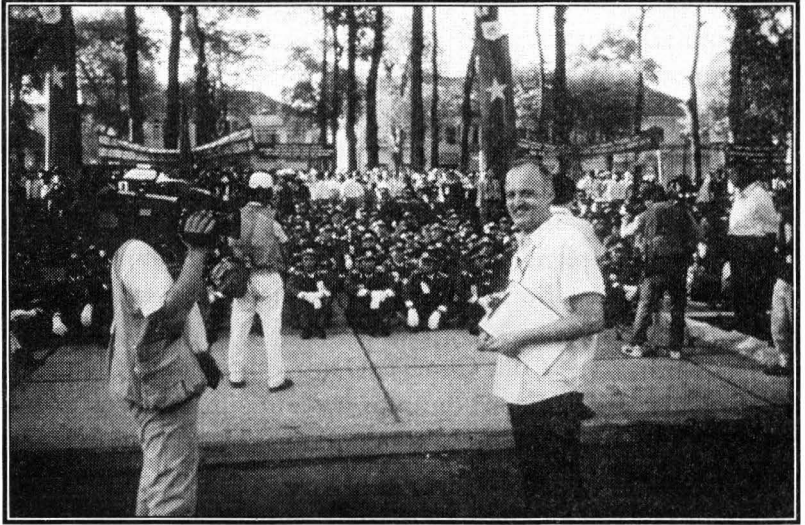
Övünmeyelim de ne yapalım?

Başarının temelinde birlikte çalıştığım arkadaşlarla olan işbirliğim ve karşılıklı bir sevgi yumağına dönen ilişkiler yatar. Bir gün dahi birine kırılmadım. Bir gün dahi kavga etmedik. Daima onların önünü açtım. Hiçbir zaman egoistlik etmedim. Başkalarını geri plana itip, kendimi öne çıkartmadım. Birlikte olduğum arkadaşlarımla başarı kazanmaları bana sadece keyif verdi.

İşte Mithat, işte Can, Cüneyt, Deniz, Mustafa, Çiğdem, Ali ve daha niceleri... Hiçbiri önünün kapandığını veya geri plana itildiğini söyleyemez. Her birinin kazandığı başarı beni öylesine mutlu etmiştir ki... Zaten eğer 10 yıl ayakta kalabildiysek bütün bu insanların katkıları, çabalarıyla oldu.

Benim başarımla ise, onları bulup bir araya getirebilmek, onlara yeteneklerini gösterebilecekleri koşulları yaratmak, önlerini açmaktı. Bunu yapmış olmaktan da çok memnunum.

Onlar başarılı oldukça da hep keyifleneceğim.

Vietnam, 1995.

TAMAM MI, DEVAM MI?

İşte bütün bu ortamda 10. yılı bulduk. Ancak 1995'e girmemizle birlikte büyük deprem başladı. Yıllardır 32. Gün ekibini parçalamak için çabalar sürüyordu da, bir gün astronomik bir saldırıyla karşılaşabileceğimizi tahmin edemezdim.

Mithat Bereket'e Kanal D'den öyle bir teklif geldi ki, reddetmesi imkânsızdı. Bana koşulları anlatıp, sordu:

- Ne dersin ağbi, ne diyeceğim?

- Mithat, bunu reddedemezsin, dedim. Zaten sen kararını vermişsin, bana sorup vicdanını rahat ettirmek istiyorsun.

Onun benden ayrılması çok zordu. Etin kemikten ayrılması gibi bir şeydi. Artık büyümüş bir çocuğun kendi kanatlarıyla uçmayı kararlaştırması, yuvadan ayrılmasıydı.

Hem çok üzüldüm, hem de çok sevindim. Sevincimi de, ü-

züntümü de kalbime gömdüm. Mithat uçup gitti... Başarılı oldukça da sevincim arttı...

Can Dündar, zaten 1994'te kendi belgesel dizisini başlatmış ancak yine de 32. Gün'de devam etmişti. Can, 1995'te artık belgesellerine daha fazla zaman ayırmak istediğini söyledi, o da kendi yoluna gitti. Zaten hemen aynı dönemlerde Dilek-Can Dündar ikilisinin bir de oğulları olmuş, durumlar iyice zorlaşmıştı.

Dilek, yıllardır 32. Gün'ün tüm idare ve ekonomisine hâkimdi. Herhalde hayatta, en yakın aile mensuplarımdan dışında, Dilek'ten başka kimseye böylesine gözü kapalı güvenemezdim. Yıllar boyunca beni öylesine rahatlatmış, öylesine destekledi ki, onunla çalışmak büyük bir keyif oldu...

Dilek ve Can'ın, oğulları Ege'nin doğumuyla birlikte başka bir dünyaya girmelerinin üzerinden kısa bir süre geçmişti ki, bu defa Bülent Çaplı hayatını değiştirmeye karar verdi.

- Üniversiteye ağırlık vermek istiyorum. 32. Gün ve belgeseller nedeniyle akademiye çok ihmal ettim. Artık geri dönmek istiyorum. Kalbim seninle beraber ancak beni affet!

Bülent, benim için çok önemliydi. Sadece dostluğumuz değil, olağanüstü yetenekleriydi onu vazgeçilmez kılan. Kalması için ikna etmeye çalıştım. Ancak baktım ki geri dönmesi imkânsız, sustum. 1995'in Şubatıydı...

Benim Ankara'da kalmam, borçlanarak makinalar alıp Ankara'ya yerleştirmemin tek nedeni orada birlikte olduğum insanlardı. Can'dı, Bülent'ti, Mithat'tı. Onlar artık yollarını değiştirdiklerine göre, 32 için de yeni bir dönem kapıya dayanmış demektir...

Zaten bir süredir medyanın başkenti olan İstanbul'a taşınmayı düşünüyordum. Medyanın diğer unsurlarıyla birlikte olmak gerektiğine inanıyordum. Can'ın, Mithat'ın, Bülent'in ayrılmasıyla bu düşüncem iyice olgunlaştı. Konuyu ilk önce Deniz'e açtım.

- İstanbul'a taşınmaya ne dersin?

Deniz hiç tereddüt etmeden yanıtladı:

- "Allah" derim!

Zaten bir süredir 32. Gün'ün yükünü sırtlamış, canla başla çalışıyordu. Kısa sürede son derece başarılı bir çizgiyle grafiğini yükseltmiş ve benim sağ kolum olmuştu. Sadece dürüstlüğü ve çalışkanlığı değil, olaylara bakış şekli, hazırladığı dosyaların ağırlığı ve daha da önemlisi aramızda oluşan karşılıklı sevgi, Deniz'i programın temel direği durumuna getirmişti.

Onunla birlikte İstanbul'a taşınma fikrini Serdar Akinan ve Cüneyt Özdemir'e açtık. Görsel açıdan ekibin belkemiği olan Serdar zaten İstanbullu'ydu. Ankaralı olan Cüneyt ise gözünü bizde açmış, yeteneklerini 32'de ispat etmişti. Her ikisi de "varız" dediler.

Sadece ekibin bu ağır toplarıyla değil, 32. Gün çatısı altındaki herkesle tek tek konuştuk. İstanbul'u anlattık, ne düşündüklerini sorduk. Ekibe yeni katılmış gencecik muhabir adayları Meltem, Gökten, Murat, Rengin; montajdan Hasan ve Hakan "birlikte yürüyelim" diyerek kervana katıldılar. Sacit zaten, benimle her yere gitmeye hazırды.

Bu geçiş döneminde çok hoş sahneler yaşandı. İstanbul'a çekime giden ekipler kamerayla ev aradı. Çektiklerini Ankara'ya getirip arkadaşlarına, eşlerine izlettiler, fikirlerine sordular.

Yaşadığımız değişim sürecinin sancılarını en aza indirmek için elimizden geleni yaptık. Özellikle Deniz çok çırpındı. Hiçbir arkadaşın mağdur olmaması için her şeyi yaptı. Ekibe kol kanat gerdi. Onun katkılarını kimse unutamaz.

İstanbul'a taşınmak, 32. Gün'ün tarihinde alınmış en radikal, en kritik kararlardan biridir. Ama ne yapmamız gerekiyordu ki? Ekibin ağır toplarından birkaçı ayrıldı diye "Tamam" mı diyecektik, "artık 10 yıldır ekrandayız. Yeter!"

Hayır, karar verilmişti: Devam edecektik! Artık Ankara bit-

miş, yeni bir dönem başlamıştı.

10 yıllık bir birikimi çöpe atmayacaktım. Bizi saf dışı bırakmak isteyenlere “İşte başardık, 32. Gün’ü bitirdik!” dedirtmeyecektim. Gözümün önünden, TRT’de bana karşı kampanya açanlar,

- Artık Mehmet Ali Birand’ı da, 32. Gün’ü de yok ettik! diye mesaj yollayanlar, basındaki muhbirciler geçti. İçimden bir yarıdağ patladı. Her şeyi değiştirecektim.

Kararlıydım.

32. Gün: Yeni ekip.

İSTANBUL VE YENİ DÖNEM

İstanbul'a taşınmanın yarattığı en önemli sorunların başında mekân problemi geliyordu. Nerede çalışacaktık? Aklıma, kayın-biraderim Ali Karacan'ın bir süre önce ortaya attığı teklif geldi:

- Mehmet Ali, ben Number One TV'yi kuruyorum. Geniş bir yerim var. Gel buraya gir. Makinaları birlikte kullanalım, senin ekibin de bize yardım etsin.

Çok mantıklı geldi. Özellikle geçiş döneminde benim birçok sorunumu çözecekti. Ali ve Ömer Karacan hem çok sevdiğim yakınlarım, hem de birlikte olmaktan zevk duyduğum dostlarımdı...

Hiç tereddüt etmedim ve Karacan'lara taşındık. Kolay olmadı. Ankara'ya alışmış insanların, İstanbul'a ve hele Yenibosna'ya

alışmaları çok güçtü. Arada fireler verdik. Nitekim bir süre sonra Cüneyt Özdemir de kendi başına yola devam etmek istediğini söyledi ve ATV'ye gitti. Kişisel nedenlerle ayrıldı. Ona da üzuldüm ancak yapacak bir şey yoktu. Yılların Hasan'ı da bir süre sonra Ankara'ya döndü...

Deniz Arman ve Serdar Akinan ile kolları sıvadık ve yeniden yola çıktık. Yeni 32. Gün okuluna önce Şenay Kalkan geldi. Konuşmaya başladığı anda birikimini belli eden pırıl pırıl bir gazeteciydi. ATV'de Ali Kırca'nın Siyaset Meydanı'ndaki kilit isimlerden biriydi...

Şenay, Haşmet Topaloğlu'nu önerdi. Çok isabetli bir öneri! Bu delikanlı kafamdaki haftalık toparlamayı en iyi şekilde yapacağını daha ilk denemede ortaya koyuvermişti.

Başar Başarır adlı gencecik bir isim gelip aramıza girdi. Çok kısa sürede, disiplini ve çalışma gücü ile hepimizi kendine bağlayıverdi.

Rıdvan Akar, ekibe hemen uyum sağladı, güçlü kalemini 32. Gün için konuşturmaya başladı.

32. Gün çatısı yavaş yavaş yeniden kuruluyordu. En büyük şansımız Vedat Yenerer oldu. Show TV'nin bu en başarılı muhabirinin önerimizi kabul etmesi hepimizi keyiflendirdi.

Serhat Akinan, Mesut Coşkun ve Güngör Yılmaz'dan oluşan yeni bir kamera ekibi kurduk. Montajda yılların Hakan'ının yanına Cüneyt Üren, Tülay ve Ümit Özkan kardeşler katıldı. Grafiğe Erhan Muratoğlu, internet'in başına da Giray Uzman oturdu. Murat Gürmen, Meltem İnan, Göktañ Bedük ve Rengin Güner'den oluşan "muhabir adamı" kadromuza Yelda Berkmen ve Cem Öğretir dahil oldular.

Sıra, makyajı ve içeriği değiştirmeye gelmişti.

Uzun süredir göz koyduğum Gamze Birand'ı işinden çıkartıp yanıma aldım. Yeğenim olması hiç önemli değildi. Yaptığı işe güven duyuyordum. Gamze bize Matthew'u getirdi. Mat, bi-

zi baştan aşağı değiştiren adam oldu. Yepyeni bir jenerik, yepyeni bir grafik, yepyeni bir stüdyo tasarladı... 10 yıldır kullandığımız müziği yeniden aranje etti. Işık için Amerika'dan Richard Ashburry'i angaje edildi.

Bu arada ben de içeriği baştan sona değiştirdim. Yeni bir format oturttum. 32. Gün'ü Internet'e soktum.

Ve önemli kararı verdim. Program artık haftalık olacaktı. 10 yıl önce ayda bir yayınlanan 32. Gün, ardından 15 günlük olmuş ve şimdi de haftada bir ekrana çıkacaktı. Son derece güç, yorucu ve risk dolu bir karardı.

Acaba kaliteden ödün vermek zorunda kalır mıydık? Acaba böylesine zor bir işin altından kalkabilir miydik? Bu sorular aklıma geldikçe kendi kendime "Tabii yaparız, tabii başarırız" diyordum. Kendime güveniyor, birlikte olduğum insanlara güveniyordum.

Ağustos ayının sonuna yaklaşıyorduk. Sezonun açılmasına üç hafta kalmıştı ki, hiç tahmin etmediğim bir haberle karşılaştım. Show TV'nin sahibi Erol Aksoy kısaca anlattı:

- Mehmet Ali zarar ediyorum. Kanalda tasarruf yapmak zorundayım. Rating'i en yüksek olan Arena'nın, benim en prestijli programım olan 32. Gün ve Şehnaz Tango'nun sözleşmelerine devam edemeyeceğim. Kusura bakma.

En beklemediğim gelişme buydu.

İlk gününden beri Show TV'yi sevmiştim. Emekleme dönemini birlikte geçirmiştik. Çadır tiyatrosunu andıran stüdyolar da çalışmış, yine de keyifle yürümüştük. Faruk Bayhan, Nuri Çolakoğlu, Ersin Tatar ve tabii başladığı günden itibaren Ufuk Güldemir ile çok güzel anıları paylaşmıştık.

Bir anda hepsi bitti.

O günün akşamı, üç büyük kanal 32. Gün'ü kapmak için yarışa girdi. Ancak ben kararımı daha ilk anda vermiştim. ATV'ye gidecektim.

Zaten uzun süredir birlikte çalışmanın yollarını arıyorduk. Doğal olarak bana sevgiyle yaklaşan bu grubun kanalını seçtim. Dinç Bilgin ile sadece beş dakika konuştuk, birbirimize sarıldık. İş bitmişti.

- Hoşgeldin, dedi.

1992'de Milliyet'teki 30 yıllık mesaiden sonra, Sabah'a geçmemi sağlayan Zafer Mutlu ile kucaklaştık. Bunca değişikliği bir anda yaşayacağımı hiç tahmin edemezdim.

Ankara'dan İstanbul'a taşınmış, yeni bir ekip kurmuş, yepyeni bir format oluşturmuş, yeni bir kanala transfer olmuş, bunlar yetmiyormuş gibi, 10 yıllık yayın gecesi olan pazartesiye de bırakıp pazar gecesine geçmiştik.

Acaba tutacak mıydı? Yoksa bunca çaba boşa mı gidecekti?

Sonuç ne olursa olsun, ben istediğimi yapmıştım. Baskılara boyun eğmemiş, çizgimi değiştirmemiş ve yeni bir başlangıca imza atmıştım. Bundan daha büyük mutluluk olabilir miydi?

ATV'deki ilk program 24 Eylül gecesi yayınlandı.

Ertesi sabah gazetelerde 32. Gün'den söz ediliyordu. ATV, o pazar gecesi rating'ini bizim aldığımız puanlarla kazanmıştı. Son birkaç yılın en güzel günü 25 Eylül 1995 pazartesi oldu. Yeni başlangıç tutmuştu.

Ekibin keyfini görmeliydiniz. Artık ikinci 10 yıllık dönemi-miz başlamıştı.

10 yıl sonra ikinci kitapta buluşmak ümidiyle...

BASINDAN ON YILIN ÖYKÜSÜ

Mehmet Ali Birand'ın "32. Gün" programı, TRT'nin yıllardır beceremediği bir işi ekrana getirmiştir. Gazeteci Birand "32. Gün"de bir gazetecilik dersi de veriyor. TRT ekranını dış dünyaya açan "32. Gün" hem çarpıcılığı, hem haberciliği yönünden bir eksiği de ortadan kaldırmıştır. Bu programın yerli yerine oturduğunda arkadaşımız Mehmet Ali Birand'ın üstün yetenekleri, çevresi, kültür zenginliği kadar Ülkü Kuranel yönetiminin rolü olduğunu belirtelim.

11.10.1985 / Necmi Tanyolaç / Sabah

32. Gün ekranda bomba gibi patladı. İzleyici, kaliteli programa öylesine hasret ki; ekim ayının dış olaylarının ekrana yansıdığı 32. Gün'ü bir nefeste seyrediyor ve "biraz daha uzatamazlar mı" diye soruyor.

12.11.1985 / Ahmet Yazıcıoğlu / Yeni Asır

En hassas konuları sade ve sıkmadan ekrana getirebilen "32. Gün" programı sadece milyonlarca izleyicinin özlemini gidermekle kalmadı. Yıllardır TRT'de eksik kalan bir yanı doldurmuş olmasıyla da önemli bir yapım hüviyetine büründü. TRT'de böylesine bir programın hazırlanmasında emeği geçenleri, tüm sorumluluğu üstlenerek hazırladığı "32. Gün" için Mehmet Ali Birand'ı gönülden kutlamak gerek.

11.11.1985 / Fehmi Ketenci / Tele Magazin

Mehmet Ali Birand kimi TRT’cilerin katkısından yararlanıyor olsa bile, çoğunlukla kendi gazetecilik anlayışını elektronik gazeteciliğin gerekleri ile birleştirerek uzun bir süreden beri gereksinimi duyulan bir haber izlencesini başarıyla gerçekleştirdi. Kendisine ne denli teşekkür etsek azdır. Umarız, bugünkü TRT’nin çarpık iç yapısından kaynaklanan zorluklar, anlayışsızlıklar ve engellemeler Birand’ı bıkırtmaz ve 32. Gün hiç kesilmeden sürüp gider ve hatta ayda birden ikiye, sonra da dörde çıkar.

Kasım 1985 / Mahmut T. Öngören / Cumhuriyet

Mehmet Ali Birand’ın “32. Gün” programını Türk seyircisi bir yayıncılık hadisesi olarak izledi. Birand’ın önceki gece hazırladığı ve sunduğu “32. Gün” ABD televizyonculuğunun da boyutlarını zorlayan, dünya standartlarında, üst düzeyde yer alabilecek bir programdı.

Ve TRT’nin hakkını da teslim etmeliyiz. Mehmet Ali’yi bulmak... Hiç televizyon deneyimi olmamış bir gazetecinin böyle sine başarı kokusunu alabilmek önemlidir.”

5.12.1985 / Güneş

“Birand’ın bu programı televizyonda başlı başına bir olay... İnsan, Birand’ın meslektaş ve bir zamanlar da aynı kapının yoldaşı olmakla iftihar ediyor.”

5.2.1986 / Hasan Pulur / Hürriyet

“Mehmet Ali Birand’ın “32. Gün”ü yazılı basın gazeteciliğinin üstünlüğüne, bir plaket daha kazandırmış bulunuyor... Bu plaket, meslekten olmayan milyonlarca insanı bile heyecanlandıran bir ilgi odağı şimdi...”

29.04.1986 / Rauf Tamer / Tercüman

“Mehmet Ali Birand-Ali Kırca ikilisinin gerçekleştirdikleri 32. Gün televizyon haberciliğinin namusunu kurtarıyor. Konuklarıyla, kurgusuyla, esprisiyle, sevimli mi sevimli iki sunucusunun gerçekten çok güzel paylaşımlarıyla TRT’nin yüz akı bir program olarak ortaya çıkıyor. Birand ile Kırca “bu program neden bu kadar tutuluyor, seviliyor?” Diye kafa yoruyorlarmış. Uzun uzun düşünmelerine hiç gerek yok. Ekranda gerçek gazetecilik yapıyorlar. Entrikasız, türlü çirkinliklerden uzak, alın teri ile hazırlanan bir programın zaferidir bu...”

10.11.1986 / Ahmet Yazıcıoğlu / Kritik

İçeriği zengin ve doyurucu tek haber aktüalite programı, gazeteci arkadaşımız Mehmet Ali Birand’ın yılların birikimi ile kurduğu ilişkileri haber merkezindeki ender yayıncılardan Ali Kırca’nın yayıncılık deneyimi ile birleştirerek hazırladığı “32. Gün”...

10.01.1987 / Esen Ünür / Hürriyet

32. Gün bir bakıma, “orta”nın başarısıdır. Orta derken öncelikle Mehmet Ali Birand’ın düşünsel konumunu kastetmiyoruz; ama elbette o da var. Birand’ın günümüzdeki haliyle iktidar odaklarına apaçık karşı olduğu söylenemez ama hiçbir zaman yerleşik törensel görüşün de savunucusu olmamıştır. Birand belli düşünsel temellere bağlı kalmaz ama demokratik ilkeler, hukuk devleti ve insan hakları ile içten (bu yüzden de etkili) bağını elden bırakmaz. Öyle ise, şu çizgiye kadar TRT’deki yerini, hem de beğenilerek sürdürebilmek “ortanın büyük başarısı” değilse nedir?

19.7.1987 / Orhan Barlas / 2000’e Doğru

Okuyucularımızın bay Birand’ı anlatan mektuplarından bazıları çok uzun, bazıları da çok şiddetli. “O televizyon çocuğu”

redifli şiirler bile var. Bütün bunlar, bay Birand'ın bütün vatan-severleri rencide ettiğini göstermektedir.

21.4.1988 / Ergun Göze / Tercüman

Yeni yayın döneminin ilk programıyla 5. yılına giren 32. Gün, bunun haklı gururunu yaşıyor. Programın izleyiciler tarafından beğenilmesi üzerine yayını her dönem devam ettirilen programın çalışanları TRT içinde imtiyazlı kışı görünümüne bürününce sonunda kıyamet koptu.

8.10.1989 / Kelebek

Gerçekten de TRT “dedikodu üretim merkezi” haline gelmiş...Herkes işi gücü bırakıp başarılı olanları karalamaya çalışıyor... Üretim sadece dedikodu üzerine yapılıyor.

Doğrucu Davut, sitem üzerine sitem etti. Dedikoduculara lanet yağdırdı. Sonra da bakın neler anlattı:

- Çalışmaları ile yüzümüzü ağartanlardan biri de belki birincisi de Mehmet Ali Beydir... Şimdi asalaklar işi gücü bırakıp Mehmet'e çamur atmaya başladılar.

12.11.1989 / Tercüman

Televizyonun seyredilir nadir programlarından olan 32. Gün bürokrasinin çelmeleriyle sarsıntı geçiriyor. TRT'nin kadrolu elemanları, 32. Gün'ü hazırlayan ekibe kök söktürüyorlar...

Sebebi, ne olabilir ki, kıskançlık... Bugüne kadar televizyonda pek çok haber programı yapıldı, ama hiçbirisi Mehmet Ali Birand'ın hazırladığı 32. Gün kadar kamuoyu tarafından tutulmadı. TRT içindeki bazı “her devrin adamları” Birand'la yeni yönetimin fikir uyuşmazlığı içerisinde olması gerektiğinden hareketle, ekibine sorun çıkartıyorlar.”

4.11.1989 / Taha Kvanç / Zaman

TV'nin gözdesi Mehmet Ali Birand'ı harcamak için televizyondaki bazı çevreler harekete geçmişler...

İşin doğrusu ise, yine televizyon kulislerinde konuşuluyor.

Onun başarısını çekemeyen bir grup var... Bir yıldır onu yemek için çalışıyorlardı... Şimdi etkili ve yetkili görevlere gelince çabalarını daha da yoğunlaştırdılar... Ama başarı kazanamayacaklar... Çünkü 32. Gün kaldırılırsa büyük tepkiyi üzerlerine çekeceklerini biliyorlar...

11.11.1989 / Ferdi Yücedağ / Bugün

Sayın Birand televizyondaki her programında bize, Moskova'dan gülücükler, Kızıl Meydan'dan heybetli manzaralar gösteriyor... Hele son programında Kızıl Ordu, sayelerinde TRT ekranını işgal etmişti.

9.5.1989 / Ergun Göze / Türkiye

32. Gün'ü sorarsanız bildiğiniz gibi, her keresinde ilk defa orada bulunarak, önemli kişilerle görüşerek, sadece kafaya değil, yüreğe de yaklaşıp, televizyon gazeteciliği ustalığına görüş ve duygularını katarak başarısını sürdürüyor.

Programın biçimlenmesine, akış ile ruhsal durumlara türlü getirme düşüncesi daima gözetiliyor, sanki bir oyun yazar gibi çeşitli iniş çıkışlarla, dramatik bir yapı kotarılmaya çalışılıyor.

8.2.1990 / Tarcan Günenç / Güneş

Pazartesi yayınının en başarılı programı Mehmet Ali Birand ve ekibinin hazırladığı 32. Gün'dü. Programda her şey öylesine güzel hazırlanmıştı ki, zamanın nasıl geçtiğini anlayamadık. Bütün program ekibini candan kutluyoruz. Ayrıca Genelkurmay başkanı Necip Torumtay'ın da böyle bir programa katılması, soruları büyük bir içtenlikle yanıtlaması da son derece ilginçti.

7.3.1990 / Milliyet

Mehmet Ali Birand'ın hazırlayıp sunduğu 32. Gün programı da bir başka yanıltma (dezinformasyon) programıdır. Mehmet Ali Birand dış olayları öylesine (özel bir sol) perspektiften, saptırarak seyirciye sunar ki, böylece biz; mesela Çanakkale savaşının bir kahramanlık destanı değil, “İnsanlık dışı bir canavarlık olduğunu” bir İngiliz'den öğrenmiş oluruz. Böylece hiç yeri ve gereği olmadığı halde Birand'ın programları; solun, icra zemini olur.

14.4.1990 / Yalçın Özer / Türkiye

Televizyon pazartesi günü yeni bir yayın dönemine başladı. “32. Gün”ü bir an yok sayarsak yeni dönemin hiçbir özelliği olmadığını görüyoruz.”

3.11.1990 / Tarcan Günenç / Güneş

(32. Gün programıyla) TRT'nin, TC'nin bütün imkânları büyük bir israf ile kullanılarak yapılan bu programın zaman zaman TRT'ye ayrı bir hava getirdiğinde şüphe yok... Ama acaba verilen tavizlere değer mi bu? Yahut bu kadar imkân sağlanırsa daha başka ve güzel programlar yapılamaz mı?

9.11.1990 / Ergun Göze / Türkiye

Mehmet Ali Birand'a bravo! 32. Gün programının kaptanı Mehmet Ali Birand nefis bir gazetecilik örneği verdi. Hiçbir televizyoncunun yapamadığını yaptı, Bağdat'ta Irak Cumhurbaşkanı Saddam Hüseyin ile konuştu. TRT, bu süper söyleşiyi sıcağı sıcağına dünya ekranları ile aynı anda televizyonlarımıza getirince, sanırım 32. Gün, bu haftanın en çok izleyici toplayan programı oldu.

21.12.1990 / Erdoğan Sevgin / Günaydın

Pazartesi için devlet televizyonları ile özel ekran bir seyirci anketi yaptı mı, bilmiyorum. Ama şunu çok net görüyorum: Onca yabancı dizinin, filmin kol gezdiği pazartesi ekranlarında seyirci rekoru 32. Gün'deydi.

9.9.1991 / Erdoğan Sevgin / Sabah

32. Gün programı Türk halkının dünya olaylarında bilinçlenmesini ve kendini herkesten ayrı, ıssız bir ada gibi duymamasını, yaşayan dünyanın bir parçası olduğunu kavramasını sağladı.

Daha sonra 32. Gün türü çok program üretildi. Ama görüyorsunuz ki hiçbirisi aynı etkiyi yaratamıyor. Çünkü 32. Gün'ün başarısı Mehmet Ali Birand'ın karizmasına, güvenilir ve sıcak kişiliğine bağlıdır. Ve halk ekranda gördüğü bu kişiliği fark ediyor, ödüllendiriyor.

Ama her şey halkın ödüllendirmesiyle bitmiyor elbette.

Her parlak kişiliğe olduğu gibi Birand'a da çeşitli tuzaklar hazırlanıyor, TRT'deki programı engellenmek isteniyor, sudan bahaneler üretilip, faturalar ve diğer formalitelerle bürokrasinin dişlileri arasında ezilmek isteniyor. Kısacası bizim orta zekalılar dediğimiz mediokrasi Birand'dan intikam almak istiyor.

20.3.1991 / Zülfü Livaneli / Sabah

Mehmet Ali Birand "32. Gün'ler ölmez" diyor. Ölmediğini de kanıtladı.

TRT televizyonu işine son verdikten 10 gün geçmedi, bir başka televizyona "ekranlandı..."

Eskiden "kapılandı" deyimi vardı, ekran çıktı, böylelerine "ekranlandı" diyebiliriz.

1.2.1992 / Tahir Kutsi Makal / Ortadoğu

Karanlıkta kalmış birçok konuyu aydınlatmayı kendisine görev edinen Mehmet Ali Birand, kelleyi koltuğa almış gerçeğe ı-

şık tutmaya devam ediyor. Show TV’de ekrana gelen “32. Gün Türkiye” yine benzersizdi.

Ellerine sağlık Mehmet Ali Birand. Sen ve ekibin var oldukça demokrasi rahat bir nefes alacak...

17.6.1992 / Hürol Dağdelen / Yeni Asır

Mehmet Ali Birand ve arkadaşlarına yeni yayın döneminde yine banko... Çekimler, konuların seçimi, incelenmesi ve izleyiciye aktarılması her yönüyle mükemmel. Örneğin, ANAP’ı kuruluş çalışmalarından bugüne kadar getiren belgesel, ilginç görüntüler taşıyordu.

Show TV’nin yüz akı 32. Gün misyonluk görevini başarıyla sürdürüyor, darısı diğer kanalların başına...”

23.9.1992 / Hürol Dağdelen / Yeni Asır

Mehmet Ali Birand’ın giderek daha da genişleyen genç ve dinamik bir ekiple hazırladığı 32. Gün, pazartesi gecesinin yine vazgeçilmez izlencesiydi. Bu ekran alışkanlığının, son anda karşısına çıkartılan benzer türdeki programlara pabuç bırakması, elbette düşünülemezdi. Her zamanki gibi günceli yakalayan, hatta yaptığı bir değişiklikle Irak’taki son gelişmeleri de henüz dumanı tüterken ekrana yansıtan 32. Gün, Yusuf İslam’ın şok yaratacak girişiminden Muzır Kurulu’nun öyküsüne, “Özel TV Yasası” hazırlıklarından İslam aydınları arasındaki tartışmalara dek, gerçekten önemli konuları, kusursuz olarak ele alıp, işledi.

20.1.1993 / Sadık Mantık / Günaydın

32. Gün gibi bir program yakaladığınız zaman, ne yapın, edin; onu millete bir kez daha izletin. Neden mi? Anlatayım. Ekranlarda film bombardımanı var. Seyircinin çoğu da film izlemeye pek meraklı. Ama, 32. Gün gibi çok kuvvetli bir programın ekrana geldiği gecenin ertesinde... Yolda, iş yerinde izle-

yemediği o programın methini duyunca... Arkadaşları, dostları bir gün önceki yayını ballandıra ballandıra anlatınca... Başlıyor, nasıl kaçırdım diye dövünmeye. Özetle; iyi program kendi reklamını, bir gün sonra kendi kendine yapıyor.

21.2.1993 / Erdoğan Sevgin / Sabah

Mehmet Ali Birand'ın gazetecilikteki eski çizgisiyle 32. Gün programındaki çizgisinin, bu kadar hassas dengelerle çeliştiğini görmekten bazen yüzümüz kızarıyor...

Terhislerin durdurulmasından sonra şehir iznine çıkmış birkaç askeri yolda çevirip soru sormak, tahrik etmek gazetecilik mi?

16.1.1994 / Meydan

Son 32. Gün programı çirkef kusuyordu. Senelerdir yazılarında ve ekranlarda ağzını hayra açmayı zül sayan Mehmet Ali Birand, üç gram çekmeyen tıynetini bir daha sergiledi.

12.10.1994 / Gürbüz Azak / Türkiye

Yaz boyu, mavi gözlüklü, mini etekli habercileri izlemekten bunalmıştık... Birand da bunun farkında olsa gerek, pazartesi günü ekran başındakilere mesajını ilettili: "Hedefimiz düzeyli bir program ekrana getirmek" dedi. Ve sözünde de durdu... Dünyada ve Türkiye'de olan olayları gündeme getirdi... Hem de toplumun alt düzey kurumlarını değil , en gelişmiş kesimlerini örnek alarak... Bence bir televizyoncunun yapması gereken bu... Topluma, üst düzeyde bilgi vermek ve onu belli bir seviyeye getirmek... Bilgilenmesini, gelişmesini sağlamak...

Zaten 32. Gün'ün başarısının sırrı da bu... Hiçbir zaman seviyesini bozmadı. "Toplumun her seviyesi beni anlamazsa" kaygısına düşmedi, üst düzey programlar hazırladı ve başarısını da 10 yıl boyunca sürdürdü.

15.10.1994 / Nural Okanar / Akşam

Mehmet Ali Birand; kendisi haso Yahudi dönmesi, soysuz olup, gazete köşelerinde, TV ekranlarında Müslüman halkımıza “bilmem kaç derste demokratlık dersleri” veriyor. Bunu yaparken de Batı hayat tarzını özendirici “bakın Batıda bu iş nasıl yapılıyor?” veya “demokrasinin beşiği ABD’de nasıl oluyor?” diyerek halkımızın kafasına Batı değerlerini pompalıyor. Eğer bu olmazsa, yani halkın bunu “yemeyeceğini” anlarsa, bu sefer de “m”nin üzerine abana abana “aman Batıya bir yanlış yapmayalım, sonra fena olur!” yollu “öcü” numaraları çekiyor. Bu arada da hâlâ Batılı gibi olmaya, aptal Müslümanlara kızıp duruyor.

11.11.1994 / Taraf

Ve 32. Gün: Bunca yıldır 32. Gün’ü izlerim. İlk defa bu programda “kuru fasulye” tarifi verildiğine tanık oldum. Gerekliydi böyle bir işleme. Acaba mesaj alındı mı?

08.12.1994 / Erdoğan Sevgin / Sabah

Mehmet Ali Birand, geçen pazartesi gecesi ekrana gelen 32. Gün’le bir kez daha kendi alanında rakipsiz olduğunu belgeledi.

Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel’le Kemer’den yaptığı “uzun soluklu” söyleşi ile adını “altın harfler”le yayıncılık yaşamına yazdıran Birand, yıllardır süregelen dinamizmini bugüne kadar başarı ile taşıdığını da kanıtladı.

12.05.1995 / Murat Özer / Yeni Yüzyıl

Özel kanallar hayatımıza girdiğinden bu yana, her ay belki de her hafta bir televizyon yıldızı yaratılıyor.. Ama birçoğunun “saman yıldızı” olduğu anlaşıldı ve kaybolup gittiler. Mehmet Ali Birand ekibi ise 10 yıldır sürdürdüğü 32. Gün ile nedeni kalıcı ve yaratıcı olduğunu kanıtladılar.

29.3.1995 / Gün

“Aman kimselere söz vermeyin de, yine beraber olalım...”

Türkiye on yıldır Mehmet Ali Birand’ın bu sözleriyle dünyaya açılıyor. Tam on yıldır Türkiye televizyonlarında “32. Gün” haberciliği yaşanıyor.

Bu kitap, 32. Gün’ün bu on yıllık zirve serüveninin hikâyesi. Mehmet Ali Birand’ın kaleminden okuyacağınız bu hikâye, aynı zamanda bir ekolün, zirveden zirveye, ödülден ödüle, başarıdan başarıya koşan bir ekran klasiğinin hikâyesi. Ayrıca son on yılın önemli liderleriyle yüz yüze yapılan görüşmelerin bir tutanağı niteliğinde.

Thatcher’dan Kohl’e, Kaddafi’den Yeltsin’e,
Gorbaçov’dan Özal’a, Mitterrand’dan Demirel’e
uzayıp giden büyük bir portreler galerisi...

İşte “10 yılın perde arkası”!

0 097532 505097

ISBN 975 -325-055-X